

**CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ GÖREV ve
YETKİLERİ**

FURKAN BATUHAN KARAGÖZ

ŞUBAT 2022

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS TEZİ

**CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ GÖREV ve
YETKİLERİ**

FURKAN BATUHAN KARAGÖZ

ŞUBAT 2022

ÖZET

CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ GÖREV ve YETKİLERİ

KARAGÖZ, Furkan Batuhan
Kamu Hukuku Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Elvan KEÇELİOĞLU
Şubat 2022, 158 sayfa

Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Evresindeki Görev ve Yetkileri başlıklı tez çalışmamızda Cumhuriyet savcısının tarihsel süreçteki doğuşu ve gelişimi, savcının hukuki niteliği, savcılık teşkilatının özellikleri, yapısı ve görevleri ve savcının soruşturma aşamasında haiz olduğu diğer tüm yetkiler birbirleriyle bağlantılı olarak incelenmiştir. Ceza muhakemesi, bir suç işlendiği şüphesiyle birlikte başlamaktadır. Bu noktada soruşturma evresi de yetkili makamlarca suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi ifade etmektedir. Maddi hakikate ulaşma amacıyla faaliyet gösterilen ceza muhakemesinde, hiç kuşkusuz bu amaca hizmet etmek maksadıyla gerçekleştirilen en önemli faaliyetler soruşturma aşamasında yapılmaktadır. Cumhuriyet savcısı, delil serbestliği ve delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkeleri kapsamında eldeki somut olayı değerlendirerek suç teşkil eden bir olayın gerçekleşip gerçekleşmediği, şayet gerçekleştiyse bu olayı gerçekleştiren kişinin şüpheli olup olmadığı hususunda bir değerlendirme yapmaktadır. Bu değerlendirme soruşturma aşaması devam ederken toplanan deliller vasıtasıyla yapılmaktadır. Yani esasında savcının değerlendirme yetkisinin kapsamını, somut olay bağlamında toplamış olduğu tüm deliller oluşturmaktadır. Ancak hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen deliller, bu serbestinin sınırını çizmektedir. Bir suç işlendiği şüphesiyle başlayan soruşturma aşamasında savcının birbirine karışmış yetki,

görev ve sorumlulukları çalışmamızda anlatılmaya çalışılmıştır. Ancak burada bahsetmek gerekir ki, savcının yetkilerinin birbirinden kesin çizgilerle ayrılması olanaksızdır. Zira savcı henüz ortada bir soruşturma dahi olmadan delilleri değerlendirmeye başlamakta ve bu surette başlangıç şüphesinin oluşup oluşmadığını tespit etmeye çalışmaktadır. Nihayetinde kamusal iddia makamı olarak görev yapan ve soruşturma evresinin patronu olarak anılan Cumhuriyet savcısının soruşturma aşamasını sonlandıran kararları incelenmiştir. Çalışmamızda; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay kararlarına da yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Savcısı, Soruşturma Evresi, Savcının Hukuki Statüsü, Savcının Görev, Yetki ve Sorumlulukları, Savcının Soruşturmayı Sonlandıran Kararları.

ABSTRACT

DUTIES and POWERS of the PUBLIC PROSECUTOR in the INVESTIGATION PHASE

KARAGÖZ, Furkan Batuhan

M.A. in Public Law

Supervisor: Doç. Dr. Elvan KEÇELİOĞLU

February 2022, 158 pages

In this thesis study titled the Duties and Powers of the Public Prosecutor in the Investigation Phase the birth and development of the public prosecutor in the historical process, the legal qualification of the prosecutor, the characteristics, structure, and duties of the prosecutor's office, and all other powers of the prosecutor during the investigation phase are investigated. The criminal procedure begins with the suspicion that a crime has been committed. At this point, the investigation phase also refers to the stage from discovering the suspicion of crime by the authorities to the acceptance of the indictment. Undoubtedly, the most important activities carried out to serve this purpose are carried out during the investigation phase in the criminal procedure, where activities are carried out to reach the material truth. The Public Prosecutor evaluates the concrete incident at hand within the scope of the principles of freedom of evidence and free evaluation of evidence and evaluates whether a criminal event has taken place and, if any, whether the person who committed this incident is a suspect. This assessment is made through the evidence collected during the investigation phase. In other words, the scope of the prosecutor's authority to evaluate consists of all the evidence he has collected in the context of the concrete case. However, the evidence obtained by illegal methods draws the limit of this freedom. During the investigation phase, which started with the suspicion that a crime was committed, the prosecutor's

mixed powers, duties, and responsibilities were tried to be explained in this study. However, it should be mentioned here that the prosecutor's powers cannot be separated from each other with certain lines because the prosecutor starts to evaluate the evidence without even an investigation yet and thus tries to determine whether the initial suspicion has arisen. Finally, the decisions of the Public Prosecutor, who is the public prosecutor and is referred to as the boss of the investigation phase that ended the investigation phase were examined. The European Court of Human Rights, constitutional court, the Court of Cassation, and the Council of State are also included in this study.

Keywords: Public Prosecutor, Investigation Phase, Legal Status of the Prosecutor, Duties, Powers, and Responsibilities of the Prosecutor, Prosecutor's Decisions Terminating the Investigation.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR CETVELİ	xiii
GİRİŞ	1
BÖLÜM I.....	3
SAVCILIK KURUMUNA İLİŞKİN GENEL HUSUSLAR, SAVCILIK TEŞKİLATI VE MUHAKEME MAKAMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER.....	3
1.1 SAVCILIĞIN TANIMI VE GENEL HUSUSLAR.....	3
1.1.1 Genel Olarak Savcılık	3
1.1.2. Muhakeme Sistemlerinde Savcılık.....	6
1.1.2.1. Genel Olarak	6
1.1.2.2. İtham Sistemi	7
1.1.2.3. Tahkik Sistemi	9
1.1.2.4. İşbirliği Sistemi	10
1.1.3. Savcılık Kavramının Doğuşu ve Karşılaştırmalı Hukukta Savcılık Teşkilatı.....	12
1.1.3.1. Savcılık Kavramının Doğuşu	12
1.1.3.2 Roma Hukuku'nda	13
1.1.3.3 Cermen Hukuku'nda	14
1.1.3.4 Fransız Hukuku'nda	15
1.1.3.5 Anglo-Sakson Hukuku'nda	16
1.1.3.6 Türkiye'de	17
1.1.4. Savcılığın Hukuki Niteliği	20
1.1.4.1. Genel Olarak	20
1.1.4.2. İdari Makam Niteliği.....	21
1.1.4.3. Yargısal Makam Niteliği.....	23
1.1.4.4. İdari-Adli Makam Olduğu Görüşü.....	25
1.1.5. Savcılık Teşkilatının Özellikleri	26

1.1.5.1. Hiyerarşik Bir Düzene Sahip Olması.....	26
1.1.5.1.1. Cumhuriyet Savcısının Adalet Bakanı İle İlişkisi.....	27
1.1.5.1.2. Cumhuriyet Savcısının Başsavcı İle İlişkisi.....	30
1.1.5.1.3. Cumhuriyet Savcısının Adli Kolluk İle İlişkisi.....	35
1.1.5.2. Birlik ve Bölünmezlik.....	36
1.1.6. Cumhuriyet Savcısının Görevleri.....	37
1.1.6.1. Başsavcı Tarafından Verilen Görevleri Yerine Getirmek.....	37
1.1.6.2. Araştırma ve Soruşturma Yapmak.....	39
1.1.6.3. Kamu Davası Açmak ve Yürütmek.....	40
1.1.6.4. Koruma Tedbirlerine Başvurmak.....	40
1.1.6.5. Kanun Yoluna Başvurmak.....	42
1.1.6.6. Cezaların İnfazı.....	44
1.1.6.7. Bazı Hukuk Davalarını Açmak ve Yürütmek.....	45
1.1.7. Savcının Bağımsızlığı, Taraf Olup Olmadığı ve Reddi Meseleleri.....	46
1.1.7.1. Cumhuriyet Savcılığının Bağımsızlığı ve Teminatı Meselesi.....	46
1.1.7.2. Cumhuriyet Savcısının Taraf Olup Olmaması (Tarafsızlığı) Meselesi.....	48
1.1.7.3. Cumhuriyet Savcılığının Reddi Kavramı.....	50
1.2. CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI TEŞKİLATI.....	52
1.2.1. İlk Derece Mahkemeleri Yanında Savcılık Teşkilatı.....	52
1.2.2. Bölge Adliye Mahkemeleri Yanında Savcılık Teşkilatı.....	54
1.2.3. Yargıtay Yanında Savcılık Teşkilatı.....	56
1.2.4. İlk Derece, İstinaf ve Yargıtay'daki Savcılık Teşkilatı Arasındaki İlişkiler.....	57
BÖLÜM II.....	59
CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMAYI BAŞLATMASI VE DELİL TOPLAMASI.....	59
2.1. GENEL OLARAK.....	59
2.2. CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA BAŞLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ.....	61
2.2.1. Suçun Öğrenilmesi.....	61
2.2.1.1. Genel Olarak.....	61
2.2.1.2. Suçun Öğrenilme Şekilleri.....	62
2.2.1.2.1. Re'sen Öğrenme.....	62

2.2.1.2.2. İhbar Yolu İle Öğrenme	63
2.2.1.2.3. Şikayet Yoluyla Öğrenme	64
2.2.2. Başlangıç Şüphesinin Varlığı	65
2.2.2.1. Genel Olarak	65
2.2.2.2. Olayın Hukuki Nitelendirilmesine İlişkin Olarak Yapılan Ön Değerlendirme	66
2.2.2.3. Soruşturmayaya Yer Olmadığı Kararı	67
2.3. CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMAYI SÜRDÜRMEŞİ	70
2.3.1. Genel Olarak	70
2.3.2. Deliller Ve Delil Tespitine Yönelik Olarak Yapılan İşlemler	71
2.3.2.1. Genel Olarak Delil Kavramı	71
2.3.2.2. Delillerin Özellikleri	72
2.3.2.3. Delil Toplama İşlemleri	74
2.3.2.3.1. Genel Olarak	74
2.3.2.3.2. İfade Alma	75
2.3.2.3.3. Ölü Muayenesi ve Otopsi Yapma	79
2.3.2.3.4. Teşhis Yapma	81
2.3.2.3.5. Olay Yeri İnceleme	82
2.3.2.3.6. Fizik Kimliği Tespit Etme	83
2.3.2.3.7. Şüpheli ve Diğer Kişilerin Beden Muayenesi ve Vücudundan Örnek Alınması	85
2.3.2.3.8. Moleküler ve Genetik İnceleme	88
2.3.3. Delil Toplanmasına Yönelik Koruma Tedbirleri	89
2.3.3.1. Genel Olarak	89
2.3.3.2. Arama	91
2.3.3.3. Bilgisayar, Bilgisayar Programları ile Bilgisayar Kütüklerinde Arama	93
2.3.3.4. Telekomünikasyon Yoluyla İletişimin Tespiti	94
2.3.3.5. Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi	97
2.3.3.6. Teknik Araçlarla İzleme	100
BÖLÜM III	102
CUMHURİYET SAVCISININ YAPMIŞ OLDUĞU SORUŞTURMA SONUCU VERDİĞİ KARARLAR	102
3.1. İDDİANAMEYLE KAMU DAVASI AÇILMASINDAKİ SİSTEMLER ..	102

3.1.1. Kamu Davası Açmada Mecburilik.....	102
3.1.2. Kamu Davası Açmada Takdirilik	103
3.2. CUMHURİYET SAVCISININ İDDİANAME DÜZENLEMESİ	104
3.2.1. İddianamenin Unsurları.....	105
3.2.1.1. Şekle İlişkin Unsurlar.....	106
3.2.1.1.1 Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	106
3.2.1.1.2. Şüphelinin ve Diğer Kişilerin Kimliği	107
3.2.1.1.3. Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zamana İlişkin Bilgiler	108
3.2.1.1.4. Sevk Maddeleri	108
3.2.1.1.5. Suçun Delilleri	109
3.2.1.2. İçeriğe İlişkin Unsurlar	110
3.2.1.2.1. Olayın Suçun Unsurları İle Birlikte Açıklanması	110
3.2.1.2.2. Yüklenen Suçu Oluşturan Olayların Delillerle İlişkilendirilmesi	110
3.2.2. İddianamenin İadesi	112
3.3. CUMHURİYET SAVCISININ KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞI KARARI VERMESİ.....	113
3.3.1. Genel Olarak	113
3.3.2. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar Verilebilecek Haller.....	114
3.3.2.1. Yeterli Şüphe Oluşturacak Delil Elde Edilememesi	114
3.3.2.2. Kovuşturma Olanağının Bulunmaması	116
3.3.2.2.1. Genel Olarak	116
3.3.2.2.2. Uzlaştırma	116
3.3.2.2.3. Önödeme	118
3.3.2.3. Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisini Kullanması	119
3.3.2.3.1. Cezayı Kaldıran Şahsi Sebep Olarak Etkin Pişmanlık Halleri	119
3.3.2.3.2. Şahsi Cezasızlık Sebebinin Bulunması	120
3.3.2.3.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi	121
3.3.3. Kararın Denetimi.....	122
3.3.3.1. Genel Olarak	122
3.3.3.2. Takdir Yetkisine Dayanılarak Verilen Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararının Denetimi.....	124
3.3.4. Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı Verilmesi Sonrasında Yeniden Kamu Davası Açılması	125

3.4. CUMHURİYET SAVCISININ SERİ MUHAKEME USULÜNÜ UYGULAMASI.....	125
3.4.1. Genel Olarak	125
3.4.2. Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Koşulları ve Uygulanamayacağı Haller.....	126
3.4.3. Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Şekli.....	127
3.4.3.1. Savcılık Aşamasında Yapılması Gereken İşlemler	127
3.4.3.2. Mahkeme Aşamasında Yapılması Gereken İşlemler	129
3.4.4. Mahkemenin Kararına Karşı Kanun Yolu	130
3.5. BASİT YARGILAMA USULÜ	131
3.5.1. Genel Olarak	131
3.5.2. Basit Yargılama Usulünün Uygulanma Koşulları ve Uygulanamayacağı Haller.....	131
3.5.3. Basit Yargılama Usulünün Uygulanma Şekli	132
3.5.4. Mahkemenin Kararına Karşı Kanun Yolu	133
SONUÇ	135
KAYNAKÇA.....	137
ÖZGEÇMİŞ	143

KISALTMALAR CETVELİ

AB	: Avrupa Birliği
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Ay	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGTİHK	: 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	: 5071 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CUMUK	: 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu
ÇKK	: 5395 sayılı Çocuğu Koruma Kanunu
Dn	: Dipnot
E.	: Esas numarası
ET	: Erişim tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HSK	: Hakimler ve Savcılar Kurulu/ 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu
İÜHFD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
K.	: Karar numarası
KYOK	: Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı
m.	: Madde
N.	: Numara
PVSK	: 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SSÇ	: Suça Sürüklenen Çocuk

SYOK : Soruşturmaya Yer Olmadığı Kararı
T. : Tarih
TCK : 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TDK : Türk Dil Kurumu
TMK : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
UYAP : Ulusal Yargı Ağı Projesi
vb. : ve benzeri
vs. : ve saire
Y. : Yargıtay

GİRİŞ

Tarih çizgisinde ilk örneğine Roma Hukuku'nda rastladığımız savcılık müessesesinin bugünkü anlamda modern yapıya bürünmesi Fransa da olmuştur. Ülkemiz de ise savcılık kurumuna ilişkin ilk örnek Osmanlı Devleti döneminde, Tanzimat döneminin sonrasında görülmektedir. Zira 1876 Kanun-i Esasi'de tüm ülke genelinde, devletin adına faaliyette bulunacak bir iddia makamının kurulacağından bahsedilmiş bu kapsamda da 1879 tarihli Usulü Muhakeme-i Cezaiye Kanunu ile ilk kez modern anlamda savcılık teşkilatı kurulmuştur. Yargının üç temel sacayağı vardır. Bunlar sav, savunma ve yargıdır. İddianame yazmak suretiyle savcı sav'da bulunmakta yani esasında somut olaya dair bir tez üretmektedir. Bunun karşısında savunma makamı olan müdafî bahse konu olan tez'e karşılık olarak bir antitez ileri sürmekte ve böylelikle savunma yapmaktadır. Tüm bunları bir kül halinde inceleyen ve yargılama makamı olan yargıç ise bir sentez yapmakta ve böylelikle de hüküm kurmaktadır. Genel itibarıyla ceza yargılamasında iddia makamından ibaret olan Cumhuriyet savcıları ceza muhakemesinde yargılamanın fitilini ateşlemekte böylelikle devletin yargılama faaliyeti içerisinde önemli bir işleve sahip olmaktadır. Burada soruşturma evresinin "*patronu*" olarak anılan Cumhuriyet savcısı bu evredeki tek yetkili hukukçudur. Bu evrede ilgilileri yönlendirici, sevk ve idare edici olan kimse savcıdır.

Biz de tezimizde Ceza Muhakemesinde böylesine önemli bir görevi ifa etmekte olan Cumhuriyet savcısına ilişkin olarak derinlemesine bir araştırma yapacağız. Tezimiz; giriş, üç bölüm ve sonuçtan ibarettir. Tezimizin birinci bölümünde; savcı ve savcılık kurumuna ilişkin genel açıklamalarda bulunacağız, akabinde savcılığın hukuki niteliği üzerinde durup, savcılık teşkilatının özelliklerinden bahsedeceğiz. Daha sonra Cumhuriyet savcısının görevlerini irdelleyeceğiz, Cumhuriyet savcısının bağımsızlığı, taraf olup olmadığı ve reddi meselelerine ilişkin açıklamalarda bulunacağız ve son olarak da Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay nezdindeki savcılık teşkilatına ilişkin açıklamalarda bulunup ilk bölümümüzü sonlandıracağız.

Tezimizin ikinci bölümünde; Cumhuriyet savcısının soruşturma başlatma yükümlülüğünden ve buna bağlı olarak da suçun öğrenilme şekillerinden bahsedeceğiz, akabinde basit şüphenin hasıl olması ile birlikte soruşturmanın başlamasından aksi takdirde soruşturmaya yer olmadığı kararı verilmesinden bahsedeceğiz ve son olarak basit suç şüphesiyle birlikte soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının bu kapsamda delil toplamasından ve bahse konu delillerin toplanmasına yönelik olarak koruma tedbirlerinden söz edip ikinci bölümümüzü tamamlayacağız. Tezimizin son bölümü olan üçüncü bölümünde ise; öncelikli olarak kamu davasının açılmasındaki sistemlerden bahsedip, akabinde yeterli şüpheyle birlikte iddianamenin düzenlenmesi hususunu irdelleyeceğiz, sonrasında Cumhuriyet savcısınca yeterli şüpheyi oluşturacak delil elde edilememesi, kovuşturma olanağının bulunmaması ve savcının takdir yetkisine dayalı olarak verdiği kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına ilişkin açıklamalarda bulunacağız ve bu kararın denetiminden ve verilmiş olan bir kovuşturmaya yer olmadığı kararına rağmen kamu davasının açılması meselesini inceleyeceğiz. Son olarak ise seri muhakeme usulü ve basit yargılama usulüne ilişkin açıklamalarda bulunacağız. Tezimizin sonuç bölümünde ise; konuyu genel hatlarıyla özetleyeceğiz ve kendimizce sorunlu bulduğumuz hususlardan bahsedip bu hususlara ilişkin çözüm önerilerinde bulunacağız ve bu surette de çalışmamızı nihayete erdirmiş olacağız.

BÖLÜM I

SAVCILIK KURUMUNA İLİŞKİN GENEL HUSUSLAR, SAVCILIK TEŞKİLATI VE MUHAKEME MAKAMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

1.1 SAVCILIĞIN TANIMI VE GENEL HUSUSLAR

1.1.1 Genel Olarak Savcılık

Bir suç işlendiği iddiasıyla harekete geçilen ceza muhakemesinde, asıl amaç maddi hakikatin ortaya çıkarılmasıdır.¹ Bu amaca hizmet etmek maksadıyla, söz konusu fiilin gerçekleşip gerçekleşmediği, gerçekleşmişse failinin kim olduğu hususunda detaylı bir araştırma yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda iddia, savunma ve yargılama makamları kolektif bir iş birliği içerisinde ceza yargılaması bağlamında faaliyette bulunurlar. Bu noktada ilk aşama Cumhuriyet savcısı tarafından elde edilen deliller vasıtasıyla, şüphelinin bahse konu suçu işlediğinin iddia edilmesidir.² Cezai yargılamada sav yani iddiada bulunma görevi Cumhuriyet savcısının tekelinde, karar verme görevi ise yargıcın tekelindedir. Bu sebepten her mahkeme nezdinde bir savcılık teşkilatı kurulmuştur.³ Nitekim AYM'nin vermiş olduğu bir kararda bu hususlara vurgu yapılmıştır. Şöyle ki Anayasa Mahkemesi; Cumhuriyet savcısını, ceza muhakemesinin amacına hizmet etmek maksadıyla şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri ileri süren, buna ilişkin taleplerde bulunan ve esasında muhakemedeki diyalektiğin sağlanmasına hizmet eden kendine has bir muhakeme süjesi olarak tanımlamıştır. Ceza muhakemesinin en temel gayesi olan maddi hakikatin ortaya çıkarılması ve bu surette gerçeğe ulaşılması kolektif yargılama sayesinde mümkündür. Kolektif yargılama hükme iddia, savunma ve yargılama

¹ Erdener YURTCAN (2019b), *Ceza Yargılaması Hukuku* 16. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 4; Bahri ÖZTÜRK (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku* 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 26; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku* 13. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 41; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku Güncellenmiş* 8. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 79.

² Tuğçe ÇİFTÇİ (2020), *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Sınırları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 4.

³ Bkz: Sami SELÇUK (2021), *Uygulamada Yargıçlığa, Dolayısıyla Sorunsala Dönüşen Savcılık ve İşlemleri*, ET:07.12.2021, <https://t24.com.tr/yazarlar/sami-selcuk/uygulamada-yargicliga-dolayisyla-sorunsala-donusen-savcilik-ve-islemleri,26179>.

makamlarının bir kül halinde katılabilmesini ifade etmektedir. Buradaki metot hüküm verme faaliyetine katılacak süjelerinin, birbirlerinin fikirlerinden karşılıklı olarak haberdar olmasıdır. Zira günümüzde iddia makamı, hüküm verme faaliyeti içerisinde ve buna bağlı olarak maddi hakikatin ortaya çıkarılabilmesi bağlamında vazgeçilemez bir unsur olarak benimsenmiştir. İddia makamı, kendisine atfedilmiş olan bu görevi yalnızca duruşmalara girerek yerine getiremez. Bunun yanında aynı zamanda maddi hakikatin ortaya çıkarılmasına hizmet edecek bir soruşturma faaliyetine de mecburdur. Ayrıca yapmış olduğu bu soruşturma neticesinde elde ettiği tüm delilleri mahkeme veya yargıç önüne götürecektir ve böylelikle de kovuşturma aşamasında bu delillerin tartışılmasını sağlayacaktır. Nihayetinde verilen hükme karşı yasa da öngörülen kanun yollarına başvurarak iddia makamı olarak fonksiyonunu yerine getirmiş olacaktır.⁴ İşte tam da bu noktada Cumhuriyet savcısının, ceza yargılamasında iddia faaliyetini yerine getirmek suretiyle maddi hakikatin ortaya çıkarılmasına hizmet etmesi dolayısıyla önemli bir süje olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yargıç ise önüne koyulan cezai uyumsuzluğu çözen kimsedir. Bunun yanında pek tabii olarak yargıcın önüne getirilen uyumsuzlukla ilgili delilleri toplayan, somut olaya ilişkin olarak gerekli araştırmayı ve soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcısının önemi maddi hakikatin ortaya çıkarılması bağlamında inkar edilememektedir.⁵

Cumhuriyet savcısına ilişkin doktrinde çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Centel ve Zafer'e göre savcılık; *"Bağlı buldukları başsavcılık adına, yasaların ihlal edilerek toplumsal barışın bozulduğunu, yani suç işlendiğini iddia ederek yargılama makamına başvuran bu surette de toplumsal iddia makamını işgal eden süjedir."*⁶ Öztürk'e göre savcı;

*"Suç haberini alır almaz, adil bir yargılamanın yapılabilmesi ve maddi hakikatin ortaya çıkarılabilmesi için kamu adına şüpheli veya sanığın lehine ve aleyhine olan delilleri toplayan, toplanan delillerin akabinde yeterli suç şüphesine erişilmesi durumunda iddianame düzenleyen, düzenlediği iddianamenin iade edilmemesi halinde de açmış olduğu kamu davasını yürütmekle görevli olan yargı erki içerisinde bir kamu görevlisidir."*⁷

⁴ AYM'nin T: 19.01.2012, E:2011/43 ve K:2012/10 sayılı kararı.

⁵ Erdener YURTCAN (2019a), *Cumhuriyet Savcınının El Kitabı* 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 27.

⁶ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER (2021), *Ceza Muhakemesi Hukuku* 20. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, s. 126.

⁷ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 151.

Özbek'e göre savcı;

“İhbar veya başka bir surette bir suçun işlendiği hususunda bir haber alır almaz kamu davası açılmasını gerektiren bir hal olup olmadığına ilişkin karar vermek maksadıyla hemen işin gereceğini araştırmaya başlayan, bu amaç doğrultusunda bizzatı yahu emrindeki adli kolluk vasıtasıyla her türlü araştırmayı yapabilen, bu doğrultuda şüphelinin hem lehine hem de aleyhine olan delilleri toplamakla ve aynı zamanda şüphelinin haklarını korumakla mükellef olan, toplanan delillerin neticesinde bir suç işlendiğine ilişkin yeterli şüphe edinmesi halinde iddianame düzenlemek suretiyle kamu davası açmakla görevli olan yürütme erki içerisinde yer alan bir kamu görevlisidir.”⁸

Özen'e göre savcılık; *“İddia makamı adına iddia görevini yerine getiren kamu görevlisidir.”⁹* Ünver ve Hakeri'ye göre savcılık; *“Teşkilat olarak siyasal bir organ olan Adalet Bakanlığı'na bağlı ve yürütme organıyla idari bir ilişki içerisinde görev yapan makam itibarıyla bir sùjedir.”¹⁰* Yenisey ve Nuhoglu'na göre savcılık; *“Başsavcılık makamınca görevlendirilerek araştırma ve soruşturma faaliyetlerinde bulunan kimselerdir.”¹¹* Yurtcan'a göre savcı; *“Ceza yargılaması içerisinde iddia faaliyetini yürüten sùjedir.”¹²* Keyman'a göre savcı; *“Yargılama görevinin bir çeşidi olan iddia görevini yerine getiren toplumsal iddia makamıdır.”¹³* Tüm bu tanımlar ışığında savcının tanımına bir bütün olarak bakmak gerekirse; Vatandaşlar nezdinde toplum barışını ve huzuru sağlamak maksadıyla, kanunlar tarafından kendisine verilen yetkiler çerçevesinde, bir suç işlendiğine ilişkin re'sen yahu bildirim üzerine harekete geçen, emrinde bulunan adli kolluk kuvveti marifetiyle somut olaya ilişkin bilgi, belge ve delil toplayan, topladığı delilleri tarafsız bir şekilde değerlendirerek yeterli şüphenin oluştuğu kanaatinin hasıl olması halinde kamu davasını açan, bu surette açılan davanın duruşmalarına katılıp yürütmekle görevli olan, yapılan yargılamanın neticesinde yargıç tarafından verilen hüküm ile aksi kanaatte ise kanun yoluna götüren değilse hükmün infazını gerçekleştiren, bir organdır.¹⁴ Bizce savcılık; maddi hakikatin

⁸ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 196.

⁹ Mustafa ÖZEN (2019), *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri* 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 223.

¹⁰ Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ (2019), *Ceza Muhakemesi Hukuku* 15. Baskı Cilt 1, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 372.

¹¹ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 159.

¹² Erdener YURTCAN (2019c), *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi (CMK)* Güncellenmiş 9. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 562.

¹³ Selahattin KEYMAN (1970), *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık*, Sevinç Matbaası, Ankara, s. 54.

¹⁴ Ali Selim GENÇ (2019), *Cumhuriyet Savcısının Özel Hukuk Davalarındaki Yeri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 4.

ortaya çıkarılması bağlamında kamu adına faaliyette bulunan ve bunun yanında kimi bazı idari fonksiyonları da bulunan bir muhakeme süjesidir.

Son olarak şu hususu belirtmekte fayda vardır. Her ne kadar yukarıda, özellikle de savcılığın tanımını yaparken yalnızca savcının adli görevlerinden bahsedilse dahi savcının idari nitelikte olan görevleri de vardır. Şöyle ki aşağıda ayrıntılı olarak bahsedeceğimiz üzere Cumhuriyet savcısının idari nitelikteki görevlerine örnek olarak; ceza infaz kurumlarının yönetimi, noter¹⁵, icra ve iflas dairelerinin¹⁶ denetimi ile bulunduğu yerde savcılık makamını temsil etmek verilebilir.¹⁷

1.1.2. Muhakeme Sistemlerinde Savcılık

Ceza muhakemesi sistemlerinin irdelenmesi esasında ceza hukukunun tarihsel gelişimini yansıtmaktadır. Bu noktada tarihsel süreç suçun önlenmesine hizmet etmek maksadıyla sınırlı sayıda muhakeme ve örgütlenme sistemi ortaya koymaktadır.¹⁸

1.1.2.1. Genel Olarak

Tarihsel süreç içerisinde, iddia, savunma ve yargılama makamlarının bugünkü konuma gelmeleri oldukça uzun bir süre almıştır. Bu noktada ceza muhakemesi sonucunda ulaşılmak istenen hedef ve öncelikli kabul edilen hususlar önem arz etmiştir. Esasında yargılama sistemlerinin gözetilmesi ile birlikte bir bakımdan ceza muhakemesi hukukunun tarihi gelişimine de göz atılmış olmaktadır. Aynı zamanda ceza muhakemesi ilkelerinin ortaya çıkması ile birlikte bu sistemlerin değişmesi arasında bir korelasyon vardır. Bu kapsamda bizatihi ceza muhakemesinde, delillerin tartışılması noktasında önemi olan ilkelerin kabulüyle birlikte bu sistemler arasında geçiş yaşanmıştır.¹⁹

¹⁵ Noterlik Kanunu m.122/1 “Noterlikler, Cumhuriyet savcılarının devamlı denetimi altında olup, yılda en az bir defa teftiş olunurlar. Münferit sulh mahkemesi yanındaki noterlikler, bu mahkemenin bağlı bulunduğu asliye mahkemesinin Cumhuriyet savcılığının teftişine tabidirler.”

¹⁶ İcra ve İflas Kanunu m.13/1 “İcra ve iflâs daireleri, 4 üncü maddedeki esaslara göre icra mahkemesi hâkiminin daimî gözetimi ve denetimi altındadır. Bu daireler Cumhuriyet savcıları ve adalet müfettişleri vasıtası ile denetime tabi tutulur. Cumhuriyet savcıları bu daireleri yılda en az bir defa denetlerler.”

¹⁷ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 4, Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU (2013), *Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararı ve Denetimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 5.

¹⁸ Adhemar ESMEIN (2016), “Ceza Muhakemesi Sistemleri”, Çevirmen: Devrim GÜNGÖR, *Ceza Hukuku Dergisi* S:31, s. 205.

¹⁹ Hüseyin ŞIK (2018), *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu* 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, s.99; Bekir BOGA (2019), *Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s. 54.

Bu noktada muhakeme makamı sistemlerindeki ilişki bakımından üç sistem vardır. Tarihsel süreç içerisinde yer alan muhakeme sistemlerinden birincisi *itham sistemidir*. Daha sonrasında ise *tahkik sistemine* geçiş yapılmıştır. Ancak bugün hemen hiçbir ülkede itham ve tahkik sistemlerinin en saf halleriyle uygulandığından bahsetmek mümkün değildir. Zira bazı toplumların itham sisteminin genel özelliklerini benimsediği, bazı toplumlarınsa tahkik sisteminin esaslı unsurlarını benimsediği ve itham sisteminin bazı unsurları ile beraber savcılık kurumu gibi kimi bazı kurumları kabul ettiği görülmektedir.²⁰ Son olarak ise *işbirliği sisteminden* de söz etmek gerekmektedir. En kısa söylemle işbirliği sistemi; itham ve tahkim sisteminin olumlu yanlarını bünyesinde barındıran karma nitelikte olan bir muhakeme sistemidir.²¹ Şimdi bu sistemleri tek tek ele alalım.

1.1.2.2. İtham Sistemi

Bir kişinin suçlu vasfıyla cezalandırılabilmesi için bir başka bir kişi tarafından itham edilmesi (suçlanması) ve yine itham edilenin suçluluğunun itham eden tarafından ispat edilmesi esasına dayanan sisteme itham sistemi denir.²² Yukarıda da belirttiğimiz üzere en eski tarihli sistem itham sistemidir. Eski Roma ve Yunan'da ortaçağ döneminin yarısına kadar bu sistem egemen konumdadır.²³ Bunun sebebi ilkel bir mücadeleyi sembolize etmesi ve bunu düzenlemesidir. Bu sistem esasında muhakemenin bir mücadeleden ibaret olduğunu vurgular. Bu haliyle de muhakemenin, yargıcın ceza davasının taraflarından birini haklı bulmasıyla sonlanacak bir kavga olduğu şeklindeki ilkel bir anlayışa dayanmaktadır. Bu sebeple itham sisteminin, ceza muhakemesini medeni muhakemeden ayırdığından bahsetmek olanaksızdır. İtham sistemi, diyalektik bir yapı arz etmekte bu bakımdan duruşmada adeta bir tartışma ortamı oluşturulmaktadır. Bu surette de maddi hakikate ulaşılmaya çalışılmaktadır. Yargıcın görevi esasında bu ortamı kontrol altında tutmakla sınırlıdır. Öyle ki bu sistem bakımından yargıcın hukuk alanında uzman olması koşulu dahi aranmamıştır.²⁴

İtham sisteminden söz edildiğinde hiç kuşkusuz olarak akla öncelikli olarak itham olmaksızın herhangi bir muhakemenin olamayacağı ilkesi gelmektedir. Yani

²⁰ agt s. 54, Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 124.

²¹ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 100.

²² Adhemar ESMEIN 2016, agm. s. 205 vd; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 43.

²³ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 26.

²⁴ Bekir BOĞA 2019, agt. s. 55, Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 34.

aslında yargıcın harekete geçebilmesi için öncelikli olarak bir ithama (suçlamaya) ihtiyaç vardır. Öyle ki özel bir itham mevcut değilse devlet organları dahi müdahale edemeyecektir. Zira bu sistemde itham yetkisi, önceleri yalnızca suçtan zarar gören ve onun yakınlarına tanınsa da sonrasında bilhassa suçtan dolayı sosyal bir zararın vuku bulması halinde herkese tanınmıştır. Bu vesileyle görüldüğü üzere henüz ceza muhakemesinde savcı kendisine yer edinmemiştir.²⁵ Bu sistemde ceza yargılaması ile hukuk yargılaması arasında bir fark bulunmamaktadır. Bu sebeple de tarafların mutlak bir eşitliği söz konusudur. Yargıç ise bu noktada taraflar arasında tamamıyla tarafsız ve pasif bir konumdadır. Adeta tarafsız bir hakem niteliğinde olan yargıç re'sen delil araştırması yapamaz ve somut olay bağlamında kanıt toplayamaz. Yalnızca davanın taraflarının kendisinin önüne getirmiş olduğu delillerle bağlıdır. Ayrıca bu sistem bakımından duruşma büyük bir önem arz etmektedir. Zira maddi hakikate duruşma esnasında erişilmeye çalışılır ve aynı zamanda da duruşmada ortaya koyulmayan bir delil kati surette değerlendirilemez. Sanık mahkumiyet verilip bu hüküm kesinleşmeden evvel tutuklanamaz. Son olarak ise bu sistem bakımından yargılama aleni ve sözlüdür. Yargıç pasif konumda olduğundan çelişme yalnızca taraflar bakımından söz konusu olmaktadır.²⁶

İtham sistemi her ne kadar özgürlükçü ve ferdiyetçi olsa, temel hak ve hürriyetlere azami düzeyde önem atfetse dahi hiç kuşkusuz kimi bazı sorunları da bünyesinde barındırmaktadır.²⁷ Öncelikli olarak maddi hakikate ulaşmak bakımından yetersizdir. Aynı zamanda bu sistemde, suçluların cezasız kalma ihtimali bulunmaktadır. Şöyle ki; yargıç itham olmadan faaliyete geçemeyeceğinden mağdur tarafından bir suçlamada bulunulması gerekmektedir. Mağdurların tehdit edilmesi yahut çeşitli yollarla yıldırılması da şikayetçi olmalarını engelleyebilmektedir. Bu vesileyle cezalandırmada adaletin tesisi mümkün olmamaktadır. Bu duruma karşılık olarak ithamda aşırılığa kaçan kimseler mahkemelerin iş yükünü gereksiz yere artırabilmektedir. Ayrıca söz konusu sistem bakımından soruşturma evresi mevcut olmadığından ve suçlama olur olmaz dava aşamasına geçildiğinden deliller toplanamamaktadır. Buna mukabil olarak dava aşamasında delillerin toplanması noktasında mesai harcanmakta dolayısı ile davaların yığılmasının önüne

²⁵ age s. 34.

²⁶ Bekir BOĞA 2019, agt. s. 57, age. s. 35; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 101; Melik KARTAL (2013), *Kamu Davasının Açılmasında Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 5-6.

²⁷ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 124; Melik KARTAL 2013, agt. s. 6.

geçilememektedir. Son olarak ise bu sistem bakımından yargılama esnasında aleniyet ilkesi geçerli olduğundan dolayı delillerin karartılması ve yok edilmesi ihtimali gündeme gelmektedir.²⁸

1.1.2.3. Tahkik Sistemi

Tahkik sistemi tarihsel süreç bağlamında itham sisteminden sonra uygulanan sistemdir.²⁹ Ortaçağın ikinci yarısında Kilise Hukuku'nun da katkısıyla Avrupa'da egemen olan tahkik sisteminde, muhakeme makamı yalnızca yargılama makamıyla sınırlıdır ve bir kişiyi işlemiş olduğu suçtan dolayı cezalandırabilmek için ithama gerek yoktur. Bu bakımdan da yargıç yargılama için re'sen harekete geçebilmektedir.³⁰ Bu sistem uyarınca yargıç tanrıyı temsil etmektedir. Tanrı hata yapmayacağına göre yargıçta hata yapmayacaktır. Bu minvalde tez, antitez ve sentez faaliyetleri bir kül halinde yargıca tahsis edilmiş vaziyettedir.³¹ Ceza davasında her ne kadar savcı ve suçtan zarar gören yer olsa dahi yargıç itham görevini üstlenmiş vaziyettedir. Yani yargıç adeta bir savcıdır. Bu noktada yargılanmakta olan kimse, yargılamanın konusu olan bir nesneden daha fazlası değildir. Nihayetinde bu sistem de amme menfaati bireyin şahsi menfaatinden üstün tutulmaktadır.³²

Bu sistem bakımında; yargıç, hem yargıç hem de bir savcıdır.³³ Suçların takibatı devlete bırakılmıştır. Yargılama makamı aynı zamanda muhakeme makamıdır. Yani yargılama makamı hem iddia hem savunma hem de yargılama makamı olarak hareket etmektedir. Böylelikle tez ve savunma görevleri de yargıca aittir. Sanık ve onu itham eden (suçlayan) yargıç arasında eşitlik söz konusu değildir. Ayrıca savunma makamı olan avukatların gösterişli laflar etmek suretiyle yargıçı etkileyebileceği düşünülmüş bu vesileyle müdafilik müessesesi gelişmemiştir.³⁴ Maddi hakikate ulaşmak uğrunu diğer bütün değerler yok sayılmıştır. Zira tahkik sistemi, muhakemeye katılan taraflara konuşma hakkı verilmesi ve bu bağlamda savunma hakkı tanınması ile delillerin tartışılması gibi değerlerden yoksundur. Bu

²⁸ agt s. 6; Bekir BOĞA 2019, agt. s. 57; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 101; Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 36.

²⁹ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 102.

³⁰ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 27.

³¹ Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 41.

³² Bekir BOĞA 2019, agt. s. 58; Melik KARTAL 2013, agt. s. 7; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 102.

³³ age. s. 102.

³⁴ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s. 44.

değerlerin yokluğu maddi hakikate ulaşmak bakımından engel teşkil etmektedir.³⁵ Muhakemenin her aşaması gizlidir, çelişmesizdir ve yazılıdır. Yargıç delillerin tespiti, mevcut delillerin değerlendirilmesi noktasında serbest olduğu gibi iddia ve savunma makamının kanıtlarıyla da bağlı değildir. Esasında yargıç tarafların delillerle ilgili beyanlarını alan bir kimseden çok akıllıca davranarak onlardan delil elde eden bir kimsedir.³⁶ Son olarak bu sistem bağlamında yukarıda da bahsedildiği üzere sanık bir süje değil hakları olmadan yargılanan bir muhakeme objesidir. Zira sanık en baştan suçlu olarak kabul edilmektedir. Ayrıca suçsuzluğuna ilişkin bilgi, belge ve kanıt edinilemediği takdirde önleyici olarak tutuklama tedbiri uygulanabilmektedir. Dolayısıyla sanığın hürriyeti hükmün kesinleşmesinden önce kısıtlanabilmektedir.³⁷

Bu sistem bünyesinde bir takım sakıncaları da ihtiva etmektedir. Şöyle ki; bu sistem bakımından delil elde etme yöntemlerinden birisi de işkencedir. Uygulamada yaygın bir şekilde işkence ile karşılaşılmakta hatta ve hatta uygulanması tavsiye edilen bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımından bahse konu sistem suçlu ile suçsuzun ayrılması noktasında işlevsel değildir. Zira suçsuz olduğu halde işkenceye maruz kalmamak için suçu kabul edenler olduğu gibi suçsuz olmasına rağmen işkenceye maruz kalan kimseler de zaten en ağır cezaya çarptırılmış olmaktadır. Yani aslında tahkik sistemine maruz kalan herkes bir vesileyle cezalandırılmaktadır.³⁸ Nihayetinde tahkik sistemi her ne kadar toplumu korumak anlamında itham sisteminden daha etkili olsa dahi sanığın teminatı noktasında çok daha ilkel vaziyettedir.³⁹

1.1.2.4. İşbirliği Sistemi

1789 Fransız İhtilalinden sonra benimsenen bu sistem esasında günümüzde de uygulanmakta olan modern sistemdir.⁴⁰ Bu sistem esas olarak birey ve kamu arasındaki işbirliğini görür. Ayrıca bu sistem insan hakları kavramının ve liberalizmin yerleşmesiyle birlikte karşımıza çıkar ve suçun tespit edilmesi ile suçlunun cezalandırılmasının mümkün olduğunca insan haklarına dayalı olan bir muhakeme

³⁵ Bekir BOĞA 2019, agt. s. 58; Melik KARTAL 2013, agt. s. 8.

³⁶ Bekir BOĞA 2019, agt. s. 59.

³⁷ Adhemar ESMEIN 2016, agm. s. 211; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 44.

³⁸ Bekir BOĞA 2019, agt. s. 59; Melik KARTAL 2013, agt. s. 8.

³⁹ Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 41.

⁴⁰ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 44.

vasıtasıyla yapılmasına imkan tanır.⁴¹ Doktrinde daha ziyade karma sistem olarak anılan işbirliği sisteminde itham ve tahkik sisteminin kusurlu yönleri ortadan kaldırılmakta, olumlu yönlerini ise bünyesinde barındırılmaktadır.⁴² Genel itibariyle tez, antitez, ve sentez olarak adlandırılmakta olan görevler ceza muhakemesi bağlamında iddia, müdafaa ve hüküm görevleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle buradaki hüküm davanın taraflarının kendi aralarındaki diyalogundan yahut yargıcın monoloğundan verilmez. Hepsinin birden katıldığı bir kolokyum şeklinde verilir. Yani burada muhakeme makamı yargılamaya katılmış bütün makamlardan oluşmaktadır.⁴³

Bu sistem bakımından; yargıç suç konusu olabilecek olaylara re'sen el koyamaz ve davaya ilişkin herhangi bir inisiyatif alamaz. Zira yargıç re'sen bir işe el koyup yargılamayı yapamaz. Yargılamanın başlayabilmesi için bir ithamın (suçlamanın) olması şarttır. Bu durum yargıç-savcı ayrımı noktasında önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu görevin yerine getirilebilmesi maksadıyla da savcılık makamı kurulmuştur.⁴⁴ Esasında bu sistemde iddia makamının bulunması bir mecburiyettir. Yargıç burada hakem yahut sorgucu değil, her ikisinin bileşiminde olan bir kimsedir. Ayrıca iddia ve savunmaya da söz hakkı tanımaktadır.⁴⁵ Bahse konu sistemde soruşturma evresi kovuşturma evresi birbirinden ayrı tutulmuş vaziyettedir. Kovuşturma evresini yürütecek olan yargıcın, soruşturma evresine müdahil olması olanaksızdır. Aynı zamanda soruşturma evresinin akabinde kovuşturmanın başlayabilmesi için savcının iddianame düzenlemesi gerekmektedir. Bu bakımdan davasız yargılama olmaz ilkesi geçerlidir. Soruşturma evresi bakımından gizlilik ve yazılılık ilkesi geçerlidir. Dolayısıyla bu evreye savunmanın katılımı azdır. Kovuşturma evresi bakımından ise muhakeme aleni, sözlü ve çelişmeli olarak yürütülmektedir. Dolayısıyla da savunma etkindir. Ayrıca buradaki çelişme yalnızca taraflar bakımından geçerli değildir, bizzat yargıç da çelişmeye katılmaktadır. Böylece muhakeme yüze karşıdır.⁴⁶ Yargıç delil araştırmak ve bunlara ilişkin değerlendirme

⁴¹ age s. 44-45; Bekir BOĞA 2019, agt. s. 60-61.

⁴² Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 102; Melik KARTAL 2013, agt. s. 9; Selahattin KEYMAN 1970, age. s.42.

⁴³Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 43-44.

⁴⁴ Adhemar ESMEIN 2016, agm. s. 212, age. s.44-47; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 44.

⁴⁵ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 102.

⁴⁶ Bekir BOĞA 2019, agt. s. 61; Adhemar ESMEIN 2016, agm. s. 213, Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 44, Duygun YARSUVAT (2010), "Türk Ceza Muhakemesi

yapmak hususunda tamamen bağımsızdır. Bu noktada tarafların kanıtlarıyla bağlı değildir. Zira kendisi kanıt elde etmek için re'sen araştırma yapabilmektedir. Ayrıca yargıç mevcut delillerin dayanaklarını da açıklamak zorunda değildir. Bu sistemde delillerin araştırılması ve yargılama makamı önüne getirilmesi her ne kadar bir takım yasal kurallara bağlı olsa dahi ispat değeri önceden ölçülemez. Hüküm yargıcın bu delile ikna olup olmamasına bağlıdır. Bu durum vicdani delil ilkesinin benimsendiğinin kanıtı olmaktadır.⁴⁷ Nihayetinde suçlu yargılamanın sebebi olan bir nesne değildir, onun bir kişiliği vardır. Bu surette sanık, hakları ve yükümlülükleri olan muhakemenin taraflarından birisidir.⁴⁸

1.1.3. Savcılık Kavramının Doğuşu ve Karşılaştırmalı Hukukta Savcılık Teşkilatı

1.1.3.1. Savcılık Kavramının Doğuşu

Savcılık müessesesinin gelişimi diğer ceza muhakemesi sülhelerinden farklı olarak zaman içerisinde olmuştur. Zira bu noktada bizzat savcılık müessesesinin kendisine ihtiyaç duyulmuştur.⁴⁹ Bu bakımdan ceza muhakemesinin tarihsel süreci incelendiğinde; itham sisteminde insanlar kendilerine karşı işlenen suçlarda, suçluları takip etmekte, suçun delillerini toplamakta ve bu delilleri yargıcın önüne getirerek suçlunun cezalandırılmasını istemekteydi. Esasında burada suçun toplumu değil kişiyi hedef aldığı anlayışı söz konusu olduğundan henüz savcı ve savcılık müessesesi gelişmemiş vaziyettedir. Ancak bu sistem şahısların kendi aralarında anlaşarak yahut herhangi bir sebeple şikayetten vazgeçmeleri durumunda suçun cezasız kalma ihtimali gibi bazı sorunları ortaya çıkarmaktadır. Bu sebepten dolayı yargıca hem iddiada bulunma hem de hüküm kurma yetkisinin her ikisini birlikte veren kısacası yargıç ile ithamcının aynı kişide birleştiği sisteme yani tahkik sistemine geçilmiştir.⁵⁰ Akabinde zaman içerisinde her iki sistemde de eksiklikler ve yanlışlıklar bulunduğu ortaya çıkmıştır. İşte tam da bu noktada araştırma ve soruşturma yapmak, somut olaya ilişkin

Hukukuna Hakim Olan İlkeler: İtham Sistemi mi?, Tahkik Sistemi mi?”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C:9 S:1, s. 378.

⁴⁷ agm s. 213; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 125; Melik KARTAL 2013, agt. s. 10.

⁴⁸ agt s. 10; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 45.

⁴⁹ Onur BÜYÜKHATİPOĞLU (2012), *Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Yapması Sonucu Verdiği Kararlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Ankara, s. 4-5.

⁵⁰ agt s. 5; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 8; Adem BİLGİN (2013), *Cumhuriyet Savcısının Hukuk Davalarındaki Görevleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 7; Doğan SOYASLAN (2016), *Ceza Muhakemesi Hukuku Güncellenmiş* 6. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, s. 168-169.

bilgi, belge, delil toplamak ve böylelikle elde ettiği delilleri yargıcın önüne götürmekle görevli bir iddia makamına ihtiyaç duyulmuş ve bu vesileyle de savcılık müessesesi ortaya çıkmıştır.⁵¹ Bugün için savcılık müessesesinin ilk olarak nerede, ne zaman ve ne şekilde⁵² ortaya çıktığına ilişkin kesin bir bilgi olmamakla beraber savcılığın temel olarak 14. yüzyılda Fransa’da ortaya çıktığı bilinmektedir. Ancak modern anlamda savcılık teşkilatının kurulması 1789 Fransız İhtilalinden sonra 1808 tarihli olan Napolyon Ceza Usul Kanunu ile gerçekleşmiş uzunca bir müddet gelişim gösterdikten sonra bugünkü halini almıştır.⁵³

1.1.3.2 Roma Hukuku’nda

Esasında savcılık müessesesinin Fransız menşeli olduğu görüşü bugün genel kabul görmüş olsa da bu müessesenin ilk örneklerine Roma Hukuku’nda rastlandığını savunan görüşlerde bulunmaktadır.⁵⁴ Zira her ne kadar Roma İmparatorluğunda savcılığa dair tüm yetkiler salt bir kişinin yahut kurumun üzerine bırakılmış olmasa dahi farklı unvanları olan kimselerce savcılık yetkileri kullanılabilirdi.⁵⁵

O dönem de Roma İmparatorluğunda beş farklı unvanda savcılığa ait yetkiler kullanılmaktaydı. Bunlar; “*censeur*”, “*defenseur*”, “*irenarque*”, “*questeur*” ve “*avocat de fisc*”.⁵⁶ Bu noktada ilk vazife censeurlar’a düşmektedir. Censeurlar herhangi bir suçun işlenmesi halinde buna ilişkin olarak araştırma yapmak ve akabinde suça ilişkin ihbarda bulunmakla görevli memurlardı. Daha sonra devreye defenseurlar girmektedir. Bunlar; soruşturmayı başlatmak, somut olaya ilişkin delilleri toplamak ve şüphelileri mahkemeye çıkarmakla görevlilerdi. Defenseurlar’ın görevi yargılama makamına başvurulana kadar sürmektedir.⁵⁷ Bu manada savcılık görevini üstlendikleri hususundan bahsedilemez.⁵⁸ Savcı ve suç kolluğunun örneği olarak Roma Hukuku’nda irenarqueler mevcuttu. Polise benzer yetkileri bulunmaktaydı ve bu

⁵¹ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 5.

⁵² Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 168; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 10, “*Bir görüşe göre; krallar keyfi bir biçimde savcılığı kurmuşlardır. Diğer bir görüşe göre; krallar adalet dağıtmaktan vazgeçmiş ve bu vesileyle savcılık kurulmuştur. Üçüncü görüşe göre ise; Ortaçağda toplum merkezi bir otoriteye bağlanmış, suçların soruşturulması ve suçluların cezalandırılması da bir kamu görevi olarak görülmüş ve bu surette kralın vazifeleri arasına dahil olmuştur. Kral da sahip olduğu bu yetkiyi kendisi tarafından atanan bugünkü manada savcılığa benzer yetkileri olan stationarji ve Curiosi adı verilen memurlara devretmiştir.*”

⁵³ agt s. 9. Fransa’da savcılığın gelişimine ilişkin ayrıntılı bilgi için Bkz: age s. 168-169.

⁵⁴ Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 57-58.

⁵⁵ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 6-7.

⁵⁶ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s.10.

⁵⁷ agt s. 10-11; Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 58-59; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 6-7.

⁵⁸ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 35.

bakımdan da dar manada kamu düzeninin tesisi noktasında görev yaptıklarından söz etmek mümkündür. Son olarak o dönemde mevcut olan avukat de fiscler aslında hazine avukatıdır. Savcıların idari görevlerine benzer görevleri olan memurlardır. Ancak bugünkü manada savcılık teşkilatını yansıtamamalarının yanında, kendilerini atayan siyasi gücün karşısında bağımsızlıklarından bahsetmek mümkün değildi.⁵⁹

Nihayetinde Roma Hukuku'nda her ne kadar savcılığa ilişkin yetkileri bulunan farklı sınıflarda memurlar bulunsada dahi savcılık müessesesine ilişkin bütün yetkilerle donatılmış bir kişi yahut kurum bulunmadığından, modern manada savcılığın ilk örneğinin Roma İmparatorluğu'nda görüldüğünden söz etmek olanaksızdır.⁶⁰

1.1.3.3 Cermen Hukuku'nda

Cermenler'de “*centenarius*” adlı kont'a bağlı memurlar bulunmaktaydı. Bunların görevi suç faillerini yakalamak ve akabinde mahkemeye çıkartmaktı. Daha sonraları centenariuslar yargıç statüsüne yükselmişlerdi. Böylelikle kamu adına iddia etme faaliyetini yürütme görevi “*general attorney*” olarak adlandırılan memurlara bırakılmıştı.⁶¹

Bu bağlamda Almanya'da halka bir bakımdan ithamcı olmak yetkisi tanınmıştı. Diğer taraftan ise doğrudan doğruya senyöre bağlı ve onun menfaatine uygun hareket etmekle mükellef “*fiscalat*” adlı memurların da görev yaptığı görülmekteydi. Zaman zaman bu memurlara somut olayın araştırılması buna ilişkin soruşturma yapılması bu manada suçun aydınlatılması görevi verilmekteydi. Hatta fiscalatlar daha sonraları bazı eyaletler açısından kamu adına iddia faaliyetini yürütmek görevine de getirilmişlerdi. Ancak buna rağmen kendileri daha fazla gelişim gösterememiş ve bu surette de savcılık makamının yerini alamamıştır. Engizisyon mahkemelerinin kurulmasıyla birlikte de tamamen ortadan kalkmıştır.⁶² Engizisyon sisteminde yargıç, yargıçlığının yanında aynı zamanda itham eden kişi konumundadır. Bu durum esasında tahkik sisteminin en önemli özelliğidir. Fiscale isimli memurlar bu noktada prenslerin şahsi ve mali haklarını gözetmekle yükümlü bir temsilciden daha fazlası değildirler.⁶³

⁵⁹ Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 58-59; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 6-7; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 10-11, age. s. 35-36.

⁶⁰ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 7; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 35.

⁶¹ age s. 36; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 12.

⁶² agt s. 12-13.

⁶³ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 36-37; Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 7.

Nihayetinde; 1830 tarihli Fransız İhtilali ile beraber özgürlükçü düşünce gelişim göstermiş, sonrasında savcılık müessesesi tam manasıyla örgütlenmiştir. Şöyle ki; 1848 tarihli Alman Halklarının Temel Haklarına Dair Kanun'un 9. maddesiyle birlikte, ceza muhakemesinde itham sisteminin geçerli olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu surette öncelikli olarak 1848 tarihinden sonra Alman Federe devletlerinde, 1871 tarihini itibariyle de tüm Almanya'da savcılık müessesesi kurulmuştur. Almanya'nın tamamında aynı özelliklere sahip ve aynı yetkileri olan bir savcılık müessesesi ise 1877 tarihli Ceza Yargılama Usulü Kanunu ile birlikte karşımıza çıkmaktadır.⁶⁴ Şöyle ki 1 Şubat 1877 tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun m.152 hükmü;

“Kamu davasının açılması için, savcılık görevlendirilmiştir. Kanunla aksi düzenlenmediği sürece, maddi olaya ilişkin yeterli dayanak noktaları varsa, kovuşturulabilen bütün suçlarda, savcılık harekete geçmek mecburiyetindedir.” şeklindedir.⁶⁵

1.1.3.4 Fransız Hukuku'nda

Yukarıda da belirttiğimiz üzere savcılığın Fransa'da ortaya çıktığı doktrinde genel kabul görmüş görüştür.⁶⁶ Öncelikle Fransa'da bugünkü manada ve modern anlamda savcılıktan 1789 Fransız İhtilalinden sonra, Napolyon Kanunları ile birlikte söz edilmektedir.⁶⁷ Savcılık müessesesinin günümüzdeki konumuna gelmesi uzunca bir süre almıştır. Evvela 13. yüzyılda henüz savcılığın esamesi okunmadan “Procuratores Regis” adı verilen memurların, mahkemede kralı temsil etmek noktasında özel yetkileri bulunmaktaydı ve aynı zamanda kralın menfaatlerini korumakla görevliydi. Bunların kral tarafından genel yetki verilmiş olanlarına “Procureurs Generaux” denilirken, yalnızca belirli bir iş için vekalet verilenine ise “Procureurs Speciaux” adı verilmiştir. Yine tüm mahkemelere kral tarafından “Proceurs Generaux” atanmıştır. 14. yüzyıla gelindiğinde ise bu görevliler kralın davalardaki temsilcisi sıfatına haiz olmakla birlikte adeta bir devlet memuruna dönüşmüşlerdir. Soruşturmanın ve kovuşturmanın yapılmasına yönelik olan yetki ise “Procureur du Roi” isimli görevlilere verilmiştir.⁶⁸

⁶⁴ agt s. 13; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 37.

⁶⁵ Feridun YENİSEY ve Salih OKTAR (2015), *1877 Tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Almanca Metin-Türkçe Çeviri* 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, s. 235.

⁶⁶ Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 59.

⁶⁷ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 8.

⁶⁸ agt s. 8; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 7-8; Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 62.

Nihayetinde 1810 tarihli Fransız Ceza Muhakemeleri Kanunu ile bugünkü manada savcılık müessesesinden söz etmek mümkündür. Bu noktada savcılar somut olaya ilişkin araştırma yapmaya, elde edilen deliller vasıtasıyla soruşturma başlatmaya ve suçun failini tespit etmişlerse ithamda bulunmaya yetkilidir. Ancak burada vurgulanması gereken bir nokta vardır: Savcının görevi yalnızca itham etmekle sınırlı değildir. Savcılar aynı zamanda sanığın lehine ve aleyhine olan delilleri toplayacak ve bu surette adil bir yargılamanın yapılmasına vesile olacaktır.⁶⁹

Son olarak; Fransa’da savcılık müessesesi hükümetçe tanımlanan ve belirlenen adli politikaların uygulanmasını sağlamaktadır. Böylelikle hukukun ve Fransa’nın uluslararası manada vermiş olduğu taahhütlerin adli makamlar nezdinde koruyucusudur. Ayrıca kamunun genel çıkarlarının, şahsi ve kamusal özgürlüklerin korunması bağlamında da büyük bir öneme sahiptir. Dolayısıyla suçluluğun önlenmesi ve suçluların cezalandırılması amacıyla kamusal faaliyete katkıda bulunur.⁷⁰ Aynı zamanda savcılık kurumu devrimin çocuğu olarak adlandırılmış ve vatandaşların haklarının korunması bakımında önemli bir vasıta olarak görülmüştür. Engizisyon siteminde var olan tahkik sisteminden vazgeçilmesi ve bu surette iddia ve yargılama makamlarının ayrıştırılması ile beraber yargı içerisinde güçler ayrılığında söz etmek mümkün olmuştur. Bu vesileyle savcı “*yasasının koruyucusu, bekçisi*” olarak ifade edilmiştir.⁷¹

1.1.3.5 Anglo-Sakson Hukuku’nda

Anglo-Sakson hukukunda yargıçlarca oluşturulan içtihat hukuku mevzuattan daha önde gelmektedir. Bu hukuk sisteminin esas uygulandığı ülke İngiltere olmakla beraber Kanada, Avusturalya, Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda, Seylan, Hindistan, Güney Afrika, Pakistan gibi ülkelerde de uygulanmaktadır. Ancak yine de bu sistem İngiltere de doğmuştur ve orada gelişmiştir. Bu bağlamda savcılık müessesesinin İngiltere’deki gelişiminin incelenmesi daha doğru olacaktır.⁷²

19. yüzyılın ortalarına kadar İngiltere’de savcılık benzeri bir müesseseye karşılaşılmamaktadır. Bu noktada adli kararlar hukukçu bir kimse tarafından alınması gerekirken polis tarafından alınmaktaydı. Bu aşamada suçun mağduruna etkin bir rol

⁶⁹ agt s. 8; Adem BİLGİN 2013, agt. s. 9; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 12.

⁷⁰ BİR ADLİ ORGAN OLARAK SAVCILIK SEMPOZYUMU BİLDİRİLER KİTABI (2006), *Türkiye Barolar Birliği Yayınları*, Ankara, s. 34-35.

⁷¹ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 41.

⁷² age. s. 37-38; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 13.

düşen itham sistemi benimsenmişti.⁷³ Burada suçun tahkikatının yapılabilmesi için özel kişiler tarafından şikayet edilip, takibinin yapılması gerekmekteydi. Şayet bir olay özel kişiler tarafından takipsiz bırakılmışsa bununla kimse ilgilenmezdi. Yani esasında burada somut olay bakımından mağdur olan kimse adeta, bir polis, yargıç ve savcı gibi çalışmaktaydı. Yalnızca suç devletin yahut kamunun aleyhine işlendiği takdirde, şikayetin olması aranmazdı.⁷⁴ Devlet veya kamu düzenine karşı işlenen suçları “*general attorney*” adı verilen görevliler takip ederdi. Bu görevli kral tarafından avukatlar arasından atanırdı ve adeta sanki bir başsavcı gibi çalışırdı. Bir yandan kamu adına çalışırken bir yandan da özel olarak avukatlık görevini ifa edebilirdi.⁷⁵ Nihayetinde 1879 yılına kadar savcılık denildiğinde akla gelen tek kişi general attorneyler olmuştur. Daha sonrasında İngiliz parlamentosu tarafından 1879 yılında Suçların Kuvuşturulması Kanunu ile birlikte Kamu Soruşturması Müdürlükleri⁷⁶ kurulmuş ve bu surette İngiltere’de ilk savcılık teşkilatı kurulmuştur.⁷⁷

Anglo-Sakson Hukuk sisteminin geçerli olduğu bir diğer ülke olan Amerika Birleşik Devletlerindeyse, devletin kolonileşme döneminde şüphelinin yakalanıp soruşturulabilmesi noktasında tek yetkili kimse somut olayın mağduruydu. Bu noktada soruşturma mağdur tarafından yönetilmekteydi. Dolayısıyla savcıya ilişkin yetkiler de mağdur tarafından kullanılmaktaydı. Ancak zamanla kolonilerin nüfusu artmış, soruşturmaya ilişkin yetersizlikler açığa çıkmış bu sebeplerle de İngiltere’den esinlenilip savcılık müessesesi oluşturulmuştur.⁷⁸ Kamu adına soruşturma yapmak ve akabinde iddiada bulunmakla görevli savcılık müessesesinin ilk görünümü 1704 yılında Connecticut eyaletinde ortaya çıkmıştır.⁷⁹

1.1.3.6 Türkiye’de

İslam Hukuku bakımından savcıya benzer görevlerle donatılmış bir memura rastlanmamaktadır. Burada yalnızca kadı tarafından verilen görevleri yerine getirmekle mükellef bir memur bulunurdu. Haricinde İslam hukukunda yargı görevi yapmakla görevli olan yegane kimse kadıydı. Esasında burada da suçla mücadele etmek görevi bizatihi suçtan zarar görene yahut varislerine düşmekteydi. Şikayeti olan

⁷³ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 38.

⁷⁴ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 14.

⁷⁵ agt s. 14; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 38.

⁷⁶ *Director of Public Prosecution*

⁷⁷ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 9; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 38.

⁷⁸ age s. 38; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 15.

⁷⁹ age s. 39.

taraf, karşı tarafın cezalandırılması için delilleri bulup mahkemeye getirmek zorundaydı. Ancak ve ancak Hakkı-ı Allah'a (Hakk Ullah) ilişkin suçlar bakımından dava herhangi bir Müslümanın şikayeti üzerine açılabileceği gibi kadı tarafından re'sen de açılabilirdi.⁸⁰ Nihayetinde İslam Hukuku bakımından itham sistemi geçerlidir. Bu bakımdan suçları soruşturmak ve elde edilen delillerin ışığında soruşturmayı kovuşturmaya dönüştürmek ile görevli bir savcılık kurumu bulunmamaktadır.⁸¹

Osmanlı Devleti'nde savcılık müessesesinin kuruluşu tanzimattan sonraki döneme dayanmaktadır. Zira 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunun'da savcılık müessesesinin kurulmasının gerekli olduğuna dair hükümler mevcuttur. Bu kanun uyarınca sadece devlete karşı işlenen suçlar değil, bireye karşı işlenen ve aynı zamanda kamu düzenini bozan suçlar da devlet tarafından soruşturulacaktır. Ancak bu soruşturmanın kim tarafından yapılacağına ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir.⁸² Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası 1876 Kanun-ı Esasi'nin "mehakim" başlıklı bölümde bulunan, 91. maddede Ceza Hukuku bağlamında amme menfaatini gözetmekle mükellef savcılarının bulunacağı, bunların görev ve yetkilerinin yasa ile düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.⁸³ Böylelikle Anayasa'daki hüküm doğrultusunda savcılığa ilişkin düzenlemeler 1879 tarihinde yürürlüğe giren Usul'ü Muhakemat'ı Cezaiye Kanunu Muvakkati ile ortaya çıkmıştır. Esasında 1808 tarihli Fransız Ceza Yargılaması Kanunu'nun çevirisi niteliğinde olan bu kanun aynı zamanda dini hükümlere dayanan bir takım eklemeler de yapılmıştır. Kanunun 56. maddesi uyarınca Osmanlı Devleti genelindeki mahkemelerde savcılık teşkilatı kurulduğu anlaşılmaktadır.⁸⁴

Bu kanun 1412 sayılı CMUK yürürlüğe girene kadar uygulan ceza usul yasası niteliğindedir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte pek tabi olarak yeni yönetim sistemine uygun kanunlaşma hareketlerine başlanmıştır.⁸⁵ 469 sayılı Mehakimi Şer'iyenin İlgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanun'un 5. maddesi uyarınca " *Her asliye mahkemesi nezdinde bir müddei umumi ile yeteri kadar müddei umumi muavini bulunur...*" Bu hüküm ile birlikte bugünkü anlamda savcılık

⁸⁰ Erdener YURTCAN 2019c, age. s. 563-564; Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 62; Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 170; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 41.

⁸¹ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 41-42.

⁸² age s. 45; Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 3; Adem BİLGİN 2013, agt. s. 11.

⁸³ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 46-47; Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 64.

⁸⁴ Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 64.

⁸⁵ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 49.

teşkilatımızın özü ortaya koyulmuştur.⁸⁶ Böylelikle asliye ceza mahkemeleri ve asliye ceza mahkemelerinin dairesi olan ağır ceza mahkemeleri bünyesinde savcılık teşkilatı kurulmuştur.⁸⁷ Ülkemizde savcılar cumhuriyet adına görev yapmaktadır. Bu hususun belirtilmesi için unvanları “*Cumhuriyet savcısıdır.*” Bu noktada Cumhuriyet savcısı yasaların bekçisidir.⁸⁸ Burada hemen belirtmek gerekir ki yukarıda bahsettiğimiz savcı yardımcılığı 12.02.1989 tarih ve 360 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin geçici maddesi ile 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu’ndan çıkartılmış ve bu surette yerini Cumhuriyet savcılığı unvanına bırakmıştır.⁸⁹ 04.04.1929 tarih ve 1412 sayılı CMUK savcılarının ceza muhakemesi bağlamındaki görev ve yetkilerini düzenlemiştir. Dava açma yetkisi kamu adına kural olarak Cumhuriyet savcısına bırakılmıştır ancak bazı hafif nitelikteki suçlar bakımından dava açma yetkisi mağdura da tanınmıştır.⁹⁰ Bunun yanında savcılık müessesesinin anayasal düzenlemeye konu olup olmadığı irdelenmek gerekirse; 1924 Anayasasında savcılığa ve savcılık teşkilatına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bunun karşısında 1961 Anayasası savcılık müessesine ilişkin olarak ayrıntılı düzenlemeler ihtiva etmektedir. Şöyle ki; bu anayasa ile Yüksek Savcılar Kurulu oluşturulmuş ve savcılarının özlük haklarına dair işlemler ve disiplin cezaları hususunda yetkilendirilmiştir. Savcılar idari görevleri bakımından ise Adalet Bakanı’na bağlanmıştır. Nihayetinde savcılık müessesesi 1982 Anayasası’nda güvence altına alınmıştır.⁹¹ Son olarak bu anayasa ile birlikte yargıçlar

⁸⁶ Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 64.

⁸⁷ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 49-50.

⁸⁸ Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 189-190.

⁸⁹ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 13; Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 10.

⁹⁰ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 171; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 50.

⁹¹ Zira Anayasa’nın m.139 ile savcılık teminatı, m.140 ile de savcılarının özlük hakları açık bir biçimde düzenlenmiştir.

Hakimlik ve savcılık teminatı

Madde 139 – “*Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz. Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.*”

Hakimlik ve savcılık mesleği

Madde 140 – “*Hakimler ve savcılar adli ve idari yargı hakim ve savcılar olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hakim ve savcılar eliyle yürütülür. Hakimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler. Hakim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir. Hakimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askeri hakimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir. Hakimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, Resmî ve özel hiçbir görev alamazlar. Hakimler ve savcılar idari*

ve savcılar bakımından ayrı ayrı faaliyet gösteren kurullar birleştirilmiş Hakimler ve Savcılar Kurulu adıyla tek bir çatı altında toplanmıştır.⁹² Günümüzde savcılık teşkilatına ilişkin kanuni düzenlemeye 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'da yer verilmiştir. Mahkeme kuruluşunun olduğu her il ve ilçede savcılık teşkilatının da bulunacağı düzenlenmiştir.⁹³ Ayrıca savcıların ceza muhakemesi bağlamındaki yetki ve görevlerinin düzenlendiği 5271 sayılı CMK M.161/1'de savcıların mahkeme nezdinde görev yaptığı hususunu düzenlenmektedir.⁹⁴ Son olarak savcıların özlük hakları, disiplin sorumluluğu, terfileri, yargılanma usulleri gibi meseleler de 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlenmiştir.⁹⁵

1.1.4. Savcılığın Hukuki Niteliği

1.1.4.1. Genel Olarak

Ceza Muhakemesi bağlamında kamu adına ithamda bulunmakla görevli savcının hukuki niteliği konusunda doktrinde üç temel görüş bulunmaktadır.⁹⁶ Bunlardan birincisi; savcılığın idari bir makam olduğunu⁹⁷, ikincisi; savcılığın yargısal bir makam olduğunu⁹⁸, üçüncüsü ise savcılığın idari-adli (karma) bir makam olduğunu⁹⁹ ifade etmektedir.

görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar. Hakim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idari görevlerde çalışanlar, hakimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tabidirler. Bunlar, hakimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hakimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırılar.”

⁹² Kemal GÖZLER (2019), *Türk Anayasa Hukuku* 3. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, s.1048-1052, Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 50-51.

⁹³ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s. 197. 5235 s. Kanun m.16 “*Mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı kurulur. Cumhuriyet başsavcılığında, bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunur. Gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun kararıyla bir veya birden fazla Cumhuriyet başsavcivekili atanır.”*

⁹⁴ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 51. CMK m.161/1 “*Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir; yukarıdaki maddede yazılı sonuçlara varmak için bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir. Cumhuriyet savcısı, adli görevi gereğince nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı ortaya çıkınca, bu hususta o yer Cumhuriyet savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister.”*

⁹⁵ age. s. 51.

⁹⁶ Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 57.

⁹⁷ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 198; Erdener YURTCAN 2019a, age. s. 30; Erdener YURTCAN (2018), *Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının Başvuru Kitabı* 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 5.

⁹⁸ Hüsnü ALDEMİR (2019), *Hâkimlik ve Savcılık Mesleğinin Temel Esasları* 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 232.

⁹⁹ age s. 232; Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 167.

1.1.4.2. İdari Makam Niteliği

Hemen belirtmek gerekir ki doktrinde genel kabul gören görüş savcılığın idari makam olduğudur.¹⁰⁰ Her ne kadar savcının kamuyu ilgilendiren durumlarda adli görevlerinin yoğunlukta olduğundan söz edilebilirse de bu görüş doğrultusunda Cumhuriyet savcısının pek çok idari görevi de mevcuttur. Örneğin; 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun m.5/1 uyarınca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının Yargıtay Cumhuriyet savcıları üzerinde, ağır ceza Cumhuriyet Başsavcılarının merkezdeki savcılar üzerinde ve bağlı ilçe Cumhuriyet Başsavcıları ile Cumhuriyet savcıları üzerinde gözetim ve denetim hakkı vardır. Yine 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun m.122/1 uyarınca Noterler, Cumhuriyet savcıları tarafından yılda en az bir defa teftiş olunurlar. Yine 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun m.13/1 uyarınca İcra ve İflas Daireleri, Cumhuriyet savcıları tarafından yılda en az bir defa denetlenir. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin m.4 uyarınca Cumhuriyet savcısı, ceza infaz kurumunun mevzuata göre yönetilmesini ve infaz hizmetlerinin insan haklarına uygun olarak yerine getirilmesini ister ve denetler. Ayrıca Cumhuriyet savcısı görev yaptığı il veya ilçede protokolde savcılık makamını temsil etmektedir.¹⁰¹ Bununla birlikte Cumhuriyet savcısının infaza ilişkin görevleri de mevcuttur. Yargılama makamı tarafından verilen ve kesinleşmiş mahkumiyet kararları infazının sağlanabilmesi amacıyla Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmelidir. (CGTİHK m.20/1) Bu aşamada infaz savcısı mahkeme tarafından gönderilen ilamın, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin m.54 maddesinde sayılan hususlar bakımından incelemesini yapar ve gecikmeksizin infaz defterine kaydeder. Sonrasında ise söz konusu ilamın süresi gözetilerek hükümlü hakkında çağrı kağıdı veya yakalama emri çıkarılacaktır. Şayet ilam adli para cezası içermekteyse bu takdirde ödeme emri çıkarılacaktır. (CGTİHK m.20/2) Böylelikle infaz savcısı mahkumiyet kararlarının infaz edilebilmesi sağlamak amacıyla hükümlüleri bulmak ve bu hükümlerinin cezasını eksiksiz olarak infaz edilebilmesi için gerekli olan tüm işleri yapmakla yükümlüdür.¹⁰² (CGTİHK m.5/1)

¹⁰⁰ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 198; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 73; Erdener YURTCAN 2019a, age. s. 30.

¹⁰¹ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 4; Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 5.

¹⁰² Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 45.

Bu görüş uyarınca; savcılık devlet organı olarak kabul edilmekte bu vesileyle de idari bir yapıya haiz olduğu söylenilmektedir.¹⁰³ Bu görüşün savunucularına göre; savcı yargılama faaliyeti içerisinde iddiada bulunmak görevini yapıyor olsa dahi yargılama niteliği bulunmamaktadır. Hatta davacı konumunda olan savcı yargı sınıfından değildir, bu surette yalnızca mahkeme bünyesinde görev yapan bir organdan ibarettir. Dolayısıyla yürütme organının içerisinde, bu organın bir görevlisi konumundadır.¹⁰⁴ Ancak adalet hizmeti görmeleri bakımından anayasa ve usul yasalarında bir takım teminatlarının olduğunun ve savcılarının sıradan bir kamu görevlisi olmadığının da kabulü gerekmektedir.¹⁰⁵ Yine bu görüşe göre savcının yapmış olduğu iş ve işlemler için idari kanun yolları öngörülmemiştir. Ancak bu durum dahi savcının yaptığı işlemlerin idari olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır.¹⁰⁶ Ayrıca savcılık yargılama makamıyla aynı kanunda düzenlenmiştir. Bu bakımdan yargılama makamına benzetilmiş olsa da netice itibariyle bu müessese yargının değil yürütmenin bir parçasıdır. Yargı yetkisi bağımsız ve tarafsız mahkemelerce ve Türk milleti adına kullanılmaktadır. Savcılarda amme menfaati çerçevesinde hareket ederler, buna mukabil olarak soruşturma yaparlar, yapmış oldukları soruşturmanın neticesinde iddianame düzenlerler, KYOK veya erteleme kararı verirler. Ancak nihayetinde vermiş olduğu kararlarda “Türk Milleti Adına” ibaresi yer almaz.¹⁰⁷ Bu görüşü savunanlarca ileri sürülen bir başka gerekçeysen, erkler ayrılığı ilkesinin sonucu olarak yürütme ve yargı arasındaki bağlantı mahkemeler nezdinde görevli savcılar vasıtasıyla sağlanmaktadır. Bu noktada savcılarının kamu davası açması idari bir faaliyettir. Aynı zamanda savcı kanunların uygulanması noktasında, devletin ve mazlumların hakların korunması bağlamında aktif bir görev üstlenir. Bu görevler hiç şüphesiz yürütmeye ait olan görevlerdendir, dolayısıyla savcılık müessesesi de idari bir makamdır.¹⁰⁸

¹⁰³ Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 85.

¹⁰⁴ Erdener YURTCAN 2019a, age. s. 31; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 26; Ramazan YAZIR (2014), *Türkiye’de Kamu Düzeninin Korunması Açısından Ceza Soruşturmasında Cumhuriyet Savcısının Rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, s. 26.

¹⁰⁵ Ekrem ÇETİNTÜRK (2015), “Cumhuriyet Savcısının Statüsünün ve Savcılık Teşkilatının Kurumsal Yapısının, Savcılık Faaliyetinin Etkinliğine ve Kalitesine Etkisi”, *CHD Dergisi* S:29, s. 145.

¹⁰⁶ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 18.

¹⁰⁷ Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 57-58.

¹⁰⁸ Hüsnü ALDEMİR 2019, age. s. 231; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 58; Melik KARTAL 2013, agt. s. 18-19; Mahmut GÖKPINAR (2010), “Ceza Muhakemesinde Savcılık”, *CHD Dergisi* S:12, s. 205.

1.1.4.3. Yargısal Makam Niteliği

Savcılığın yargısal bir makam olduğunu ileri süren bu görüş uyarınca; savcı hukuk kuralları vasıtasıyla maddi hakikati araştırır ve elde ettiği delillerin sonucunda yargılama organını harekete geçirir.¹⁰⁹ Savcının iddianame ve mütalaaları, şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delilleri toplaması ile yargısal anlamdaki özellikle de kamu davasının açılması noktasındaki takdir yetkisi adli faaliyetin bir parçasıdır.¹¹⁰ Yargı organının yalnızca yargıçlar ve mahkemelerden ibaret olduğunun söylenmesi doğru değildir.¹¹¹ Zira savcılar da adaletin temini ve tesisi noktasında önemli bir vazife üstlenmektedirler.¹¹² Bu vesileyle savcılığın yargısal makam olduğunu ileri sürenlerin bir takım gerekçeleri bulunmaktadır.¹¹³ Evvela 1961 ve 1982 Anayasalarında

¹⁰⁹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 59.

¹¹⁰ agt s. 59; Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 84-85.

¹¹¹ YHGK 07.10.2009 E: 2009/4-361 K: 2009/399 “...Anayasal düzenimiz içerisinde yer alan üç kuvvetten birisi olan yargı, bir denge unsuru olarak düzenlenmiş; bağımsızlığı özel olarak teminat altına alınmıştır. Hakimler ve cumhuriyet savcıları da yargı mensubu olmakla yargı erkinden ayrık düşünülemez... Yine, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun "Gözetim ve Denetim Hakkı" başlıklı 5. maddesinin 3 ve 4.fıkralarında: "Adalet Bakanı, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin görevler hariç olmak üzere hakim ve savcılar üzerinde gözetim hakkını haizdir. Hakim ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar. "Denilmekte ve gerek atama, terfi, cezai ve disiplin sorumlulukları yönünden hakim ve savcılar arasında bir ayırım yapılmamaktadır. Tüm bu hükümler ortaya koymaktadır ki, "Türk Ulusu" adına yargılama yapmaya ve karar vermeye yetkili ve görevli hakimler; memur ve diğer kamu görevlilerinden ayrı Anayasal statüye sahiptir. Bu statü, hakimlerin tarafsızlığını ve dolayısıyla yurttaşın bir yargı güvencesi sağlamayı amaçlamıştır. Hakimler de, memur ve diğer kamu görevlileri gibi, kamu hizmeti üretme ve görme açısından yurttaşın hizmetindedir... Yukarıda açıklanan hakim ve savcılara ilişkin yasal düzenlemelerde yer aldığı üzere hakim ve savcılarının hem yargısal hem de idari görevleri bulunmaktadır. Diğer taraftan, fonksiyonel bakımdan yargı organları, yasama ve yürütmeden ayrıdır. Bağımsız bir organ olan yargının, yargılama süreci ile ilgili işlemleri, Anayasa'nın 125. maddesinde öngörülen "idari işlemler" kapsamına girmemektedir. Savcılarının yargılama fonksiyonu dışında, yasalarla verilmiş idari görevleri de bulunduğundan, yaptıkları idari görevler nedeniyle ve bu kapsamda tesis edilen işlemlerden dolayı Adalet Bakanlığının sorumlu tutulabileceği açıktır. Ne var ki, idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olan, ancak, yargılama görevi kapsamında yürüttükleri hizmet nedeniyle Adalet Bakanlığının ajanı konumunda olmayan savcılarının verdiği kararlardan dolayı, yürütme fonksiyonu içinde yer alan Adalet Bakanlığının sorumlu tutulmasına olanak bulunmamaktadır. yasal düzenlemeler göstermektedir ki, ceza yargılamasında savcılık, iddia görevini yerine getiren, gereğinde sanığın haklarını da gözetilen bir yargılama makamı olması yanında, yargılama faaliyeti içinde fiilen ve hukuken yer alan bir unsur olarak da kabul edilmektedir. İdari görevlerinin varlığı savcılığın aynı zamanda yargılama görevlerinin varlığını kabule engel değildir. Nitekim, hâkimlerin de idari görevleri vardır ve bu görevler yargısal görevlerini ortadan kaldırmamaktadır. Dava açılması ve buna ilişkin iddianamenin düzenlenmesi tümüyle yargısal faaliyettir. Bu faaliyetin yerine getirilmesinde salt kişisel kusurlu davranışla zarara yol açıldığında cumhuriyet savcısının kişisel sorumluluğu doğar. Zira, iddianame idari bir işlem olmayıp, bu işlemin iptalinin dava konusu edilmesi de olanaklı değildir. İddianamenin kabulü ya da reddi yargı faaliyeti içinde ve kanunda yer alan koşullarla ancak mahkeme kararıyla mümkündür. İddianame, yargılamanın başlayıp yürütülmesindeki rolü nedeniyle yargılamaya dâhildir ve yargılamadan ayrı düşünülemeyecek nitelikte olması nedeniyle de idari faaliyet kapsamında değerlendirilemez...” (<https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 19.03.2021)

¹¹² Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 71.

¹¹³ Yargıtay 16. CD T: 29.11.2017 E: 2016/7553 K: 2017/5508 “...Kamu davasının açılmasında geçerli olan temel ilkeler; kamusalılık, davasız muhakeme olmaz, kovuşturma mecburiyeti ve maslahata uygunluk ilkeleri olarak sayılabilir. Kamusalılık ilkesi; suçtan kamu, yani toplum da zarar gördüğünden suçun kovuşturmasında toplumun çıkarının da olduğunu, bu itibarla kovuşturmanın kamusal olduğunu

savcılığın düzenlendiği bölüme bakıldığında yürütme başlığı altında değil yargı başlığı altında yer almaktadır. Bu bakımdan savcılık idari organ olsaydı doğal olarak yürütme başlığı altında düzenlenirdi.¹¹⁴ Ayrıca TCK m.6/1-d maddesinde yargı görevi yapanlar arasında “*Yargı görevi yapan deyiminden; yüksek mahkemeler, adli ve idari mahkemeler üye ve hakimleri ile Cumhuriyet savcısı ve avukatlar anlaşılır.*” denilmek suretiyle savcılar da yargı görevi yapanlar arasında sayılmıştır. Bu bakımdan kanun koyucunun iradesi savcıların yargı organı olduğu şeklindedir.¹¹⁵ Savcılığın idari teşkilatlanması inkar edilemez fakat bu durum haricendir. Savcılar esas olarak yargısal bir görev ifa etmektedirler. Her ne kadar Anayasa ve 2802 sayılı HSK’da savcıların idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olduğu ifade edilmişse de aynı durum yargıçlar bakımından da söz konusudur. Bu vesileyle nasıl yargıçlar yürütme organına dahildir denilemiyorsa aynı durum savcılar bakımından da geçerlidir.¹¹⁶ Ceza muhakemesi sistemimizde mahkemeler re’sen dava açmamaktadır. Bu noktada Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianame ile birlikte kamu davası açılabilmektedir. Dolayısıyla savcı burada ithamda bulunmaktadır. Böylece salt mahkemelerin bağımsız olması yeterli değildir, savcılarda bağımsız olmalıdır. Şayet savcılar bağımsız olmazsa bu durumdan mahkemelerin bağımsızlığının da etkileneceği aşıkardır.¹¹⁷ Ceza Hukukundaki iş yoğunluğu ön ödeme, uzlaşma yahut seri muhakeme usulü gibi yargılamayı kısa sürede nihayete erdirecek usullerle azaltılmaya çalışılmaktadır. Anılan usullerde aktif rolü savcı üstlenmekte ve adeta “*yargıçtan önce yargıç*”¹¹⁸ vaziyetine bürünmektedir.¹¹⁹ Son olarak; savcıların CMK m.171 uyarınca, şahsi cezasızlık sebeplerinde ve etkin pişmanlık hallerinde takdiri bir biçimde kovuşturmaya

ifade eden ilkedir. Toplum düzenini korumak, Devletin yükümlülüğüdür. Bu itibarla, Devlet, kamu düzenini bozacak ve tehlikeye düşürecek olan eylemleri belirleyerek bunları cezalandırma hakkını elinde tutar. Bu nedenle de yürütülen bir ceza soruşturmasında Cumhuriyet savcısı, soruşturmayı yargı erki olarak kamu adına yürütmektedir. Zira, suçun soruşturulmasında kamu yararı vardır. Kamusal ilkesinin iki sınırlaması vardır. Bunlardan birincisi, şikayete bağlı suçlar bakımından şikayet yokluğu; ikincisi ise, kovuşturulması izne bağlı suçlar bakımından izin yokluğudur...” (<https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 19.03.2021)

¹¹⁴ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 25; Ramazan YAZIR 2014, agt. s. 27; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 59; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 72.

¹¹⁵ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 59; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 25.

¹¹⁶ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 72.

¹¹⁷ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 25; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 59.

¹¹⁸ Jörg Martin Jehle, ‘Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Türkiye Barolar Birliği’, Sempozyum, Ankara, 2006, s. 73.

¹¹⁹ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 19-20.

yer olmadığına dair karar vermesi yargısal bir görevin ifasıdır.¹²⁰ Tüm bu sebeplerden dolayı da savcılık adli bir makamdır.

1.1.4.4. İdari-Adli Makam Olduğu Görüşü

Bizim de katıldığımız bu görüşü savunanlar, savcılığın kimi bazı yönleri bakımından idari, kimi bazı yönleri bakımından ise adli bir makam olduğunu belirtmektedirler.¹²¹ Soyaslan'ın deyişiyle;

“Savcılık ceza adalet sisteminde işbirliğini sağlamaktadır. Bu bakımdan Adalet Bakanlığına bağlı olması nedeniyle idari, ceza adalet sisteminde bir taraf olması ve bu nedenle adaletin tesisinde önemli bir rol üstlenmesi sebebiyle adli bir kurumdur.”¹²²

Mer'i mevzuat açısından savcılığı salt yasama organına yahut yürütme organına dahil göstermek olanaksızdır. Zira yukarıda da belirtildiği üzere savcının hem adli hem de idari görevleri vardır. Bu noktada savcının adli ve idari görevleri bakımından önem sıralaması yapmak mümkün değildir.¹²³ Yine bu görüş uyarınca; savcı idari görevleri yönünden yürütmeye ne kadar bağlıysa adli görevleri yönünden bir o kadar bağımsızdır. Savcı suç işlendiği hususunda bilgi sahibi olur olmaz yargılama organını harekete geçirirken, aynı zamanda da hükümlülerin cezasının infazında da görev almaktadır. Bu nedenle savcı adeta çift yönlü bir statüye sahiptir.¹²⁴ Esasında savcılarının hem yürütme organını hem de yargı organını ilgilendiren görevleri bulunmaktadır. Bu vesileyle her iki erk arasında bir köprü vazifesi görmektedir.¹²⁵ Cumhuriyet savcısının adli-idari bir makam olduğu görüşünü infaza ilişkin görevleri de desteklemektedir. Şöyle ki; hükümlüye, Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen, ceza infaz kurumuna alındığı ve salıverileceği tarih ile ceza süresini ve cezanın hangi hükme ilişkin olduğunu belirten uygulamada “müddetname” olarak anılan bir belge verilmektedir. (CGTİHK m.20/4) Bu belgenin düzenlenmesi, mahkumiyet kararlarının infaz edilebilmesi sağlamak maksadıyla hükümlüleri bulmak ve bu hükümlülerinin cezasının eksiksiz olarak infaz edilebilmesi sağlamak, savcının adli görevleri arasındadır. Bunun yanında Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik

¹²⁰ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 59-60; Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 13-14; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 72.

¹²¹ Hüsnü ALDEMİR 2019, age. s. 232.

¹²² Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 167.

¹²³ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 21.

¹²⁴ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 60.

¹²⁵ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 74-75.

Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin m.4 uyarınca Cumhuriyet savcısı ceza infaz kurumunun mevzuata göre yönetilmesini ister ve bu hususta denetim yapar. Bu yetkisi de idaridir.¹²⁶ Nihayetinde Keyman'ın deyişiyle savcılık; milli egemenliği temsil etmektedir ve nevi şahsına münhasır olarak idari yapıya haiz bir adalet organıdır.¹²⁷ Son olarak Danıştay da vermiş olduğu bir kararında savcılarının adli görevlerinin yanında idari görevlerinin de bulunduğu hususunu kabul etmiştir.¹²⁸

1.1.5. Savcılık Teşkilatının Özellikleri

1.1.5.1. Hiyerarşik Bir Düzene Sahip Olması

İddia makamı (savcılık teşkilatı) hiyerarşik bir yapıya haizdir.¹²⁹ Başsavcılık müessesesi bir kül'dür. Yani kendi içerisinde bir birlik ve bütünlük arz etmektedir. Bunun tabii bir sonucu olarak da hiyerarşik bir yapılanma söz konusudur.¹³⁰ Öncelikle savcılar hiyerarşik bakımdan Adalet Bakanına tabidir. Zira Anayasa'nın m.140 ve Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun m.5 yargıçların ve savcılarının idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına tabii olduğu hüküm altına alınmıştır.¹³¹ Bu noktada Adalet Bakanından idari konulara ilişkin olmak üzere (örneğin: cezaevlerinin idare edilmesi hususunda) emir ve talimat alabilirler. Burada Adalet Bakanı hiyerarşik amir sıfatındadır. Ancak savcılarının idari görevlerinin bulunması ve bu görevler bakımından bakandan emir ve talimat alması Adalet Bakanlığına adli yönden hiyerarşik bir

¹²⁶ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 45; Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 5.

¹²⁷ Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 85-86.

¹²⁸ Danıştay 10 Dairesi E: 2006/7165 ve K: 2008/8312 “....Anayasa'nın “Genel Esaslar” başlıklı Birinci Bölümünde, egemenliğin kayıtsız şartsız Millet'in olduğu ve Türk Milletinin egemenliğini, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre Yasama, Yürütme ve Yargı organları eliyle kullanacağı öngörülmüş, 9. maddesinde; yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemeler tarafından kullanılacağı; 125. maddesinin 1. fıkrasında ise, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu; aynı maddenin son fıkrasında da; idarenin, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğu, 140/6. maddesinde de, hâkim ve savcılarının idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olduğu hükümlerine yer verilmiştir. Fonksiyonel bakımdan yargı organlarının, yasama ve yürütmeden ayrı olduğu, bağımsız bir organ olan yargının, yargılama süreci ile ilgili işlemleri, Anayasa'nın 125. maddesinde öngörülen “idari işlemler” kapsamına girmemektedir. İdari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olan, ancak, yargılama görevi kapsamında yürüttükleri hizmet nedeniyle Adalet Bakanlığı'nın ajanı konumunda olmayan savcılarının verdiği kararlardan dolayı, yürütme fonksiyonu içinde yer alan Adalet Bakanlığı'nın sorumlu tutulmasına olanak bulunmamaktadır. Ancak; savcılarının yargılama fonksiyonu dışında, yasalarla verilmiş idari görevleri de bulunduğundan, yaptıkları idari görevler nedeniyle ve bu kapsamda tesis edilen işlemlerden dolayı Adalet Bakanlığının sorumlu tutulabileceği açıktır....”

(<http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/idarehukuku-hukuk.istanbul.edu.tr/wp>)

¹³⁰ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 88.

¹³¹ Anayasa m.140/6 “Hâkimler ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.”
2802 s. HSK m.5/3-4 “Adalet Bakanı, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin görevler hariç olmak üzere hakim ve savcılar üzerinde gözetim hakkını haizdir. Hakim ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.”

üstünlük sağlamamaktadır. Zira Adalet Bakanı yargısal faaliyete ilişkin olarak örneğin, somut olarak bir davanın açılması yahut açılmaması yahut derdest bir davanın yürütülmesine ilişkin olarak emir ve talimat veremez.¹³² Burada dikkat etmek gerekir ki savcılar her ne kadar idari görevleri yönünden Adalet Bakanına bağlı olsalar da bakanın “başsavcı” sıfatı bulunmamaktadır.¹³³ Burada savcıların Adalet Bakanına olan bağlılığının dışında kendi aralarında da bir hiyerarşi bulunmaktadır. Zira ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısının, ağır ceza mahkemesinin yargı çevresinde görevli Cumhuriyet Başsavcıları, Cumhuriyet Başsavcıvekilleri, Cumhuriyet savcıları ile asliye ceza mahkemesi nezdinde görev yapan Cumhuriyet savcıları üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır.¹³⁴ Burada savcılık teşkilatı içerisinde, teşkilatın başı ve temsilcisi niteliğinde olan Cumhuriyet Başsavcısının, Cumhuriyet savcıları üzerindeki hiyerarşik yetkisi savcıların Adalet Bakanı ile olan ilişkisinden çok daha kuvvetlidir. Zira Cumhuriyet Başsavcısı teşkilatı bünyesinde görev yapan Cumhuriyet savcılarında görevleri ile ilgili emir ve direktifler verebilmektedir. Buna karşılık olarak Cumhuriyet savcısı da bu emir ve direktiflere uymakla mükelleftir. Böylelikle başsavcının, savcıların görevlerini hukuka uygun bir şekilde yapıp yapmadığı denetleme olanağı olmaktadır.¹³⁵ Son olarak burada dikkat etmek gerekir ki şayet savcı, başsavcının emirlerine aykırı hareket ediyorsa, başsavcı onun yerine geçip tahkikatı bizzat kendisi yapamaz. Savcının yerine bir başka kimseyi atayamaz. Bu noktada yapabileceği tek şey, işi o savcıdan alıp bir başka savcıya vermektir.¹³⁶ Şimdi savcıların bahse konu olan makamlarla ve adli kollukla olan ilişkisini biraz daha detaylı ele alalım.

1.1.5.1.1. Cumhuriyet Savcısının Adalet Bakanı İle İlişkisi

Anayasa'nın m.140 gereğince; “*Hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar.*” Yani esasında savcılık müessesesinin hiyerarşik yapısı itibariyle başında Adalet Bakanı bulunmaktadır.¹³⁷ Ancak bakan yürütme organına dahildir. Bu surette bir soruşturma organı değildir. Dolayısıyla sanki bir başsavcıymış gibi savcılara emir veremez, soruşturmaları kendi iradesi doğrultusunda

¹³² Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 88-89; Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 173.

¹³³ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 89.

¹³⁴ age s.174.

¹³⁵ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 27; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 33-34.

¹³⁶ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 174.

¹³⁷ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 40.

yönlendiremez. Bu noktada Adalet Bakanı örgütsel olarak savcılarının üstü değildir yalnızca isteklerini başsavcılıklara genelge göndermek suretiyle duyuran bir üsttür.¹³⁸ Adalet Bakanının savcılara emir verme yetkisinin dayanağı 2802 s. HSK'dır. Zira HSK m.5/3-4 uyarınca;

“Adalet Bakanı, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin görevler hariç olmak üzere hakim ve savcılar üzerinde gözetim hakkını haizdir. Hakim ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar.”

Burada görüldüğü üzere bakanın, savcılar üzerinde genel bir emir verme yetkisi söz konusu değildir ve bu noktada savcılar, yargıçlara benzer yetkilerle donatılmıştır.¹³⁹ Yine bunun yanında ilde savcılık teşkilatının başı konumunda olan Cumhuriyet Başsavcısı ile Adalet Bakanı arasındaki mevcut ilişki de dikkate alınarak, Ulusal ve Resmi Bayramlar İle Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmeliği'nin Ekli (I) Sayılı Cetvelinde Cumhuriyet Başsavcısı başkent dışındaki illerde tebrikata girecekler arasında dördüncü sırada sayılmıştır.¹⁴⁰

Burada bahsetmek gerekir ki; 1412 sayılı mülga CMUK'da Adalet Bakanının savcılara dava açması için emir verebilme yetkisi söz konusuydu. Söz konusu yetki salt dava açılması yönünde olup dava açılmaması noktasında emir verilmesi mümkün değildi. Burada savcı, dava açılması emrine istinaden iddianame düzenlemeye mecbur olmakla beraber dava açıldıktan sonra sanığın suçsuz olduğuna inanıyorsa mahkemeden beraatını talep edebilirdi.¹⁴¹ Ancak bu durum 5219 sayılı kanun ile CMUK'un 148/3'üncü maddesinin yürürlükten kaldırılması ile ortadan kalkmıştır. 5271 sayılı CMK'da ise böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir.¹⁴² Yani savcı artık

¹³⁸ agt s.40; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 143.

¹³⁹ agt s. 40; Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 17-18.

¹⁴⁰ Bkz: 05.05.2012 tarihli ve 28283 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ulusal ve Resmi Bayramlar İle Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmelik Ekli (I) Sayılı Cetvel.

¹⁴¹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 41.

¹⁴² Ayrıca; 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 148/4. maddesinde yer alan *“Valiler de kamu davası açılmasını kendi vilayetleri (illeri) dahilindeki Cumhuriyet savcılarında isteyebilirler. Cumhuriyet savcıları, mucip sebepler (gerekçeler) göstererek bu talebi kabul etmezse valinin müracaatı üzerine Adalet Bakanı yukarıki fıkrada yazılı yetkiyi kullanmak lazım gelip gelmeyeceğini takdir eder ve icabını (gerekeni) yapar”* şeklindeki düzenleme ile valilerin kamu davası açılması için savcılara emir verme yetkisi veren bu hüküm Adalet Bakanına aynı konuda emir yetkisi veren hüküm ile birlikte 5219 s. Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu noktada belirtmek gerekir ki söz konusu yasal düzenleme yargısal görevlerde bağımsızlaştırma eğilimi kapsamındadır. Bu noktada ceza yargılamasında iddia görevini yapmak amacıyla faaliyet gösteren savcılık müessesesi bu değişikliklerle beraber olması gerekene ulaşmıştır. Yasaların bekçisi olduğundan söz edilen ve Cumhuriyet savcısı ismiyle anılan savcılarının, siyasi konuma sahip olan Adalet Bakanından ve yine iddia faaliyetleriyle uzaktan yakından ilgisi olmayan valilerden kamu davası açılması noktasında emir ve talimat alması savcılık

yapmış olduğu hazırlık soruşturması neticesinde dava açmak yahut açmamak noktasındaki tercihini kendisi kullanacaktır.¹⁴³ Bu noktada akla kanun yararına bozma yasa yolunda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ile Adalet Bakanı arasındaki ilişki gündeme gelmektedir. Öncelikle CMK m.309 uyarınca kanun yararına bozma bir diğer adıyla yazılı emir, istinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararlara karşı başvurulabilen olağanüstü kanun yollarından birisidir.¹⁴⁴ Bu yasa yolu ülke genelinde uygulamada birliğin sağlanabilmesi ve farklı uygulamalardan meydana gelecek hak kayıplarının önlenmesi amacıyla kabul edilmiştir.¹⁴⁵ Bu yasa yolu şöyle işlemektedir. Adalet Bakanlığı, istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen bir karar veya hükümde hukuka aykırılık bulunduğunu öğrendiğinde bahse konu olan karar veya hükmün bozulması istemini yasal gerekçeleriyle birlikte Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazılı olarak bildirir. Bu bildirim için kanunda herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bunun üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Adalet Bakanlığı'nın yazılı bildirimindeki nedenleri aynen yazarak Yargıtay'ın ilgili ceza dairesine gönderir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, Yargıtay ilgili dairesine yazdığı bu dilekçeye "*ihbarname*" denilmektedir. Yani burada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Adalet Bakanlığı'nın istemi ile bağlıdır. Bu noktada kanun yoluna başvuru yolundan kaçınmaz ve bakanlığın öne sürdüğü yasal gerekçeleri değiştiremez.¹⁴⁶ Kanun yararına bozma isteminde bulunabilecek makam kural olarak Adalet Bakanlığı, istisnai olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısıdır. Bu noktada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, yalnızca hükümlünün cezasının kaldırılması veya hükümlüye daha az ceza verilmesini gerektiren hallerde (CMK m.310 atfıyla m.309/4d) re'sen ilgili ceza dairesine başvurarak kanun yararına bozma yasa yolunu

müessesesinin niteliği ve amacıyla örtüşmemektedir. Bu sebeple, 5219 s. Kanun ile yapılan değişikliğin yerinde olduğundan söz etmek mümkündür. Görüş için Bkz: Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 193.

¹⁴³ age s. 192-193.

¹⁴⁴ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 968; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 308.

¹⁴⁵ Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 2006. YCGK T: 19.02.2008 E: 2008/5-18 K: 2008/31 "...Kanun yararına bozma, 5271 sayılı Yasanın 309. maddesi uyarınca hakim veya mahkemece verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümlere karşı başvurulmuş olağanüstü bir yasa yoludur. Kanun yararına bozma yolu ile; yasaların tüm insanlara eşit biçimde uygulanması, Yargıtay denetiminden geçmeksizin kesinleşen kararlardaki maddi hukuka ve gerekse usul hukukuna aykırılıkların giderilmesinin sağlanması amaçlanmaktadır. Böylece ülke sathında uygulama birliğine ulaşılacak, hakim veya mahkemelerce verilen cezaya ilişkin karar veya hükümlerdeki hukuka aykırılıkların, toplum ve birey açısından hukuk yararına giderilmesi sağlanacaktır...." (<https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 20.12.2021)

¹⁴⁶ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 970; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 310.

kullanabilir. Ancak dikkat edilmelidir ki Adalet Bakanlığı tarafından yapılmış bir başvurunun söz konusu olması halinde, bu yetki artık Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının kullanılamayacaktır.¹⁴⁷ Son olarak burada şu hususu da belirtmek gerekir ki; yürütme organı içerisinde savcılık müessesesine en yakın kişi Adalet Bakanıdır. Bakan hükümetin temsilcisi konumundadır ve bu bakımdan parlamentoya ve topluma karşı bazı sorumlulukları vardır. Savcılık makamının hiyerarşik üstü konumunda olan Adalet Bakanı esasında adaletin ve hukuk sisteminin işleyişinden sorumludur. Nihayetinde savcılık makamı yargı erkinin bir parçasıdır. Ancak yürütme organı ile ilişkisi göz önüne alındığında çifte bir konumu olduğu açıktır. Bahse konu durumun her ne kadar kuvvetler ayrılığı ilkesine ters düştüğünden bahsedilebilirse de savcılık makamının idari görevleri de bulunduğundan bu çifte irtibat gereklidir. Ayrıca bu şekilde Adalet Bakanlığı ile savcılık makamı arasındaki ilişki daha belirgin, kamu gözünde şeffaf, asgari düzeyde ve denetlenebilir olmaktadır. Nihayetinde Adalet Bakanının savcılık müessesesi üzerinde yönetim yetkisi olmasa dahi denetim yetkisinin varlığının kabulü gerekmektedir.¹⁴⁸

1.1.5.1.2. Cumhuriyet Savcısının Başsavcı İle İlişkisi

Bir mahkemenin etrafında örgütlenen savcılık makamı birden fazla savcıdan oluşmaktadır. Burada savcılar, başsavcılık makamına bağlıdırlar ve başsavcıyı temsil etmektedirler. Esasında savcılar yapmış oldukları tüm işlemleri başsavcı adına yapmaktadır. Bu noktada başsavcılık makamı bir bütündür. İddia makamının başı sayılan başsavcı bir konuya ilişkin olarak herhangi bir direktif vermemişse savcılar, kendi görev alanlarının içine girmesi kaydıyla bütün işlemleri serbestçe ve kendi takdir ettikleri şekilde yapabilirler. Ancak başsavcı, savcının yapmış olduğu işlemlere bir çekince koyar ve bu surette onaylamazsa savcı artık başsavcının istediği şekilde soruşturmayı yürütmek mecburiyetindedir. Bir başka ifadeyle; makamın başı olan başsavcının emir vermesi durumunda savcını kendisine özgü herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Zira savcılık makamı devletin organlarından biridir ve hiyerarşik bir yapıya haizdir. Bu yapının hiyerarşik amiri o yer Cumhuriyet Başsavcısıdır. Makamın başı başsavcı olduğundan, diğer savcılar onun emri altındadır. 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev

¹⁴⁷ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 970; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 2014.

¹⁴⁸ age C:1 s. 373; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 144-145.

ve Yetkileri Hakkında Kanun m.18 ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu m.5 uyarınca başsavcılarının kendi yargı çevrelerinde görevli Cumhuriyet Başsavcivekilleri ve Cumhuriyet savcıları üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır.¹⁴⁹ Ancak burada şu hususa vurgu yapmakta fayda vardır: Başsavcının verdiği emir hiçbir surette hukuka aykırı amaçların yerine getirilmesi araç olamaz. Bu noktada başsavcının vereceği emir hukuka ve somut olayın esasına uygun olmalıdır. Aksi takdirde Cumhuriyet savcısı Anayasa m.137¹⁵⁰ ve TCK m.24¹⁵¹ hükümleri doğrultusunda hareket edecektir.¹⁵²

Başsavcının, savcılara emir ve talimat verme yetkisinin yanında aynı zamanda gözetim ve denetim yetkisi de bulunmaktadır. Burada anlaşılması gereken husus; başsavcının savcı ile sıkı bir çalışma içerisinde olmasıdır. O yerdeki savcılık teşkilatının başında olan başsavcı, savcının verimli, düzenli ve etkin bir şekilde çalışıp çalışmadığını denetleyecek, varsa bu duruma ilişkin şikayetleri inceleyecek bu bakımdan da savcılık müessesesinin amacına uygun davranılıp davranılmadığının kontrolünü sağlamış olacaktır.¹⁵³

Cumhuriyet savcısı ile başsavcının ilişkileri noktasında tartışmalı olan bir nokta vardır. Uygulamada “görüldü” yapmak olarak adlandırılan bu sistemde savcının düzenlemiş olduğu iddianame yahut KYOK kararı UYAP ortamında başsavcı yahut görevlendirmiş olduğu başsavcivekili tarafından incelenmekte uygun görüldüğü takdirde onaylanmakta, uygun görülmezse iade edilmektedir. Bu durum Cumhuriyet savcısının, başsavcıdan hukuki anlamda daha yetkin olması halinde çeşitli sorunlara sebebiyet verebileceği gerekçesiyle eleştirilmiştir.¹⁵⁴ Bu noktada YCGK’da vermiş olduğu bir kararında görüldü işleminin kararın geçerliliği ile ilgili olmadığını bu

¹⁴⁹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 143; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 43.

¹⁵⁰ Anayasa m.137 “Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilirse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz. Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz. Askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.”

¹⁵¹ TCK m.24 “Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez. Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz. Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur. Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.”

¹⁵² Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 16.

¹⁵³ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 45.

¹⁵⁴ Asım KAYA (2020), *Cumhuriyet Savcısının Etkin Soruşturma Yapma Görevi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Özyeğin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 122-124.

durumun yalnızca taraflara bildirim ve itiraz süresinin sağlanmasına yönelik bir işlem olduğunu belirtmiştir. Şöyle ki;

“...Cumhuriyet savcısınca soruşturma yürütülerek bir karar verildiğinde, Cumhuriyet başsavcısının görüldü veya onay şeklindeki işlemi bu kararın geçerliliğini etkilemeyecektir. Buradaki görüldü veya onay şeklindeki işlem Cumhuriyet savcısınca soruşturma sonunda verilen kararın taraflara bildirilmesi ve itiraz süresinin sağlanmasına yöneliktir. Soruşturmayı yapan Cumhuriyet Başsavcı Vekilince kovuşturmaya yer olmadığına dair karar güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra hukuken geçerli bir karar hâline gelmiştir. Hukuken geçerli hâle gelmiş bu kararın sadece idari yönden gözetim ve denetim yetkisine sahip olan Cumhuriyet Başsavcısınca onaylanmayıp geri çevrilmesi Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında kabul edilemeyecektir. Bu nedenle kovuşturmaya yer olmadığına yönelik kararın Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca ilgili taraflara tebliği ve itiraz imkânının tanınmasından sonra verilen bu karara itiraz edilmesi hâlinde, itirazı inceleme yetkisi olan sulh ceza hâkimliğince değerlendirilmesi ve kararın kaldırılması hâlinde iddianamenin tanzim edilmesi mümkün hâle gelecektir. Yürürlükte bulunan mevzuat uyarınca, il Cumhuriyet başsavcılarının, tüm adli ve idari işlemlerin hangi usule göre yürütüleceğini belirleme, merkezde bulunan Cumhuriyet savcıları ile kendisine bağlı bulunan ilçe/ilçelerde çalışan Cumhuriyet savcılarının verimli, uyumlu ve düzenli bir şekilde çalışmalarının sağlanması için iş bölümünü yapma ve gerektiğinde adli göreve ilişkin işlemleri yapma görevleri bulunmaktadır. Cumhuriyet başsavcısının iddianameleri ve kovuşturmaya yer olmadığına dair kararları denetlemesi de adli görevleri arasındadır. Cumhuriyet başsavcısı bu yetkilerini kullanarak kendisine bağlı çalışan Cumhuriyet savcıları arasında farklı uygulamalar yapılmasının önüne geçmekte, benzer olaylarda yapılan soruşturmaların bir kısmında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilip bir kısmında ise iddianame düzenlenerek kamu davasının açılmasının önüne de geçmektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da 03.03.2009 tarihli ve 2009/3-21 esas, 2009/46 karar sayılı ilamında, Cumhuriyet başsavcısının iddianameleri inceleyip görüldü yaparak 'olur' vermesine ilişkin işlemi, Cumhuriyet başsavcısı tarafından yapılan adli bir işlem olarak kabul etmiştir. İl Cumhuriyet başsavcıları tarafından yapılan iş bölümünde, hangi Cumhuriyet başsavcı vekilinin veya Cumhuriyet savcısının hangi adli işlerde görev yapacağı belirlenmekte, kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararları inceleme ve görüldü yapma işleminin ise Cumhuriyet başsavcı vekillerine bırakılıp bırakılmayacağına karar verilmektedir. İnceleme konusu olayda olduğu gibi görüldü işleminin bizzat Cumhuriyet başsavcısı tarafından yapılmasına engel bir hukuki düzenleme ise bulunmamaktadır.

Uygulamada, kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararların görüldü işlemini yapan Cumhuriyet başsavcısının adı, unvanı ve sicili UYAP işletim sistemine kaydedilmektedir. Soruşturma bürosunda görevli Cumhuriyet savcılarının kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin yazdıkları kararların UYAP ekranından onaylanmalarına müteakip aynı karar görüldü yapacak Cumhuriyet başsavcısının ekranına düşmekte, Cumhuriyet başsavcısı verilen kararı UYAP ekranından onaylamadıkça yazılmış olan kararlar işletim sistemine dahil edilmemekte, bu çerçevede hukuki bir varlık kazanmamaktadır. Başka bir ifadeyle, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirdiği Cumhuriyet başsavcı vekili tarafından 'görüldü' işlemi yapılmadan, Cumhuriyet savcısı tarafından yazılan kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin karar taraflara tebliğ edilmemekte, karar sadece UYAP ekranında yazılmış olarak görülmektedir. Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında uyumsuzluk konusu değerlendirildiğinde; 5271 sayılı CMK'nın 172/1. maddesi çerçevesinde kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin verilen kararın hukuki bir varlık kazanabilmesi için, Yerel Cumhuriyet savcısı tarafından yazıldıktan sonra, bağlı bulunduğu Cumhuriyet başsavcısı tarafından kararın görüldü işleminin yapılması ve başsavcının olurunun alınması gerekmektedir. Cumhuriyet başsavcısı, iş bölümüne dayalı olarak adli görev verdiği Cumhuriyet savcısını ancak bu şekilde adli yönden denetleyebilecektir...”¹⁵⁵

Nihayetinde kanımızca “görüldü” işlemi ile amaçlanan husus kendi içerisinde bir birlik ve bütünlük arz eden savcılık makamının iddianame düzenlemek yahut KYOK kararı vermek suretiyle yerine getirmiş olduğu adli görevlerine bir müdahaleden ziyade, adli hizmetlerin düzen ve intizamlı bir biçimde, adil yargılanma hakkı gözetilerek ve makul süre içerisinde nihayete erdirilmesi amaçlarına hizmet etmektedir. Ancak buna karşılık olarak başsavcı da gözetim ve denetim yetkisini, kendi iradesi doğrultusunda karar verilmesini amaçlayarak kötüye kullanmamalıdır. Esasında başsavcının yapmış olduğu görüldü işleminin maksadı, savcıdan hukuki olarak daha yetkin olduğu varsayılan başsavcının, söz konusu tecrübesi sayesinde hatalı kararlar verilmesinin önüne geçilmesinin sağlanmasıdır.¹⁵⁶ Ayrıca “görüldü” işleminin etkinliğinin sağlanabilmesi için bizce muhakkak iade sebeplerinin gerekçelendirilmesi ve aynı zamanda bu müessesenin bir takım şartları ve sınırlarının olması gerekmektedir. Ancak bu şekilde hukuk devleti ilkesine uygun olarak

¹⁵⁵ YCGK T: 06.10.2020, E: 2019/7-84 K: 2020/399 (<https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 25.03.2021)

¹⁵⁶ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 47.

eksiklikler soruşturma aşamasında tamamlanmış ve bu surette de etkin bir soruşturma yapılmış olacaktır.¹⁵⁷

Ancak bu noktadaki tartışmalara son vermek maksadıyla 17.06.2021 tarihinde TBMM genel kurulunca kabul edilerek yasalaşan, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 2. ve 3. maddesiyle birlikte 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun Cumhuriyet Başsavcısının görevleri başlıklı 18. maddesine ve Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısının görevlerini düzenleyen 40. maddesine

“Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet savcılarının soruşturmayı sonlandıran kararları arasında oluşabilecek farklılıkların giderilmesi ile bu kararların kanuna uygunluğunun denetlenmesi noktasında görevli ve yetkilidir.”

fıkrası eklenmiştir.¹⁵⁸ Öncelikle burada ifade etmek gerekir ki Anayasa'nın m.138'de yalnızca yargıçların bağımsız olduğundan söz edilmiştir. Bunun yanında 5235 sayılı Kanun hükümlerine bakıldığında, Cumhuriyet savcılarının görev yaptıkları adliyenin Cumhuriyet Başsavcivekili ve Cumhuriyet Başsavcısına bağlı olduğu ve onların gözetim ve denetimi altında görev ve yetkilerini kullanabileceği hususları açıktır. Ancak ifade edilmelidir ki bu durumun haklılığı sınırlı olmalıdır. Zira Cumhuriyet savcısı emrindeki adli kolluk marifetiyle soruşturmayı bağımsız şekilde yürütüp nihayete erdirmelidir. CMK m160 ve 161'de bu hususun açık bir şekilde ifade edildiği görülmektedir. Bahse konu yeni yasal düzenlemenin 2. ve 3. maddesinin gerekçesine bakıldığında; bu düzenlemenin uygulamada oluşabilecek farklılıkların önlenmesi ve uygulamada birliğin sağlanması maksatlarına hizmet edeceği vurgulanmaktadır. Hemen belirtmelidir ki zaten KYOK kararları sulh ceza hakimliğinin, iddianameler de iddianamenin kabulü aşamasında görevli ve yetkili olan mahkemenin incelemesinden geçmektedir. Neticeten bu noktada iki görüş ortaya çıkmaktadır. Bizim de katıldığımız birinci görüşe göre; kendi içinde çelişen, mesnetsiz ve sevk maddelerinin hatalı olduğu bir iddianame söz konusuysa veya açık bir şekilde KYOK kararı verilmemesi gereken bir soruşturmada KYOK kararı çıkmışsa Cumhuriyet Başsavcısının, başsavcılık makamı adına bu kararlara müdahale yetkisi olmalıdır. İddianamenin iadesi ve KYOK kararlarına itiraz yolunun açık olması ve bu yolla mahkeme yahut yargıç denetiminden geçmesi başsavcılık makamı adına verilen

¹⁵⁷ agt s.47-48; Asım KAYA 2020, agt. s. 124.

¹⁵⁸ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 144-145.

kararlara başsavcının haklı müdahale yetkisinin önünde olmamalıdır. İkinci görüşe göre; Cumhuriyet Başsavcısının, Cumhuriyet savcıları üzerinde zaten gözetim ve denetim yetkisi vardır. Bunun yanında başsavcı, savcılarla dosyalara ilişkin görüş alışverişi yapabilir. Bu noktada bir dosyada soruşturmanın yürütülmesi noktasında bir eksiklik veya aksaklık gördüğü takdirde işbölümünü değiştirme yetkisi mevcuttur. Dolayısıyla başsavcı, savcıların soruşturma yapma yetkilerine müdahale etmemelidir. Soruşturmanın açılması, yürütülmesi ve sonuçlandırılmasına yönelik tüm işlemler Cumhuriyet savcısının aidiyetindedir. Nihayetinde ise yapılan kanuni düzenleme ile birlikte uygulamada “görüldü” işlemi olarak anılan bu işlem artık yasallaşmıştır.¹⁵⁹

1.1.5.1.3. Cumhuriyet Savcısının Adli Kolluk İle İlişkisi

CMK m.164/1 uyarınca;

“Adli kolluk; 4.6.1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9 ve 12’nci maddeleri, 10.3.1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 7’nci maddesi, 2.7.1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi ve 9.7.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapan güvenlik görevlilerini ifade eder.”

Evvla kolluk genel kolluk ve özel kolluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹⁶⁰ Genel kolluk; polis ve jandarmadır. Özel kolluk ise; korucular, sahil güvenlik, gümrük ve orman kolluğundan ibarettir.¹⁶¹ CMK m.161/1 uyarınca Cumhuriyet savcısı soruşturmayı doğrudan doğruya kendisi yapabilir yahut emrindeki adli kolluk vasıtasıyla yaptırabilir. Ancak savcılık makamının, kendi bünyesinde görevli soruşturmaları yürütecek personeli bulunmamaktadır. Böylece adli kolluk görevlileri, tahkikat aşamasında savcının en mühim yardımcısı olmaktadır.¹⁶² Roxin’in de deyimiyle “savcı elleri olmayan kafa gibidir.”¹⁶³ Yukarıda da belirtildiği üzere adli kolluk; polis, jandarma, gümrük müsteşarlığı ve sahil güvenlik komutanlığı görevlilerinden müteşekkildir. Bu görevliler savcının emir ve talimatları

¹⁵⁹ Bkz: Ersan ŞEN (2021), Cumhuriyet Başsavcılarına Ek Yetki Verilmesi Dair Kanun Teklifi ET:23.06.2021, <https://www.hukukihaber.net/cumhuriyet-bassavcilarina-ek-yetki-verilmesine-dair-kanun-teklifi> makale,9086.html.

¹⁶⁰ Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 199.

¹⁶¹ Asım KAYA 2020, agt. s. 130.

¹⁶² Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s.133; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAŞIZ 2020, age. s. 201.

¹⁶³ Aktaran Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 178; Asım KAYA 2020, agt. s. 129.

doğrultusunda hareket etmekle mükelleftirler. Yani adli işler bakımından adli kolluğun amiri Cumhuriyet savcısıdır. Bunun yanında gerektiğinde diğer kolluk görevlileri de Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda hareket etmekle yükümlüdür.¹⁶⁴ Bir suç işlendiği hususunda bilgi sahibi olan adli kolluk, savcının bilgisi olmadan hareket edemez. Burada savcının talimatlarıyla bağlıdır. Bu noktada bir suç ile karşılan adli kolluk acil tedbirleri derhal alacak daha sonra somut olay hakkında Cumhuriyet savcısına bilgi verecektir. Böylelikle soruşturmanın seyri savcı tarafından kolluğa verilen talimatlar neticesinde şekillenecektir.¹⁶⁵ Cumhuriyet savcısı kolluğa verdiği emirleri yazılı olarak verir. Ancak acele hallerde, en kısa sürede yazılı hale getirmek kaydıyla emir sözlü olarak da verebilir. Bu durumda kolluk emrin yazılı olarak gelmesini beklemeksizin emri yerine getirmek zorundadır.¹⁶⁶ Aksi halde, kolluk personeli hakkında Cumhuriyet savcısı doğrudan doğruya soruşturma başlatabilir.¹⁶⁷ Kolluk personeli soruşturma evresi esnasında, savcının talimatı neticesinde ifade alabilir. Aynı zamanda gecikemez durumlarla sınırlı olmak kaydıyla yakalama, elkoyma ve arama gibi bazı yargılama önlemlerine başvurabilir.¹⁶⁸ Burada belirtilmelidir ki CMK 160. ve 164/2. maddeleri uyarınca yukarıda açıklanan ilişki adli kolluk personeli ile ilk derece mahkemesi Cumhuriyet savcısı arasındadır. Zira ileride daha ayrıntılı açıklanacağı üzere kural olarak soruşturma işlemleri ilk derece mahkemesi Cumhuriyet savcısınca yürütülmektedir.¹⁶⁹

Son olarak şu hususta belirtilmelidir ki; ülkemizde salt adli kolluk görevini ifa etmek üzere oluşturulmuş bağımsız bir kolluk birimi bulunmamaktadır. Kolluk bünyesinde görev yapan bir kısım personele adli kolluk yetkisi verilmektedir.¹⁷⁰

1.1.5.2. Birlik ve Bölünmezlik

Savcılık teşkilatı birlik ve bütünlük niteliğine haizdir.¹⁷¹ Bu noktada belirli bir yerdeki mahkemenin bünyesinde görev yapan savcıların bütünlük arz etmesine “savcıların birliği” denilmektedir. Bu birlik yukarıda da belirtildiği üzere savcılığın

¹⁶⁴ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 178; Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 154.

¹⁶⁵ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 158.

¹⁶⁶ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s.201; Asım KAYA 2020, agt. s. 130.

¹⁶⁷ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 155.

¹⁶⁸ Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 200; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 158.

¹⁶⁹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 156; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 228.

¹⁷⁰ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 147.

¹⁷¹ Abdullah KUYUCU, ‘Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Türkiye Barolar Birliği’, Sempozyum, Ankara, 2006, s. 140.

hıyerarşik bir yapısı bulunduğu gerçeğini de ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada her savcı tek başına yahut birlikte savcılık makamını temsile yetkilidir. Böylece bir savcı tarafından başlatılan soruşturma bir başka savcı tarafından devam ettirilebilir, bir başka savcı tarafından da nihayete erdirilebilir. Bahse konu durum duruşma savcılarını bakımından da geçerlidir.¹⁷² Uygulamada bu duruma *savcılık bir kül'dür* denilmektedir.¹⁷³

Savcılık teşkilatı birlik özelliğinin yanında aynı zamanda tek başlı bir bütündür. Burada söz konusu olan bölünmezlik savcılık yetkileri noktasında gündeme gelmektedir. Savcılık teşkilatı bir başsavcı ve yeteri kadar savcıdan oluşmaktadır. Savcılar yalnızca kendi adlarına, yani salt kendilerini bağlayan herhangi bir işlem yapamazlar. Bu noktada savcılarının yaptığı tüm işlemler başsavcılık makamı adınadır. Örneğin; yapmış olduğu soruşturma neticesinde iddianame düzenlemek isteyen savcı, bu iddianameyi başsavcılık makamı adına düzenler şayet söze konu olan iddianame iade olursa da savcıya değil, başsavcılığa iade olur.¹⁷⁴ Soyaslan'ın deyişiyile; "*Görev, tüm savcılarının kişiliğini yutar. Konuşan savcı kendi adına değil, savcılık adına konuşmuş olur.*"¹⁷⁵ Bu duruma savcılarının bölünmezliği denilmektedir.

Son olarak burada dikkat etmek gerekir ki; bölünmezlik ilkesi aynı başsavcılık teşkilatı içerisinde görev yapan savcılar bakımından geçerlidir. Zira her başsavcılık teşkilatı birbirinden ayrı ve bağımsız bir yapıya haizdir. Başka bir söylemle her başsavcılık teşkilatı ayrı bir adli yargı çevresinde görev yapmaktadır. Dolayısıyla savcılarının bünyesinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında yapılması gerekli bir savcılık işlemi, yalnızca istinabe etmek suretiyle o yer savcılığından talep edilebilmektedir.¹⁷⁶

1.1.6. Cumhuriyet Savcısının Görevleri

1.1.6.1. Başsavcı Tarafından Verilen Görevleri Yerine Getirmek

Yukarıda da belirttiğimiz üzere Cumhuriyet Başsavcılığı teşkilatı bir kül'dür. Bu teşkilatın başında bulunan Cumhuriyet Başsavcısı teşkilatı yönetir ve organize eder. Başsavcılık teşkilatı nezdinde görev yapan Cumhuriyet savcılarını, başsavcılarının

¹⁷² Tuğçe ÇİFTÇİ 2020 agt. s. 39; Selahattin KEYMAN 1970, age. s.183 vd.

¹⁷³ Hüseyin ŞIK (2019), "Bazı Ülkelerde Savcılık Kurumu", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* Yıl:7 Sayı:14, s. 411.

¹⁷⁴ agm s. 412; Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 186.

¹⁷⁵ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 174.

¹⁷⁶ Hüseyin ŞIK 2019, agm. s. 412; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 39.

denetim ve gözetimi altındadırlar ve başsavcı tarafından verilen görevleri yapmakla da mükelleftirler. 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m.20/2 uyarınca Cumhuriyet savcıları, Cumhuriyet Başsavcısı tarafından verilen adli ve idari görevleri yerine getirmek zorundadır.¹⁷⁷

Yine 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu m.5/1 uyarınca;

“...ağır ceza Cumhuriyet başsavcıları, merkezdeki Cumhuriyet Savcıları ile bağlı ilçe Cumhuriyet Başsavcıları ve Cumhuriyet Savcıları üzerinde, gözetim ve denetim hakkına sahiptir.”

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m.18/3 uyarınca; *“Asliye ceza mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısının o yer yargı çevresinde görevli Cumhuriyet Savcıları ile bağlı birimler üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır.”*

Nihayetinde her savcılık teşkilatının başında Cumhuriyet Başsavcısı bulunmaktadır. Başsavcı makamı temsil eder ve Cumhuriyet savcılarına emir verebilir. Verilen emir görevin maksadına ulaşmak için genel nitelikte olabileceği gibi, özel nitelikte ve salt belirli bir somut olaya ilişkin de olabilir. Bu noktada bir mahkeme kararına karşı kanun yoluna başvurulması özel nitelikte emre örnek olarak verilebilecekken, adliyenin işleyişine dair verilecek emir genel nitelikte emir olarak kabul edilebilir. Bunun yanında Cumhuriyet Başsavcısı kendisine bağlı olarak görev yapan Cumhuriyet savcıları üzerinde sicil verme ve haklarında yükselme fişi düzenleme yetkisi bulunmaktadır.¹⁷⁸

Son olarak; Cumhuriyet Başsavcısı kendisine bağlı olan Cumhuriyet savcılarını yönetmek hakkı ve yetkisi gereğince savcılar arasında bir iş bölümü yapabilir. Daha sonra isterse yapmış olduğu işbölümünde değişiklikte yapabilir. Bunun yanında başsavcı, temsil ettiği başsavcılık makamının yetkisi dahilindeki bütün yargısal işlemleri bizatihi kendisi de yapabilir. Şayet işin takibini bir Cumhuriyet savcısına bırakmışsa daha sonra o savcının yerine başka bir savcıyı da görevlendirebilir. Bu noktada soruşturmayı yürütmekle görevli ilk savcının itiraz hakkı yoktur. Yeni görevlendirilen savcı soruşturmaya kaldığı yerden devam etmek zorundadır.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 43.

¹⁷⁸ agt s. 43-44; Adem BİLGİN 2013, agt. s. 33.

¹⁷⁹ agt s. 44.

1.1.6.2. Araştırma ve Soruşturma Yapmak

Bir suç işlendiği hususundan herhangi bir surette haberdar olan savcı derhal suçla ilgili araştırmaya başlar ve bu surette gerekli işlemleri yapar. Bu evreye “*hazırlık soruşturması*” adı verilmektedir.¹⁸⁰ Dahası bir suç işlendiği izlenimi edinen Cumhuriyet savcısının araştırma yapmak mecburiyeti bulunmaktadır.¹⁸¹ Bu noktada bir suç işlendiği iddiasına yönelik araştırma ve soruşturma doğrudan doğruya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir. Ancak bu durum iş yoğunluğu ve personel sayısının yetersizliği gibi nedenlerle çoğunlukla mümkün değildir. Bu nedenlerle savcı, soruşturmayı kolluk vasıtasıyla yürütür. Bir başka ifadeyle soruşturmaya yönelik olarak araştırma ve soruşturma yapmak görevi Cumhuriyet savcısına aittir. Savcı bu yetkiyi bizzat kendisi kullanabileceği gibi emrindeki adli kolluk vasıtasıyla da yürütebilir. Bununla birlikte bazı hallerde Cumhuriyet savcısı soruşturma işlemlerini bizzat kendisi yürütmek zorundadır.¹⁸² Aksi takdirde TCK m.257 bağlamında görevi kötüye kullanma suçunu işlemiş olur.¹⁸³ Cumhuriyet savcısı yapmış olduğu hazırlık soruşturması neticesinde maddi hakikatin ortaya çıkarılması maksadıyla, somut olaya ilişkin olarak belirli bir kanaat edinmeye çalışır. Bu noktada emrindeki adli kolluk marifetiyle şüphelin lehine ve aleyhine olan delillerin toplanması ve muhafaza altına alınmasını sağlar ve aynı zamanda şüphelinin haklarını korur. Şayet Cumhuriyet savcısının adli görevi gereğince görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapma ihtiyacı hasıl olursa bu takdirde o yer Cumhuriyet Başsavcılığından söz konusu işlemin yapılmasını talep eder.¹⁸⁴

Netice itibarıyla tüm bu araştırmaların ardında üç ihtimal gündeme gelmektedir. Birincisi suç haberinin gerçeği yansıtmadığı ve bu surette asılsız olduğu hususu anlaşılır ve buna bağlı olarak soruşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. İkincisi Cumhuriyet savcısınca suçun oluştuğu noktasında basit şüphe duyulur ve bu şekilde araştırma ve soruşturma faaliyetlerini yürütülür ancak bir suç işlendiği hususuna ilişkin olarak herhangi bir şüphe elde edilemez ve bunun sonucunda kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilir. Üçüncüsü ise Cumhuriyet savcısı suç

¹⁸⁰ Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 197.

¹⁸¹ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 160.

¹⁸² Örneğin; 5395 s. ÇKK m.15/1 uyarınca “*Suçta sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır.*”

¹⁸³ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 133-135; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 231; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:1 s. 379-380.

¹⁸⁴ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 204; Ramazan YAZIR 2014, agt. s. 32.

işlendiği izlenimini edinir yani yeterli şüphe oluşur bu surette kamu davasının açılması amacıyla iddianame düzenler. Söz konusu iddianamenin düzenlendiğinin mahkeme tarafından kabulüyle birlikte soruşturma aşaması tamamlanır ve kovuşturma aşamasına geçilir. Böylelikle de şüpheli, sanık sıfatını alır.¹⁸⁵

1.1.6.3. Kamu Davası Açmak ve Yürütmek

Kamu davası açma görevi CMK m.170/1 gereğince Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere Cumhuriyet savcısı soruşturmaya konu olan eylemin suç olduğu hususunda yeterli şüphe edinirse ve şüphelinin mahkumiyet olasılığının beraat etme olasılığından yüksek olduğunu değerlendirirse, iddianame düzenlemek suretiyle kamu davası açmak bu vesileyle söz konusu ceza uyumsuzluğunu görevli mahkeme önüne getirmek böylece bir karara bağlanmasını sağlamakla mükelleftir.¹⁸⁶

Burada şu hususa dikkat çekmekte fayda vardır. Cumhuriyet savcısınca yapılan soruşturma neticesinde edinilen kanaat, şüphelinin üzerine atılı bulunan suçu işlediğini hiçbir kuşkuyla mahal bırakmayacak şekilde ortaya serebileceği gibi çok yoğun olsa dahi şüphe aşamasında da bırakabilir. Esasında bu durumun bir önemi yoktur. Zira Cumhuriyet savcısınca “şüpheden sanık yararlanır” ilkesi değerlendirilmeyecektir. Burada tek kıstas suçun işlendiği noktasında “yeterli şüpheye” erişilmiş olmasıdır. Yeterli şüphe mevcutsa Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davası açılacak bu surette maddi hakikate ulaşılmaya çalışılacaktır.¹⁸⁷ Ancak burada savcı yalnızca kamu davasını açmakla yetinmeyecektir. Savcı aynı zamanda açmış olduğu davayı sonuna kadar yürütmekle ve bunun uğruna kendisine tanınmış olan yetkileri kullanmak ve yükümlülükleri yerine getirmekle de görevlidir.¹⁸⁸

1.1.6.4. Koruma Tedbirlerine Başvurmak

Koruma tedbirleri; ceza muhakemesinin sonuca bağlanmasından evvel temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğindeki yasal çarelerdir.¹⁸⁹ Koruma tedbirleri vasıtasıyla, yapılan yargılamanın sonucunda maddi hakikate ulaşmak

¹⁸⁵ Ramazan YAZIR 2014, agt. s. 32; Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 197.

¹⁸⁶ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 40; Mustafa ÖZEN 2019, age. s.231; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:1 s. 382.

¹⁸⁷ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 40-41; Ramazan YAZIR 2014, agt. s. 33.

¹⁸⁸ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 206; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:1 s. 383; Erdener YURTCAN 2019c, age. s. 571.

¹⁸⁹ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 257.

amaçlanmaktadır. Esasında ceza muhakemesi hukuku bağlamında yargılama önlemlerine başvurma yetkisi yargıca bırakılmıştır. Zira koruma tedbirleri nihayetinde temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğindedir. Dolayısıyla söz konusu durum güvence altına alınarak yargıç kararına bağlanmıştır.¹⁹⁰ Ancak kimi bazı durumlarda koruma tedbirlerine başvurma yetkisi savcıya da tanınmıştır. Örneğin; arama ve yakalama tedbirine savcı karar verebilir. Bazı tedbirler bakımındansa gecikmesinde sakınca bulunması halinde savcı tarafından başvurulabilir ancak sonrasında bu karar belirli bir zaman dilimi içerisinde yargıç onayına sunulur. Örneğin; gecikmesinde sakınca bulunması halinde elkoyma tedbirine Cumhuriyet savcısı başvurabilir ancak savcı el koyma kararını 24 saat içerisinde görevli yargıcın onayına sunmalıdır. Yargıçta kararını 48 saat içerisinde açıklamalıdır. Aksi halde elkoyma kararı kendiliğinden hükümsüz olacaktır. Son olarak bazı koruma tedbirleri bakımından yalnızca yargıç yetkilidir. Örneğin; adli kontrol kararı ve tutuklama bakımından yargıç kararı gereklidir. Nihayetinde burada tekraren belirtilmelidir ki; koruma tedbirleri bakımından asıl yetkili yargıçtır, ancak istisnai hallerde savcı da yetkili kılınmıştır.¹⁹¹ Ayrıca Cumhuriyet savcısı tarafından arama kararına ancak gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında başvurulabilmektedir. Aksi halde savcı emriyle yapılan arama kararı hukuka aykırı olacaktır.¹⁹² Her ne kadar arama, Anayasa'nın m.20'de güvence altına alınan "Özel hayatın gizliliğine" ve m.21'de güvence altına alınan "Konut dokunulmazlığı" hakkına müdahale oluşturan bir koruma tedbiriyse ve bu bakımdan da temel hak niteliğindeyse de anılan maddelerde usulüne uygun verilmiş yargıç

¹⁹⁰ Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:1 s. 384; Erdener YURTCAN 2019a, age. s. 46.

¹⁹¹ age s. 46; Ramazan YAZIR 2014, agt. s. 33.

¹⁹² Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 466; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 469, YCGK T:17.11.2009 E: 2009/7-160 K: 2009/264 "...arama işleminin yapıldığı tarihteki yasal düzenlemelere göre, arama ancak hakim kararıyla mümkündür. C.Savcılarını ile onun yardımcısı sıfatıyla emirlerini yerine getirmekle görevli kolluğun arama emri yetkisi istisnai olup, bu yetkinin doğması için bir ön koşul olarak, gecikmesinde sakınca umulan halin gerçekleşmesi gerekir. Gecikmede sakınca bulunduğundan söz edebilmek için de, ilgilinin hakime başvurup karar aldıktan sonra tedbiri uygulamak istemesi halinde o tedbirin uygulanamaz duruma düşmesi ya da uygulanması halinde dahi beklenen faydayı vermemesi söz konusu olmalıdır. Somut olayda şüphelinin işyeri olduğu iddia edilen yerde, sahte rakı imal edildiğinin ihbarı üzerine, hakim kararı alınmaksızın, yapılan aramada birinin yarısı, diğerinin tamamı dolu iki adet 750 litrelik varil içinde saf alkol, bir adet rakı ve votka şişelerinin kapaklarını sabitlemede kullanılan yaylı üç kollu elektrikli makine, kapakları düzeltmede kullanılan elektrikli ve motorlu makineler, varille bağlantılı şekilde musluklar ve bunlara bağlı hortumlarla birlikte birbirlerine aktarmada kullanılan motorlu makine, 12 adet 30 litre kapasiteli boş bidon, 1850 adet boş rakı şişesi tespit edilip zaptedilmiş ise de, düzenlenen tutanakta gecikmede sakınca bulunduğuna ilişkin hiçbir belirlemeye yer verilmediği gibi, dosya içeriğinde de, gerçekleştirilen arama için hakim kararı alınmasının gecikme yaratacağını ve bunun da sakınca doğuracağını düşündürecek bir belge ve bilgi de bulunmamaktadır. Dolayısıyla, kolluğun arama konusundaki istisnai yetkisinin doğabilmesi için gereken yasal koşullar oluşmadan gerçekleştirdiği arama işleminin hukuka aykırı olduğu anlaşılmaktadır...." (<https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 14.12.2021)

kararının ve gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında kanunda yetkili kılınmış merciin yazılı emrinin bu durumun istisnası olduğundan bahsedilmiştir. Burada bahsedilen mercii CMK m.119/1'de Cumhuriyet savcısı olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısı tarafından gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında verilen arama kararı anayasaya uygundur.¹⁹³

1.1.6.5. Kanun Yoluna Başvurmak

İlk derece mahkemesince verilmiş olan karar yargılamanın nihayete erdiği anlamına gelmemektedir. Bu aşamadan sonra denetim yollarından oluşan bir evre başlamaktadır. Zira davaya bakan mahkeme tarafından verilen hükmün hatalı olması ve bu surette maddi hakikate aykırı olması mümkündür. Bu noktada verilmiş hatalı kararların maddi hakikate uygun bir biçimde düzeltilmesi için hukuki açıdan bir denetime ihtiyaç vardır.¹⁹⁴ Soyaslan'a göre; *“Bir mahkeme tarafından verilen kesin nitelikteki kararın bir kez daha kendisi veya bir başka mahkeme tarafından incelenmesi haline kanun yolu denilmektedir.”*¹⁹⁵ Özbek, Doğan ve Bacaksız'a göre; *“Yargılama faaliyeti icra eden bir makamın kararının bir başka yargılama faaliyeti icra eden makam tarafından incelenmesine kanun yolu denilmektedir.”*¹⁹⁶ Öztürk'e göre;

*“Mahkemeler tarafından verilen ara karar ve nihai kararların hukuka aykırı olması halinde, bu durumdan kişilerin haklarının ve hukuk tarafından korunan menfaatlerinin zarar görmesinin engellenmesi maksadıyla kararın maddi ve/veya hukuksal açıdan bir başka mahkemeye incelenmesini sağlayan, itiraz, istinaf, temyiz, olağanüstü itiraz, kanun yararına bozma ve yargılanmanın yenilenmesi gibi çeşitleri bulunan hukuksal çarelere kanun yolu (denetim muhakemesi) denilmektedir.”*¹⁹⁷

Savcı kamunun bir temsilcisi olarak amme hukukunun ve toplumun menfaatini gözetmekle görevlidir. Bu noktada kanunun hilafına verilmiş bir karar yalnızca sanığı değil amme hukukunu ve toplumu da ilgilendirmektedir. İşte tüm bu sebeplerden dolayı savcının kanun yollarına başvurabilmesinde büyük fayda vardır.¹⁹⁸ Öyle ki kamusal iddia makamı olarak görev yapan ve maddi hakikatin ortaya çıkarılması

¹⁹³ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 466-468; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 469-470; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 866-870.

¹⁹⁴ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 733; Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 447.

¹⁹⁵ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 529.

¹⁹⁶ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 733.

¹⁹⁷ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 447.

¹⁹⁸ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 43.

amacına hizmet eden Cumhuriyet savcısı iddianamede ileri sürülen iddianın niteliğine, verilen hükmün esas hakkında mütalaasına uygun olup olmadığına dahi bakmaksızın maddi hakikatin ortaya çıkarılabilmesi maksadıyla kanun yoluna başvurabilir. Zira CMK m.260'da savcının kanun yoluna başvurabileceği hallere ilişkin olarak herhangi bir kısıtlama getirilmemiştir.¹⁹⁹ Cumhuriyet savcısı, sanığın hem lehine hem de aleyhine kanun yoluna başvurabilir. Bu noktada Cumhuriyet savcısı sanığı temsilen değil kendi adına kanun yoluna gitmektedir. Dolayısıyla sanığın kanun yoluna başvurup başvurmaması yahut savcının kanun yoluna gitmesine rızasının olup olmamasının herhangi bir önemi yoktur. Burada savcı tarafından sanığın aleyhine yasa yoluna gidilse de karar sanık lehine bozulabilir yahut değiştirilebilir. Şayet Cumhuriyet savcısı sanığın lehine kanun yoluna başvurmuşsa, yeni verilen hüküm önceki hükümden daha ağır bir cezayı içeremez. Ancak yeni verilecek hükümde suçun niteliğinin değişmesi konusunda bir beis yoktur. Bu duruma “*aleyhe bozma yasağı*” denilir.²⁰⁰ Ayrıca Cumhuriyet savcısı kanun yoluna ilişkin yaptığı başvuruyu henüz kesinleşmeden evvel kendiliğinden geri alabilir. Ancak sanık lehine yapılan başvurunun geri alınabilmesi için CMK m.266/1 gereğince sanığın rızası şarttır. Bu noktada savcının kanun yolu başvurusu hem lehe hem de aleyhe ise yine sanığın rızasının alınması gerekir.²⁰¹ Son olarak CMK m.260/2 gereğince;

“Ağır ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, ağır ceza mahkemesinin yargı çevresindeki asliye ceza mahkemelerinin; bölge adliye mahkemesinde bulunan Cumhuriyet savcıları, bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurabilirler.”

Bu hüküm ile birlikte ilk derece mahkemesinde görevli savcılara bir alt derece mahkemesinin kararları olması şartıyla nezdinde görevli oldukları fakat çalışmadıkları mahkeme kararlarına karşı da kanun yoluna başvurabilmeleri maksadıyla ek yetki tanınmıştır. Ancak burada dikkat etmek gerekir ki savcılık bir küldür. Dolayısıyla aynı hükme ilişkin birden fazla başvuruda bulunulmamalıdır.²⁰²

¹⁹⁹ Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 1884.

²⁰⁰ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 451.

²⁰¹ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 414.

²⁰² Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 247 dn.493; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ C:3 age. s. 1883.

1.1.6.6. Cezaların İnfazı

Ceza mahkemeleri tarafından verilen ve kesin nitelikte olan kararlara ilam denilmektedir. Bu noktada kesinleşme iki şekilde olabilir. Birincisi; ilk karar kanun yoluna götürülür ve fakat orada onanır. İkincisiyse süresi içerisinde kanun yoluna götürülmez ve bu surette kesinleşir. Bu şekilde kesinleşmiş ve cezai niteliğe haiz hükümler ilam niteliğini alır ve infazı sağlanır. Yani burada ilk olarak dikkat etmek gerekir ki CGTİK m.4 gereğince “*Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz.*” Ayrıca ceza mahkemelerinde CMK m.223 maddesince verilen beraat, durma, düşme, ceza yerilmesine yer olmadığı, red ve görevsizlik kararları Cumhuriyet Başsavcılığına gelmeyecektir. Cumhuriyet Başsavcılığına yalnızca ceza mahkemeleri tarafından verilen ve cezai hüküm içeren mahkumiyet kararları gelir. Mahkumiyet kararları hapis ve adli para cezasından ibarettir.²⁰³ Yargılama makamı tarafından verilen mahkumiyet hükmünün yerine getirilmesi görevi Cumhuriyet savcısına aittir.²⁰⁴ Zira cezaların infazının hem adli hem de idari boyutu vardır. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere Cumhuriyet savcısı adli-idari bir makam olduğundan dolayı bu görev kendisine verilmiştir.²⁰⁵ Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında ise Polonya’da, savcının tutuklama müzekkeresi ve kişi hürriyetini kısıtlayan kararlar bağlamında gözetim ve denetim yetkisi vardır.²⁰⁶ Yine Macaristan’da, Macaristan Anayasası m.51/3 uyarınca cezaların infazının yasallığı noktasında denetim yapma görevi savcılara verilmiştir.²⁰⁷ Ancak Avusturya hukukuna göre, cezaların infaz aşamasında savcının herhangi bir gözetim veya denetim yetkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte mahkemelerce alınmakta olan bazı kararlarda savcının dinlenmesi gerekirken hapis cezalarının infazının ertelenmesi, para cezalarının affı, şartlı salıverilme gibi kararlarda savcının görüşü sorulur ve yasa yoluna gitme yetkisi mevcuttur.²⁰⁸ Nihayetinde savcı, mahkemeler tarafından verilen cezaların infazının sağlanması için

²⁰³ Adem BİLGİN 2013, age. s. 47; Ramazan YAZIR 2014, agt. s. 34.

²⁰⁴ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 135-136; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:1 s. 383; Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 178.

²⁰⁵ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 45; Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 5.

²⁰⁶ Lech PAPRZYCKI, ‘Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Türkiye Barolar Birliği’, Sempozyum, Ankara, 2006, s. 28.

²⁰⁷ age s. 95.

²⁰⁸ age s. 61; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 433 dn. 49.

hükümlüleri bulmak sonrasında cezalarının eksiksiz bir biçimde infazını sağlamakla görevlidir.²⁰⁹

1.1.6.7. Bazı Hukuk Davalarını Açmak ve Yürütmek

Cumhuriyet savcısının asıl görevi ceza muhakemesine ilişkin olmakla beraber, yasalarda savcıların bazı hukuk davalarını açması ve açılmış olan davalara katılması noktasında da görev verilmiştir.²¹⁰ Ancak belirtmek gerekir ki ulusal mevzuatımız açısından Cumhuriyet savcısının hukuk davalarında ki yeri istisnaidir. Esasında Cumhuriyet savcısı, kamu düzenini yakından ilgilendiren durumlarda hukuk davalarında görevlendirilmiştir. Uygulamada savcının hukuk davası açtığı belgeye “*davaname*” adı verilmektedir. Burada kişilerin birbirlerine karşı açtığı hukuk davalarının aksine savcı davayı açtıktan sonra davadan feragat edemeyecektir. Ayrıca bu davalarda diğer taraflar serbestçe tasarrufta bulunamayacaktır. Zira savcı tarafından açılan dava kamu düzenine ilişkindir. Bu sebeplerden dolayı da kamu düzeninin tesisi garanti altına alınmış olmaktadır.²¹¹ Bu husus HMK m.70’de açıkça düzenlenmiştir.²¹² Ancak burada belirtmelidir ki; Cumhuriyet savcısının kamu düzenini ilgilendiren bütün davalarda, dava açma veya davaya katılma yetkisi mevcut değildir. Bu noktada savcının müdahil olabilmesi için somut davanın kamu düzenine ilişkin olmasının yanında kanunda özel bir düzenleme ile bu görev veya yetkinin savcıya verilmiş olması gerekir.²¹³ Yine karşılaştırmalı hukuk bağlamında; Polonya’da²¹⁴, Fransa’da²¹⁵ Avusturya’da²¹⁶ ve Macaristan’da²¹⁷da tıpkı ülkemizde olduğu gibi savcının bazı hukuk davalarına katılma veya dava açma yetkisi mevcuttur.

²⁰⁹ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 45; CGTİK m.5 “*Mahkeme, kesinleşen ve yerine getirilmesini onayladığı cezaya ilişkin hükmü Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir. Bu hükme göre cezanın infazı Cumhuriyet savcısı tarafından izlenir ve denetlenir.*”

²¹⁰ Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 198.

²¹¹ Ramazan YAZIR 2014, agt. s. 34-35.

²¹² Cumhuriyet savcısının davada yer alması

Madde 70- “*Cumhuriyet savcısı, kanunda açıkça öngörülen hâllerde, hukuk davası açar veya açılmış olan hukuk davasında taraf olarak yer alır. Cumhuriyet savcısı, resmî dairesinin bildirimine rağmen dava açmaz ise ihbar eden resmî daire, Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza merkezine en yakın kıdemli asliye hukuk mahkemesi hâkimine itiraz edebilir. Bu hususta 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 172 ve 173 üncü maddeleri kıyasen uygulanır. Cumhuriyet savcısının yer aldığı dava ve işler üzerinde taraflar serbestçe tasarruf edemezler.*”

²¹³ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 136, Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 48-49.

²¹⁴ Lech PAPRZYCKI, ‘Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Türkiye Barolar Birliği’, Sempozyum, Ankara, 2006, s. 28.

²¹⁵ Durmuş TEZCAN 2006, age. s. 35.

²¹⁶ Friedrich HAUPTMANN 2006, age. s. 65.

²¹⁷ Laszlo MISKOLCI 2006, age. s. 108.

Bu noktada Cumhuriyet savcısı tarafından açılan hukuk davalarına örnek olarak; yaş ve diğer nüfus kayıtlarını düzeltme davası (Nüfus Hizmetleri Y. m.36), derneğin feshi davası (TMK m.89), vakfın kaldırılması davası (TMK m.116/2, evliliğin mutlak butlanı davası (TMK m.146), soybağının kurulmasına itiraz (TMK m.294), tanınmanın iptali davası (TMK m.298), babalık davasına katılma (TMK m.301/3), evlat edinmenin kaldırılması davası (TMK m.318/1) verilebilir. Son olarak ifade etmek gerekir ki 2011 yılında 6217 sayılı Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişiklikte Cumhuriyet savcısının nüfus kayıt davalarında ve mutlak butlan nedenlerinden birinin bulunması nedeniyle reddedilmiş bir evlenme başvurusuyla ilgili açılan davaların duruşmasına katılması zorunluluğuna ilişkin düzenlemeler yürürlükten kaldırılmıştır. Böylelikle artık savcıların bu hukuk davalarına katılma zorunlulukları kalmamıştır.²¹⁸

1.1.7. Savcının Bağımsızlığı, Taraf Olup Olmadığı ve Reddi Meseleleri

1.1.7.1. Cumhuriyet Savcılığının Bağımsızlığı ve Teminatı Meselesi

Bağımsızlık; bir muhakeme hukuku süjesinin, her türlü baskı ve etkiden uzak bir şekilde görevini icra edebilmesidir. Esasında bağımsız olma yahut olmama nihayetinde emir alma veya almamanın tabi bir sonucudur. Bu noktada Cumhuriyet savcısının bağımsız olup olmadığının anlaşılması için muhakeme hukuku bağlamındaki görevleri bakımından emir alıp almadığının araştırılması gerekmektedir.²¹⁹ İlk olarak savcı mahkeme ve zarar gören karşısında bağımsızdır. Zira yürütme organının temsilcisi konumundadır. Bu sebepten dolayı aynı zamanda yargılama mahkemeleri karşısında da mutlak bağımsızlığa haizdir. Ayrıca savcı mağdura karşı da bağımsızdır. Çünkü suç takibi şikayete tabi olsa dahi yeterli şüphe oluşmadığı takdirde dava açmaya mecbur değildir.²²⁰ Cumhuriyet savcısına yasama organınca emir verilmesi söz konusu olamayacağına göre bu noktada bağımsızlığı yalnızca yürütmeye karşı olacağı açıktır. 1412 sayılı mülga CMUK'ta Adalet Bakanının, Cumhuriyet savcısına karşı dava aç emri vermesi yetkisi tanınmıştı ancak bu hüküm 14.07.2004 tarihinde 5219 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. 5271

²¹⁸ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 136; Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 35; Ramazan YAZIR 2014, agt. s. 35.

²¹⁹ Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 203.

²²⁰ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 175.

sayılı CMK’da ise Adalet Bakanına böyle bir yetki tanınmamıştır.²²¹ Bu durum Cumhuriyet savcısının bağımsızlığı bakımından mühim bir gelişmedir.²²²

Anayasada yargıçların bağımsızlığından söz edilmiştir.²²³ Ancak savcılarının bağımsızlığından söz edilmemiştir.²²⁴ Anayasada savcılarının bağımsızlığına ilişkin bir düzenlemenin yer almaması doğrudan doğruya savcılarının bağımlı olduğu anlamına gelmemektedir. Bu bakımdan Cumhuriyet savcısı tam anlamıyla bağımsız olmasa da bağımlı da değildir.²²⁵ Tam anlamı ile bağımsız değil dememizin nedeni savcılık yapısı gereği yargıçlıktan farklıdır ve hiyerarşik bir müessesedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere bir savcılık teşkilatı bünyesinde görev yapan savcılarının tek tek iradelerini açıklayıp işlem yapma yetkileri bulunsa dahi nihayetinde ortak bir ses vardır. Zira başsavcılık teşkilatı bir bütündür. Teşkilatın başı olan başsavcının, gerekli hallerde savcılara müdahale etme yetkisi bulunmaktadır. Savcı-başsavcı arasında astlık-üstlük ilişkisi vardır. Bunun tabii bir sonucu olarak üstten emir almak ve üstlerce denetlenmek ve yönetilmek çok doğaldır. Ancak burada şu hususa dikkat etmek gerekir ki; savcılar, genel hükümler uyarınca başsavcılar tarafından verilen talimatların hukuka uygun olup olmadığı değerlendirmesini yapmalıdır. Ay m.137 gereği bir kamu görevlisi üstü tarafından verilen emrin kanuna uygun olup olmadığı değerlendirmesi yapmaya mecburdur. İşte tüm bu sebeplerden savcının, yargıçlarla aynı anlamda bir bağımsızlığı bulunmamaktadır.²²⁶ Her ne kadar savcının tam anlamıyla bağımsızlığından söz edilemez ise de başsavcının, savcıya müdahalesi yasal sınırlar dahilinde olduğu müddetçe savcının bağımsızlığı etkilenmeyecektir. Son olarak savcılarının adli görevlerini yaparken bağımsızlıklarını bir nebze olsun sağlayabilmek adına TCK m.288’de “*Adil Yargılamayı Etkileme Teşebbüs*” başlığı altında

“Görülmekte olan bir davada veya yapılmakta olan bir soruşturmada, hukuka aykırı bir karar vermesi veya bir işlem tesis etmesi ya da gerçeğe aykırı beyanda bulunması için, yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemek amacıyla alenen sözlü veya yazılı beyanda...”

²²¹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 61-62.

²²² Melik KARTAL 2013, agt. s. 21.

²²³ Ay m.138/1-2 “*Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.*”

²²⁴ Nur CENTEL, ‘Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Türkiye Barolar Birliği’, Sempozyum, Ankara, 2006, s. 194.

²²⁵ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 99-100.

²²⁶ Hüseyin ŞIK 2019, agm. s. 418-419; Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 193.

bulunma fiili suç sayılmış ve buna karşılık olarak cezalandırılmıştır.²²⁷

Savcılar her ne kadar tam manasıyla bağımsız olmasa dahi teminattan yoksun değildirler. Ancak Cumhuriyet savcısının yürütme ile olan bağlantısı, hiyerarşik örgütlenmesi ve Adalet Bakanı karşısındaki konumu bağımsız olmak konusunda tam olarak fırsat tanımamaktadır. Ayrıca savcıların diğer kamu görevlilerinden üstün ve ayrıcalıklı bir konuma ve onların sahip olduğu teminatın daha fazlasına ihtiyacı vardır.²²⁸ Burada belirtmelidir ki savcının bağımsızlığı meselesini güvencelere sahip olmak hususuyla karıştırmamak gerekir. Güvence; bir kamu görevlisinin görevinin ifası sırasında özellikle de yürütme karşısında kendini koruyacak olanaklarının mevcut olmasıdır.²²⁹ Bu vesileyle Cumhuriyet savcısı belirli güvencelerle donatılmıştır ve teminatları 1982 Anayasası'nda yargıçlarla beraber "*hakimlik ve savcılık teminatı*" başlığı altında m.139'da düzenlenmiştir.²³⁰ Bu düzenleme uyarınca yargıçlar ve savcılar azledilemez, belirli bir yaştan önce emekliye sevk edilemez, bir mahkemenin yahut kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa aylıktan ve diğer özlük haklarından yoksun tutulamaz.²³¹

1.1.7.2. Cumhuriyet Savcısının Taraf Olup Olmaması (Tarafsızlığı) Meselesi

Tarafsızlık Centel'in deyimıyla; "*Yan tutmama, objektif olma ve kişiliğinden sıyrılabilme demektir.*"²³² Ceza muhakemesi bağlamında savcının görevi esas olarak; iddia etmek suretiyle yargılama konusu olayı yargıcın önüne götürmek ve böylece yargılamanın sonuçlanmasını istemektir. Bu noktada yargılamaya katılan taraflardan (sanık ve mağdur) farklı bir takım haklarının olduğu buna mukabil bazı yükümlülüklerinin de söz konusu olduğu hususunda şüphe yoktur. Bu noktada belirtmek gerekir ki; savcının taraf sayılıp sayılmayacağı konusu tartışmalıdır.²³³

Bu bağlamdaki ilk görüş uyarınca; savcı ceza muhakemesinde taraftır. Öncelikli olarak ceza normları devlet tarafından düzenlenmektedir. Bu normlara aykırı davranılması halinde bir bakıma suçtan zarar gören devlettir. Bu noktada devlet ceza

²²⁷ agm s. 420; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 66.

²²⁸ agm s. 420-422.

²²⁹ Nur CENTEL, 'Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Türkiye Barolar Birliği', Sempozyum, Ankara, 2006, s. 194.

²³⁰ Mustafa PAKSOY (2014), "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* VII-I, s. 51 vd.

²³¹ Ayrıntılı bilgi için Bkz: Kemal GÖZLER 2019, age. s. 1048-1052.

²³² Nur CENTEL, 'Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Türkiye Barolar Birliği', Sempozyum, Ankara, 2006, s. 195.

²³³ Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 194.

davası açmak ve akabinde muhakemeye katılmak görevini savcılık müessesesine bırakmıştır. Dolayısıyla iddia makamı doğrudan ve şahsen taraf değil, makam itibariyle taraftır.²³⁴ Aynı zamanda ceza muhakemesi esasında bir hukuki ilişkidir. Cumhuriyet savcısı da bu hukuki ilişkinin makam itibariyle süjesidir. Makam olarak süje olmasından anlaşılması gereken ise savcının muhakeme sürecine ilişkin olarak kişisel bir konumunun olmadığıdır. Zira daha önceleri de belirttiğimiz üzere soruşturma evresinde bir savcının, kovuşturma evresinde ise bir başka savcının görevlendirilmesi mümkündür.²³⁵ Ayrıca savcı bir kanun adamıdır. Bu noktada kanunların uygulanması ve adaletin tecelli etmesi uğrunda çalışır hatta ve hatta bu durumdan menfaat sahibidir. Bu uğurda savcının soruşturma evresinde şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delilleri toplaması makam olarak davanın tarafı olduğunun bir göstergesidir. Dahası açılmış olan bir kamu davası savcı tarafından geri alınamaz. Yalnızca sanığın beraat etmesine yönelik olarak mütalaada bulunulabilir.²³⁶ Son olarak CMK'da yargıçlar ve zabıt katipleri için red ve çekinme sebepleri düzenlenmekle beraber savcılar için böylesi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu noktada kanun koyucu kasıtlı olarak bir düzenleme yapmamıştır. Bu durumun tek sebebi; savcılığın kanun koyucu tarafından makam olarak taraf sayılması ve bu sebeple reddine ilişkin düzenleme yapmaması olabilir.²³⁷

Bu noktadaki ikinci görüş uyarınca; savcı ceza muhakemesinde taraf değildir. Devlet zaten yargı erki bünyesinde bulunan yargıçlara sahiptir. Ayrıca devlet suçluların cezalandırılması noktasında menfaat sahibi olduğundan dolayı tarafsız sayılması mümkün olmayacaktır. O halde devlet tarafken en azından savcı taraf olmamalıdır.²³⁸ Dahası savcının yargılama neticesinde edineceği herhangi bir kişisel menfaati bulunmaz ve yalnızca kamu menfaatleri doğrultusunda hareket eder. Yargıç nasıl taraf değilse savcı da taraf olmamalıdır.²³⁹ Bu noktada şu husus da vurgulanmalıdır: Cumhuriyet savcısı kimsenin zıttı, karşıtı konumunda yer almaz. Hatta CMK m.160/2 gereğine şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delilleri toplamakla ve şüphelinin haklarını korumakla mükelleftir. Savcı açılmış olan bir kamu

²³⁴ Mahmut GÖKPINAR 2010, agm. s. 216-217.

²³⁵ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 79.

²³⁶ Mehmet Nihat KANBUR (2012), “Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu”, *ÇHD Dergisi* S: 19, s. 57-58; Ramazan YAZIR 2014, agt. s. 30.

²³⁷ Adem BİLGİN 2013, agt. s. 29; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 38; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 80.

²³⁸ Mehmet Nihat KANBUR 2012, agm. s. 59.

²³⁹ Ramazan YAZIR 2014, agt. s. 30.

davasını geri alamasa da kendisinde sanığın suçsuz olduğu kanaati hasıl olmuşsa, beraatına yönelik olarak mütalaa verebilir. Buna rağmen verilen hüküm ile kendi düşüncesi zıtsa sanığın lehine kanun yoluna gidebilir. Tüm bu sebeplerden dolayı savcının taraf sıfatını alması söz konusu olmayacaktır.²⁴⁰

Nihayetinde; ceza muhakemesinin amacı maddi hakikate ulaşmaktır. Bu noktada iddia ve savunma makamları arasında maddi hakikate ulaşmak noktasında bir yarıştan değil işbirliğinden söz etmek mümkündür. Burada amaç maddi hakikate ulaşmak olduğundan hiçbir makam diğeri karşısında taraf değildir. Bu sebeplerle de bizim de katıldığımız görüş uyarınca savcı bir taraf değil, ceza muhakemesi süjesidir. Zira savcı şüphelinin lehine ve aleyhine olan delillerin tamamını toplamak zorunda olduğundan ve şüphelinin haklarını korumakla mükellef olduğundan dolayı şüpheli ve mağdura eşit mesafededir. Nihayetinde savcı tarafsız düşünmesi gereken ancak devlet gücüyle kamu adına soruşturma ve kovuşturmada yer almasından dolayı kişisel olarak değil ancak makam itibarıyla ve şeklen taraf olması gereken kimsedir.²⁴¹

1.1.7.3. Cumhuriyet Savcılığının Reddi Kavramı

Doktrinde, yargıçlardan farklı olarak savcılar bakımından çekinme nedenleri ve red sebepleri düzenlenmemiştir. Bu durumun esas nedeni aslında savcının kamu davasına taraf olmasıdır. Yani Cumhuriyet savcısının taraf olup olmadığı sorununa bağlı olarak “savcının reddi” meselesi gündeme gelmektedir.²⁴² Bu konudaki tek düzenleme; savcının tarafsızlığına dair bir kuşku söz konusu ise kendisine çekinme yetkisi tanıyan 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un m.46’de görülmektedir. Şöyle ki madde hükmü uyarınca; “*Askeri savcılar reddedilemez. Ancak, hâkimin davaya bakamayacağı hâllerden veya hâkimin ret sebeplerinden biri bulunursa davadan çekinirler.*” Burada dikkat etmek gerekir ki bahse konu olan düzenleme askeri savcılarının yasaklılığı ya da reddedilmesine ilişkin değil, sadece görevden çekinmesine ilişkindir.²⁴³

²⁴⁰ agt s. 30; Hakan KARAKEHYA ve Murat ARABACI (2016), “Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükü Bulunmasının Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65 (4), s. 2074-2075; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 38; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 81.

²⁴¹ Aynı yönde görüş için Bkz: Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 145; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 229; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 82; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 38.

²⁴² Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 75; Selahattin KEYMAN 1970, age. s. 199.

²⁴³ Mehmet Nihat KANBUR 2012, agm. s. 73.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere savcılık makam olarak yargılamaya taraftır. Ancak bu durum tarafgir davranabileceği manasına gelmemektedir. Ceza muhakemesinde savcının tarafsız davranacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Yine de bu durum savcının taraf tutabileceği manasına gelmez. Zira Cumhuriyet savcısı objektif ve tarafsız davranmakla mükelleftir.²⁴⁴ Ancak savcı hüküm veren kişi olmadığından reddedilemeyecektir.²⁴⁵ Bu noktada şu hususun kabulü gerekmektedir: Bizatihi suçtan zarar görmüş olan yahut herhangi bir sebeple apaçık bir şekilde düşman tavırlarda bulunan savcıya katlanmak mecburiyetinin söz konusu olması silahların eşitliği ilkesini tamamen ortadan kaldıracaktır.²⁴⁶ Buna rağmen CMK’da yargıçlar ve zabıt katipleri için red ve çekinme nedenlerine yer verilmekteyken savcının reddi konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ceza muhakemesi bağlamında toplumsal müddei olarak görev yapan savcı, hükmün verilmesi noktasında yargılama makamının en büyük yardımcısıdır. Soruşturma evresindeki tek yetkili hukukçusu ve adeta patronu olan Cumhuriyet savcısının delillerin büyük kısmı bu evrede toplandığından tarafsız kalması çok mühimdir. Bu nedenle bizce savcının da yargıçlar gibi reddedilmesinin yolu açılmalı ayrıca tıpkı yargıçlarda olduğu gibi çekinmesine imkan tanınmalıdır.²⁴⁷ Ancak bu noktada ihtiyaç duyulan yasal düzenlemenin yanında şu husus da belirtilmelidir ki; savcılar görev dağılımları ve iş bölümleri bakımında yargıçlar gibi değildir. Başsavcılık bünyesinde görev yapan savcılar, Cumhuriyet Başsavcısının denetimi ve gözetimi altındadır. Bu noktada başsavcı, başsavcılığın düzenli, verimli, etkin ve uyumlu bir şekilde çalışmasını sağlamak amacıyla savcılar arasında iş bölümü yapmakla görevlidir. Dolayısıyla savcı tarafsızlığının şüpheye düşeceğine kanaat getirmişse bizzat başsavcıdan o işte görevlendirilmemesini isteyebileceği gibi başsavcı da re’sen iş bölümünü yeniden düzenlemek suretiyle o savcıyı görevden alabilir. Öte taraftan soruşturmanın tarafı olan şüpheli, mağdur yahut şikayetçi gibi kimselerce savcının tarafsız olmadığına ilişkin olarak endişe duyulması halinde, endişelerine sebep olan hususları da bildirerek başsavcıdan o savcının görevden alınmasının talep edilmesi

²⁴⁴ Örneğin; CMK m.160/2 hükmü uyarınca “*Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.*” Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 82-83.

²⁴⁵ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 175.

²⁴⁶ Turgut KAZAN, ‘Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Türkiye Barolar Birliği’, Sempozyum, Ankara, 2006, s. 277.

²⁴⁷ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 79; Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 25.

mümkündür. Bunun üzerine başsavcı, gerekli araştırmaları yapacak savcının tarafsızlığını şüpheye düşüren nedenlerin vuku bulduğu kanaatine varırsa o işi bizzat üstlenecek ya da bir başka savcının görevlendirilmesine karar verecektir.²⁴⁸ Zira aksi durum savcının HSK m.68/2.b hükmü uyarınca “*Yaptıkları işler veya davranışlarıyla görevini doğru ve tarafsız yapamayacağı kanısını uyandırmak.*” yer değiştirme disiplin cezasına konu sorumluluğunu gündeme getirecektir. Bu hükmün her ne kadar yargıç ve savcılara sağlanmak istenen coğrafi teminata aykırı olup olmadığı ihtilafli olsa da hükmün konulmasıyla sağlanmak istenen amaç yargıçlık ve savcılık mesleğinin görevin gereklerine uygun bir biçimde tarafsız olarak yerine getirilmesini sağlamaktır.²⁴⁹

Nihayetinde tekraren belirtilmelidir ki; tarafsız olması gereken savcıların red yahut çekinme sebepleri bulunması halinde nasıl hareket edecekleri başsavcı ve savcılarının inisiyatifine bırakılmadan bahse konu hususun CMK’da tıpkı yargıçlarda olduğu gibi açık bir şekilde düzenlenmesinde fayda vardır.²⁵⁰

1.2. CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI TEŞKİLATI

1.2.1. İlk Derece Mahkemeleri Yanında Savcılık Teşkilatı

Cumhuriyet Başsavcılıklarının örgütlenme düzeni ceza mahkemeleri paralelindedir. Bu bakımdan mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezinde ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet Başsavcılığı teşkilatı kurulur. Bu noktada başsavcılık teşkilatının ilk derece mahkemeleri nezdindeki örgütlenmesi yalnızca ağır ceza mahkemesi ve asliye ceza mahkemesi yanındadır.²⁵¹ Başsavcılık teşkilatında bir Cumhuriyet Başsavcısı ve yeteri kadar da Cumhuriyet savcısı yer almaktadır. Başsavcı bulunduğu yerdeki ve bağlı adliyelerdeki savcılık teşkilatının başıdır. Ayrıca kendisine bağlı birimler üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır ve hal kağıdı düzenler.²⁵²

Daha önce de belirttiğimiz üzere savcılık teşkilatı bir kül olarak çalışır. Ağır ceza mahkemesine bağlı olan adliyelerde savcılık teşkilatı, ağır ceza mahkemesi başsavcılığına bağlıdır. Şayet makam olarak HSK tarafından asliye ceza mahkemesi başsavcısı atanmışsa, başsavcılık görevini o kişi yürütür. Böyle bir atama kararı yoksa kıdemli olan savcı, fiilen başsavcı gibi çalışır. Asliye ceza mahkemesi başsavcısının

²⁴⁸ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 78-79; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 40; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 86.

²⁴⁹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 78.

²⁵⁰ agt s. 80; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 41.

²⁵¹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 33.

²⁵² Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 108.

da tıpkı ağır ceza mahkemesi başsavcısı gibi kendisine bağlı olan savcılar üzerinde gözetim ve denetim yetkisi bulunmaktadır. Ancak hal kağıdı düzenleyemez. Başsavcılar, savcılar hakkında düzenlemiş oldukları hal kağıtları özlük hakları bakımından dikkate alınmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere Cumhuriyet Başsavcısı teşkilatta görevli savcılarının sicil amiridir. Bu noktada Başsavcının, savcılar hakkında düzenlediği sicil fişi ve başarı bildirim formu uygulamada hal kağıdı olarak adlandırılmaktadır.²⁵³ Hal kağıdında bulunan hususlar 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun m.23'de düzenlenmiştir.²⁵⁴ Bununla birlikte asliye ceza mahkemesi başsavcısı ünvanlı bir başsavcı değilse yani sadece kıdemli savcı ise bu takdirde gözetim ve denetim yetkisi de bulunmayacaktır. Bu noktada kıdemli savcı yalnızca adliyeye dair idari görevleri yerine getirir ve makamı temsil yetkisini kullanır.²⁵⁵ Burada belirtmek gerekir ki; yukarıda da belirtildiği üzere Cumhuriyet Başsavcısı, Cumhuriyet savcılarının soruşturmayı sonlandıran kararlarında gözetim ve denetim yetkisine sahiptir. Uygulamada “görüldü” olarak adlandırılan bu işlem soruşturma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısının iddianame veya kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin yazdıkları kararları UYAP ekranından onaylamalarının ardından aynı karar görüldü yapacak Cumhuriyet Başsavcısının veya görevlendirdiği başsavcıvekilinin UYAP ekranına düşmektedir. Bu noktada başsavcı veya görevlendirdiği başsavcıvekili ilgili kararı onaylamadıkça yani “görüldü” işlemi yapmadıkça bu kararlar işletim sistemine dahil edilememektedir. Bu bakımdan da hukuki bir varlık kazanamamakta yalnızca UYAP ekranında yazılmış bir karar olarak görülmektedir.²⁵⁶

²⁵³ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 144 dn. 79; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 109.

²⁵⁴ 2802 s. Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 23. maddesine göre; “a) Bölge adliye mahkemeleri Cumhuriyet başsavcıları, bu mahkeme nezdindeki Cumhuriyet Başsavcıvekilleri ve Cumhuriyet savcıları; b) Ağır Ceza Cumhuriyet başsavcıları, merkezdeki Cumhuriyet Başsavcıvekilleri ve Cumhuriyet savcıları ile bağlı ilçe Cumhuriyet başsavcıları ve Cumhuriyet savcıları; Hakkında, 21 inci maddenin (c) bendinde sayılan hususları göz önünde bulundurarak (Ahlakî gidişleri, meslekî bilgi ve anlayışları, gayret ve çalışkanlıkları, gördükleri işlerin birikmesine sebep olup olmadıkları, çıkardıkları işlerin miktar ve mahiyetleri, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin uygulanmasına ilişkin çalışmaları, göreve bağlılıkları ve devamları, üst merciler ve müfettişlerce haklarında düzenlenen hâl kâğıtları ve sicil fişleri, kanun yolu incelemesinden geçen işleri, kanun yolu değerlendirme formları, örnek karar ve mütalâaları ve varsa meslekî eser ve yazıları ile katıldıkları meslek içi ve uzmanlık eğitimleri göz önünde tutularak); kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararlarından ve iddianamelerinden en az beşer adedinin tasdikli suretini de ekleyerek, durumlarının değerlendirilmesine yönelik inceleme sürelerinin bitiminden bir ay önce Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunda bulunacak şekilde düşüncelerini belirten bir sicil fişi gönderirler.”

²⁵⁵ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 107-110; Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 94-96; Erdener YURTCAN 2019c, age. s. 564; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 33-36.

²⁵⁶ agt s. 65-66; YCGK T: 06.10.2020 E: 2019/7-84 K: 2020/399 (<https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 15.12.2021)

Ayrıca belirtmek gerekir ki; iş yoğunluğu fazlaysa o yere Adalet Bakanlığının teklifi üzerine HSK'nın olumlu kararıyla bir veya birden fazla başsavcivekili atanabilir. Cumhuriyet Başsavcivekillerinin görevleri 5235 sayılı Kanun m.19'da düzenlenmiştir. Anılan hüküm uyarınca başsavcivekilleri; Cumhuriyet Başsavcısının verdiği görevleri yerine getirirler, Cumhuriyet savcılarının adlî ve idarî görevlerine ilişkin işlemlerini inceleyip Cumhuriyet Başsavcısına bilgi verirler, Gerekliğinde adli göreve ilişkin işlemleri yaparlar, duruşmalara katılır ve kanun yollarına başvururlar, Cumhuriyet Başsavcısının yokluğunda ona vekâlet ederler. Aynı yerde görev yapan birden çok Cumhuriyet Başsavcivekili bulunduğu, Cumhuriyet Başsavcısına vekâlet edecek olanı Cumhuriyet Başsavcısı belirler.²⁵⁷

1.2.2. Bölge Adliye Mahkemeleri Yanında Savcılık Teşkilatı

Bir kanun yolu olarak hukukumuza giren istinaf denetimi, bölge adliye mahkemeleri tarafından icra edilmektedir. Bölge adliye mahkemeleri adli yargı bakımından ikinci derecede yer alan mahkemelerdir. Bölge adliye mahkemeleri başkanlık, ceza ve hukuk daireleri başkanlar kurulu, daireler, başsavcılık, adalet komisyonu başkanlığı ve müdürlüklerden oluşmaktadır.²⁵⁸ Bu noktada bölge adliye mahkemelerinde bağımsız bir başsavcılık teşkilatı yer almaktadır. Bölge adliye mahkemesi başsavcılığı, bir adet Cumhuriyet Başsavcısından ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısından müteşekkildir. Cumhuriyet savcıları içerisinde en kıdemli olanı başsavcivekili olarak görev yapmaktadır. Bölge adliye mahkemesi başsavcıları birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri kaybetmemiş; Cumhuriyet savcıları ise yargıçlık ve savcılık mesleğinde fiilen en az 8 yıl görev yapmış ve üstün başarısı nedeniyle bölge adliye mahkemesinde yararlı olacağı anlaşılmış olan adli yargı yargıç ve savcıları arasından Hakimler ve Savcılar Kurulunca atanır.²⁵⁹

Bölge adliye mahkemesi başsavcılarının görevleri; başsavcılığı temsil etmek ve verimli, uyumlu ve düzenli bir şekilde çalışmasını sağlamak, mahkemenin genel yönetim işlerini yürütmek, duruşmalara katılmak ve gerektiğinde kanun yollarına başvurmak, içtihat farklılıklarının giderilmesi amacıyla başkanlar kuruluna başvurmak, savcılarının ilerleme belgelerini düzenlemek, savcılar üzerinde gözetim ve

²⁵⁷ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 28.

²⁵⁸ Hüseyin ŞIK 2019, agm. s. 403.

²⁵⁹ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 96; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 36.

denetim yetkisini kullanmak, savcılarını, müdürleri ve personeli denetlemek, başsavcılıkta görevli personel hakkında ilgili kanunda belirtilen disiplin cezalarını uygulamak ve son olarak adalet komisyonuna üye olarak katılmaktır.²⁶⁰ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanun'un 40. maddesine göre bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısı, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcılarının soruşturmayı sonlandıran kararlarının denetlenmesi hususunda görevli ve yetkilidir. Ancak bölge adliye mahkemeleri nezdinde istisnai haller dışında soruşturma yürütülmediğinden bahse konu düzenleme uygulama alanı bulamamaktadır. Şu kadar ki; uygulamada diğer bölge adliye mahkemelerinden farklı olarak Ankara Bölge Adliye Mahkemesinde, Türkiye'deki diğer 14 bölge adliye mahkemesinin başkan, daire başkanı, üye, başsavcı, başsavcivekili ve savcılarının kişisel suçları sebebiyle yapılan yargılamalarda, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcivekili ilk derece mahkemesi Cumhuriyet savcısı sıfatıyla soruşturma yaptığından ve yaptığı soruşturma neticesinde soruşturmayı sonlandıran bir karar verdiğinden, ilgili karar UYAP ekranı üzerinden Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısı'nın ekranına düşmektedir. Bu surette başsavcı görüldü veya iade yapmaktadır.²⁶¹

Bölge adliye mahkemesi savcılarının görevleri ise; duruşmalara katılmak ve gerektiğinde kanun yollarına başvurmak, başsavcının vereceği ve kanunda belirtilen diğer görevleri yapmaktır.²⁶²

Burada son olarak belirtilmelidir ki; bölge adliye mahkemesi başsavcılığı mahkeme yanında yer almaktadır. Dolayısıyla ilk derece mahkemeleri nezdinde herhangi bir hiyerarşik üstünlüğü bulunmamaktadır. Hatta ve hatta protokolde ilk derece mahkemesi başsavcısı, bölge adliye mahkemesi başsavcısına göre daha öncelikli bir konumdadır.²⁶³ Ayrıca yerel mahkemeler nezdindeki savcılık teşkilatı kolluğa talimat verme ve soruşturmayı yönlendirme ve yönetme gibi yetkilerle kuşanmış olmakla birlikte bölge adliye mahkemesi başsavcılığının böylesi yetkileri

²⁶⁰ age s. 96-97.

²⁶¹ <https://www.hsk.gov.tr/en-yakin-bolge-adliye-mahkemesi>. Bkz: Ersan ŞEN (2021), Cumhuriyet Başsavcılarına Ek Yetki Verilmesi Dair Kanun Teklifi <https://www.hukukihaber.net/cumhuriyet-bassavcilarina-ek-yetki-verilmesine-dair-kanun-teklifi> makale,9086.html. (ET:23.06.2021)

²⁶² Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 28-29.

²⁶³ Bkz: 05.05.2012 tarihli ve 28283 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ulusal ve Resmi Bayramlar İle Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmeliği.

bulunmamaktadır.²⁶⁴ Bu bağlamda her ne kadar bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcıları istisnai haller dışında ilk derece mahkemesi savcıları gibi soruşturma yürütmeseler dahi bizce ilk derece aşamasında toplanması gereken bir delilin toplanmamış olması halinde yahut yeni bir delilin ortaya çıkması durumunda kolluğa talimat verip ilgili delilin toplanmasını isteme yetkilerinin bulunması ceza muhakemesinde maddi hakikatin ortaya çıkarılması gayesine daha iyi hizmet edecektir.²⁶⁵

1.2.3. Yargıtay Yanında Savcılık Teşkilatı

Yargıtay teşkilatı bir bütün olarak; başkanlık, daireler, başsavcılık ve idari birimlerden ibarettir. Bu noktada Yargıtay Başkanlığı nezdinde görev yapan savcılık teşkilatı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığıdır.²⁶⁶ Bu teşkilatta mahkeme yanında yer almaktadır ve taşradaki ilk derece mahkemeleri yahut bölge adliye mahkemeleri nezdinde görev yapan savcılara karşı herhangi bir hiyerarşik üstünlüğü bulunmamaktadır.²⁶⁷ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı; Cumhuriyet Başsavcısı, Cumhuriyet Başsavcivekili, Cumhuriyet Başsavcı Yardımcısı ve Cumhuriyet Başsavcı yardımcılarında oluşmaktadır. Burada Cumhuriyet Başsavcı Yardımcısından anlaşılması gereken Yargıtay Cumhuriyet savcısıdır. Zira Yargıtay Cumhuriyet savcılarında her biri aynı zamanda başsavcının yardımcısı konumundadır. Yargıtay Kanunu bağlamında Yargıtay Cumhuriyet savcılarının tek başlarına yapabilecekleri herhangi bir yetki tanınmamıştır. Bu noktada Yargıtay Cumhuriyet savcıları, ceza muhakemesi bağlamındaki görevlerini Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı adına yürütmektedirler.²⁶⁸

²⁶⁴ Hüseyin ŞIK 2019, agm. s. 403 dn. 20.

²⁶⁵ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 124.

²⁶⁶ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 29; Erdener YURTCAN 2019c, age. s. 564.

²⁶⁷ Hüseyin ŞIK 2019, age. s. 404.

²⁶⁸ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020 agt. s. 36-37. Bu duruma ilişkin Yargıtay Kararı: Yargıtay 16. CD. T: 14.06.2017 E: 2016/12980 K: 2017/5711 “...İddia (savcılık) makamı bir küll, bütün olarak ifade edilmektedir. Bu anlamda ceza muhakemesi faaliyetinin yürütülmesi kural olarak Cumhuriyet savcıları tarafından yerine getirilmektedir. Cumhuriyet başsavcısı ile savcılar arasındaki ilişki ise “bölünmezlik ilkesi” adı altında açıklanmakta; savcılık teşkilatı kendi içinde hiyerarşik yapıya sahip bir bütün olarak adlandırılmaktadır (Öztekin Tosun: Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Cilt I, Genel Kısım 2. Bası İstanbul 1976, s. 443-444. Nur Centel/ Hamide Zafer: Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, İstanbul 2016, s. 122). Bölünmezlik ilkesi anlamında savcılar bir bütün içinde kaynaşmakta, makam (savcılık) itibarıyla süjelik ilkesinden hareketle her bir savcı tek başına ceza muhakemesi faaliyetine katılabilmekte; muhakeme işlemi gerçekleştirebilmektedir... CMK'nın 14, 297, 300, 308. maddelerinde ve Yargıtay Kanunu'nun 27. maddesinde ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından söz edilmektedir. Kanun koyucu Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına yetki ve görev verdiği durumlarda bunu açıkça belirtmiş Yargıtay Cumhuriyet savcılarında tek başlarına kullanabilecekleri bir yetki tanımamıştır. Bu

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekili; Yargıtay Büyük Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından seçimle belirlenen adaylar arasından Cumhurbaşkanınca belirlenir.²⁶⁹

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının görevleri; Başsavcılığı temsil etmek, Anayasa Mahkemesinde iddia görevini ifa etmek, Ceza Genel Kurulu'nda görülen duruşmalara katılmak, siyasi partilerin tüzük ve programları ile kurucularını hukuki yönden incelemek, siyasi parti kapatılmasına ilişkin dava açmak, başsavcılığın verimli, düzenli ve etkin çalışmasını sağlamak, maiyetindeki savcılar hakkında hal kağıdı düzenlemek ve başsavcılık bürolarında çalışan personele ilişkin kanunda belirtilen çeşitli görevleri yapmaktır.²⁷⁰

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcıvekilinin görevleri; başsavcıya ait tüm görevleri ifa etmek, başsavcının vermiş olduğu talimatları yerine getirmek ve Yargıtay Büyük Genel Kurulu ile Ceza Genel Kurulundaki içtihatların birleştirilmesi müzakere ve kararlarına katılıp oy kullanmaktır.²⁷¹

Son olarak ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılarının yani Yargıtay Cumhuriyet savcılarının görevleri ise; temyiz incelemesi için gelmiş dosyalar hakkında “tebliğname” adı altında hukuki görüşünü hazırlamak ve daha sonrasında bunu ilgili ceza dairesine göndermek, karar düzeltme ve itiraz yoluna başvurmak ve başsavcının vermiş olduğu talimatları yerine getirmekten ibarettir.²⁷²

1.2.4. İlk Derece, İstinaf ve Yargıtay'daki Savcılık Teşkilatı Arasındaki İlişkiler

Adli yargı ilk derece mahkemelerinde ve istinaf ceza mahkemeleri nezdinde görevli başsavcılıklar ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının faaliyetleri birbirinden bağımsızdır. Dolayısıyla bölge adliye mahkemesi başsavcılığı ile ilk derece

itibarla Yargıtay Cumhuriyet savcıları “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı yerine” yani “niyabeten” ceza muhakemesi faaliyeti yürütmektedirler. Halbuki ilk derece mahkemeleri nezdinde görev yapan Cumhuriyet Savcıları yönünden durum böyle değildir. İlk derece mahkemeleri nezdinde görev yapan Cumhuriyet Savcıları niyabeten değil, CMK'dan doğan ve asli nitelikte olan bir yetkiyi kullanmaktadırlar. CMK sistemi ceza muhakemesini yürütme görevini aslen Cumhuriyet Savcısına tanımıştır, Cumhuriyet Başsavcısına bizzat yetki tanıdığı durumları ise söz edilen 92, 161 ve 166. maddelerinde açıkça belirtmiştir. Bu sebeplerle ilk derece mahkemeleri nezdinde görev yapan Cumhuriyet Savcılarının ceza muhakemesi yürütürken kullandığı yetki Yargıtay Cumhuriyet savcılarının kullandığı yetkiden oldukça farklı olup Kanundan doğan ve asli niteliktedir, Cumhuriyet başsavcısına veya vekiline niyabet etme niteliğinde değildir...” (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 22.04.2021)

²⁶⁹ Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 29.

²⁷⁰ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 37-38.

²⁷¹ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 99.

²⁷² Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 29; Hüseyin ŞIK 2019, agm. s. 405.

mahkemesi başsavcılığı arasında,²⁷³ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ile de ilk derece ve bölge adliye mahkemesi başsavcılığı arasında hiyerarşik bir ilişki yoktur. Bu sebeplerden bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılarının, ilk derece mahkemesi Cumhuriyet Başsavcıları ve Cumhuriyet savcıları üzerinde herhangi bir gözetim ve denetim yetkisi mevcut değildir. Bunun yanında bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcıları ilk derecede mahkemesinde verilen kararlar hakkında istinaf yasa yoluna gidemez. Aynı sebeplerle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının, ilk derece ve istinaf ceza mahkemeleri nezdinde görevli başsavcılar ile Cumhuriyet savcıları üzerinde herhangi bir gözetim ve denetim hakkı mevcut değildir. Bunun yanında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı da mahkeme kararlarını temyiz edemez.²⁷⁴

Ancak bizce yapılacak bir yasal düzenlemeyle birlikte Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Türkiye Cumhuriyeti Başsavcılığı haline getirilmelidir. Ülkemizde adli yargı ilk derece mahkemeleri ile istinaf mahkemeleri yanındaki savcılık teşkilatı ile Yargıtay Başsavcılığı arasında hiyerarşik bir yapının bulunmaması bahsettiğimiz şekilde bir örgütlenmeyi mecbur kılmaktadır. Zira il Cumhuriyet Başsavcıları ile bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcıları arasında yaşanan görev ve yetkiye ilişkin sorunlarda, bu uyumsuzluğu çözmekle görevli ve Türkiye düzeyinde yetkiye sahip bir savcılık örgütlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı zamanda bu düzenleme ile birlikte ülkemiz genelinde faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası suç örgütleri ile ilgili bilgilerin merkezileştirilmesi, uluslararası işbirliğinden azami düzeyde faydalanabilmesi sağlanacaktır. Ayrıca uluslararası platformlarda ülke düzeyinde yetkili bir savcılık makamı temsil edilebilirliği de artıracaktır. Nihayetinde söze konu olan düzenlemeyle birlikte soruşturmanın etkinliği artırılacak bu vesileyle de yargılama makul süre içerisinde nihayete erdirilecektir.²⁷⁵

²⁷³ Fransa'da bölge adliye mahkemesi başsavcısı, yargı çevresi içerisindeki yerel mahkemelerin başsavcılarının amiri konumundadır. (Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 124 dn. 404.)

²⁷⁴ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 133; Ali Selim GENÇ 2019, agt. s. 29-30.

²⁷⁵ Abdullah KUYUCU, 'Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Türkiye Barolar Birliği', Sempozyum, Ankara, 2006, s. 139-140; Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 120-122.

BÖLÜM II

CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMAYI BAŞLATMASI VE DELİL TOPLAMASI

2.1. GENEL OLARAK

Soruşturma yetkili makamlarca suç şüphesinin herhangi bir biçimde öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar olan evreyi ifade etmektedir. (CMK m.2/1-e) Soruşturma evresinin var olmasının temel sebebi, somut olayın araştırılması ve bu surette maddi hakikate ulaşılmaya çalışılmasıdır. Bu sebeple Cumhuriyet savcısı emrindeki adli kolluk marifetiyle şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamakla mükelleftir. Ancak toplanan delillerin hukuka uygun yollardan elde edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde soruşturma ve kovuşturma evresinde kullanılamayacaktır.²⁷⁶ Bu noktada belirtilmelidir ki ülkemizde adli kolluk kurulmamıştır. Yalnızca kolluk kuvvetleri içerisindeki bir kısım personel adi kolluk olarak yetkilendirilmiş vaziyettedir. Şöyle ki 3201 s. Emniyet Teşkilat Kanunu m.9/3 yarınca “*Adli polis; asgari tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde, adli işlerle uğraşmak üzere Emniyet Umum Müdürlüğüne kadrodan ayrılan bir kısımdır.*”²⁷⁷ Buna göre ve CMK m.164 gereğince soruşturma işlemleri Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikli olarak adli kolluğa yaptırılmaktadır. Adli kolluk görevlileri, adli görevlere ilişkin olarak savcının emir ve talimatlarını yerine getirirler. Adli görevlerinin haricindeki çalışmalarında üstlerinin

²⁷⁶ Burcu ERTEM (2007), *Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 50-53; Cemre SAYGIN (2019), *Ceza Muhakemesi Hukuku'nda İddianame İddianamenin Unsurları ve İddianamenin İadesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 4-5.

²⁷⁷ Ayrıca Adli Kolluk Yönetmeliği m.4 “*Soruşturma yapmak üzere; a) Emniyet Genel Müdürlüğüne, asgari tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde, b) Jandarma Genel Komutanlığına, asgari tam teşekküllü bir jandarma karakolu bulunan yerlerde, c) Sahil Güvenlik Komutanlığına, asgari sahil güvenlik bot komutanlıklarının bulunduğu yerlerde, d) Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğüne, gümrük muhafaza kaçakçılık ve istihbarat müdürlüğü, gümrük müdürlüğü ile müstakil bölge ve kısım âmirlikleri bulunan yerlerde, mevcut imkanlar ölçüsünde yeterince adli kolluk personeli görevlendirilir.*”

emrindedirler.²⁷⁸ Bu noktada bizce gerekli yasal düzenlemeler yapılarak emniyet teşkilatı içerisinde salt Cumhuriyet savcılarına bağlı olarak çalışan ve savcının yasal temsilcisi olarak hareket eden, adli olaylar bağlamında eğitimli bir adli kolluk birimi kurulmalıdır. Böylece ceza muhakemesinin temel amacı olan maddi hakikate erişilmeye ve adil bir yargılamanın teminine daha iyi hizmet edilecektir.²⁷⁹ 5271 sayılı CMK uyarınca soruşturma evresinin tek yetkili hukukçusu Cumhuriyet savcısıdır. Bu noktada savcı soruşturmayı yönlendirir, sevk ve idare eder. Ancak burada dikkat etmek gerekir ki Cumhuriyet savcısının yegâne görevi soruşturma evresini yönetmekten ibaret değildir. Zira savcı şayet ara muhakeme evresinde iddianamesi reddedilmişse itiraz yoluna gider, kovuşturma evresi bakımından iddia makamı sıfatıyla duruşmalara katılır ve mütalaa verir, hüküm verildikten sonra sanığın lehine yahut aleyhine olarak kanun yoluna başvurur ve netice cezanın infaz edilmesini sağlar. Hatta cezanın infaz edilmesiyle dahi savcının görevi sona ermez yargılamanın yenilenmesinin gereklerine kadar bir fiil görev yapar.²⁸⁰ Ancak unutulmamalıdır ki ceza muhakemesi deliller üzerine kuruludur. Bu noktada iddia konusu eylemin gerçekleşip gerçekleşmediği, şayet gerçekleşmişse kim tarafından ve nasıl gerçekleştiğine ilişkin soruların cevabı delillerde saklıdır. Dolayısıyla delil tespiti büyük önem taşımaktadır ve delillerin de en etkili bir biçimde toplanacağı evre soruşturma evresidir. Tüm bu sebeplerden ve delil toplama işlemlerinin büyük kısmının soruşturma evresinde gerçekleşmesinden dolayı ceza muhakemesindeki esaslı kısmın soruşturma evresi olduğu söylenebilir.²⁸¹

Son olarak soruşturma evresinden amaçlanan şüpheyi tamamıyla ortadan kaldırmak değildir. Zira soruşturma aşaması sonucunda bir kesinlik yoktur. Bu noktada Cumhuriyet savcısı iddianame düzenlemiş olsa dahi fiilin kesinliği ve failin suçluluğu sabit değildir. Zira CMK’da soruşturma evresini sona erdiren işlemler yani iddianame düzenlenmesi ve KYOK kararı verilmesi için “yeterli şüphe” kavramı geçerli olacaktır.²⁸²

²⁷⁸ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 155-156; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 393; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 149-150.

²⁷⁹ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 150; Ayrıntılı bilgi için Bkz: Bahri ÖZTÜRK ‘Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Türkiye Barolar Birliği’, Sempozyum, Ankara, 2006, s. 150-160.

²⁸⁰ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 39-41; Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 240-241; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, age. s. 81.

²⁸¹ agt s. 82; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 97-98; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 378-379.

²⁸² Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 382-383; Cemre SAYGIN 2019, age. s. 6.

2.2. CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMA BAŞLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

2.2.1. Suçun Öğrenilmesi

2.2.1.1. Genel Olarak

Soruşturmanın başlayabilmesi için öncelikle bir suç işlendiği izlenimi veren halin soruşturmaya yetkili makamlarca öğrenilmesi gerekmektedir. Suçun işlenmiş olabileceği hususunda Cumhuriyet savcısı bilgi sahibi olunca ilgili konuyu bizzat araştırarak veya emrindeki adli kolluk marifetiyle araştırma yaptıracaktır.²⁸³ Zira Cumhuriyet savcısı araştırmasını bahse konu habere dayandırmaktadır. Bu husus CMK m.160/1’de “*Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar*” şeklinde belirtilmiştir. Burada izlenimden anlaşılması gereken husus “*Suçun işlenmiş olabileceği noktasında duyulan basit şüpheden*” ibarettir. Yani en nihayetinde Cumhuriyet savcısı soruşturmayı basit şüphenin varlığını gerekli kılacak delilleri bulmakla başlatacaktır.²⁸⁴ Burada kanun koyucu, savcının suçtan haberdar olma şekli bakımından herhangi bir ayrıma gitmemiştir. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısı her ne surette olursa olsun bir suç işlendiği izlenimini veren bir durumu öğrenir öğrenmez soruşturma başlatmak zorundadır. Aksi takdirde TCK m.257 bağlamında görevi kötüye kullanma suçundan sorumluluğu gündeme gelecektir.²⁸⁵

Bu noktada “ihbar veya başka bir surette” denilmesinden suç haberinin değişik yollardan alınabileceği anlaşılmaktadır. Şöyle ki; Cumhuriyet savcısının suçtan doğrudan haberi olabilir, suça ilişkin ihbar alınabilir yahut şikâyette bulunmuş olabilir. Yine CMK m.158 uyarınca ihbar ve şikâyet Cumhuriyet Başsavcılığına yahut kolluğa yapılabilir. Valiliğe, kaymakamlığa veya mahkemeye yapılan ihbar ve şikâyet ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Yurtdışında işlenen suçların şayet Türkiye’de takibi gerekiyorsa, Türkiye’nin elçiliklerine ve konsolosluklarına da ihbar ve şikâyette bulunulabilir. Son olarak ihbar ve şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir.²⁸⁶

²⁸³ age C:3 s. 1291; Cüneyd ALTIPARMAK (2020), *100 Başlıkta Soruşturma Evresi Güncellenmiş ve Genişletilmiş* 12. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 24-26.

²⁸⁴ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 86-87; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 576.

²⁸⁵ Cüneyd ALTIPARMAK 2020, age. s. 24; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 150.

²⁸⁶ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s.191.

2.2.1.2. Suçun Öğrenilme Şekilleri

2.2.1.2.1. Re'sen Öğrenme

Cumhuriyet savcısı suç haberini alır almaz soruşturmaya re'sen başlayabilir. Bu noktada suç işlendiğini basından, suç tanığından veya herhangi bir başka kimseden öğrenebilir.²⁸⁷ Yani burada savcının suçu diğer vatandaşlar gibi, basın yoluyla veya görevini yaparken öğrenmesi mümkündür. Bunun yanında kolluğun da herhangi bir şekilde suçtan haberdar olması suçun re'sen öğrenilme şekillerinden birisidir.²⁸⁸ Esasında Cumhuriyet savcısının veya adli kolluğun suçu herhangi bir surette, aracısız ve doğrudan doğruya öğrenmesi durumu re'sen öğrenmedir. Burada suç işlendiği hususunda re'sen bilgi sahibi olan Cumhuriyet savcısı bahse konu suçun re'sen takip edilebilecek suçlardan olması kaydıyla ayrıca bir kimse tarafından suçun önüne getirilmesini beklemeden derhal soruşturma başlatması gerekmektedir. Aksi takdirde savcı görevi kötüye kullanma suçunu işlemiş olacaktır.²⁸⁹

Re'sen öğrenme ile re'sen takip edilmesi gereken suçlar birbirinden farklı kavramlardır. Re'sen öğrenme salt suçun kendiliğinden öğrenilmesiyle, re'sen takip edilmesi gereken suçlar ise takibi şikâyete bağlı olmayan ve suçtan zarar gören şikayette bulunmasa dahi suçun işlendiği hususu öğrenilir öğrenilmez kamu adına re'sen soruşturulan suçlardır.²⁹⁰

Son olarak burada savcının görevde olmadığı esnada re'sen harekete geçme yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı meselesi tartışmalıdır.²⁹¹ Bu konuda çeşitli görüşler bulunsa da öncelikli olarak belirtilmelidir ki buna ilişkin kanun'da herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Ancak CMK m.160/1'de suçun öğrenilmesi üzerine harekete geçmekle mükellef olan savcının, suçu nerede ve ne zaman öğrenmesi gerektiği ile ilgili herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Dolayısıyla toplumsal barışın temini ve tesisi noktasında görevli olan Cumhuriyet savcısının özel yaşamında olsa dahi yetkili olduğu yargı çevresi içerisinde olmak kaydıyla suçun işlendiği haberini alır almaz pek tabii olarak harekete geçmek zorunda olduğunun kabulü gerekmektedir. Ancak dikkat etmek gerekir ki Cumhuriyet savcısı kolluk değildir, kolluk gibi hareket

²⁸⁷ Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 704; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 577.

²⁸⁸ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s.103; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 1291.

²⁸⁹ Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 27; Asım KAYA 2020, agt. s. 147; Cemre SAYGIN 2019, agt. s. 7.

²⁹⁰ Onur BÜYÜKHATİPOĞLU 2012, agt. s. 27.

²⁹¹ Bkz: Asım KAYA 2020, agt. s. 147.

etmesi de mümkün değildir. Dolayısıyla kimi bazı durumlarda harekete geçmekten anlaşılması gereken kolluğa somut olaya ilişkin kolluğa talimat vermektir.²⁹²

2.2.1.2.2. İhbar Yolu İle Öğrenme

İhbar; re'sen soruşturulan ve kovuşturulan suçlar bakımından, suçtan haberdar olan kimsenin bunu yetkili makamlara bildirmesidir. Uygulamada “suç duyurusu” olarak da anılan ihbar esasında şikâyet şeklindeki bildirimler hariç olmak üzere suç işlendiği haberinin açıkça verilmesinden ibarettir. Bu noktada takibi şikâyet bağlı suçlarda şikayete ilişkin kayıt ve şartlara uymayan bildirimler ve re'sen takip edilen suçlarda şikayet adı ile yapılan bildirimler aslında şikayet değil, açıkça “ihbar” niteliğindedir.²⁹³

İhbarın nasıl ve nereye yapılacağına ilişkin hususlar CMK'nın m.158'de açıklığa kavuşturulmuştur. Madde hükmü uyarınca; bir suça ilişkin ihbar Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluğa yapılabilir. Bu noktada ihbar sehven valiliğe, kaymakamlığa yahut mahkemeye yapılmışsa, doğrudan ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Ayrıca yurtdışında işlenmiş olup ülkemizde takibi gereken suçlar bakımından ihbar, elçiliğe veya konsolosluga da yapılabilir. İhbarın yazılı şekilde yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır. Böylelikle ihbar tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü olarak da yapılabilir. Söz konusu düzenleme mahkemeye erişim hakkı bakımından yerindedir. Zira bir kimse suç işlendiğini öğrendiğinde, suça ilişkin herhangi bir yazılı belge hazırlamak zorunda kalmadan doğrudan doğruya suçu bildirebilmektedir. Ayrıca bu durumun suçla ve suçluyla mücadelede noktasında önemi büyüktür.²⁹⁴

Uygulamada kişileri karalamak maksadıyla, telefonla veya isimsiz mektuplarla ihbarda bulunulduğundan bahsedilmektedir. Bu noktada zaman zaman aralarında husumet bulunan bir kişiyi salt suçlama amaçlı ve gerçeğe aykırı olarak isimsiz ihbar mektuplarının düzenlendiği görülmektedir.²⁹⁵ Bu noktada hemen belirtmek gerekir ki Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturmanın başlatılabilmesi için kim tarafından yazıldığı belirli olmayan anonim şekilde düzenlenmiş bir ihbar mektubunun varlığı

²⁹² agt s. 147-148; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 92-93.

²⁹³ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s.103-104; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 704; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 577.

²⁹⁴ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s.104; Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 27-28; Asım KAYA 2020, agt. s.149; Cemre SAYGIN 2019, agt. s. 8; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 1292.

²⁹⁵ Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 705; Cemre SAYGIN 2019, agt. s. 8-9.

yeterlidir. Zira ihbarcı bazı durumlarda isminin açıklanmasından çekinebilir. Her ne kadar yapılan ihbarın soruşturmayı başlatmaya yeter derecede olup olmadığının tespitine yönelik olarak CMK’da somut kıstaslar yer almasa da suçu soruşturmakla yükümlü makamlar yani Cumhuriyet savcısı ve adli kolluk tüm ihbarları değerlendirmek mecburiyetindedir. Buna rağmen bahse konu ihbarlar neticesinde harekete geçilebilmesi için ihbarın ciddi olduğu kanaati hasıl olmalıdır. Yani yapılan ihbarda muhakkak suça ilişkin detaylı vaka bilgisi yer almalıdır. Dolayısıyla ihbarcı mutlaka suça ilişkin yer, zaman, mağdur, fail gibi bilgilerden birkaçını bildirmeli ve bu surette ihbarını somutlaştırmalıdır.²⁹⁶

2.2.1.2.3. Şikayet Yoluyla Öğrenme

TCK’da kimi bazı suçların takibi toplumun tümünü ilgilendirmediğinden ve nispeten daha önemsiz görüldüğünden dolayı şikayete tabi kılınmıştır. Bu noktada şikayet; soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan bir fiil nedeniyle zarar görmüş kimsenin, altı aylık hak düşürücü süre içerisinde, bu fiile ilişkin soruşturma ve kovuşturma yapılmasını sağlamak maksadıyla yetkili makamlara haber vermesidir.²⁹⁷ Ceza muhakemesi hukukumuz bağlamında esas olan suçların re’sen takip edilmesidir. Şikayet üzerine takip edilecekler ise sınırlı sayıda²⁹⁸ ve istisnadır. Bu noktada şikayet aynı zamanda bir haktır. Kişilere herhangi bir yükümlülük yükleyemez. Bu hakkı kullanıp kullanmamak suçtan zarar görenin hür iradesine bırakılmıştır. Burada tekraren vurgulanmalıdır ki bir kimse takibi şikayete tabi olmayan bir suçtan dolayı

²⁹⁶ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020 agt. s. 89-90, age. s. 705, agt. s. 9.

²⁹⁷ ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ age. s.110; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 577.

²⁹⁸ TCK’da yer alan soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar şunlardır: “Basit yaralama (m. 86/2), taksirle bir kişinin yaralanmasına neden olma (m. 89/1), cinsel saldırı (m. 102/1-1.cümle, 102/2-2.cümle), reşit olmayanla cinsel ilişki (m. 104/1), cinsel taciz (m. 105/1), basit tehdit (m. 106/1-2.cümle), konut ve işyeri dokunulmazlığını ihlal (m. 116/1-2), iş ve çalışma hürriyetini ihlal (m. 117/1), kişilerin huzur ve sükununu bozma (m.123/1), hakaret (3-a bendi hariç m. 125), kişinin hatrasına hakaret (m. 130), haberleşmenin gizliliğini ihlal (m. 132), kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması (m. 133), özel hayatın gizliliğini ihlal (m. 134), hırsızlık suçunun paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi (m. 144/1), kullanma hırsızlığı (m. 146/1), mala zarar verme (m. 151/1-2), hakkı olmayan yere tecavüz (m. 154/1), güveni kötüye kullanma (m. 155/1), bedelsiz senedi kullanma (m. 156/1), kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş mal üzerinde tasarruf (m. 160/1), yağma ve nitelikli yağma hariç malvarlığına karşı suçların Kanun’da sayılan akraba aleyhine işlenmesi (m. 167/2), açığa imzanın kötüye kullanılması (m. 209/1), aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (233/1), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (239/1-2), yabancı devlet temsilcilerine karşı hakaret. (m. 342/2)”

herhangi bir zarar görmüşse bu takdirde yetkili makamlara yapacağı bildirim şikâyet değil, ihbar vasfında olacaktır.²⁹⁹

Burada bireyin menfaati ve amme menfaati çatışmaktadır. Bu çıkar çatışmasında bireysel menfaat daha ön planda ise kanun koyucu suçtan zarar görene bizzat şikâyet hakkı tanımıştır. Suçtan zarar gören o fiilin duyulmaması isterse veya faili affederse yahut herhangi bir sebeple şikâyette bulunmazsa bu takdirde o suç hakkında soruşturma başlatılamayacaktır. Bu bakımdan soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlar, soruşturmanın kamusalılığı ilkesinin istinası durumundadır.³⁰⁰

Yukarıda da belirtildiği üzere bir suça ilişkin şikâyetin nasıl ve nereye yapılacağına ilişkin hususlar CMK'nın m.158'de açıklığa kavuşturulmuştur. Madde hükmü uyarınca; Bir suça ilişkin şikâyet Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluğa yapılabilir. Bu noktada ihbar sehven valiliğe, kaymakamlığa yahut mahkemeye yapılmışsa, doğrudan ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Ayrıca yurtdışında işlenmiş olup ülkemizde takibi gereken suçlar bakımından şikâyet, elçiliğe veya konsolosluğa da yapılabilir. Şikâyetin yazılı şekilde yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır. Böylelikle şikâyet tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü olarak da yapılabilir.³⁰¹ Şikâyet bir ceza muhakemesi şartı ve aynı zamanda suçun öğrenilmesi şeklindedir. Şikâyet TCK m.73 gereğince fiilin veya failin bilindiği ya da öğrenildiği tarihten itibaren altı aylık hak düşürücü süre içerisinde yetkili makamlara yapılmalıdır. Aksi halde söz konusu suç için soruşturma ve kovuşturma yapılması mümkün olmayacaktır. Hak düşürücü süre olması sebebiyle altı aylık süre kesilemez. Ayrıca sürenin geçip geçmediği Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen kontrol edilir.³⁰²

2.2.2. Başlangıç Şüphesinin Varlığı

2.2.2.1. Genel Olarak

Bir suç işlendiği izlenimini veren hal kanunda “başlangıç şüphesi” olarak adlandırılmaktadır. Bu noktada başlangıç şüphesi en hafif derecedeki şüphedir. Başlangıç şüphesinden söz edebilmek için belirli bazı somut vakıalarla suçun işlendiği

²⁹⁹ Onur BÜYÜKHATİOĞLU 2012, agt. s. 29; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 110-113.

³⁰⁰ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 93.

³⁰¹ Cengiz Topel ÇİFTÇİOĞLU 2013, agt. s. 27-28; Asım KAYA 2020, age. s. 148.

³⁰² Onur BÜYÜKHATİOĞLU 2012, agt. s. 30; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020 agt. s. 94-95; Cemre SAYGIN 2019, agt. s. 10.

hususunda bir şüphe duyulması gereklidir.³⁰³ Ancak burada soyut bir izlenim yeterli olmayacaktır. Bir suçun işlendiği hususuna ilişkin “somut vakıalar” gereklidir. Bu manada yalnızca “tahmin” soruşturmanın başlatılabilmesi için yeterli kabul edilmeyecektir. Suç haberinin kolluk veya savcılıkça alınması farketmeksizin *bir suç işlendiği izlenimini veren hal*'in yani başlangıç şüphesinin değerlendirilmesi noktasında yetki Cumhuriyet savcısına aittir. Ancak pek tabii olarak bu yetki beraberinde keyfiyeti getirmez. Zira ceza muhakemesi bağlamında işlevsel bir menfaat değerlendirmesi yapıldığından şüpheliye karşı yapılacak soruşturma kabul edilebilir düzeyde değilse yetki aşılmış demektir.³⁰⁴

Burada belirtmek gerekir ki soruşturmanın başlatılabilmesi için şüphelinin muhakkak belirli olmasına gerek yoktur. Uygulamada da bazı durumlarda şüphelinin kim olduğu soruşturmanın en başında belirli değildir. Esasında şüphelinin kim olduğunun belirli olması iddianamenin düzenlenmesi bakımından gereklidir. Ceza muhakemesi bağlamında soruşturmanın başlatılabilmesi için gerekli olan başlangıç şüphesi, şüphelinin kim olduğundan ziyade bir suç işlendiği hususundaki şüpheyi ifade etmektedir.³⁰⁵

2.2.2.2. Olayın Hukuki Nitelendirilmesine İlişkin Olarak Yapılan Ön Değerlendirme

Bir olaydan haberdar olan Cumhuriyet savcısı öncelikle ve ivedilikle o vakıanın ceza hukuku bağlamında suç teşkil edip etmediğini değerlendirmelidir. Sonrasında somut olayı tüm yönleriyle değerlendirecek akabinde hukuki nitelemesini yapacaktır. Ayrıca bahse konu olan hukuki nitelemenin ışığında soruşturma başlatıp başlatmayacağı yahut soruşturmaya hangi şekilde yön vereceği noktasında bir karara varacaktır. Esasında Cumhuriyet savcının burada yapmış olduğu değerlendirme somut eylem neticesinde herhangi bir suçun vuku bulup bulmadığı hususundan ibarettir.³⁰⁶

Bu noktada başlangıç şüphesinin gündeme gelebilmesi için mevcut haliyle suçta vücut veren bir olayın söz konusu olması gerekir. Bu aşamada tipik ve harekete uygun

³⁰³ Rifat ÇULHA, DEMİR AĞ, Ayşe NUHOĞLU, Salih OKTAR ve Durmuş TEZCAN (2018), *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*, Ed. Feridun YENİSEY, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, s. 81.

³⁰⁴ Elvan KEÇELİOĞLU (2015), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Gözlem Altına Alma”, *Ankara Barosu Dergisi* 2015/3, s. 232; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 193.

³⁰⁵ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 97-98.

³⁰⁶ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 103-105.

bir eylem olması soruşturmanın başlatılabilmesi için yeterlidir. Burada hemen belirtilmelidir ki ön değerlendirme aşamasında somut olgulara dayanan başlangıç şüphesi yoktur. Burada yalnızca yapılacak olan araştırmanın neticesinde ortaya çıkabilecek araştırılmaya değer bir olay olup olmadığına bakılmaktadır. Şüpheli bir durum, gri bir alan söz konusudur. Suç işlediğinden şüphelenilen kişi bu noktada şüpheli sıfatı taşımamaktadır. Yalnızca kendisinin suç işlediği tahmin edilmekte ancak henüz suç işlediği izlenimi veren bir delil bulunmamaktadır. Ancak yine de olayın suç teşkil edip etmediği noktasında bir karara varılabilmesi için bazı noktaların açığa kavuşturulması gerekiyorsa bu durumda pek tabii olarak başlangıç şüphesini ortaya koyacak deliller araştırılabilir. Bu durum soruşturmanın başlatıldığı manasına gelmemekle birlikte bu aşamada yalnızca bilgi toplama mahiyetindeki bir ön incelemeden söz edilebilmektedir.³⁰⁷ Nihayetinde Cumhuriyet savcısı yapacağı değerlendirme neticesinde iki şekilde karar verebilmektedir: Mevcut delil durumu vasıtasıyla suç işlendiği izlenimi ediniyorsa olayın hukuki nitelendirmesini yapıp soruşturma başlatacağı yahut somut olayın hiçbir araştırma yapılmaksızın suç teşkil etmediği ortaya çıkarsa, bu durumda soruşturma başlatmayacak ve soruşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir.³⁰⁸

2.2.2.3. Soruşturmaya Yer Olmadığı Kararı

Asılsız suç ihbarları neticesinde kişiler hukuka aykırı olarak “*şüpheli*” sıfatını alabilmekteydiler. Bu durum kimi bazı durumlarda isnat edilen suçla hiçbir ilgisi olmayan kişilerin lekelenmeme hakkını zedelemekteydi. Zira uygulamada da sıkça görüldüğü üzere, hukuki başvuru yollarından habersiz kişiler yaşadıkları sorunlara çözüm bulmak maksadıyla her olayı savcılığa intikal ettirmektedirler. Örneğin; eser sözleşmesine aykırı hareket eden yükleniciyi dava etmek isteyen iş sahibi bu uyuşmazlığı çözmeye yetkili merciin asliye hukuk mahkemesi olduğunu bilmeden, uyuşmazlığa savcılığın çare olacağını düşünerek savcılığa başvuruda bulunmaktadır. Her ne kadar bu olayın herhangi bir delil araştırmasına dahi gerek olmaksızın suç teşkil etmediği açıkça ortadaysa da bazen kişiler daha karışık bir şekilde kıskançlık, hasetlik gizli düşmanlık gibi nedenlerle ve sırf karşı tarafın adli işlemlere maruz kalmasını sağlamak maksadıyla içi boş ihbarlarla suçlayıcı ithamlarda bulunulabilmektedirler.³⁰⁹

³⁰⁷Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 100-103; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 580 vd.

³⁰⁸ agt s. 102.

³⁰⁹ agt s. 104; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 581.

İşte bu tür genel ve soyut nitelikteki ihbarların ya da suç teşkil eden bir olaya dayanmayan, mesnetsiz şikâyetlerin ceza muhakemesi bakımından sonuçlarını ortadan kaldırmak, adliyelerde asılsız ihbar ve şikâyetler nedeniyle oluşan iş yükünü engellemek ve en önemlisi de kişilerin lekelenmeme hakkını riayet etmek amacıyla, 15.08.2017 gün ve 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 145. maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 158. maddesinin 6. fıkrasına eklenen ve 01.02.2018 gün ve 7078 sayılı Kanun'un 140. maddesiyle de aynen kabul edilen Cumhuriyet savcılarında “*soruşturmaya yer olmadığı kararı*” adı verilen yeni bir karar verme yetkisi tanınmıştır.³¹⁰ Lekelenmeme hakkı; masumiyet karinesinin tabi bir sonucu olarak ortaya çıkmış, hem soruşturma evresinde hem de kovuşturma evresinde geçerli, kişinin kamunun gözündeki itibarını, saygınlığını ve onurunu koruyan bir haktır.³¹¹ Cumhuriyet savcılarında lekelenmeme hakkına azami derecede önem atfetmeli, etkin bir soruşturma yapmalı ve bu surette de tek celsede duruşmanın bitmesine olanak sağlayacak iddianameler düzenlemelidir.³¹²

³¹⁰ Hakan KIZILASLAN (2019a), “Soruşturmaya Yer Olmadığı Kararları (SYOK) ve Bu Kararların Ceza Muhakemesi Sistematiği Açısından İrdelenmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* Y:32 S:144, s.77, agt. s. 104.

³¹¹ Fatih AKINCI (2020), “Lekelenmeme Hakkı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* Yıl:11 S:43, s.186-187.

³¹²AYM T:31.03.2021 E:2025/35 K:2021/26 “...Anayasa'nın anılan maddelerinde düzenlenen yargı yetkisi ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesi ile 38. maddesinde düzenlenen masumiyet (suçsuzluk) karinesi arasında yakın bir ilgi bulunmaktadır. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılmaması anlamına gelen masumiyet karinesine göre bir kimsenin suçluluğunun gerçek anlamda sübute erdiğinin söylenebilmesi için serbest ve etkin olarak yargı yetkisini kullanan bağımsız bir mahkeme tarafından yürütülen ve adil yargılanma hakkı koşullarını sağlayan yargılamada yeterli şüphenin giderilmesi suretiyle maddi hakikate ulaşılarak verilen bir mahkeme hükmünden söz edilmesi gerektiği açıktır. Dolayısıyla bu şartlar sağlanmadan verilen mahkûmiyet kararı ile kişilerin suçlu ilan edilmesi Anayasa'nın 38. maddesi bağlamında masumiyet karinesini zedeleyecektir...47. Anayasa'nın 36. maddesinde ise herkesin iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Anılan maddede yapılan değişikliğin gerekçesinde, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç isnat edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karinesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber Anayasa'nın suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılmayacağına dair 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir (Adem Hüseyinoğlu, B. No: 2014/3954, 15/2/2017, § 33)... 49. Masumiyet karinesi hiçbir şart altında sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak, vazgeçilmez evrensel bir temel haktır. Masumiyet karinesi sonuçları ile birlikte değerlendirildiğinde gerekli ölçütlere dikkat edilmeden yapılan uygulamaların (örneğin suçsuz bir kişinin cezalandırılması hâlinde) toplumun ceza adalet anlayışı üzerinde çok ciddi sonuçlar doğuracağı açıktır. Dolayısıyla masumiyet karinesi, bu karineden faydalanacak olan kişinin (şüpheli/sanık) iradesinden (suçun ikrarı vb.) dahi bağımsız olarak herkesçe uyulması gereken zorunlu çekirdek hak niteliğindedir. Nitekim olağanüstü durumlarda temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinde masumiyet karinesi; savaş, seferberlik ve olağanüstü hâllerde dahi madde gerekçesinde ifade edildiği üzere “...hiçbir sebep ve surette durdurulamayacak, ihlal edilemeyecek hak yahut hürriyetler...” arasında sayılmıştır. Buna göre olağanüstü durumlarda dahi masumiyet karinesi geçerliliğini koruyacaktır. 50. Hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı

Önemine binaen CMK m.158/6 aynen şu şekildedir.

“İhbar ve şikâyet konusu filin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez. Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı 173 üncü maddedeki usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü hâlinde Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Bu fıkra uyarınca yapılan işlemler ve verilen kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından görülebilir.”

Soruşturma evresi neticesinde verilebilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararı (KYOK) benzeri bir karar burada görüldüğü üzere soruşturma evresi başlamadan verilmektedir.³¹³ Esasında bu düzenleme ile soruşturma evresine bir ön aşama getirilmiştir. Zira Cumhuriyet savcısı bir suç işlendiği haberini alır almaz

olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Bunun sonucu kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (S.M.[GK] B. No. 2016/6038, 20/6/2019 § 41; Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26)... 52. Masumiyet karinesi uyarınca, bir kişinin suçlu olarak ilan edilip yaptırma maruz bırakılabilmesi için suça konu eylemi işlediğine dair hakkındaki her türlü şüphenin yenilmesi gerekmektedir. Aksi hâlde kişi şüpheden yararlanacak ve cezalandırma yoluna gidilemeyecektir. Başka bir ifadeyle bir kişi hakkında suçu işlediğine yönelik kesin bir kanaat oluşmadığı durumlarda bu şüphe hâli mahkeme tarafından sanık lehine yorumlanarak sanığın suçluluğuna hükmedilemeyecektir. Esasen ceza yargılamasındaki maddi gerçeğe ulaşma hedefi ile masumiyet karinesinden beklenen amaç örtüşmektedir.53. Bu açıdan yeterli şüphe ile başlayan ceza muhakemesi sürecinde şüphenin yenilmesi, Anayasa'nın 9., 138. ve 140. maddeleri çerçevesinde yargı yetkisini kullanan bağımsız bir mahkeme tarafından delillerin serbestçe tartışılarak vicdani kanaate göre karar verilmesiyle mümkündür. Bu yönüyle mahkemenin suçun fail tarafından işlendiğine yönelik en ufak bir kuşku kalmadan maddi gerçeğe ulaşması ve kesin mahkûmiyet hükmü kurması masumiyet karinesinin bir gereğidir. Bu şartlar sağlanmadan kişinin suçlu ilan edilmesi masumiyet karinesini zedeler....” (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr> ET: 24.12.2021)

Yargıtay 13. CD. T: 19.10.2017 E: 2017/4080 K: 2017/10989 “...Yeni Türk Ceza Adalet Sistemi”nde benimsenen, “Kişilerin Lekelenmeme Hakkı” ile “Eksiksiz soruşturma ve Tek Celsede Duruşma” prensipleri uyarınca, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcılarının mâkul sürede bütün delilleri toplamaları, sadece mahkûmiyetle sonuçlanacağını değerlendirdikleri hususları dava konusu yapmaları, beraatle sonuçlanacağını değerlendirdikleri eylemleri dava konusu yapmamaları, yani bir nevi filtre görevi yapmaları gerekir. Bu prensiplerin hayata geçirilebilmesi için mevzuatımızda ilk defa, 5271 sayılı CMK. 'nun 160 / 2. maddesi hükmü ile; soruşturma evresinde Cumhuriyet savcılarında şüphelinin lehine olan delilleri (de) toplama ve şüphelinin haklarını koruma yükümlülüğü getirilmiş, ayrıca; 170 ve 174. madde hükümleri ile de, iddianamenin iadesi kurumuna yer verilmiştir. Soruşturma evresi uzun sürebilir. Ancak, kovuşturma evresinin yeni bir delil toplanmasına gerek kalmadan ve bir iki celsede bitirilmesi hedeflenmiştir...” (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 24.12.2021)

³¹³ Rifat ÇULHA, DEMİRAĞ, Ayşe NUHOĞLU, Salih OKTAR ve Durmuş TEZCAN 2018, age. s. 79-80.

soruşturmaya başlamayacak öncelikle bir değerlendirme yapacak akabinde somut olay bakımından soruşturma yapılmasına gerek olup olmadığına karar verecektir.³¹⁴

Uygulamada ihbar ve şikayete ilişkin kayıtlar ayrı bir sistem bünyesinde dir. Böylelikle ihbar veya şikayet edilene “şüpheli” sıfatı verilmemekte yalnızca “*ihbar edilen*” olarak kaydedilmektedir. Zira ihbar edilen bu aşamada yalnızca suç işlediği tahmin edilen kimseyken, CMK m.2/1-a maddesi uyarınca şüpheli “*Soruşturma evresinde suç şüphesi altındaki kişidir.*”³¹⁵ Son olarak mevcut düzenleme kapsamında; ihbar veya şikayeti yapan kişilerin, SYOK kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gün içerisinde kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine itiraz etme hakkı vardır. Sulh ceza yargıci burada Cumhuriyet savcısının soruşturmayı başlatıp başlatmamakla ilgili takdirinin doğru olup olmadığını inceleyecektir. Yapmış olduğu inceleme neticesinde de SYOK kararını kaldırırca bu durumda artık Cumhuriyet savcısı soruşturma başlatmak mecburiyetinde olacaktır.³¹⁶

2.3. CUMHURİYET SAVCISININ SORUŞTURMAYI SÜRDÜRME Sİ

2.3.1. Genel Olarak

CMK kapsamında hukukumuzda kural olarak kamu davasının mecburiliği ilkesi, istisnai olarak da bazı hallerde maslahata uygunluk ilkesi benimsenmiştir. Bu ilkeler ileride ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Ancak burada belirtilmelidir ki kamu davasının mecburiliği ilkesinin iki uzantısı bulunmaktadır. Bu ilke bir taraftan CMK m.160/1 gereğince, bir suç işlendiği şüphesi üzerine Cumhuriyet savcısının derhal araştırmalarına başlama zorunluluğunu gündeme getirir. Diğer taraftan ise savcının suça yönelik yeterli delile ulaştığında ve mevcut deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturduğunda, CMK m.170/1 gereğince kamu davası açmak için iddianame düzenleme mecburiyetini ifade eder.³¹⁷ Yani soruşturma evresi bir suç işlendiği izlenimi ile başlamakta akabinde Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davası açılabilmesi için yeterli şüpheyeye ulaşılmaya elverişli nitelikteki delilerin toplanması için hukuki nitelikte bazı işlemler yapılmakta böylelikle delil toplama faaliyeti icra edilmektedir. Örneğin bu aşamada; tarafların ifadesi alınabilir, olay yeri incelemesinde

³¹⁴ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 194-195.

³¹⁵ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 106.

³¹⁶ Hakan KIZILASLAN 2019a, agm. s. 91-94.

³¹⁷ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 562; Burcu ERTEM 2007, agt. s. 35-36; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 1321-1322.

bulunulabilir, şüphelinin beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması ile diğer kişilerin beden muayenesi ve vücudundan örnek alınmasına karar verilmesi, moleküler genetik inceleme talebinde bulunulması, şüphelinin teşhis edilmesinin sağlanması, şüphelinin fizik kimliğinin tespiti, keşif, yer gösterme, ölünün kimliğinin belirlenmesi ve ölü muayenesi ile otopsi işlemleri icra edilebilmektedir.³¹⁸ Delil toplanması faaliyeti esasında soruşturma evresinin “hazırlayıcılık” fonksiyonuyla yakından ilgilidir. Zira soruşturma evresinde bir bakıma kovuşturma evresinin hazırlığı yapılmaktadır. Delil toplama işlemlerinin esas olarak soruşturma aşamasında yapılması gerektiğine dair düzenlemeyi CMK m.160/2’de görmekteyiz.³¹⁹ Şöyle ki anılan madde uyarınca;

“Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.”

Nitekim Yargıtay da delillerin soruşturma aşamasında toplanması gerektiğine, aksi takdirde eksik soruşturma yapılmış olacağına dair karar vermiştir.³²⁰

2.3.2. Deliller Ve Delil Tespitine Yönelik Olarak Yapılan İşlemler

2.3.2.1. Genel Olarak Delil Kavramı

Hukuki manada delil “Uyuşmazlığa neden olan fiili veya hukuki olgunun, olduğuna veya olmadığına yargıcı inandırmak için yargılama hukukunun gösterilmesine izin verdiği ispat araçlarıdır.”³²¹ Daha önce yaşanmış vakaların pek tabii olarak aynı şekilde canlandırılması ve bu surette olaya ilişkin tespitlerin yapılması mümkün değildir. Ancak yine de geçmişte yaşanmış olaylar üzerinde çok uzun bir zaman geçmemişse, bir takım vasıtalar, teknolojik imkanlar, bilim, akıl ve mantık beraberinde yapılan değerlendirmeye yargıcın vicdani kanaatinde canlanabilmektedir. İşte bahse konu bir takım vasıtalar esasında ceza muhakemesinde “delil” olarak

³¹⁸ Onur BÜYÜKHATİPOĞLU 2012, agt. s. 30; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 562.

³¹⁹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 112.

³²⁰ Yargıtay 8.CD. T: 15.01.2019 E: 2018/11393 K: 2019/630 “...Maddi gerçeğin kuşkuya yer vermeyecek biçimde ortaya çıkartılması bakımından; mahallinde bilirkişiler marifetiyle keşif yapıp, gerektiğinde tanıklar dinlenerek, kesilerek götürülen ağaçların kapı ve penceresi sökülen bahçesinin kime ait bulunduğu saptandıktan sonra sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken eksik soruşturma ile yazılı şekilde beraat hükümleri kurulması...” (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 05.05.2021)

³²¹ Ejder YILMAZ (2015), *Hukuk Sözlüğü* Yenilenmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 175.

adlandırılmaktadır.³²² Deliller, eldeki veriler sayesinde dünün öğrenilmesine yardımcı olmaktadır. Bu noktada delil vasıtasıyla şüphenin yerini belirlilik almaktadır. Zira delil ile birlikte bir suçun gerçekleşip gerçekleşmediği şayet gerçekleşmişse failinin kim olduğu, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı gibi noktalar açığa kavuşturulmaktadır. Delillerin hangi sınırlar içerisinde olacağı noktasında ise soruşturma evresi sınırları içerisinde toplanan bütün ispat araçlarının delil olarak kabulü gerekmektedir.³²³

Yukarıda da belirtildiği üzere ceza muhakemesinin amacı maddi hakikate ulaşmaktır. Şahin ve Göktürk'ün deyiimiyle “*Maddi gerçek, bugüne dayanılarak dünün öğrenilmesidir.*” Dolayısıyla maddi hakikati arayan ceza muhakemesi delil olmadan başlayamayacak, başkaca delillere ulaşılmadan da devam etmeyecektir.³²⁴ Bu amaca ulaşmak maksadıyla CMK m.160/2’de delil toplama faaliyeti için soruşturma evresinin tek yetkili hukukçusu olan Cumhuriyet savcısına yetki verilmiştir. Son olarak delillerin toplanması bakımından serbestlik ilkesi geçerli olmakla beraber delilleri toplama yöntemlerinde serbestlik olduğundan söz etmek mümkün değildir. Zira hukuk devleti ilkesi bağlamında masumiyet karinesi, özel hayatın gizliliği, elverişlilik ve orantılık gibi güvenceler bu aşamalar bakımından da söz konusudur.³²⁵

2.3.2.2. Delillerin Özellikleri

Ceza muhakemesi hukuku bağlamında her şey delil olabilir ancak yine de yargıcın maddi hakikati ortaya çıkarabilmek amacıyla başvuracağı delillerin bazı temel özellikleri haiz olması gerekmektedir. Nitekim bu özellikleri bünyesinde barındırmayan vasıtalar delil niteliği taşımayacağı gibi hukuka uygun yollardan elde edilmemiş vasıtalarda değerlendirme yasağı kapsamında delil olarak değerlendirilemeyecektir.³²⁶ İşte burada bahsetmiş olduğumuz her delilde bulunması gereken temel özellikler; gerçekçilik, akla uygunluk, erişilebilir, olayı temsil edici

³²² Bekir BOGA 2019, agt. s. 14; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 255; Cem ŞENOL (2015), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuka Aykırı Delilleri Değerlendirme Yasağı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 38.

³²³ age s. 256-257; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 114-115; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 378.

³²⁴ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK (2021), *Ceza Muhakemesi Hukuku II* Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 29.

³²⁵ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 259; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 119-120; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 378-379; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 1453.

³²⁶ Yeşim YILMAZ (2013), *Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin İspat Değeri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

nitelikte olma, müştereklik ve hukuka uygunluktur.³²⁷ Yargıtay'da vermiş olduğu bir kararında delillerde bulunması gerekli temel özellikleri benzer şekilde sıralamıştır.³²⁸

Delilin *gerçekçiliğinden* ilk bakışta anlaşılması gereken husus beş duyu organıyla algılanabilmesidir. Bu noktada delil iç dünyamızın değil dış dünyamızın bir parçası olmalı yani gerçek olmalıdır.³²⁹

Maddi hakikatin akıl dışı delillerde aranması bugünkü düşünce ile taban tabana zıttır. Bu noktada değerlendirmeye alınacak bir delil *akla uygun* olmalıdır. Vicdani kanaatin oluşması noktasında büyük katkıları olacak olan delilin aynı zamanda bilimin temel kabullerine aykırı olmaması ve akıl ile kavranmasının mümkün olması gerekmektedir.³³⁰

Erişilebilirlikten temel olarak anlaşılması gereken husus delilin elde edilebilirliğinin mümkün olmasıdır. Ulaşılması hiçbir surette mümkün olmayan yahut ne zaman ulaşılacağı belirsiz olduğu deliller ceza muhakemesi bağlamında delil olarak kullanılamayacaktır. Örneğin; somut olaya tanıklık eden kimsenin ölmüş olması durumunda yahut akıl hastalığına tutulması halinde tanığın beyanının duruşmada alınması mümkün olmayacaktır.³³¹

Deliller somut uyuşmazlık konusu edilen *olayı temsil edici nitelikte olmalıdır*. Buradan anlaşılması gereken husus eldeki delilin somut olayın bir parçası olması yahut olayı yansıtıcı nitelikte olması gerektiğidir. Örneğin; kasten öldürme suçunda suç aleti olan tabanca olayın bir parçasıdır. Olayı gören bir tanığın anlatımları ise olayı yansıtıcı niteliktedir. Nihayetinde somut olayın bir parçasını dahi temsil edici nitelikte olmayan vasıtanın delil değeri olmayacaktır.³³²

Delilin içeriğinin ilgilisi olan herkes tarafından bilinmesi ve tartışılması *müştereklik* olarak ifade edilmektedir. Nitekim CMK m.217/1 uyarınca "*Hâkim,*

³²⁷ Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 379; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 33; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 1454.

³²⁸ YCGK T: 04.10.2011 E: 2011/10-159 K: 2011/202 "...Vicdani kanıt sisteminin geçerli bulunduğu ceza yargılaması hukukumuzda hâkimin hükmünü dayandırdığı delillerin gerçekçi, akılcı, olayı tüm ayrıntısı ile yansıtıcı, kanıtlamaya yararlı ve hukuka uygun olarak elde edilmiş olması gerekir. Sanık aleyhine vicdani kanı, yargılama konusu olayla ilgili olmayan bilgilerden oluşmamalı, sanığın önceki sabıkasını da hükme dayanak yapılmamalıdır..." (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 07.05.2021)

³²⁹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 258; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 33.

³³⁰ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 258-259; Ahmet GÖKÇEN ve Kerim ÇAKIR 2019, agm. s. 2913-2916.

³³¹ age s. 259; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 34; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 1454.

³³² age C:3 s. 1454; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s. 616; Yeşim YILMAZ 2013, agt. s. 21-22.

kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir.” Dolayısıyla yargıç somut olay hakkında şahsi bilgi ve görgüsüne göre karar veremeyecektir. Zira bu neviden bilgi herkes tarafından bilinmemektedir ve duruşmada da tartışılmamıştır.³³³ Ancak burada belirtilmelidir ki soruşturma evresinde bu ilke geçerli değildir. Zira CMK m.157 gereğince *soruşturma evresinde yapılan usul işlemleri gizlidir.* Gizlilikten anlaşılması gereken iki husus vardır. Birincisi, soruşturmaya dair işlemlerde yalnızca ilgililer hazır bulunmalıdır. İkincisi ise yapılan araştırmalara dair verilerin kamu ile paylaşılmaması gerektiğidir. Nihayetinde ise soruşturmanın gizliliği ilkesinin üç temel amacı bulunmaktadır. Birincisi; delillerin karartılmasını engellemek, ikincisi şüphelinin kaçmasını engellemek, üçüncüsü ise şüphelinin lekelenmeme hakkını gözetmek isteğidir.³³⁴

Delillerin en önemli özelliklerinden birisi de hiç kuşkusuz *hukuka uygun olmasıdır.* Ceza Muhakemesi Hukuku’nda her ne kadar maddi hakikate ulaşmak amaçlanmışsa da maddi hakikat her ne pahasına olursa olsun ve muhakkak ulaşılması gereken bir mutlak değer değildir. Zira kimi bazı değerler maddi hakikate ulaşmaktan üstün tutulmuştur. Bu noktada insan hakları ve insan onuru korunarak maddi hakikatin peşinden koşulmalıdır.³³⁵ Yani delil elde etme faaliyeti hukukça öngörölmüş olan kurallara uygun olmalı ve hukuk devleti tarafından vatandaşlara sağlanan hukuki güvenceden yoksun olmamalıdır. Burada bahsedilenlere uygun olarak Ay m.38/6 hükmü uyarınca “*Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.*” Dolayısıyla Ceza muhakemesinde delil olarak kabul edilecek vasıtaların hukuka uygun olması gerekmektedir.³³⁶

2.3.2.3. Delil Toplama İşlemleri

2.3.2.3.1. Genel Olarak

Delillerin önemli ölçüde çoğunluğunun hatta tamamının soruşturma aşamasında toplanması gerekmektedir. Ancak burada dikkat etmek gerekir ki şüphelinin yalnızca aleyhine olan delillerin toplanması ile yetinilmeyecek, lehine olan deliller de toplanacaktır. Dar manada kovuşturma evresinde, esasında soruşturma

³³³ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 259; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 34.

³³⁴ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 115-116; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 137-138; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:2 s. 1286-1287.

³³⁵ age C:3 s. 1454; Bekir BOĞA 2019, agt. s. 22-23; Yeşim YILMAZ 2013, agt. s. 22.

³³⁶ Bekir BOĞA 2019, agt. s. 23.

evresinde toplanmış deliller değerlendirilecek ve tartışılacaktır. Ancak bir zorunluluk bulunması halinde yeni delil toplanması yoluna gidilecektir. Böylece makul sürede mümkünse tek celsede hüküm tesis edilebilmesi sağlanacaktır. Bu noktada delillerin yalnızca kovuşturma aşamasında ortaya konulup değerlendirileceği sonucu çıkarılmamalıdır. Zira belirli ölçüde olmak kaydıyla soruşturma evresinde de deliller değerlendirilmektedir. Şöyle ki; Cumhuriyet savcısı soruşturma konusu eylemin mevcut deliller vasıtasıyla ceza muhakemesi bağlamında bir sorumluluk gerektirip gerektirmediğini belirleyecek, böylelikle kamu davası açılmasının gerekli olup olmadığına karar verecektir.³³⁷

Cumhuriyet savcısınca yapılan bu işlemlere “*delil toplama işlemleri*” adı verilmektedir. CMK’da hangi suç bakımından hangi delillerin toplanacağı yahut Cumhuriyet savcısınca delil toplanırken nasıl bir sıralamanın takip edileceği hususunda herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Burada Cumhuriyet savcısı somut olayın gereklerine göre toplayacağı delilleri ve delillerin toplanacağı sırayı belirleyecektir. Soruşturma evresinin özelliklerinden olan dağınıklık ilkesi gereğince savcı işlemlerini dağınık bir şekilde yapabilecektir. Ancak burada belirtilmemiştir ki bu dağınıklık somut olayın ihtiyaçlarına ve şartlarına göre belirlenmektedir. Ayrıca her ne kadar savcı delillerin toplanma sırasını kendisi belirleyecekse de bu belirleme delillerin tamamının toplanmasını imkânsız hale getirmemelidir.³³⁸

2.3.2.3.2. İfade Alma

İfade alma; şüphelinin üzerine atılı suçu işleyip işlemediğine yönelik olarak kolluk veya Cumhuriyet savcısı tarafından bilgisine başvurulmasıdır.³³⁹ Bir başka anlatımla ifade alma; kolluğun veya Cumhuriyet savcısının soruşturma konusu olan suç hakkında ilgilileri dinlemesidir. Bu noktada ifade almanın iki farklı yönünün bulunduğundan söz etmek mümkündür. Öncelikle ifade almak suretiyle soruşturma aşamasına ilişkin olarak delil elde edilmektedir. Dahası ifadeyle birlikte şüpheliye kendini savunma imkanı verilmektedir. Böylelikle de ifade alma işlemi soruşturma aşamasına yönelik olarak en önemli delil toplama yöntemlerinden birisi olmaktadır. Cumhuriyet savcısının soruşturma aşamasında ifade alma sayısı noktasında herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir. Ancak söz konusu durum ifadenin bizatihi alındığı

³³⁷ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 29-30.

³³⁸ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 120.

³³⁹ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 616.

durumlarda geçerlidir. Kollukça alınan ifade alma işlemleri savcı talimatı olsa dahi bir kereye mahsustur.³⁴⁰ Bir başka ifadeyle CMK m.148/5 gereğince kolluk şüphelinin ifadesini bir kez alabilir. Aynı olaya ilişkin olarak şüphelinin, yeniden ifadesinin alınması gerekirse bu takdirde söze konu işlem ancak savcı tarafından yapılabilir.³⁴¹ Yine soruşturmanın şüphelinin suça sürüklenen çocuk olması halinde de özel bir düzenleme vardır. 5395 sayılı Çocuğu Koruma Kanunu m.15/1 uyarınca SSC hakkında soruşturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılmaktadır. Dolayısıyla suça sürüklenen çocukların kollukça şüpheli sıfatıyla ifadesi alınmaz. Bunun yanında CMK m.150/2 ve Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin m.19/b-3 maddesi uyarınca suça sürüklenen çocukların ifadesi müdafî huzurunda alınır. Yani suça sürüklenen çocuklar bakımından zorunlu müdafîlik sistemi benimsenmiştir.³⁴²

İfade alma ceza muhakemesi bakımından maddi hakikate ulaşmayı sağlayan araçlardan birisidir. Zira ceza yargılamasında her şey delil olabileceğine göre, şüphelinin ifadesinde bahsettiği hususlar da delil niteliği taşımaktadır. Ancak burada Cumhuriyet savcısının dikkatli olması gerekmektedir. Nitekim şüpheli kendisini suçtan kurtarmaya yönelik olarak yalan beyanda bulunabilir. Bu noktada Cumhuriyet savcısı şüphelinin sözlerini iyi bir şekilde değerlendirip böylelikle gerçeğe ulaşmaya çalışacaktır.³⁴³

İfadesi alınarak şüpheliye esasında kendini savunma imkanı verilmektedir. Dolayısıyla bu esnada şüphelinin fiziksel veya ruhsal olarak normal halde olmaması, ifade alma işleminin amacına hizmet etmeyecektir. Bu noktada ikili bir ayrım yapılmasında fayda vardır. Şüphelinin rahatsızlığı yaşadığı şokun etkisinde olmak, uykusuzluk veya sarhoşluk gibi geçici bir duruma ilişkinse bu takdirde ifade alma işlemine başlamamak ve şüpheli kendisine gelinceye kadar beklemek gerekmektedir. Bundan farklı olarak şayet şüphelinin devamlı bir muhakeme ehliyetsizliği söz konusu ise bu durumda zaten muhakeme şartları gerçekleşmemiş olacaktır.³⁴⁴ Buna ilaveten ifade alma işlemi esnasında şüphelinin iradesini sakatlayacak işlemlerden kaçınmak gerekir. Bu noktada şüphelinin ifadesi tamamen kendi hür iradesinin tezahürü

³⁴⁰ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 203.

³⁴¹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 266; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, C:3 age. s. 1460.

³⁴² age C:3 s. 1594; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 266.

³⁴³ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 244; Erdener YURTCAN 2019a, age. s. 107.

³⁴⁴ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 167.

niteliğinde olmalıdır. Bu nedenlerle Cumhuriyet savcısı ifade almadan hemen önce ve ifade esnasında şüpheliyi yorma, uykusuz bırakma, aç ve/veya susuz bırakma, ilaç verme gibi her türlü fiziki ve psikolojik müdahaleden kaçınmak mecburiyetindedir. Aksi halde elde edilen deliller hukuka aykırı nitelikte olacaktır ve delil niteliği taşımayacaktır. Ancak Cumhuriyet savcısının etkin pişmanlık hükümlerini hatırlatması yahut suçu ikrarı halinde cezada indirim olabileceği hususlarından bahsetmesi yasak yöntemlerden değildir. Bunun yanında savcının ifade alınırken tutuklama tedbirini sürekli öne sürmesi ve bu konuyu bir pazarlık haline getirmesi şüphelinin iradesini baskı altına alabilir.³⁴⁵

İfade alma işlemine şüphelinin kimliği saptanarak başlanılmaktadır. Akabinde şüpheliye üzerine atılı suçlama anlatılır ve hakları bildirilir.³⁴⁶ Şüphelin de işlediği iddia edilen suçta dair bilgileri öğrenme hakkı vardır. Ancak bahse konu suçta dair bilgiler aktarılırken kullanılan dile dikkat edilmelidir. Yani ne suç olduğundan daha ağırmiş gibi anlatılmalıdır ne de suçun önemsiz olduğu izlenimi veren nitelermeler yapılmalıdır. Bu noktada iki uç arasında makul bir denge gözetilmelidir.³⁴⁷ Somut olaya göre soru-cevap şeklinde yahut şüphelinin bildiklerinin anlatılması şeklinde ifade alınabilir. Soruşların olayı anlattırıcı nitelikte ve açık uçlu olması gerekmektedir. Cevabının evet veya hayır şeklinde olduğu yönlendirici sorulardan kaçınılmalıdır.³⁴⁸ Burada şüphelinin anlatımına yardımcı olmak ve kimi bazı noktaların iyi anlaşılabilmesi sağlamak maksadıyla Cumhuriyet savcısı olayı açıklattırıcı sorular sorabilir, bazı noktaları hatırlatabilir, şüpheliyi konuda tutabilir, şüphelinin ifadesinde belirttiği hususlardaki çelişkinin giderilmesini sağlayabilir. Şüpheli susmak suretiyle ifadeden kaçınıyorsa iradesini etkilememek kaydıyla yalnızca kendisi tarafından bilinen hususların açığa çıkması ve aydınlatılabilmesi için tek yolun kendisi tarafından bunların anlatılması olduğundan bahsedebilir.³⁴⁹ Nihayetinde soruşturma konusu olay hakkında en bilgili kimse şüphelidir. Dolayısıyla böylesine önemli bir bilgi kaynağının iyi değerlendirilmesi soruşturmanın sıhhati bakımından çok önemlidir. Maddi hakikate

³⁴⁵ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 205-206.

³⁴⁶ CMK m.147'de ve Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin m.23'de şüphelinin ifadesi alınırken dikkat edilmesi gereken hususlardan ve ifade tutanağında bulunması gerekli olan bilgilerden ayrıntılı bir biçimde değinilmiştir. Ayrıca ifade tutanağının şablon hali yönetmeliğinin ekinde yer almaktadır.

³⁴⁷ age s. 204.

³⁴⁸ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 626.

³⁴⁹ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 168.

erişmek noktasında savcının soruşturma konusunda yetkinliği ve ifade almadaki becerisi önemli bir araçtır.

İfade alma yalnızca şüpheli bakımından uygulanan bir bilgi alma yöntemi değildir. Zira mağdurun ve tanığın da somut olayın özelliğine göre ifadesi alınmaktadır. CMK'da suçun mağduru olan kimselerin ifadelerinin alınmasının zorunlu olduğundan bahsedilmese de mağdur, fail ile birlikte somut olayı en iyi bilen kişidir. Hatta bazı hallerde suçun tek tanığının mağdur olduğu durumlarda söz konusu olabilir. Bu nedenle mağdurun yapacağı açıklamalar maddi hakikatin ortaya çıkarılması ve soruşturmanın yönlendirilmesi noktasında çok önemlidir. CMK m.236/2 maddesinde maruz kaldığı suç nedeniyle psikolojisi bozulmuş mağdur ve çocuğa ilişkin olarak istisnai bir düzenleme yapılmıştır. Anılan madde uyarınca;

“İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.”

Yine mağdurun beyanının önem kazandığı bir başka hal ise takibi şikayete tabi olan suçlarda ortaya çıkmaktadır. Zira mağdurun şikayetinin olup olmadığının bilinmesi soruşturmanın devam ettirilip ettirilmeyeceğini belirlemede bu sebeple de mağdurun beyanına ulaşmak ihtiyacı hasıl olmaktadır. Burada bahsedilen zorunlu haller dışında mağdur beyanını almak bir zorunluluk değildir. Zira mağdur beyanının yokluğu CMK m.174/1-a maddesi kapsamında iddianamenin iadesi sebebi değildir. Nihayetinde de toplanan deliller olayın aydınlatılması noktasında yeterliyse savcı mağdurun beyanına başvurmayabilir.³⁵⁰

Tanık her ne kadar uyuşmazlığın tarafı olmasa dahi uyuşmazlık konusu olaya beş duyu organından en az birisinin vasıtasıyla vakıf olan kişidir. Tanıklık yapmak için herhangi bir fiziksel veya ruhsal olgunluk aranmamaktadır. Bu sebeple çocuğun veya akıl hastası olan bir kimsenin tanıklığı noktasında herhangi bir engel yoktur. Bu noktada tek ölçüt tanıklık yapacak kimsenin olayı anlayabilme ve bunu aktarabilme yeteneğinin olmasıdır. Cumhuriyet savcısı soruşturma konusu olay hakkında bilgisi ve görgüsü olan kimseleri tanık sıfatı ile çağırıp ifadesini alabilmektedir. Tanık bu davete uymazsa, savcı zorla getirme kararı çıkarabilir.³⁵¹ Esasında savcının tanığı dinlemedeki maksadı iddianame düzenleyip düzenlememe hususunda fikir edinmeye çalışmasıdır. Burada dikkat etmek gerekir ki kolluğun yemin verdirip tanık dinleme

³⁵⁰ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 128-130; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 382-384.

³⁵¹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 266-267.

yetkisi yoktur. Kolluk tanığı yalnızca bilgi sahibi sıfatıyla dinleyebilmektedir. Nihayetinde soruşturma aşamasında savcı tanık beyanını değerlendirecek ve böylelikle şüphe derecesini tespit etmeye çalışacaktır. Ancak Cumhuriyet savcısı, kamu davası açılabilmesi için gerekli olan yeterli şüphenin varlığına, eldeki bütün delilleri değerlendirmek suretiyle ulaşmalıdır.³⁵²

2.3.2.3.3. Ölü Muayenesi ve Otopsi Yapma

Ölü muayenesi ve otopsi işlemi esasında birer keşif işlemidir. Ancak yine de her iki işlem de önemine binaen CMK'da ayrı ayrı düzenlenmiştir.³⁵³ Bir ölüm vakasının doğal nedenlerle gerçekleşmediği yönünde bir şüphe duyulması halinde veya ölünün kimliğinin tespit edilemediği hallerde kolluk, köy muhtarı, sağlık veya cenaze işleriyle ilgili görevliler durumu derhal Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmek mecburiyetindedirler. Ölü muayenesinin yapılmasının gerekli olup olmadığına karar verme yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir. Uygulamada kimi zaman adli olmayan vakaların da savcılığa bildirildiği görülmektedir. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan Cumhuriyet savcısı doğrudan doğruya adli muayene işlemine girişmemelidir. Öncelikle cesedin olağan bir hekim tarafından incelenmesini istemelidir. Bu noktada söz konusu hekim defin ruhsatı verirse, savcı adli soruşturmaya ve adli muayeneye başlamayacaktır.³⁵⁴ Zira doğal yollardan ölüm meydana gelmişse ölüm belgesini Cumhuriyet savcısı düzenlemez. Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmeliğin m.16 uyarınca doğal ölüm vakası, sağlık kurumunda gerçekleşmişse başhekim veya kurum müdürü ölüm belgesi düzenler. Ölüm sağlık kurumu dışında gerçekleşmişse bu takdirde ölüm belgesi, cenazenin bulunduğu yerdeki belediye hekimi tarafından düzenlenir. Ölüm belgesi düzenleme yetkilisi bulunmayan yerlerde veya bu kişilere makul sürede ulaşılamayan hallerde ise ölüm belgesi jandarma karakol komutanları veya köy muhtarları tarafından düzenlenmektedir.

Delil tespit yöntemlerinden birisi olan ölü muayenesi; şüpheli yahut zorlu bir ölüm vakasının ardından olayın oluş şekli ve sebebinin anlaşılması için ve şayet faili meçhul bir olay ise failinin tespiti amacıyla yalnızca ölünün dıştan incelenmesi suretiyle yapılan incelemedir. CMK m.86/3 ölü muayenesi işleminin Cumhuriyet

³⁵² Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 131-133; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 223-225.

³⁵³ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 246.

³⁵⁴ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 354-355; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 252.

savcısının huzurunda bir hekim görevlendirilerek yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Engelleyici bir sebep olmamak kaydıyla (örneğin cesedin herhangi bir sebepten dolayı tanınmaz halde olması) ölü muayenesine öncelikle kimlik tespiti yapılarak başlanılmalıdır. Bu noktada ölünün kimliği öncelikle kendisini tanıyanlara gösterilerek belirlenir mevcutta bir şüpheli veya sanık varsa ölü ona da gösterilebilir.³⁵⁵ Ölü muayenesi salt somut olayı saptamak ve delil tespiti yapmak amacıyla yapılan bir işlemdir. Burada tıbbi bulgular, ölüm zamanı ve nedeni gibi tüm neticeler saptanacaktır.³⁵⁶ Nihayetinde ölü muayenesi sonunda Cumhuriyet savcısı hekim görüşünü de dikkate alarak otopsi yapılmasına gerek olup olmadığına karar verecektir. Savcı otopsi yapılmasına gerek olmadığına karar verirse bu takdirde ölünün gömülebilmesi için defin ruhsatı çıkaracaktır.³⁵⁷

Otopsi kelimesi Yunancadan dilimize geçmiştir. Yunancada *Autopsia*, kendi gözü ile görmek manasına gelmektedir. Adli tıp doktrinine göre otopsi; kaza, cinayet, intihar şeklindeki ölümlerden yahut yalnız başına veya beklenmedik bir şekilde meydana gelen ölümlerden doğan şüphenin giderilmesi maksadıyla ölüm nedeninin, ölüm tarzının, ölümün meydana geldiği zamanın tespiti ve delil özelliği taşıyan bulguların bulunarak saklanması imkan sağlayan ve ölenin kimliğinin tespitine olanak tanıyan özel nitelikte bir işlemdir.³⁵⁸ Otopsi cesedin hem içeriden hem de dışarıdan detaylı bir biçimde muayenesidir. Otopsi biri adli tıp diğeri patoloji veya diğeri dalların mensubu veya pratisyen iki hekim tarafından yapılır. Raporla açıkça belirtilmek koşuluyla zorunluluk halinde tek hekim tarafından da otopsi yapılması mümkündür. Müdafî veya vekil tarafından getirilen hekim otopsi esnasında hazır bulunabilir ancak ölen kimsenin son hastalığını tedavi eden kimse otopsi yapamaz. Otopsi ölünün durumu elverdiği ölçüde muhakkak baş göğüs ve karnın açılması suretiyle yapılmalıdır.³⁵⁹ Nihayetinde otopsi işleminin ancak bir kereliğine sağlıklı bir şekilde yürütülebileceğinin kabulü gerekmektedir. Bu bakımdan otopsi işlemin yanlış veya eksik yapılması etkin soruşturma yapma ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Burada belirtmelidir ki; yürütülen bir soruşturmanın neticesinin salt otopsi raporuna

³⁵⁵ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 246.

³⁵⁶ Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 92.

³⁵⁷ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 252-253.

³⁵⁸ Gökhan Yaşar DURAN (2019), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Ölünün Kimliğinin Belirlenmesi, Adli Muayene ve Otopsi CMK m.86-89”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C:14 S: 177-178*, s. 1135.

³⁵⁹ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 678-679.

dayandırılması da doğru olmayacaktır. Burada soruşturma evresinde toplanan tüm deliller ve otopsi raporu birlikte değerlendirilip bir karara bağlanmalıdır.³⁶⁰

Son olarak uygulamada hem ölü muayenesi hem de otopsi işlemlerinde Cumhuriyet savcısının hazır bulunması durumu fazlaca eleştirilse dahi bizce savcının ölü muayenesi veya otopsiye katılmasındaki amaç esasında doğrudan doğruya cesedi incelemek değildir. Daha öncede belirttiğimiz üzere Cumhuriyet savcısı soruşturma aşamasındaki tek yetkili hukukçudur. Burada savcının hazır olmasındaki amaç esasında olaya vakıf olan ve ceset üzerinde doğrudan doğruya incelemede bulunan adli tıp uzmanını yönlendirmesi, bir hukukçu kimliğiyle soruşturmanın akıbetini etkileyecek sorular sormasıdır. Dolayısıyla bu noktadan bakınca Cumhuriyet savcısının ölü muayenesi ve otopsi esnasında hazır bulunmasının önemi ortaya çıkmaktadır.³⁶¹

2.3.2.3.4. Teşhis Yapma

Teşhis işlemi; Cumhuriyet savcısının sözlü talimatıyla kollukça veya bizzat savcı tarafından şüphelinin kendisinin veya fotoğrafının kendisine benzer kişilerle birlikte, mağdura veya tanığa gösterilmek suretiyle somut olayın failinin kim olduğunun sorulması şeklindeki işlemdir.³⁶² Buradan hareketle yüzleştirme ile teşhis birbirine karıştırılmamalıdır. Öncelikle yüzleştirme daha ziyade kovuşturma evresinde gerçekleştirilmekte ancak sakınca bulunan durumlarda soruşturma evresinde de başvuru olan bir yöntem olmaktadır. Dahası teşhiste, teşhis eden ve teşhis edilen yüz yüze gelmezken yüzleştirme işlemi niteliği gereği bir araya gelmeyi mecbur kılmaktadır. Zira yüzleştirmedeki esas amaç bir arada olmanın sağladığı kolaylıktan faydalanılarak beyanların gerçekliğinin sınanmasıdır. Dolayısıyla teşhis ve yüzleştirme birbirinden farklı işlemlerdir.³⁶³

Teşhis PVSK ek m.6'da düzenlenmiştir. Anılan madde uyarınca teşhis işlemi için şüphelinin rızasının alınmasına gerek yoktur. Zira şüpheli her ne kadar muhakemeye aktif olarak katılmak zorunda olmasa dahi, maddi hakikate ulaşmak için yapılan işlemlere katılmaya mecburdur. Ancak burada bir istisna vardır. Tanıklıktan çekinme hakkı olan kişiler teşhiste bulunmaya zorlanamayacaktır.³⁶⁴ Teşhis

³⁶⁰ Asım KAYA 2020, agt. s. 194.

³⁶¹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 135.

³⁶² agt s.143; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 255.

³⁶³ age s. 255.

³⁶⁴ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 144.

işleminin yapılacağı usule ilişkin ayrıntılı düzenlemeye anılan madde kapsamında yer verilmiştir. Evvela teşhis işlemine başlanılmadan kişinin faili tarif eden beyanlarının tutanağa bağlanması gerekmektedir. Buradaki amaç tarifteki eşgal bilgisine benzer kişilerin temin edilmesi ve teşhis işlemine katılmasının sağlanmasıdır. Esas teşhis yan yana dizerek yapılan teşhistir. Ancak şüphelinin temin edilememesi halinde fotoğraftan da teşhis yapılması mümkündür. Fiziki teşhis işleminde teşhise tabi tutulacak kimselere birer numara verilir. Teşhis işlemi aynı kişilerle fakat farklı numaralarla en az iki kez yaptırılır. Teşhis işlemine katılacak kimselerin aynı cinsten ve kıyafet, boy, kilo ve yaş bakımından benzer nitelikte olması gerekmektedir. Şayet teşhis işlemi fotoğraf üzerinden yaptırılacaksa bu takdirde tek fotoğraftan veya aynı kişinin farklı fotoğraflarından teşhis yapılması mümkün değildir. Burada farklı kişilerin aynı büyüklükteki fotoğraflarıyla teşhis yapılmalıdır. Şüphelinin fotoğrafının çekilmesi yahut ses kaydının alınması ise ancak Cumhuriyet savcısı talimatı ile olmaktadır. Nihayetinde yapılan teşhis işleminin tutanağa bağlanması gerekmektedir.³⁶⁵

2.3.2.3.5. Olay Yeri İnceleme

Olay yeri inceleme; meydana gelmiş bir olayın aydınlatılabilmesi maksatlı, olayın vuku bulduğu yerde delil niteliğine haiz olan her türlü delil ve emarenin bilimsel yöntemlerden faydalanmak suretiyle araştırılması, tespiti, ambalajlanması, doküman olarak kaydedilmesi ve son olarak ilgili birimlere gönderilmesi faaliyetidir.³⁶⁶ Bir suçun işlenmesinin akabinde delilden şüpheliye gidilebilmesini sağlayan en önemli adli tedbirlerden birisi olay yeri incelemedir. Zira burada suçun aydınlatılması noktasında hizmet veren diğer adli tedbirlere henüz başvurulmadan, olayın hemen sonrasında tabiri caizse sığağı sığağına delillere müdahale edilmektedir. Uygulamada delillerin kaybolmasına fırsat vermeden yapılan olay yeri inceleme faaliyetinin çoğu zaman, somut olayın şüphelininin, nasıl ve neden işlendiğinin tespitine yönelik olarak fayda sağladığı görülmektedir.³⁶⁷

Olay yeri inceleme işlemi birçok suç türü için önem arz etmekle birlikte, kasten öldürme, trafik kazası nedeniyle taksirle öldürme ve terör suçları bakımından bilhassa

³⁶⁵ agt s. 145; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 255; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 634-636.

³⁶⁶ Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 74.

³⁶⁷ Serkan ERGÜZEL (2014), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Olay Yeri İnceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s. 38.

önem kazanmaktadır.³⁶⁸ Olay yeri inceleme işlemi Cumhuriyet savcısının yazılı emrine gerek olmaksızın, CMK m.161/3 uyarınca sözlü talimatıyla yapılabilir. Ancak burada dikkat etmek gerekir ki olay yerinde bulunan fakat ortada olmayan ve o suç bakımından delil elde edilebileceği şüphesi duyulan şeylerin incelenmesi arama hükmünde olacağından bu işlem bakımından kolluğun CMK'nın m.119/1 uyarınca Cumhuriyet savcısından yazılı emir alması gerekmektedir.³⁶⁹

PVSK'nın “*adli görev ve yetkiler*” başlıklı ek m.6 hükmünde olay yeri inceleme işlemine özel bir önem atfedildiği görülmektedir. Zira suça ilişkin delillerin toplanmasındaki en önemli aşama olay yeri incelemesinin yapıldığı aşamadır. Bu sebeple de delillerin mevcut şekliyle muhafaza edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde deliller bozulabileceği veya kaybolabileceği gibi soruşturmanın akıbetinin yanlış yönleneceğine de neden olabilecektir. Cumhuriyet savcısının kural olarak olay yeri inceleme işlemine katılma zorunluluğu bulunmamaktadır. Kolluğa vereceği sözlü talimat ile bahse konu delil toplama işlemini yaptırabilecektir. Ancak yine de kasten öldürme, taksirle öldürme, intihar gibi vakalara ilişkin olarak yapılan olay yeri incelemesine Cumhuriyet savcısının katılması gerekmektedir. Zira daha önceleri de belirttiğimiz üzere soruşturma aşamasındaki tek yetkili hukukçu Cumhuriyet savcısıdır. Bu noktada savcının olay yerine bizzat giderek hissetmesi, suçun failini ve failin mağdur ile arasındaki ilişkiyi gösterecek bulguları yerinde inceleyip değerlendirmesi gerekmektedir. Bu noktada son olarak ifade etmek gerekir ki olay yeri incelemesini yapacak olan ekip her ne kadar alanında uzman olsa da olay yerinde bulunan nesnelere hangilerinin delil niteliğini haiz ve somut olayı ispat etmeye elverişli olduğunu değerlendirme yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir.³⁷⁰

2.3.2.3.6. Fizik Kimliği Tespit Etme

Şüpheliyi yahut sanığı diğer kimselerden ayıran dış görünüş, parmak izi, avuç izi, ayak izi, yüz şekli, boy ve kilo gibi fiziksel özelliklere fizik kimliği denilmektedir. Bu özelliklerin açığa çıkarılması ve kayıt altına alınması işlemine ise fizik kimliğin tespiti adı verilir.³⁷¹ CMK m.81'de fizik kimliği tespit etme işlemi esasında üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yürütülen ceza

³⁶⁸ Asım KAYA 2020, agt. s. 179.

³⁶⁹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 140.

³⁷⁰ agt s. 140-141; Ahmet GÖKÇEN ve Kerim ÇAKIR 2019, agm. s. 2921 vd; Asım KAYA 2020, agt. s. 181-188; Serkan ERGÜZEL 2014, agt. s. 39 vd.

³⁷¹ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 354.

muhakemesinde şüpheli veya sanığın ortaya çıkarılması, kimliğinin teşhis ve tespit edilmesi amacıyla başvuru bir delil toplama işlemi olarak düzenlenmiştir. Fizik kimliği tespit işlemi bir soruşturma işlemi olduğundan bu işleme karar verme yetkisi Cumhuriyet savcısına ait olacaktır.³⁷² Verilen emrin yazılı olması gerekmez, sözlü emir yeterlidir. Ancak sözlü emir en kısa süre içerisinde CMK m.161/3 uyarınca yazılı hale getirilmelidir.³⁷³ Burada belirtmek gerekir ki bu tedbire başvurulabilmesi için “gereklilik” koşulunun gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu koşulun gerçekleşmiş sayılabilmesi için ise şüpheli veya sanığın kimliğini başka surette belirlenememiş olması gerekir. Gerekliliğin olup olmadığına karar verme yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir. Fizik kimliği tespit işlemi kolluk uygulayacaktır. Kolluğun tespit işlemi nasıl yapacağına ilişkin detaylar Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmeliğin “fizik kimliğin tespiti” başlıklı 15. maddesinde belirtilmiştir. Anılan madde uyarınca;

“Fizik kimliğin tespitinde, öncelikli olarak elin iç yüzeyindeki derinin özel kıvrımlı şekilleri olan parmak ve avuç içi izleri, fotoğrafı ve eşkâl bilgileri kullanılır. Bu işlemler olay yeri inceleme ve kimlik tespit konusunda özel eğitim almış uzman kolluk mensubu tarafından yapılır. Fizik kimliğin tespiti açısından, kişinin ağızındaki dişlerin incelenmesi ve diş izlerinin alınması dış tabii tarafından yapılır.”³⁷⁴

Nihayetinde Cumhuriyet savcısının emri ile şüpheliden alınan kayıtlar soruşturma dosyasına eklenecektir. Ancak kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın itiraz süresinin dolması, yapılan itirazın reddi, beraat yahut ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip bahse konu kararın kesinleşmesiyle birlikte söz konusu kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda yok edilecektir. Ayrıca bu işlemler tutanağa bağlanacaktır.³⁷⁵

³⁷² Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 673. “Bu tedbire karar verme yetkisinin Cumhuriyet savcısına ait olması kovuşturma evresinde yargıcın bu işleme başvuramayacağı anlamına gelmemektedir. Sık karşılaşılsa dahi kovuşturma evresinde de bu işleme başvurulabilir. Bu durumda fizik kimliğin tespiti pek tabii olarak yargıcın kararına uygun olarak yapılacaktır. Nitekim CMK m.81’de bu sebeple sanıktan söz edilmektedir. Esasında soruşturma evresinde yalnızca Cumhuriyet savcısından söz edilmesindeki amaç bu evre bakımından ayrıca sulh ceza hakiminin kararına gerek olmadığını vurgulamak içindir.” (Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s.74 dn. 81.)

³⁷³ Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 72.

³⁷⁴ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s. 475.

³⁷⁵ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s.143; Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 257.

2.3.2.3.7. Şüpheli ve Diğer Kişilerin Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması

Delil elde etme yöntemlerinden birisi olan beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması işlemi, CMK'da işlemin uygulanacağı kimse bakımından ayrı ayrı düzenlenmiştir. Zira CMK m. 75 “*şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması*”, m.76 ise “*Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması*” başlığını taşımaktadır. Buna ek olarak bahse konu işlem Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkındaki Yönetmelikte de ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir.³⁷⁶

Şüpheli yönünden; Anayasanın 17. maddesinde düzenlenen vücut dokunulmazlığına karşı apaçık bir müdahalenin söz konusu olduğu beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması maddi hakikate ulaşmak maksadıyla şüphelinin katlanmak mecburiyetinden olduğu delil toplama yöntemlerinden birisidir. İç ve dış beden muayenesi olarak ikiye ayrılmaktadır. Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkındaki Yönetmeliğin m.3 hükmünce; dış beden muayenesi: Vücutun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin gözle ve elle yapılan yüzeysel tıbbî incelemesini, iç beden muayenesi: Kafa, göğüs ve karın boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesini ifade etmektedir.³⁷⁷

Vücut üzerinde yapılan arama ve dış beden muayenesi zaman zaman birbirine karıştırılsa da aralarında bazı farklar vardır. Şöyle ki; üst araması kişinin bedenine bakmayı da kapsamaktadır. Dolayısıyla bir kişinin ağızında sakladığı bir şeyin çıkarılmasında dış beden muayenesinden değil, aramadan söz etmek mümkündür. Ayrıca arama bedene herhangi bir müdahale niteliği taşımayan ve vücuttan herhangi bir örneğin alınmadığı yalnızca bir insanın dıştan bakılması suretiyle yapılan bir inceleme yöntemidir. Nihayetinde böylesine incelemelerde de arama hükümlerinin uygulanması gerektiğinin kabulü gerekmektedir.³⁷⁸ Bu noktada belirtilmelidir ki; CMK'da dış beden muayenesine yönelik olarak herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak uygun düşen hükümler dış beden muayenesi bakımından da uygulanacaktır.³⁷⁹

³⁷⁶ agt s. 146; Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 346.

³⁷⁷ agt s. 146-147.

³⁷⁸ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 641.

³⁷⁹ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 228.

Şüpheli veya sanığın beden muayenesi söz konusu olduğunda sağlığına zarar vermemek koşuluyla cerrahi müdahalenin de yapılması söz konusu olabilir. Burada iç beden muayenesi için kural olarak yargıç veya mahkeme kararı gerekmektedir. Karar Cumhuriyet savcısının veya mağdurun talebi üzerine yahut re'sen verilebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında bu karar Cumhuriyet savcısı tarafından verilebilir. Ancak yirmi dört saat içerisinde yargıç veya mahkemenin onayına sunulmak zorundadır. Akabinde yargıç veya mahkeme yirmi dört saat içerisinde karar verecektir. Bu surette onaylanmayan kararlar hükümsüz kalacak ve delil niteliğinde olmayacaktır.³⁸⁰ Buna karşılık olarak dış beden muayenesi Cumhuriyet savcısı ile emrindeki adli kollukça veya kovuşturma makamlarınca yapılabilmektedir.³⁸¹ Burada gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında, işlemin gecikmesi halinde delilin kaybolma ihtimalinin kuvvetle muhtemel olması anlaşılmalıdır.³⁸² Örneğin, bir cinsel saldırı vakasında şüphelinin cinsel organında bulunan mağdura ait biyolojik kalıntıların yıkanma, silme veya herhangi bir surette kaybolmasının önüne geçilebilmesi için bahse konu biyolojik materyalin vakit geçirilmeksizin alınması gerekmektedir.³⁸³

Vücuttan örnek alma tedbirinin kapsamı ise şüpheli veya sanığın kan veya benzeri biyolojik örneklerle, saç, tükürük, tırnak gibi biyolojik materyallerden ibarettir. Bunun yanında özel kanunlarda düzenlenmiş alkol muayenesi ve kan örneği alınmasına ilişkin hükümler saklıdır. Dolayısıyla 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu bağlamında yapılan alkol muayenesinde bu hükümler uygulama alanı bulmayacaktır. Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi yapılabilmesi ve vücudundan örnek alınabilmesi için tarafına isnat edilen suçun alt sınırının 2 yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suç olması gerekmektedir. Dolayısıyla burada alkol muayenesi ve kan alınmasına ilişkin hükümler istisnai nitelikte olacaktır. Zira bu noktada henüz şüpheliye isnat edilmiş herhangi bir suç bulunmadığından bu suçun alt sınırından bahsetmekte olanaksızdır.³⁸⁴

³⁸⁰ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 67.

³⁸¹ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s. 459.

³⁸² Ayrıntılı bilgi için Bkz: Z. Özen İNCİ (2016), "Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısı ve Sulh Ceza Hâkimi (Soruşturma Makamları) Arasındaki Gri Alan: Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hal Kavramı ve Soruşturma Evresinde Temel Haklara Müdahale Sorunu", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65 (4), s. 1997-2046.

³⁸³ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 151.

³⁸⁴ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 230-231.

Diğer kişiler bakımından; evvela burada diğer kişilerden kast edilen kişilerden anlaşılması gereken mağdur, tanık, tanık olmayan üçüncü kişi veya soybağına ilişkin tespit yapılacak çocuk anlaşılmalıdır. Buna ilişkin yapılan düzenleme olan CMK m.76’da yalnızca mağdurdan ve soybağı araştırılacak çocukta bahsedilmişse de Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik m.7 ve m.8 “*diğer kişilerden*” söz etmek suretiyle müdahaleyi salt mağdurla sınırlandırmamıştır. Bir suça ilişkin delil elde etmek maksadıyla üçüncü kişilerin bedeni üzerinde de iç ve dış beden muayenesi yapılabilir bedeninden kan veya benzeri biyolojik örnekler ile saç, tükürük ve kan alınabilir.³⁸⁵ CMK m.76/1’de şüpheliye ilişkin beden muayenesi ve vücudundan örnek alınmasından farklı olarak burada dış beden muayenesi de hüküm altına alınmıştır. Bu noktada Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hakimi karar verecektir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı da bu kararı verebilmekle birlikte yirmi dört saat içerisinde yargıç onayına sunmak zorundadır. Burada onaylanmayan kararlar hükümsüz olacaktır ve delil olarak kullanılamayacaktır. Bu noktada istisnai bir düzenleme söz konusudur. Mağdurun rızası olması halinde beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması için yargıç veya savcı kararına gerek yoktur.³⁸⁶ Uygulamada bazen hekimlerin mağdur kız çocuklarının rızasını almadan beden muayenesi yaptığı görülmektedir. Bu noktada çocuğun ilgili muayenenin sonuçlarını anlayabilecek kapasitesi olup olmadığı noktasında bir değerlendirme yapmak gerekir. Böyle bir durumla karşılaşan savcı çocuğun yaşına ve olgunluk derecesine göre bir değerlendirme yaparak çocuğun kapasitesini belirlemelidir. Yani somut olay bağlamında çocuğun müdahale ve muayeneyi algılama kapasitesinin olup olmadığını araştırmalıdır. Bu değerlendirmesini yaparken çocuğun yüksek çıkarını göz önünde bulundurmalıdır. Şayet çocuğun müdahale ve muayeneyi algılama kapasitesinin olmadığı yönünde bir kanaate varırsa bu takdirde 5235 sayılı TCK m.287 maddesinde³⁸⁷ düzenlenen suçtan, yetkili yargıç veya savcı kararı olmaksızın genital muayene yapan hekim hakkında soruşturma başlatmalıdır.³⁸⁸

³⁸⁵ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 353.

³⁸⁶ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 233.

³⁸⁷ Ayrıca bahse konu durum benzer şekilde Türk Tabipler Birliği Meslek Etiği Kurallarının m.39’de düzenlenmiştir. Anılan madde uyarınca “*Hekim, savcılıklar ve mahkemeler dışında kalan kişi ve kurumlardan gelen cinsel ilişki muayene istemlerini dikkate alamaz. Hekim ilgilinin veya ilgili reşit değilse, veli veya vasisinin aydınlatılmış onamı olmadıkça cinsel ilişki muayenesi yapamaz.*”

³⁸⁸ Recep DOĞAN (2019), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi Vücuttan Örnek Alma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2019 (142), s. 120-123.

Bunun yanında yetkili yargıç veya savcı kararı olmaksızın genital muayenenin haricindeki iç ve dış beden muayeneleri ile vücuttan örnek alınması 5237 sayılı TCK m.86-87 bağlamında yaralama suçuna sebebiyet verecektir.³⁸⁹ Ayrıca son olarak tanıklıktan çekinme sebepleri olan kimseler, beden muayenesi yaptırmayı ve vücutlarından örnek aldırılmayı reddedebilirler.³⁹⁰

2.3.2.3.8. Moleküler ve Genetik İnceleme

Moleküler ve genetik inceleme Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmeliğin m.3’de

“Gereken tür ve miktardaki biyolojik materyali kullanarak, kişiyi diğer kişilerden ayıran ve kalıtım kurallarına uygun olarak aktarılan hastalık dışındaki özelliklerinin moleküler düzeyde araştırılmasını ifade eder.”

şeklinde tanımlanmıştır. CMK 75. ve 77. maddelerinde şüphelinin, sanığın yahut mağdurun vücutundan alınan örnekler ya da olay yerinde bulunan ancak kime ait olduğu saptanamayan vücut parçaları üzerinde moleküler ve genetik inceleme yapılmaktadır. Hatta vücuttan örnek alınmasının ve beden parçalarının incelenmesinin sebebi zaten moleküler ve genetik inceleme yapmaktır.³⁹¹

Moleküler ve genetik inceleme, bu yöntemle maruz kalan kişinin bütün özel bilgilerinin ortaya çıkmasına neden olacağından ve kişisel verilerin gizliliği ilkesine aykırılık teşkil edeceğinden dolayı bu türden bir incelemenin yapılabilmesi CMK’da bir takım şartlara bağlanmıştır.³⁹² Şöyle ki; soybağının veya elde edilen bulgunun şüpheli, sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının saptanmasının bir başka yöntemle mümkün olmaması gerekmektedir. Yani bu tür bir incelemeye başvurabilmek için bir zorunluluk hali söz konusu olmalıdır. Ayrıca bu inceleme yöntemine başvurulabilmesi için yargıç kararı gerekmektedir. Nitekim Yargıtay da moleküler ve genetik inceleme yapılabilmesi için bulgunun elde edilmiş şekline bakılmaksızın yargıç kararı gerektiğini vurgulamıştır.³⁹³ Yargıç kararında incelemeyi yapacak bilirkişiyi de gösterir.

³⁸⁹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 350.

³⁹⁰ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 70.

³⁹¹ age s. 90-91.

³⁹² Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 656-657.

³⁹³ Yargıtay 13. CD T: 07.11.2012 E: 2012/17565 K: 2012/23123 “...5237 sayılı TCK’nın 26/2. madde ve fıkrası uyarınca, ilgilinin (mağdurun) rızası hukuka uygunluk nedenidir.5271 sayılı CMK’nın 76/2. madde ve fıkrası uyarınca, diğer kişilerin (mağdurun) beden muayenesi ve vücutundan kan veya benzeri biyolojik örnek alınması işleminde diğer kişinin (mağdurun) rızasının varlığı halinde hakim veya mahkemeden, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet Savcısından karar alınmasına gerek yoktur. Ancak; 5271 sayılı CMK’nın 78. maddesi uyarınca, 75 ve 76. maddeye göre alınan örnekler üzerinde elde edilen bulgunun şüpheli ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için

Dolayısıyla burada görüldüğü üzere gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında Cumhuriyet savcısının bu incelemeye başvurabilme yetkisi yoktur. Burada önemine binaen belirtmek gerekir ki moleküler ve genetik inceleme yapılabilmesi için kişilerce verilen rızanın da hiçbir önemi yoktur.³⁹⁴

Yukarıda da belirttiğimiz üzere CMK 75,76 ve 78'ince madde hükmü uyarınca elde edilen bulgular üzerinde yapılan inceleme sonuçları kişisel veri niteliğindedir ve amacına aykırı kullanılamaz. Ayrıca dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip kişilerce de üçüncü kişilere bildirilemez. Bu inceleme sonucunda elde edilen bilgiler kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip bu kararın kesinleşmesinden sonra Cumhuriyet savcısının huzurunda derhal yok edilecektir. Ayrıca bu durum dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilecektir.³⁹⁵

2.3.3. Delil Toplanmasına Yönelik Koruma Tedbirleri

2.3.3.1. Genel Olarak

Genel olarak koruma tedbirlerinden anlaşılması gereken; ceza muhakemesi faaliyetinin olması gerektiği gibi yapılabilmesini sağlayan yahut hükmün infazına olanak sağlayan ve hükümden önce gerektiğinde zor kullanılarak bazı temel hak ve hürriyetlere geçici müdahaleyi bünyesinde barındıran işlemlerdir. Bu noktada koruma tedbirlerine delilleri temin etmek, delillerin karartılmasını engellemek, şüpheli veya sanığı yargılama esnasında veya hükmün infazında hazır tutmak amacıyla başvurulmaktadır.³⁹⁶

Soruşturma evresinin temel amacı, işlendiği iddia edilen fiil ve failin ortaya çıkarılmasına yönelik olarak delil araştırması yapmak olduğundan Cumhuriyet savcısı bu kapsamda bazı koruma tedbirlerine başvurabilmektedir. Bu noktada koruma tedbirleri esnasında hürriyete, vücut bütünlüğüne yahut zilyetliğe dokunmuş olsa da delil toplamaya yönelik koruma tedbirleri özellikle haberleşme özgürlüğüne ve özel

moleküler genetik inceleme yapılabilmesi için mutlaka hakimden karar alınması, 79/1. madde ve fıkrasının amir hükmüdür. Somut olayda, mağdurun rızası olduğu için, beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması için hakim veya Cumhuriyet Savcısından karar alınmasına gerek yok ise de; 5271 sayılı CMK'nın 78 ve 79/1. maddeleri uyarınca, mağdurdan alınan kan örneği ile suç konusu araçtan elde edilen bulguların karşılaştırılması, diğer bir ifadeyle moleküler genetik inceleme işleminin yapılabilmesi için mutlaka hakim kararına gerek bulunmaktadır..." (www.<https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 23.05.2021)

³⁹⁴ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 659; Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 256.

³⁹⁵ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 472.

³⁹⁶ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 283.

hayatın gizli alanına karşı bir müdahale niteliğindedir. Bu sebeple delil toplama niteliğindeki koruma tedbirlerine başvurulabilmesi için bir takım temel şartların varlığı gerekmektedir. Bu noktada en temel şart kanuniliktir. Kanun dışındaki bir düzenlemeyle herhangi bir hakkın kısıtlanması Anayasanın 13. maddesine aykırılık teşkil edecektir.³⁹⁷ İkinci şart; şüphenin düzeyinin belirli bir aşamada olması gerekliliğidir. Örneğin; arama tedbiri için makul şüphe olması gerekir. Üçüncü şart; bu tedbirlere başvurabilmek için görünüşte haklı olmak gerekmektedir. Yani tedbirin uygulanmasına ilişkin şartlar halihazırda mevcut olmalıdır. Son olarak ise somut tedbire başvurmada orantılığa riayet edilmelidir. Böylece tedbirin sağlayacağı yarar ile tedbirin kişiye vereceği zarar arasında bir denge kurulmuş olacaktır.³⁹⁸

Son olarak somut olay adaleti ve ölçülülük ilkesi gereğince koruma tedbirlerinden elde edilmek istenen amaç, temel ve hak ve hürriyetlere en az dokunan tedbirden hangisi ile sağlanıyorsa o tedbirin öncelikle uygulanması gerekmektedir. Örneğin iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi veya teknik takip tedbirlerinden birisine ihtiyaç duyulmaktaysa bu takdirde evvela iletişimin tespiti tedbirini başvurulmalıdır. Zira sayılan diğer iki tedbir temel hak ve hürriyetlere daha ağır nitelikte müdahale etmektedir.³⁹⁹

³⁹⁷ Anayasa m. 13 “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

³⁹⁸ age s. 287-290; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 156-157.

³⁹⁹ agt s. 158. Nitekim Yargıtay da vermiş olduğu kararında somut suça ilişkin başka surette delil elde edilememesi halinde öncelikle iletişimin denetlenmesi tedbirinin uygulanması gerektiğini, şayet bu tedbirin herhangi bir surette uygulanma imkanı yoksa bu takdirde sayılan diğer iki tedbirin uygulanabileceğinden bahsetmiştir. Yargıtay 18. CD T: 09.07.2015 E: 2015/29744 K: 2015/4468 “...5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenen özel koruma tedbirlerinden iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması başlıklı 135. maddenin 1. fıkrasında “başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması...” ibaresinin gizli soruşturmacı görevlendirmesine ilişkin 139. ve teknik araçlarla izlemeye ait 140. maddelerde bulunmaması ve anılan maddelerde “başka suretle delil elde edilememesi halinde “ki düzenlemeler ile soruşturma ve kovuşturma evreleri ve kapsadıkları suçlar yönünden aralarında öncelik-sonralık ilişkisi olduğu, bu bağlamda öncelikle 135. maddenin diğer iki koruma tedbirine nazaran öncelik aldığı, sonuç alınmaması halinde 140. ve ancak örgütün mevcudiyeti halinde ise 139. maddeye başvurulabileceği gözetildiğinde, her üç koruma tedbirine aynı anda ve birlikte karar verilemeyeceği gözetildiğinde; Somut olayda; Sanıklar hakkında öncelikle suç işlendiklerine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması nedeniyle, özel koruma tedbirinin uygulandığı tarih itibarıyla de katalog suçlardan olan “suç işlemek amacıyla örgüt kurma, yönetme” ve “insan ticareti” suçlarından CMK'nın 135. maddesine göre iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınmasına ilişkin koruma tedbirinin uygulanması kararının verildiği, sonrasında yeterli delil elde edilememesi üzerine, kuvvetli şüphe sebeplerinin ve başka suretle delil elde edilememesi hâlinin de varlığını devam ettirmesi nedeniyle CMK'nın 140. maddesine göre, sanıkların kamuya açık yerlerdeki faaliyetlerinin ve işyerlerinin teknik araçlarla izlenmesine, ses veya görüntü kayıtlarının alınmasına yönelik teknik araçlarla izlemeye ilişkin koruma tedbirinin uygulanmasına karar verilmesinde bir isabetsizlik bulunmadığına...” (www.https://karararama.yargitay.gov.tr ET: 23.05.2021)

Biz burada olayın gerçekleşip gerçekleşmediği şayet gerçekleşmişse failinin kim olduğunun tespitine ilişkin olarak yapılan koruma tedbirlerinden yani yalnızca delil toplamaya yönelik olan koruma tedbirlerinden bahsetmekle yetineceğiz.

2.3.3.2. Arama

Adli arama, Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 5. maddesinde tanımlanmıştır. Madde hükmü uyarınca;

“Adli arama, bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemidir.”⁴⁰⁰

Öncelikli olarak arama kararı yahut arama emri Anayasanın 20 ve 21. maddesi gereğince yazılı olmalıdır. Ayrıca arama kural olarak yargıç kararı ile icra edilir. Ancak istisnai olarak gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında⁴⁰¹ Cumhuriyet savcısının yazılı talimatı ile de arama yapılabilir. Ancak burada dikkat edilmelidir ki gecikmesinde herhangi bir sakınca bulunmadığı halde, savcının yazılı emriyle arama yapılması durumunda, yapılan arama hukuka aykırı olacaktır. Dolayısıyla savcı somut olayda gecikmesinde sakınca bulunan bir halin olup olmadığının tespitini dikkatli bir şekilde yapacak ve arama tutanağına yargıç kararı alınmasının gecikmesinde sakınca

⁴⁰⁰ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 323.

⁴⁰¹ YCGK gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamından anlaşılması gerekenleri şu şekilde ifade etmiştir: YCGK T:17.01.2019 E: 2016/19-75 K: 2019/18 “... Gecikmede sakınca bulunmasından, delillerin karartılması endişesi, şüpheli ya da sanığın kaçma tehlikesi veya aramanın amaçları açısından bir zarar doğması riskinin bulunması nedeniyle, hâkime gidilmekle meydana gelebilecek zaman kaybının aramayı güçleştirmesi ya da imkânsız hâle getirmesi anlaşılmalıdır. Başka bir ifadeyle, bu halde hâkimden karar alınmasının beklenemeyeceği acele bir durum söz konusu olmalıdır... arama işlemi derhâl yapılmadığında sonradan yapılması imkânsız veya anlamsız hâle gelecekte ya da işlemle hedeflenen amaçlara ulaşılmaması zorlaşacaksa gecikmesinde sakınca bulunan hâlin varlığı kabul edilmelidir. Şüphelinin saklandığı yerin belli olmasına karşın kısa süre içinde oradan ayrılacağına ilişkin ek bilgi edinilmesi ya da delil araştırması yapılacak yerde delillerin yok edilmeye başlanacağına ilişkin duyum alınması gibi gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet savcısı tarafından verilen arama emri hukuka uygun iken, aksi hâlde, yani gecikmesinde sakınca bulunan hâlin söz konusu olmadığı durumlarda Cumhuriyet savcısının arama emri vermesine ilişkin şartlar oluşmadığından, arama emri hukuka aykırı olacağı gibi arama sonucunda elde edilen delil ya da deliller de hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmiş delil olacaktır. Bu şekildeki arama işleminden sonra ele geçen ve ispat aracı olarak yararlı görülen değerlere ilişkin el koyma işleminin sulh ceza hakimi tarafından onaylanması da arama işlemi geriye dönük olarak hukuka uygun hâle getirmeyecektir...”

yaratan bir durum oluşturacağını düşündürecek bir bilgi veya belge ekleyecektir.⁴⁰² Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hallerde kolluk amirince de arama kararı verilebilir. Ancak kolluk amiri konutta, iş yerinde, kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama emri verme yetkisine haiz değildir.⁴⁰³ Arama anayasa da güvence altına alınan vücut bütünlüğü, özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı gibi birden fazla temel hak ve hürriyete müdahale niteliğinde olduğundan dolayı bu tedbirin uygulanabilmesi için makul şüphenin olması gereklidir. Adli ve Önleme aramaları Yönetmeliğinin m.6/1 uyarınca “*Makul şüpheler, hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir.*” Dolayısıyla bu noktada aramaya sebep olan ihbar veya şikayette, aramayı gerekli kılacak emarelerin varlığı gerekir. Aynı zamanda aramanın sonucunda da belirli bir şeyin bulunacağı veya belirli bir kişinin yakalanacağını gösteren somut olgular mevcut olmalıdır. Böylelikle Cumhuriyet savcısı arama emri vermeden şüphenin derecesini iyi değerlendirmeli makul şüphenin söz konusu olması halinde ise aramanın sınırlarını belirgin hale getirmelidir.⁴⁰⁴

Arama yalnızca şüpheli kişiler bakımından değil *diğer kişiler* bakımından da söz konusu olabilir. Kanun’da diğer kişilerin kim ya da kimler olduğu belirtilmese de diğer kişiler bakımından arama faaliyetinin icra edilebilmesinin koşulları belirtilmiştir. Bu bakımdan diğer kişilerin arama faaliyetine konu olabilmesi için makul şüphenin

⁴⁰² YCGK T: 17.11.2009 E: 2009/7-160 K: 2009/264 “...arama işleminin yapıldığı tarihteki yasal düzenlemelere göre, arama ancak hakim kararıyla mümkündür. C.Savcılarını ile onun yardımcısı sıfatıyla emirlerini yerine getirmekle görevli kolluğun arama emri yetkisi istisnai olup, bu yetkinin doğması için bir ön koşul olarak, gecikmesinde sakınca umulan halin gerçekleşmesi gerekir. Gecikmede sakınca bulunduğundan söz edebilmek için de, ilgilinin hakime başvurup karar aldıktan sonra tedbiri uygulamak istemesi halinde o tedbirin uygulanamaz duruma düşmesi ya da uygulanması halinde dahi beklenen faydayı vermemesi söz konusu olmalıdır. Somut olayda şüphelinin işyeri olduğu iddia edilen yerde, sahte rakı imal edildiğinin ihbarı üzerine, hakim kararı alınmaksızın, yapılan aramada birinin yarısı, diğerinin tamamı dolu iki adet 750 litrelik varil içinde saf alkol, bir adet rakı ve votka şişelerinin kapaklarını sabitlemede kullanılan yaylı üç kollu elektrikli makine, kapakları düzeltmede kullanılan elektrikli ve motorlu makineler, varille bağlantılı şekilde musluklar ve bunlara bağlı hortumlarla birlikte birbirlerine aktarmada kullanılan motorlu makine, 12 adet 30 litre kapasiteli boş bidon, 1850 adet boş rakı şişesi tespit edilip zaptedilmiş ise de, düzenlenen tutanakta gecikmede sakınca bulunduğuna ilişkin hiçbir belirlemeye yer verilmediği gibi, dosya içeriğinde de, gerçekleştirilen arama için hakim kararı alınmasının gecikme yaratacağını ve bunun da sakınca doğuracağını düşündürecek bir belge ve bilgi de bulunmamaktadır. Dolayısıyla, kolluğun arama konusundaki istisnai yetkisinin doğabilmesi için gereken yasal koşullar oluşmadan gerçekleştirdiği arama işleminin hukuka aykırı olduğu anlaşılmaktadır...” (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 20.12.2021)

⁴⁰³ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 466; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 344-345. Gecikmesinde sakınca bulunan hal derhal işlem yapmanın gerekli olduğu aksi takdirde tedbirden gerekli faydanın sağlanamayacağı haldir. Bu halin söz konusu olduğu hallerde gerekçelerinin belirtilmesi ve Cumhuriyet savcısı tarafından arama emrine yazılması gerekmektedir. (Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 269.)

⁴⁰⁴ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 340-341; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 267-268; Pınar ÖKTEN (2010), *Ceza Muhakemesinde Arama ve Elkoyma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 10 vd.

varlığı tek başına yeterli değildir. Burada ayrıca “suçun delillerinin belirtilen yerlerde bulunduğu kabul edilmesi imkanı sağlayan olayların varlığı” aranmıştır.⁴⁰⁵ Kural olarak Cumhuriyet savcısı arama faaliyetine katılmak zorunda değildir. Ancak CMK m.130 gereğince avukat bürolarında arama yalnızca Cumhuriyet savcısının nezdinde olabilir.⁴⁰⁶

Bu noktada son olarak belirtilmelidir ki arama yalnızca gizli ve saklı nesnelere bulunmasına yönelik olup, açıkta olan nesnelere bakımından arama faaliyetinden söz etmek mümkün olmayacaktır. Örneğin; bir otomobilin arka koltuğunda açıkta duran bir tabancanın görülmesi arama faaliyeti kapsamında değerlendirilemeyecektir. Dolayısıyla bu gibi işlemler aramaya ilişkin herhangi bir karar olmaksızın kollukça yapılabilmektedir.⁴⁰⁷

2.3.3.3. Bilgisayar, Bilgisayar Programları ile Bilgisayar Kütüklerinde Arama

Bu tedbir adeta arama tedbirinin özel bir görünümü niteliğindedir. Arama genel olarak bina ve eşya içerisinde yahut insan üzerindeki şey veya eşyalar bakımından söz konusuysa, burada aranan bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütükleridir.⁴⁰⁸ Burada bilgisayardan; hafızasında yer alan verileri belirli komutlar vasıtasıyla işleme tabi tutabilen bilişim sistemlerini çalıştırmaya yarayan araçlar. Bilgisayar programlarından; verileri toplayıp yerleştiren, daha sonrasında bunları otomatik olarak işleme tabi tutma olanağı sağlayan manyetik sistemler. Bilgisayar kütüklerinden ise; harddisk olmayan ve IP numaralarının ve diğer erişim bilgilerinin toplandığı veri tabanı anlaşılmalıdır.⁴⁰⁹

Bir suç nedeniyle yapılan soruşturmada, kuvvetli şüphe sebepleri somut delillere dayandırılabilir ve başka bir surette delil elde imkanı söz konusu değilse bu takdirde yargıç veya gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına karar verilebilir. Şayet bu işlemler Cumhuriyet savcısı kararıyla olduysa yirmi dört saat içerisinde yargıç onayına sunulmak zorundadır. Bu

⁴⁰⁵ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 163.

⁴⁰⁶ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 331.

⁴⁰⁷ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 158-159.

⁴⁰⁸ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 417.

⁴⁰⁹ Pınar ÖKTEN 2010, agt. s. 107-108.

noktada yargıç da kendi kararını onaya sunulmadan itibaren yirmi dört saat içerisinde verecektir.⁴¹⁰

Burada şu husus vurgulanmalıdır ki; bu tedbirin uygulanabilmesi için “bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma” söz konusu olmalıdır. Ayrıca bu tedbirin uygulanabileceği tek kimse de şüphelidir. Dolayısıyla bu delillerin soruşturma evresinde toplanması zarureti vardır. Zira dijital verilerin saklama süreleri nedeniyle arada geçen süre dikkate alındığında kovuşturma evresinde elde edilmesi neredeyse imkansızdır. Dahası bu veriler elde edilebilse dahi değiştirilme tehdidi söz konusudur. Dolayısıyla bu deliller soruşturma aşamasında hızlı, doğru ve hukuka uygun yöntemlerle elde edilmelidir.⁴¹¹ Yukarıda da belirttiğimiz üzere bu tedbir CMK m.116 ve devamı maddelerinde düzenlenen genel arama tedbirinden ayrı bir tedbirdir. Zira bilgisayarda arama tedbirinin uygulanabilmesi için “*kuvvetli şüphe sebeplerinin somut delillere dayanması*” ve “*başka surette delil elde etme imkanının bulunmaması gerekmektedir.*” Tüm bu sebeplerden dolayı bilgisayarlarla ilgili verilen arama kararlarının genel arama kararlardan ayrı verilmesi gereklidir. Son olarak belirtilmelidir ki aramaya ilişkin olarak verilecek kararda hangi belgelerin inceleneceği ve ne tür dosyaların aranacağı belirtilmesi gerekmektedir. Aksi halde bilgisayardaki bütün dosyaların tek tek incelenmesi özel hayatın gizliliğinin ihlaline sebebiyet verecektir.⁴¹²

2.3.3.4. Telekomünikasyon Yoluyla İletişimin Tespiti

Telekomünikasyon; Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespitine Dair Yönetmeliğin m.3 uyarınca;

⁴¹⁰ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 336. Sürenin dolmayı yahut yargıç tarafından aksine karar verilmesi halinde çıkarılan kopyalar ve çözümü yapılan metinler derhal imha edilecektir. Yargıtay 8. CD T: 29.11.2017 E: 2016/10741 K: 2017/13486 “...*Saniğin, babası ... üzerine kayıtlı olan internet hattı üzerinden şirketteki işinden ayrıldıktan sonra şirkete ait sisteme girip bloke ettiğinden bahisle açılan davada; katılanın şikayet dilekçesi ekinde ibraz ettiği deliller dışında delil toplanmayıp birlikişi raporundan da anlaşılacağı üzere katılanın ibraz ettiği LOG kayıtlarında başka IP'lerin de yer aldığı halde araştırılmaması ve her ne kadar hard diskte "gkavak" kullanıcı adı ve tespit edilen IP numarasına rastlanmışsa da el konulduktan 4 gün sonra CMK.nun 134. maddesine göre bilgisayar kütüklerinde arama kararı verilmesi nedeniyle saniğin bilgisayarından hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin hükme ve incelemeye esas alınamayacağından suç tarihi itibarıyla bilişim sistemine girip kalmaya devam ettiğine dair delil bulunmaması karşısında mahkemenin kararında bir isabetsizlik görülmemiştir...*” (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 20.12.2021)

⁴¹¹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 491; ayrıca Bkz: Yargıtay 17. CD T: 26.02.2019 E: 2018/8090 K: 2019/2316 sayılı kararı.

⁴¹² Asım KAYA 2020, agt. s. 205-207; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 165.

“Her türlü işaret, sembol, ses ve görüntünün ve elektrik sinyallerine dönüştürülebilen her türlü verinin kablo, telsiz, optik, elektrik, manyetik, elektromanyetik, elektrokimyasal, elektromekanik ve diğer iletim sistemleri vasıtasıyla iletilmesi, gönderilmesi ve alınmasını”

ifade edilmektedir. Bu noktada öncelikle vurgulanmalıdır ki delil elde etmek maksadıyla başvuru bu koruma tedbiri temel hak ve hürriyetlere doğrudan ve ağır bir biçimde müdahale etmektedir. Bu nedenle de kanunda ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş ve sıkı şekil şartlarına tabi tutulmuştur.⁴¹³ Zira CMK m.135/8 uyarınca *“Bu madde kapsamında dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin hükümler ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir.”* denilmek suretiyle bu tedbirin uygulanması katalog suçların⁴¹⁴ varlığına bağlı kılınmışsa da iletişimin tespiti tedbiri bağlamında anılan maddede sayılan katalog suçların varlığı zaruri değildir. Diğer bir söylemle herhangi bir suç kısıtlaması olmaksızın orantılılık ilkesi çerçevesinde her suç bakımından iletişimin tespiti tedbirine başvurulabilmektedir.⁴¹⁵

Bu tedbirin uygulanabilmesi için suç işlendiği hususunda somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin mevcudiyeti ve başka surette delil elde etme imkânının söz konusu olmaması gerekir. Bu koşulların varlığı halinde yargıç veya gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında Cumhuriyet savcısının kararıyla şüphelinin iletişimi dinlenebilir, kayda alınabilir veya sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Burada karar Cumhuriyet savcısınca verilmişse yirmi dört saat içerisinde görevli yargıcın onayına sunulmalıdır. Yargıç da bu noktada kararını yirmi dört saat içerisinde açıklamalıdır. Sürenin dolması halinde veya iletişimin dinlenmesi

⁴¹³ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 376-377; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 278-279.

⁴¹⁴ Bu madde kapsamında dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin hükümler ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir: “a) Türk Ceza Kanununda yer alan; 1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80) ile organ veya doku ticareti (madde 91), (4) 2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83), 3. İşkence (madde 94, 95), 4. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102), 5. Çocukların cinsel istismarı (madde 103), 6. Nitelikli hırsızlık (madde 142) ve yağma (madde 148, 149) ile nitelikli dolandırıcılık (madde 158), 7. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), (2) 8. Parada sahtecilik (madde 197), (2) 9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220, fıkra üç), 10. Fuhuş (madde 227), 11. İhaleye fesat karıştırma (madde 235), 12. Tefecilik (madde 241), 13. Rüşvet (madde 252), (1) (2) 14. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282), 15. Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (madde 302), Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316), (3) 17. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337) suçları. b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları. c) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu, d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar. e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.”

⁴¹⁵ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s. 417.

kararının uygulanması esnasında şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilirse yahut gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu kararı yargıç onaylamazsa uygulamaya savcı tarafında derhal son verilmelidir. Bu durumda yapılan tespit ve dinlemeye ilişkin kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda en geç on gün içinde yok edilip bu husus tutanağa bağlanacaktır. (Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi ve Kayda Alınmasına Dair Usul ve Esaslar İle Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik m.15) Bununla birlikte kanunda tedbir kararı süreye bağlanmıştır. CMK m.135/4 uyarınca;

*“Tedbir kararı en çok iki ay için verilebilir; bu süre, bir ay daha uzatılabilir. Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim yukarıdaki sürelerle ek olarak her defasında bir aydan fazla olmamak ve toplam üç ayı geçmemek üzere uzatılmasına karar verebilir.”*⁴¹⁶

Bu tedbir bakımından şüphelinin tanıklıktan çekinme hakkı olan kimselerle olan iletişimi kayda alınamayacaktır. Ancak iştirak halinde işlenen suçlarda bu kural uygulanmayacaktır. Ayrıca şüpheli dışındaki kimselerin iletişimin tespiti savcının CMK m.160 hükmüncü genel delil toplama yetkisi kapsamındadır dolayısıyla CMK m.135 hükmü uygulanmayacaktır. Yani bu tedbir yalnızca şüpheli ve sanık bakımından uygulanabilmekte olup üçüncü kişiler aleyhine uygulanamamaktadır. Ancak burada dikkat edilmelidir ki mağdur veya tanığın iletişiminin tespiti gerekli olduğu hallerde yargıç kararına gerek yoktur. Zira yukarıda da belirttiğimiz üzere Cumhuriyet savcısı CMK 160. ve 161. maddeleri kapsamında genel soruşturma yetkisine istinaden bu bilgileri doğrudan temin edebilecektir.⁴¹⁷ Ayrıca bu tedbire ilişkin işlemler gizli olarak yürütülür. Son olarak belirtilmelidir ki bu tedbirin uygulandığı esnada yürütülmekte olan soruşturma konusu suçla ilgisi olmayan ancak CMK m.135’de sayılan katalog suçlardan birinin işlendiği hususunda şüphe uyandıran bir delile *“tesadüfen elde edilen delil”* denilmektedir. Böylelikle elde edilen delil muhafaza altına alınır ve Cumhuriyet savcısına bildirilir.⁴¹⁸

⁴¹⁶ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 507-508; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, age. s. 170; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 385 vd.

⁴¹⁷ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s. 418; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 282-283.

⁴¹⁸ Yusuf BAŞLAR (2014), “Ceza Yargılamasında Elektronik Delillerin Elde Edilmesi ve Korunmasına İlişkin Usul Hükümleri”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* C:1 S:3, s. 94; Ramazan YAZIR 2014, age. s. 108.

2.3.3.5. Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi

CMK'nın 139. maddesinde düzenlenen gizli soruşturmacı, örgütlü suçlarda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka bir surette delil elde etme imkanının olmaması halinde, delil toplamak maksadıyla örgüt bünyesine dahil olup örgüt mensubu gibi hareket eden kamu görevlisidir.⁴¹⁹ Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin m.4/1-ç maddesi uyarınca;

“Gizli soruşturmacı: Gerektiğinde örgüt içine sızmak, gözetlemek, izlemek, örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunmak ve örgütün işlediği suçlarla ilgili iz, eser, emare ve delilleri toplamak ve muhafaza altına almakla görevlendirilen kamu görevlisini”

ifade etmektedir.

CMK m.139/1'de *“soruşturma konusu suçun işlendiği”* ifadesine yer verildiğinden gizli soruşturmacı görevlendirmesine yalnızca soruşturma aşamasında başvurulabilir.⁴²⁰ YCGK kararı, AİHM kararları ve CMK'daki düzenlemeler dikkate alındığında, gizli soruşturma yapan adli kolluk görevlisinin elde ettiği delillerin hukuka uygun kabul edilebilmesi bir takım şartların varlığına bağlıdır. Bu noktada hemen belirtilmelidir ki Cumhuriyet savcısı tarafından, CMK m.160 ve devamı maddeleri uyarınca, gizli soruşturmacıya görevlendirme yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde elde edilen deliller hukuka uygun kabul edilemez.⁴²¹

⁴¹⁹ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 479.

⁴²⁰ Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 575.

⁴²¹ Yargıtay 18. CD T: 25.06.2019 E: 2017/4689 K: 2019/11113 *“a- Gizli soruşturma yapan adli kolluk görevlisi hiç bir zaman kışkırtıcı ajan gibi hareket etmemeli, önceden failde bulunmayan suç işleme kastı oluşturularak, fail suç işlemeye azmettirilmemeli. “...Her ne kadar organize suçlardaki artış uygun önlemler alınmasını gerektirse de adil yargılamadan vazgeçilmemelidir. Bu nedenle amaca ulaşmak uğruna adil yargılama hakkı feda edilerek polisin kışkırtması sonucu elde edilen delilin kullanılması meşru değildir..., ...Somut olayda olacağına dair hiçbir bulgu öne sürülmediğinden polis memurlarının hareketlerinin onların gizli ajanlığının ötesine geçtiğinin ve adil yargılama hakkının ihlal edildiğinin kabulü gerekir... (Teixeria de Castro/Portekiz davası, Başvuru No:44/1 997/828/1034)”* “Mahkemelerce sadece gizli görevlinin tutanaklarına dayanarak değerlendirme yapılmamalıdır, tutanaklar başka sonuca götürecek unsurlarla teyit edilmelidir..., ...Sanık suç işleme potansiyeline sahip bir kişi olsa bile somut olayda görevlinin müdahalesinden önce failin suç işleme hazırlığında olduğunun başka delillerle desteklenmesi gerekir. Yani failin müdahale olmadan suçun işleyeceğinin başka delillerle kanıtlanması gerekir. (Hun-Türkiye davası. Başvuru no: 17570/04)”

b- CMK'nın 160 ve devamı maddeleri uyarınca Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılan bir görevlendirmenin bulunması gerekir. CMK'nın 160 ve 161. maddeleri uyarınca Cumhuriyet Savcısının gizli soruşturma yapan adli kolluk görevlisine bu emri yazılı veya acele hallerde sözlü olarak vermesi gerekir. Cumhuriyet Savcısının yazılı veya sözlü emri olmadan yine CMK'nın 161/2. maddesi uyarınca adli kolluk görevlisinin Cumhuriyet Savcısına bilgi vermeden kimliğini gizleyerek adli işlem yapması hukuka aykırı olup elde ettiği delil de hukuka aykırı olduğundan. CMK'nın 216/3. maddesi hükme esas alınmaz. Kimliğin gizlenerek adli işlem ifası olağan bir işlem olmayıp ikincil bir tedbirdir. Bu tedbirin

Burada görevlendirilecek gizli soruşturmacı ancak bir kamu görevlisi olabilir. Dolayısıyla kamu görevlisi olmayan kimselerin gizli soruşturmacı olarak görevlendirilmesi mümkün değildir. Ancak dikkat edilmelidir ki bahse konu olan kamu görevlisinin muhakkak polis memuru olma zarureti yoktur.⁴²² Ayrıca bu tedbirin uygulanabilmesi için yargıç kararı gerekmektedir. Gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında olsa dahi karar yargıç tarafından verilir. Dolayısıyla burada Cumhuriyet savcısı, sulh ceza yargıcında talepte bulunacaktır. Ancak Cumhuriyet savcısının bu tedbire son vermesi mümkündür. Gizli soruşturmacı, ajan provokatörle karıştırılmamalıdır. Zira ajan provokatör ya da diğer bir ifadeyle kışkırtıcı ajan bir kimseyi suç işlediği esnada yakalatmak yahut cezalandırılmasını sağlamak maksadıyla kışkırtılanı bir suç işlemeye yönlendirmekte, suç kararı oluşturmada, suç işlenmesine yardım etmekte yahut suç işlenmesini kolaylaştırmak bakımından imkan sağlayan kişidir. Buna karşılık olarak gizli soruşturmacı pasif kalmakta, yalnızca faili izlemekte ve suçtan geriye kalan delilleri toplamakla yetinmektedir.⁴²³

gerekliliği ve orantılılığının mutlaka Cumhuriyet Savcısı tarafından denetlenmesi gerekir. AİHM Hun-Türkiye davasında bu konuya şöyle temas etmiştir. “AİHS sınırları belirlendiğinde ve güvence altına alındığında gizli ajanla müdahaleye tolerans gösterebilir. AİHM İsviçre-Lüdi kararında. İsviçre makamlarının Alman polisi tarafından haberdar edilmesi ve olayın soruşturma hakiminin bilgisi dahilinde yürütülmesi nedeniyle 6. maddenin ihlal edilmediğine karar vermiştir. (Lüdi-İsviçre kararı başvuru No: 12433/86)

c- Kolluk görevlisinin tutanağı delil olarak kabul edildiğinde, diğer delillerle birlikte tutanağa da dayanılıyorsa mutlaka tutanak düzenleyiciler dinlenilmeli, sanığa, tutanak ve düzenleyicilerin anlatımlarına karşı savunma yapma imkanı verilmelidir. AİHM Calabro-İtalya kararında “Gizli ajanın ifadeleri başvuranın mahkumiyetinde belirleyici faktör olmamıştır. Buna ek olarak başvurana yargılama aşamasında, soruşturmada görev alan polis memurlarını sorgulama, polis operasyonunun niteliği ve kullanılan usulleri netleştirme fırsatı vermiştir. Bu nedenle adil yargılama hakkı ihlal edilmemiştir sonucuna ulaşmıştır. (Başvuru No:58895/0011 Mart 2002)... Somut olayda yukarıda sözü edilen yasal düzenlemelere aykırı şekilde kolluk görevlilerinin bir ihbar üzerine Cumhuriyet Savcısının CMK'nın 160 vd. maddelerine göre yaptığı yazılı veya sözlü bir görevlendirme bulunmaksızın, açık kimliği tespit edilemeyen Lia isimli şahsın telefonunu arayarak suça konu edilen müşteri olarak fuhuş için anlaştıkları, sanığın mağdur bayanları kolluk görevlilerinin bulunduğu yere getirdiği, fuhuş için yapılan pazarlık neticesinde daha önceden seri numarası alınmış paraların sanığa teslim edildiği anda kolluk görevlilerin kimliklerini açıkladıkları, ardından sanık ve mağdurların kimlik tespitleri yapıldıktan sonra konu ile ilgili Cumhuriyet Savcısına bilgi verilerek, mağdurların ifadelerinin alınması, şüphelinin gözaltına alınması, tahkikat evrakının mevcutlu olarak gönderilmesi talimatı alındığı, dosya kapsamında herhangi bir arama ve el koyma kararı bulunmadığı anlaşılmıştır. Olay kapsamında mağdurların ve sanığın kolluk ifadelerine de yukarıda sözü edilen açıklamalar nazara alındığında, Cumhuriyet savcısının CMK'nın 160 vd. maddelerine göre yaptığı yazılı veya sözlü bir görevlendirme bulunmaksızın yapılan işlemler sonucu ulaşıldığından, bu ifadelere itibar edilemeyeceği, dolayısıyla sanığın üzerine atılı fuhuş suçunu işlediğine ilişkin, hukuka uygun yöntemlerle elde edilmiş delil bulunmadığının anlaşılması karşısında, sanığın beraati yerine mahkumiyetine karar verilmesi...”

(www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 23.12.2021)

⁴²² Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 395-396.

⁴²³ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 176-177; Ramadan SANIVAR (2019), “Ceza Muhakemesinde Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi Tedbiri”, *ÇHD Dergisi* Y:14 S:40, s. 410; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 287.

Bu tedbirin uygulanması CMK m139/7’de sayılan katalog suçların⁴²⁴ varlığına bağlı kılınmıştır.⁴²⁵ Ayrıca burada gizli soruşturma yapmakla görevlendirilen kamu görevlisinin kimliği, girmiş olduğu suç örgütünün güvenini sağlamak ve yaşamının tehlikeye girmesini önlemek maksadıyla gizlenebilir. Ayrıca burada soruşturmacının kimliği görevi sona erdikten sonra da gizli tutulmaktadır.⁴²⁶ CMK m139/4 gereğince gizli soruşturmacı faaliyetlerini gözetlemekle görevli olduğu örgüte yönelik her türlü araştırmayı yapmak ve bu örgütün faaliyet alanı içerisinde işlenen suçlara ilişkin olarak delil toplamakla mükelleftir. Burada verilen yetki geniştir. Ancak pek tabii olarak soruşturmacı bahse konu delilleri toplarken hukuka uygun yöntemleri kullanmak mecburiyetindedir.⁴²⁷

Bu tedbirin ne kadar süre uygulanacağına ilişkin olarak kanun’da açık bir düzenleme yoktur. Böylesi bir düzenlemenin olmaması da tedbirin amacına uygundur. Ancak yine de orantılılık ve dürüst işlem ilkelerine riayet edilmesi gerekmektedir.⁴²⁸ Son olarak gizli soruşturmacı görevi esnasında suç işleyememekle birlikte,

⁴²⁴ a) Türk Ceza Kanununda yer alan; 1. Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), 2. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220), 3. Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (madde 315)

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

⁴²⁵ Ancak CMK m.139 sayılanlar dışındaki suçlar bakımından CMK m.160 vd. maddeleri kapsamında Cumhuriyet savcısının talimatı ile kolluk görevlileri genel yetki ve görevleri kapsamında suçu ve suçluyu belirlemek, suça ilişkin delilleri toplamak noktasında faaliyette bulunabilirler. Bu durumda görev yapan kolluğa gizli soruşturmacı değil “gizli soruşturma yapan adli kolluk mensubu” adı verilmektedir. (Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 292)

YCGK T: 12.05.2015 E: 2014/10-454 K: 2015/156 “...Ancak kolluk görevlilerinin, CMK'nun 160 ve devamı maddeleri uyarınca Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda ve genel yetkileri ile görevleri kapsamında, suç ve failini belirlemek ve suçla ilgili delilleri toplamak amacıyla, alıcı rolüne girerek, suça azmettirmeden veya teşvik etmeden şüpheliden uyuşturucu madde satın alması mümkündür. Bu durumlarda adli kolluk görevlisinin 5271 sayılı CMK'nun 139. maddesi uyarınca değil, 160 ve devamı maddeleri uyarınca görevlendirilmesi yeterlidir. (Yener Ünver-Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı, 9. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 474.) Gizli görevlinin işlenen veya işlenmek üzere olan suçu ortaya çıkartmak için şüphelilerle temas kurarak suçüstü yakalanmalarını sağlaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uygun bulunmuştur. (AİHM'nin Ludi/İsviçre, 15.06.1992 gün ve 12433/1986 sayılı kararı) Ancak görevlinin suç işlemeye niyeti olmayan kişileri suç işlemeye teşvik ve azmettirmesi AİHS'nin ihlali olarak kabul edilmiştir. (AİHM'nin Teixeira de Castro/Portekiz, 09.06.1998 gün ve 25829/94 sayılı kararı) Somut olayda; sanığa isnat olunan uyuşturucu madde ticareti suçunun bir örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmemiş olması nedeniyle, mahkemece 5271 sayılı CMK'nun 139. maddesi uyarınca "gizli soruşturmacı" görevlendirilmesine karar verilmesi isabetli bulunmayıp, alıcı rolüne girerek sanıktan uyuşturucu madde satın alan görevlinin gizli soruşturmacı değil "gizli soruşturma yapan adli kolluk görevlisi" olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bu görevlinin ancak suça azmettirmeden veya teşvik etmeden elde ettiği deliller hukuka uygun olacaktır...” (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 06.06.2021)

⁴²⁶ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 378.

⁴²⁷ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 526; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 577-578.

⁴²⁸ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 433-434.

görevlendirilmiş olduğu örgütün işlediği suçlardan da sorumlu tutulamaz. Bu noktada gizli soruşturmacının test edilmesi maksadıyla yahut başka saiklerle suç işletmek istendiği takdirde bu suçu işlemeden örgüt içerisinde barınma ihtimali yoksa görevinden çekilmek mecburiyetindedir. Zira kanun kendisine görevi esnasında suç işleme yetkisi vermemiştir. Meşru müdafaa ve zorunluluk haline ilişkin hükümler saklı kalmak üzere aksi durumun, vatandaşların gözündeki devlete olan güveni ve inancı sarsacağı ortadadır.⁴²⁹

2.3.3.6. Teknik Araçlarla İzleme

Teknik araçlarla izleme; yürütülmekte olan soruşturma hakkında bilgi toplayabilmek amacıyla, bazı teknolojik araç ve gereçlere ihtiyaç duyulan ve insanın gücünü aşan bir çabanın gerektiği bir delil toplama yöntemidir.⁴³⁰ Ceza Muhakemesi Kanununda Öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 4/1-k maddesi uyarınca;

“Teknik araçlarla izleme: Ceza Muhakemesi Kanununun 140’ıncı maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlar dolayısıyla yapılan soruşturmalarda, suçun işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka suretle delil elde edilememesi hâlinde şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve işyerinin teknik araçlarla izlenmesi, ses veya görüntü kaydının alınması işlemini ifade eder.”

Bu tedbir esasında ikincil nitelik taşımaktadır. Zira olağan yöntemlerle delil elde edilemediği yahut elde edilme imkanının bulunmadığı durumlarda uygulanmaktadır.⁴³¹ Teknik araçlarla izleme tedbiri vasıtasıyla şüpheli veya sanığın kamuya açık olan yerlerdeki faaliyetleri ve işyeri teknik imkanlarla izlenir, ses veya görüntü kaydı alınır. Bu noktada şüpheli veya sanığın tek başına yahut üçüncü kişilerle birlikte olmasının bir önemi yoktur. Ayrıca bu tedbir bakımından kişilerin konut dokunulmazlığı ve özel hayatının gizliliği ihlal edilebilmektedir.⁴³²

Bu tedbire başvurabilmek için bir suçun işlendiğine yönelik somut kanıtlara dayanan kuvvetli şüphe nedenleri mevcut olmalı ve başka bir surette delil elde edilmesi mümkün olmamalıdır. Ayrıca burada belirtilmelidir ki; tedbirin uygulanabilmesi için

⁴²⁹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 178; Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 380.

⁴³⁰ Seçil ŞAHİN (2018), *Ceza Muhakemesinde Teknik Araçlarla İzleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 10.

⁴³¹ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 293.

⁴³² Adem KARTAL (2014), “Teknik Araçlarla İzleme ve Elde Edilen Delillerin Değerlendirilmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi* C:9 S:98, s. 15.

CMK m.140/1’de sayılan katalog suçlardan⁴³³ birinin işlenmesi gerekir. Burada teknik araçlarla izleme şüpheli veya sanığın kamuya açık faaliyetlerini ve işyerini kapsamaktadır. Dolayısıyla soruşturma veya kovuşturma konusu suç katalogda yer alsa dahi kişinin konutunda teknik araçlarla izleme tedbirine başvurulamaz.⁴³⁴ Bu tedbirin uygulanmasıyla birlikte birçok kişisel veri elde edilecektir. Ancak dikkat edilmelidir ki bu noktada elde edilen veri ve deliller CMK m.140/1’de sayılan katalog suçların soruşturma ve kovuşturmasında kullanılabilir. İlgili ceza soruşturması bakımından gerekli olmadığı takdirde bu veri ve delillerin Cumhuriyet savcısının gözetiminde derhal yok edilmesi gerekir.⁴³⁵ (CMK m.140/4)

Bu tedbirin uygulanması için yargıç kararı gerekmektedir. Ancak gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında Cumhuriyet savcısınca da bu karara hükmedilebilir. Savcı tarafından verilen karar yirmi dört saat içerisinde yargıcın onayına sunulmalı, yargıçta kararını yirmi dört saat içerisinde vermelidir. Sürenin dolması halinde yahut yargıç tarafından aksine bir karar verilmesi halinde elde edilen kayıtlar derhal imha edilmelidir.⁴³⁶

Son olarak bu tedbir en çok üç haftalık süre ile verilebilir. Bu süre gerekli hallerde bir hafta uzatılabilir. Böylelikle bu tedbirin uygulanabileceği azami süre *dört hafta* ile sınırlandırılmıştır. Ancak örgüt faaliyeti çerçevesinde icra edilen suçlar bakımından yukarıda belirtilen sürelere ek her defasında bir haftadan fazla olmamak üzere ve toplam dört haftayı geçmemek üzere uzatma kararı verilebilir. O halde örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından bu süre azami olarak *sekiz hafta* ile sınırlandırılmıştır.⁴³⁷

⁴³³ “a) *Türk Ceza Kanununda yer alan; 1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80) ile organ veya doku ticareti (madde 91), 2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83), 3. Nitelikli hırsızlık (madde 142) ve yağma (madde 148, 149) ile nitelikli dolandırıcılık (madde 158), 4. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), 5. Parada sahtecilik (madde 197), 6. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220, fıkra üç), 7. Fuhuş (madde 227) 8. İhaleye fesat karıştırma (madde 235), 9.Tefecilik (madde 241), 10. Rüşvet (madde 252), 11. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282), 12. Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (madde 302), 13. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316), 14. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337), suçları.”*

b) *Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.*

c) *Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar. d) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.*

⁴³⁴ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 398-402.

⁴³⁵ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 532.

⁴³⁶ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 382-383.

⁴³⁷ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 452, age. s. 383.

BÖLÜM III

CUMHURİYET SAVCISININ YAPMIŞ OLDUĞU SORUŞTURMA SONUCU VERDİĞİ KARARLAR

3.1. İDDİANAMEYLE KAMU DAVASI AÇILMASINDAKİ SİSTEMLER

3.1.1. Kamu Davası Açmada Mecburilik

Esas olarak ceza muhakemesi faaliyeti suçun işlenip işlenilmediği, şayet işlenmişse failinin kim olduğu ile ve böylelikle de suçluların cezalandırılmasıyla ilgilenmektedir. Bu noktada öncelikli amacın kamuya ait menfaati korumak ve kamu yararı olduğu da açıktır. Bu sebeplerden kamu davasının açılması noktasında kural olarak mecburilik ilkesi geçerlidir.⁴³⁸ Kamu davasının mecburiliği ilkesi gereğince, somut eylemin mevcut şüpheli tarafından işlendiği noktasındaki şüpheler kuvvetlenirse bu aşamada yetkili Cumhuriyet savcısınca dava açmak zarureti hasıl olmaktadır. Bu husus CMK m.170/2’de düzenlenmiştir. Şöyle ki; Cumhuriyet savcısında yapılan soruşturmanın sonucunda kamu davası açmak noktasında “*yeterli şüphe*” mevcutsa bu durumda savcı iddianame düzenler. Bir başka ifadeyle soruşturma evresinin sonunda eldeki delillere bakılarak somut eylemin, şüpheli tarafından işlendiği noktasında yeterli şüpheye ulaşılmışsa bu takdirde Cumhuriyet savcısı iddianame düzenlemek mecburiyetindedir. Bu ilkeye “*kamu davası açmada mecburilik*” ilkesi adı vermiştir. Burada ifade etmek gerekir ki delillerin dava açmak noktasında yeterli olup olmadığının tespitini yapmak noktasında yetkili kimse Cumhuriyet savcısıdır. Ancak savcının davayı yürütmeye mecbur olması sanığın her daim cezalandırılmasını talep etme mecburiyetinde olduğu anlamına gelmez. Zira şartlar gerçekleşmişse Cumhuriyet savcısı sanığın beraatını talep edebilmektedir.⁴³⁹

⁴³⁸ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 688.

⁴³⁹ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 366; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 205.

Bu ilkenin kabul edilmesindeki temel amaç esasında, suç işlediği noktada şüphe duyulan kişinin somut durumuna bakılmaksızın tüm suçların muhakkak kovuşturulması ve böylece cezalandırılmasını sağlamaktır. Yine bu ilke ile toplumdaki kişilere eşit davranılır ve keyfiyetten uzak bir biçimde ceza adaleti uygulanır. Böylelikle halkın gözündeki adalete olan güven tesis edilmiş olur.⁴⁴⁰

3.1.2. Kamu Davası Açmada Takdirilik

Kamu davası açmada takdirilik bir diğer adıyla maslahata uygunluk ilkesi kamu davasının mecburiliği ilkesinin tam karşısında yer almaktadır. Bu ilke uyarınca kamu davası açılması noktasında Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi söz konusudur. Bu sebepten dolayı takdirilik olarak anılmaktadır.⁴⁴¹ Burada savcı soruşturma evresinde gerekli araştırmayı yaptıktan sonra yeterli suç şüphesi elde ederse ve dava açmak düşüncesinde olursa ikinci bir denetimde daha bulunmalıdır. İşte bu denetime maslahata uygunluk (yerindelik) denetimi denilmektedir. Söz konusu olan bu ikinci aşamada savcı, kamu davası açmanın maslahata uygun olup olmadığı noktasında takdir yetkisini kullanacaktır. Bu noktada Cumhuriyet savcısına verilen takdir yetkisinden hareketle savcının bazı durumlarda ceza davası açmaktan kaçınabileceğinden söz edilebilmektedir. Ancak belirtmelidir ki savcıya böylesi bir yetki tanıyan sistemin yasada açık normlarla düzenlenmesi zorunluluğu bulunmaktadır.⁴⁴²

Hukukumuzda takdirilik ilkesinin uygulandığı haller CMK m.171'de düzenlenen cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların varlığı veya şahsi cezasızlık sebeplerinin bulunması ve kamu davası açılmasının ertelenmesidir.⁴⁴³ Belirtmelidir ki bu haller aynı zamanda kamu davası açma mecburiyeti ilkesinin istisnalarını oluşturmaktadır. Bu ilke ile birlikte Cumhuriyet savcısının kamu davası açma mecburiyeti yumuşatılmaya çalışılmıştır. Ancak dikkat edilmelidir ki burada savcının takdir yetkisi, kanunda sayılan haller ile sınırlıdır. Dolayısıyla savcı ancak bu sınırlar içerisinde hareket edebilir ve karar verebilir. Buna göre, Cumhuriyet savcısı kamu davası açılması halinde suçun meydana getirdiği zararın ötesinde daha büyük bir

⁴⁴⁰ Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 116.

⁴⁴¹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 331.

⁴⁴² Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 116-117.

⁴⁴³ age s.117; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 206; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 688.

zararın oluşacağı kanaatine varmışsa, suçun işlendiği noktasında yeterli şüphe mevcut olsa dahi kamu davası açmayacaktır. Burada son olarak ifade edilmelidir ki Cumhuriyet savcısı takdir yetkisi bulunduğu hallerde dahi suç işlendiği şüphesi üzerine soruşturma başlatmak mecburiyetindedir. Zira bu noktadaki takdir yetkisini soruşturmanın başlamasından ve mevcut delillerin toplanmasından sonra kullanabilecektir. Takdirilik ilkesi dava açmak için bütün şartların tamam olduğu ve böylece Cumhuriyet savcısının harekete geçme imkanının bulunduğu hallerde, açılacak davanın kamu ve suçlu açısından fayda ve zararlarının savcı tarafından değerlendirilmesine imkan vermektedir.⁴⁴⁴

Nihayetinde Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda kamu davasının mecburiliği ilkesi benimsenmiştir. Ancak bu ilkenin bazı istisnaları vardır: Önödeme, uzlaşma, Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullanmak suretiyle kamu davasını açmaması veya kamu davası açılmasını ertelemesi, kamu davasının mecburiliği ilkesinin istisnalarını teşkil eden müesseselerdir.⁴⁴⁵

3.2. CUMHURİYET SAVCISININ İDDİANAME DÜZENLEMESİ

İddianameden anlaşılması gereken;

“Ceza hukukuna ilişkin olarak yapılan hazırlık soruşturması sonucunda Cumhuriyet savcısının kamu davası açılması hususunda yeterli şüphe görmesi halinde, davayı açmak için verdiği istem belgesidir. İddianamede sanığa yüklenen suçun neler olduğu, suçun yasal unsurları ve buna mukabil uygulanması talep edilen ceza kanunu maddeleri, anılan suça ilişkin ispat araçları ve duruşmanın yapılacağı mahkeme gösterilir. Kısaca iddianame hukuk davalarındaki dava dilekçesinin ceza muhakemesindeki karşılığıdır.”⁴⁴⁶

CMK m.170 gereğince iddianamenin düzenlenmesi ve bu surette kamu davası açılabilmesi için yeterli şüpheye erişilmiş olması gerekir. Dolayısıyla İddianamenin düzenlenmesiyle birlikte esas itibarıyla, Cumhuriyet savcısı tarafından ilgili olaya ilişkin olarak “yeterli şüphe” içerecek biçimde delile ulaşıldığı ve somut vakaya ilişkin olarak başkaca araştırılacak bir husus kalmadığı ilan olunur. Bu noktada yeterli şüphe kavramından kısaca söz etmek yerinde olacaktır. Şüphe kelimesi sözlük anlamı

⁴⁴⁴ Ensar BAKİ (2011), *CMK m. 171/1 Uyarınca Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 39; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 333.

⁴⁴⁵ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 564; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:1 s. 82-85.

⁴⁴⁶ Ejder YILMAZ 2015, age. s. 330.

itibariyle; “*Kuşku, zan, san, zihnin bir konuda kesin bir sonuca varamayıp duraksamasıdır.*”⁴⁴⁷ Dolayısıyla yeterli şüphe kavramından anlaşılması gereken husus, yapılan soruşturmanın neticesinde şüpheliye yönelik bir mahkûmiyet beklentisinin hasıl olmasıdır.⁴⁴⁸ Bir başka ifadeyle mevcut delillerden anlaşıldığı kadarıyla şüpheliye atfedilen suçun işlenmiş olması ihtimalinin işlenmemiş olması ihtimalinden daha çok olması durumudur. Dolayısıyla yeterli şüpheden söz edilebilmesi için aynı zamanda yeterli delilden de söz edebilmek gereklidir.⁴⁴⁹ Yani somut olayda yaklaşık olarak %51 ihtimalle mahkûmiyet olasılığı varsa yeterli şüpheden söz edilebilmektedir.⁴⁵⁰ Zira Yargıtay da kimi bazı kararlarında bu tanımı kabul etmiştir.⁴⁵¹ İddianame düzenlenmesi için yeterli şüpheye varılmış olmasının dışında, fiilin belli olması, failin belli olması ve son olarak dava şartlarının da gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu şartların herhangi biri veya birkaçı bulunmuyorsa bu takdirde Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyemez, kovuşturmaya yer olmadığı kararı (takipsizlik kararı) verir.⁴⁵²

3.2.1. İddianamenin Unsurları

Kural olarak bir suç işlendiği iddiası üzerine Cumhuriyet savcısının yönetiminde bir soruşturma yapılır. Savcı soruşturma sonucunda uyuşmazlığın mahkeme önünde tartışılması gerektiği kanaatine varırsa ve iddianame düzenlenebilmesi için gerekli olan şartlar tamamsa savcı tarafından bir iddianame yazılır.⁴⁵³ CMK m.170’de, iddianamede şekil ve içerik bakımından yer alması gereken hususlar ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Buradaki düzenleme iddianamenin iadesi müessesesi bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Anılan madde uyarınca; şüphelinin kimliği, müdafî, maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği, maktul mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği, mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi, açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği, şikâyette bulunan kişinin kimliği, şikâyetin yapıldığı tarih, yüklenen

⁴⁴⁷ age s. 709; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 103.

⁴⁴⁸ Elvan KEÇELİOĞLU 2015, agm. s. 232.

⁴⁴⁹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 103; Cemre SAYGIN 2019, agt. s. 51-55.

⁴⁵⁰ Bu görüş için Bkz: age s. 103; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 704.

⁴⁵¹ Yargıtay 11.CD’nin T: 14.06.2010 K: 2009/16787 K:2010/7000 ve Yargıtay 10. CD’nin, T: 02.06.2011 K: 2010/34786 K: 2011/4754 ile T: 01.02.2011 E: 2010/20393 K: 2011/1573 sayılı ilamları.

⁴⁵² Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 494.

⁴⁵³ CMK m. 170 “*Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir. Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler.*”

suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri, yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, suçun delilleri, şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri gösterilir. Buradaki hususlar şekle ilişkindir.

Maddenin devamında ise esasa ilişkin bilgiler yer almaktadır. Şöyle ki; iddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanmaktadır. Burada Cumhuriyet savcısı adeta bir hüküm veriyormuş gibi delilleri değerlendirecek ve aralarında bağlantı kuracaktır. İddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülecektir. Aynı zamanda işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde ise ilgili tüzel kişi hakkında uygulanacak olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilmelidir. Tüm bu bilgilerden ve ilgili kanun maddelerinden soruşturmanın etkin bir biçimde gerçekleştirilmeye çalışıldığı, ilgili vakıaya ilişkin olarak mevcut tüm delillerin soruşturma evresinde tespit edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.⁴⁵⁴

3.2.1.1 Şekle İlişkin Unsurlar

3.2.1.1.1 Görevli ve Yetkili Mahkeme

Öncelikli olarak Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davası açmak uğruna düzenlenen iddianame görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmelidir. Zira CMK m.170/3’de “*görevli ve yetkili mahkemeye düzenlenen iddianame*” denilmek suretiyle bu hususun iddianamenin unsurlarından olduğu belirtilmiştir. Bu noktada savcı iddianame konusu suçun hangi mahkemenin görev alanına girdiğini değerlendirirken 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanun’un 8 ve devamındaki maddelere bakacaktır. Yetki noktasında ise CMK m.12 ve devamı maddeleri uygulama alanı bulmaktadır. Nihayetinde görev; suçun niteliğine göre asliye ceza mahkemesi, ağır ceza mahkemesi, çocuk mahkemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesinden hangisinin görevli olduğuna ilişkindir. Yetki ise suçun işlendiği yer

⁴⁵⁴ age s. 494-495; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 110 vd.

mahkemesindedir. Yani yetki konusunda suçun Sincan ilçe sınırları içerisinde mi yoksa Çankaya ilçe sınırları içerisinde mi işlendiği hususu tartışılmaktadır.⁴⁵⁵

Bu noktada şu hususa da değinilmelidir ki; mahkeme iddianame tanzim edilen suç bakımından görevli ve yetkili olup olmadığına ilişkin olarak değerlendirme yaparken Cumhuriyet savcısının yaptığı hukuki nitelendirmeyle bağlıdır. Burada ancak açık ve bariz bir yanlışlık veya çelişki söz konusu ise iddianameyi iade edebilecektir. Mahkeme ile savcının hukuki nitelendirmesinin farklı olduğu durumlarda ise bu durum iade sebebi sayılmayacaktır. Bu durumda mahkeme iddianamenin kabulünden sonra kovuşturma aşamasında kendi hukuki görüşü doğrultusunda görevsizlik veya yetkisizlik kararı verecektir.⁴⁵⁶

3.2.1.1.2. Şüphelinin ve Diğer Kişilerin Kimliği

Şüphelinin kimliğinden anlaşılması gereken soruşturma evresinde toplanan delillere göre açık kimlik bilgileridir.⁴⁵⁷ İsim benzerliklerinin söz konusu olabileceği düşüncesiyle kimlik bilgileri şüphelinin; adını, soyadını, yerleşim yerini, medeni halini, doğum yerini, doğum tarihini ve tabiiyetini de içermelidir.⁴⁵⁸

Burada diğer kişilerden anlaşılması gereken maktul, mağdur ve suçtan zarar görendir. Maktul; somut olay bağlamında öldürülmüş kişidir. Mağdur; somut olay bakımından doğrudan doğruya zarar gören kimsedir. Suçtan zarar gören ise işlenen suçtan dolayı doğrudan değil fakat dolaylı olarak zarar gören kişidir. İddianamede bahse konu olan kişilerin kimlik bilgilerine de yer verilmesi gerekmektedir. Ancak Yargıtay kimi bazı kararlarında⁴⁵⁹ soruşturma dosyasında yapılan tahkikat ve

⁴⁵⁵ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 695; Cemre SAYGIN 2019, agt. s. 55-56.

⁴⁵⁶ Rezan EPÖZDEMİR (2018), “İddianamenin İadesi”, *Terazi Hukuk Dergisi* Cilt: 13 Sayı: 218, s. 18.

⁴⁵⁷ Yargıtay 18. CD. T: 15.02.2016 E: 2015/13083 K: 2016/51266 sayılı kararına göre; “...İddianamede şüphelinin kimliğinin gösterilmesi gerekir. Kimliği belirsiz kişi hakkında dava açılmaz. Kimliğin eksik, kapalı ya da çelişkili olarak belirlenmesi, karışıklığa, hatta ilgisi bulunmayan bir kişinin hükümlülüğüne yol açabilir. Özellikle isim benzerlikleri göz önüne alınarak, şüphelinin ad ve soyadı, baba ve anne adı, doğum tarihi, oturduğu yer ve mesleği gösterilmelidir. Şüphelinin açık kimliği bilinmiyorsa dava açılmamalıdır. Bu durum genellikle gaip ve kaçak şüpheli hakkında söz konusu olur. İddianameye şüpheliyi, diğerlerinden ayırdeden özellikleri olabildiğince yazmak gerekir. Şüphelinin kimliği, iddianamenin şekli unsurlarındandır. Şüphelinin kimliğinin iddianameye yazılmış olması tek başına bir anlam ifade etmez. Kimlik bilgilerinin soruşturmada elde edilen bilgilerle ve gerçek durumla uyumlu olması gerekir. Şüphelinin kimliği olarak yazılan bilgi gerçekle örtüşmüyorsa, soruşturmada elde edilen bilgilere göre belirlenen şüpheli dışında bir kişiye dava açılmış ise, şeklen iddianamenin üzerinde kimlik bilgisinin yazılı olmasının bir anlamı yoktur. Önemli olan bu bilgilerin doğru olarak yazılmış olmasıdır...” (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 19.06.2021)

⁴⁵⁸ Birsen ELMAS (2016), “Yargıtay Kararları Işığında İddianamenin İadesi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* Yıl: 7 Sayı: 28, s. 214.

⁴⁵⁹ Yargıtay 13. CD'nin T: 16.11.2016, E: 2016/18525 K: 2016/15269 ve Yargıtay 14.CD'nin T: 11.10.2011 E: 2011/14137 K: 2011/626 sayılı ilamları.

araştırmalara rağmen bu kişiler tespit edilememişse, dosyada mevcut bulunan başkaca deliller değerlendirildiğinde şüphelinin üzerine atılı olan suçu işlediği hususunda yeterli şüpheye ulaşıyorsa, bu kişilerin beyanları alınmadan ve kimlik bilgilerine ilişkin hususlar doldurulmadan iddianame düzenlenebileceği kanaatindedir.⁴⁶⁰

3.2.1.1.3. Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zamana İlişkin Bilgiler

Suçun işlendiği yerin önemi; ceza muhakemesinin yapılacağı yer bakımından yetkili mahkemenin tayini, suçun işlendiği mahal bakımından keşif yapılması, suçun işlendiği yer bakımından CMK’da bir düzenleme bulunması halinde bu durumun ceza tayini noktasında ağırlaştırıcı veya hafifletirici bir unsur olması gibi durumlar açısından önem kazanmaktadır.⁴⁶¹ Ayrıca akıl hastalığı, yaş küçüklüğü, dava zamanaşımı, takibi şikayete bağlı suçlarda şikayetin zamanında yapılıp yapılmadığı gibi esaslı unsurların tespiti suç tarihi esas alınmak suretiyle belirlenmektedir. Dolayısıyla bu açıdan bakıldığında, iddianamede suç tarihinin yer almasının önemi ortaya çıkmaktadır. Bu sebeplerle Cumhuriyet savcısı soruşturma aşamasında suç tarihinin tespiti bakımından gerekli olan tüm delilleri toplamalıdır.⁴⁶² Son olarak suçun işlendiği zaman dilimi ise CMK’da suçun unsuru olarak yani suçun temel hali yahut suçun nitelikli halinin tespiti bakımından önem taşımaktadır. Örneğin TCK m.143 gereğince hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi verilecek cezada artırım yapılması sebebidir.⁴⁶³

3.2.1.1.4. Sevk Maddeleri

Failin yargılamasında uygulanması gereken yasa maddelerine “*sevk maddeleri*” adı verilmektedir. Cumhuriyet savcısının, şüphelinin suç oluşturduğunu düşündüğü eylemi ile iddianamede gösterdiği sevk maddeleri uyumlu olmalıdır.⁴⁶⁴

⁴⁶⁰ Cemre SAYGIN 2019, agt. s. 89-92. Örneğin; Yargıtay 14. CD T: 11.10.2011 E: 2011/14137 K: 2011/626 sayılı kararında “...her ne kadar, 5271 sayılı Kanunu 170. maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde, mağdurun kimliği iddianamede bulunması gereken unsurlar arasında sayılmış ise de; bunun yapılan soruşturma sonucunda mağdurun kimliğinin elde edilmesi durumuna ilişkin olduğu, yapılan bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen mağdurun kimliğinin tespit edilememesinin şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesine engel durum oluşturmayacağı açıktır. Ceza yargılaması için diğer, asli unsurların bulunduğu bir durumda, zorunluluktan kaynaklanan bu eksiklik ceza yargılamasının yapılmasına engel teşkil etmeyecektir...” denilmektedir. (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 19.06.2021)

⁴⁶¹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 573; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 1358-1359.

⁴⁶² Rezan EPÖZDEMİR 2018, agm. s. 20; Cemre SAYGIN 2019, agt. s. 61.

⁴⁶³ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 573-474.

⁴⁶⁴ age s. 572-573.

Ancak yargılama makamı CMK m.225/2 uyarınca yapacağı yargılama neticesinde iddianamede gösterilen sevk maddelerine bağlı değildir. Zira mahkeme sanığın eyleminin iddianamede isnat edilen suçtan başka bir suç olduğunu düşünüyorsa CMK m.226/1 uyarınca sanığa ek savunma hakkı vererek başka bir kanun maddesinden hüküm kurabilir. Son olarak Cumhuriyet savcısı iddianamede şüphelinin eylemine uyan sevk maddelerinin dışında suça sürüklenen çocuklar (TCK m.31/2-3), güvenlik tedbirleri (TCK m. 53), müsadere (TCK m. 54), akıl hastaları (TCK m. 57), tekerrür (TCK m. 58) ve mahsuba (TCK m. 63) ilişkin genel hükümlerde yer alan maddelerden ilgili olanları da sevk maddeleri arasında göstermelidir.⁴⁶⁵

3.2.1.1.5. Suçun Delilleri

Cumhuriyet savcısınca kamu davası açılabilmesi için suçun işlendiği noktada yeterli şüpheye varılmış olması gerekmektedir. Bu sebeple iddianamede savcı kendisinin yeterli şüpheye ulaşmasına sebep olan delillerin neler olduğunu belirtmelidir. Ancak soruşturma aşamasında iddianame düzenlenmesi için yeterli şüpheye ulaşan savcı, bununla yetinmeyecek ve bu aşamadan sonra somut olayın çözümüne katkı sağlayacak olan diğer delilleri toplamaya devam edecektir.⁴⁶⁶ İddianamede Cumhuriyet savcısının yalnızca “dosya münderecatı”, “dosya içeriği ve diğer ispat sebepleri” gibi genel ve soyut ibarelere yer vermesi yeterli değildir. Deliller sırasıyla, somut olaya ilişkin olarak ve açıkça gösterilmelidir.⁴⁶⁷ Ancak burada belirtmelidir ki iddianamede ancak ulaşılabilir delillere yer verilmesi gerekmektedir. Ulaşılabilirlikten anlaşılması gereken ispat aracı olan delilin elde edilebilir durumda olmasıdır. Örneğin; suçun tanığı ölmüşse somut olaya ilişkin bilgi ve görgüsünün alınması mümkün olmayacak dolayısıyla bu hususa iddianamede yer verilemeyecektir.⁴⁶⁸ Nihayetinde iddianamenin hangi deliller esas alınarak düzenlendiğinin belirtilmesi esasında şüphelinin savunma hakkına ilişkindir. Zira bu noktada şüpheli kendisine isnat olunan suça ilişkin hangi delillerle karşı karşıya geldiğini bilir ve bu delillere karşı delil sunma imkanı elde eder. Son olarak CMK

⁴⁶⁵ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 343; Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 416.

⁴⁶⁶ Cemre SAYGIN 2019, agt. s. 61.

⁴⁶⁷ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 414.

⁴⁶⁸ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 259; Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 34.

m.160/2 gereğinde Cumhuriyet savcısı yalnızca şüphelinin aleyhine olan delilleri değil lehine olan delilleri de toplar ve iddianamede gösterir.⁴⁶⁹

3.2.1.2. İçeriğe İlişkin Unsurlar

3.2.1.2.1. Olayın Suçun Unsurları İle Birlikte Açıklanması

İddianame soyut iddialardan ibaret olmamalıdır. Zira öncelikli olarak dosyanın tekemmül etmesi gerekir. Dosyanın tekemmül etmiş sayılabilmesi için de iddianamede bahsedilmiş suçun, delillerine yer verilmesi ve bu surette suçun unsurlarının tartışılması gerekmektedir.⁴⁷⁰ Bu noktada Cumhuriyet savcısının iddianamede salt olay anlatımı yapması yeterli değildir. Somut olay bağlamında suç teşkil ettiğinden söz edilen eylemlerin yasada düzenlenen hangi tipe uygun olduğu da açıklanmalıdır. Yani iddianamede Cumhuriyet savcısı olayın hukuki değerlendirmesini ne olarak yaptığı ve bahse konu olayı suçun unsurlarına nasıl benzettiğini açıklamalıdır. Esasında bu durum kısaca savcının, şüphelinin eylemlerinin yasada düzenlenen suçun tanımına uygunluğunun tespitini yapması ve suçun yasadaki belirleyici unsurlarının ön plana çıkartarak olay anlatımında bulunması şeklinde özetlenebilir. Ancak burada vurgulanması gerekir ki önemli olan sayfalarca iddianame yazılması değildir. Mahkemenin yargılamayı hangi suç veya suçlara ilişkin yapacağı, şüphelinin de hangi suçtan veya suçlardan yargılanacağını bilmesi kafidir. Yani mahkeme ilk bakışta iddia makamının, şüphelinin hangi eyleminden dolayı hangi suçtan yargılanmasını talep ettiğini anlaması gerekmektedir.⁴⁷¹ Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulunun' da bu görüşü destekler nitelikte bir kararı vardır.⁴⁷²

3.2.1.2.2. Yüklenen Suçu Oluşturan Olayların Delillerle İlişkilendirilmesi

CMK m.170/4 uyarınca “İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır.” Bu noktada söz konusu düzenleme ile

⁴⁶⁹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 344.

⁴⁷⁰ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 416.

⁴⁷¹ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 344-347.

⁴⁷² YCGK T: 06.11.2017 E: 2007/11-203 K: 2007/224 “...hükümün konusu iddianamede gösterilen eylemdir. İddianamede açıklanan ve suç oluşturduğu ileri sürülen fiilin dışına çıkılması, dolayısıyla davaya konu edilmeyen bir eylemden dolayı yargılama yapılması ve açılmayan davadan hüküm kurulması yasaya aykırıdır. Bu bakımdan iddianamenin ayrıntılı olması, yüklenen suçun unsurlarını oluşturan fiil/fiillerin nelerden ibaret olduğunun hiçbir duraksamaya yer bırakmayacak biçimde açıklanması zorunludur. Böylelikle sanık; sorgusundan önce iddianame okunduğunda üzerine atılı suçun ne olduğunu anlamalı, buna göre savunmasını yapabilmeli ve kanıtlarını sunabilmelidir. Yüklenen suç açık ve net olarak belirlenmeli, savunma hakkı kısıtlanmamalıdır...” (www.https://karararama.yargitay.gov.tr ET: 13.07.2021)

amaçlanan husus Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlerken soyut iddialarla yetinmeyip iddiasını somutlaştırması gerekliliğidir.⁴⁷³ Ancak savcının tek başına olaylara ve mevcut delillere değinmesi yeterli değildir. Burada savcıdan beklenen olaylar ve deliller arasında bir ilişki kurmasıdır. Yani savcı mevcut delillerin somut olay bağlamından ifade ettiği manayı ortaya çıkarmalıdır. Bu durum tam anlamıyla bir gerekçelendirilmeden ziyade izahtan ibarettir.⁴⁷⁴

Yasa koyucu bu düzenleme ile esasen savcının, hangi delillere dayanarak iddianameye konu olan suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe edindiğini ortaya koymasını istemiştir. Bu surette aynı zamanda yetersiz delillerle ve keyfi bir şekilde iddianame tanzim edilmesinin önüne geçilmesi ve son tahlilde kişilerin lekelenme hakkına riayet edilmesi hususları amaçlanmıştır.⁴⁷⁵ Bu düzenleme ile birlikte savunma makamı yargılama aşamasında hangi delillerin tartışılacağından haberdar olur ve böylelikle bu teze karşı bir antitez oluşturabilir.⁴⁷⁶ Son olarak vurgulanmalıdır ki; mahkemenin, iddianamede somut olayların mevcut delillerle ilişkilendirilmediği görmesi halinde bu durumu iade sebebi yapması gerekmektedir.⁴⁷⁷ Zira CMK m.170/4'deki düzenleme açıktır. Bu durum mahkemece somut olay bakımından görüşte bulunduğu anlamına gelmemektedir. Burada mahkeme yalnızca savcının

⁴⁷³ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 500.

⁴⁷⁴ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 116; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 696.

⁴⁷⁵ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 348-349; Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 416.

⁴⁷⁶ Rezan EPÖZDEMİR 2018, agm. s. 20.

⁴⁷⁷ Yargıtay'ın bu durumu destekler nitelikte kararları vardır. Örneğin; Yargıtay 11. CD T: 26.03.2015, E: 2014/21917 K: 2015/24294 "...5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170/4. maddesindeki "İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır." şeklindeki düzenleme ile aynı Kanun'un 225/1. maddesinde yer alan "Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir." şeklindeki düzenleme karşısında, iddianamedeki anlatıma göre şüphelilere isnat edilen suçu oluşturan olayların mevcut delillerle ilişkilendirilerek gösterilmemesi...", Yargıtay 3. CD T:25.03.2015, E:2015/7099 K:2015/10801 "...mağdurun soruşturma aşamasında İlçe Jandarma Komutanlığında verdiği 10/01/2014 tarihli ifadesinde, aracın arkasında birlikte oturdukları Urfa'da asker olan şahsın kendisinin burnuna elinin tersi ile vurduğunu beyan ettiği, aracı kullanan diğer şüphelinin kendisine yönelik darp eyleminde bulunduğu dair herhangi bir iddia ileri sürmediği, Dörtüyl Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamede, şüphelilerin iştirak iradesiyle müştekiyi darp ettikleri iddia edilmesine rağmen, bu iddiayı ortaya koyacak bir delilin iddianamede gösterilmediği ve dolayısıyla olayla ilişkilendirilmediği, bu nedenle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 174/1-a maddesi delaletiyle 170/4. maddesi gereğince verilen iade kararının yerinde olduğu gözetilerek...", Yargıtay 5. CD T: 10.04.2015, E: 2015/5365 K: 2015/9874 "...Ayvalık belediyesinde görevli olan şüphelilerin hangi ihalelerde komisyon üyesi olarak görev yaptıkları, mevzuata aykırı eylemlerinin ne olduğu, ne şekilde görevlerini ihmal ederek kötüye kullandıklarına dair bir anlatım bulunmadığı, iddianamede sadece şüphelilerin mevzuata aykırı eylemleri bulunduğu şeklinde genel ifadelerle yer verildiği gibi mevcut delillerle de eylemlerin ilişkilendirilmediği..." (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 22.12.2021)

olaylar ve deliller arasında bir tartışmada bulunup bulunmadığını değerlendirmektedir.⁴⁷⁸

3.2.2. İddianamenin İadesi

İddianamenin iadesi müessesesi 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile ceza muhakemesi sistemimize dahil olmuştur. İddianamenin iadesi eksik inceleme ve soruşturma yapılarak mahkemeye sunulan iddianamelerin yeniden gözden geçirilip düzeltilmesini sağlayan hukuksal yoldur.⁴⁷⁹ Bu müessese ile hukuken geçerli ve yeterli delil toplanmadan ve hatta dava açılma koşulları gerçekleşmeden dava aşamasına geçilmesi engellenmek istenmiş ve aynı zamanda da soruşturma aşamasının bütün yönleriyle tam ve doğru olarak nihayete erdirilmesi ve böylelikle de kamu davasının tek veya zorunlu olduğunda birbirini izleyen oturumlarda ve mümkünse bir günde sonuçlandırılması amaçlanmıştır.⁴⁸⁰

CMK m.174 iddianamenin iade nedenlerini düzenlemiştir. Anılan madde uyarınca davanın esasını görmeye görevli ve yetkili olan mahkeme iddianame ve soruşturma evrakının kendisine verildiği tarihten itibaren on beş gün içerisinde iddianamenin kabulüne veya iadesine karar verir. CMK m.170'de bir iddianamede şekil ve içerik olarak bulunması gereken hususlar ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Bu maddeye aykırı olarak düzenlenmiş bir iddianame, suçun sübutuna doğrudan doğruya etkisi olan bir delil toplanmadan düzenlenen iddianame, önödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulüne tabi olup da bu usuller uygulanmadan evvel düzenlenen iddianame, soruşturulması veya kovuşturulması izne veya talebe bağlı olan suçlarda izin veya talep alınmaksızın düzenlenen iddianamenin başsavcılığa iadesine karar verilmektedir.⁴⁸¹

Temel olarak iddianamenin iadesi hususundan anlaşılması gereken; mahkemeye gönderilen iddianamenin mahkemece değerlendirilerek ve kanunda sıralanan belirli sayıdaki ve mutad nedenlerle ilişkilendirilerek savcılığa iade edilmesidir. Bu müessese uyarınca Cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanan iddianamenin soruşturma dosyası ile birlikte mahkemeye gönderilmesi durumu kamu davası açılmış sayılabilmesi için tek başına yeterli değildir. Zira bu noktada mahkeme

⁴⁷⁸ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 415.

⁴⁷⁹ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 495.

⁴⁸⁰ Bkz: CMK m.174 gerekçesinden.

⁴⁸¹ Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 111; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 696; Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 509.

sunulan iddianameyi incelemekte ve varsa iade sebeplerini belirterek iddianameyi başsavcılığa iade etmektedir.⁴⁸² Bu müessese ile aynı zamanda iddianamenin özensiz hazırlanması durumları bertaraf edilerek, Cumhuriyet savcısı tarafından eksiksiz ve tam bir soruşturma yapılması sağlanmaktadır. Nihayetinde iddianamenin iadesi müessesesi ile birlikte mahkemelerin yargılama esnasında delil tespiti noktasında zaman kaybetmesinin önüne geçilmekte ve böylece kovuşturma aşaması kısa süre içerisinde nihayete erdirilmektedir. Böylelikle de kişilerin makul sürede yargılanma hakkına riayet edilmektedir.⁴⁸³

3.3. CUMHURİYET SAVCISININ KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞI KARARI VERMESİ

3.3.1. Genel Olarak

CMK m.160 uyarınca Cumhuriyet savcısı bir suç işlendiği haberini alır almaz işin gerçeğini araştırmak maksadıyla derhal soruşturma başlatmak mecburiyetindedir. Bu duruma kovuşturma mecburiyeti ilkesi adı verilmektedir. Yine bu ilkenin bir gereği olarak savcı soruşturma aşaması sonunda suçun işlendiği hususunda yeterli şüpheyeye ulaşırsa bu takdirde iddianame düzenleyecektir. Aksi halde ise savcı “*kovuşturmaya yer olmadığına dair karar*” verecektir.⁴⁸⁴ Uygulamada “*takipsizlik kararı*” olarak bilinen bu karar ile Cumhuriyet savcısı adliyeye intikal etmiş somut bir olay hakkında kamu adına kovuşturulmaya gerekli bir durumun bulunmadığını ilan etmektedir.⁴⁸⁵

CMK m.172 iki tür durumda KYOK kararı verilebileceğinden bahsetmiştir. Aşağıda detaylıca açıklayacağımız üzere; birincisi Cumhuriyet savcısına verilen takdir yetkisi (maslahata uygunluk ilkesi) uyarınca verilen KYOK kararlarıdır. İkincisi ise kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi ve kovuşturma olanağının bulunmaması sebebiyle verilen KYOK kararlarıdır. Ancak Cumhuriyet savcısının KYOK kararı verdiği haller bunlar ile sınırlı değildir. Zira cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hallerinde, şahsi cezasızlık

⁴⁸² Erkut Güçlü KAHRAMAN (2014), “Yeterli Şüphe Kavramının İddianamenin İadesi Kurumu Bakımından Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 126.

⁴⁸³ Birsen ELMAS 2016, agm. s. 208; Vuslat DİRİM (2012), “İddianamenin İadesi ve Yargıtay Uygulamaları”, *Fasikül Hukuk Dergisi* Sayı: 32, s. 13-17.

⁴⁸⁴ Vesile Sonay EVİK (2016), “Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı ve Denetimi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C:11 S:147-148, s. 10; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞIZ 2020, age. s. 517.

⁴⁸⁵ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 577-578; Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 1335-1336.

sebeplerinin bulunması halinde ve kamu davasının ertelenmesi kararı verildiğinde şüphelinin erteleme süresi içerisinde herhangi bir suç işlemediği durumlarda da KYOK kararı verilmektedir.⁴⁸⁶

Son olarak uygulamada kimi bazı durumlarda “*Ek Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar*” verildiği görülmektedir. Burada ki “Ek” ibaresi daha önceden verilen bir KYOK kararına ilaveten yeni bir KYOK kararı verildiğini belirtmek için kullanılmaz. Buradaki “Ek” ibaresi yalnızca somut soruşturma dosyası bakımından bazı iddialarla ilgili soruşturmayı ifade etmektedir. Bir soruşturma dosyası bakımında Ek KYOK kararı verilmişse ya söz konusu soruşturma dosyası bakımından bazı iddialarla ilgili olarak iddianame tanzim edilecektir. Ya da suçu işlediği düşünülen şüpheliler araştırılmaya devam edilecektir.⁴⁸⁷

3.3.2. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar Verilebilecek Haller

3.3.2.1. Yeterli Şüphe Oluşturacak Delil Elde Edilememesi

Cumhuriyet savcısı soruşturma aşamasının sonunda eldeki mevcut delillere bakarak şüphelinin olası bir yargılama neticesinde mahkum olma ihtimalinin beraat etme ihtimalinden daha kuvvetli olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapacaktır. Yapmış olduğu bu değerlendirme neticesinde şayet mahkumiyet ihtimalini daha kuvvetli görüyor ise bu durum şüphelinin somut eylemi işlediğine yönelik yeterli şüphenin söz konusu olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumda da kamu davası açmak maksadıyla iddianame düzenlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde ise yani Cumhuriyet savcısı tarafından toplanan deliller itibariyle şüphelinin beraat etme ihtimali mahkum olma ihtimalinden daha kuvvetli ise bu durumda kamu davası açılabilmesi için yeterli şüpheden söz edilemeyecektir. Bu durumda savcı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir.⁴⁸⁸ Yani yeterli şüphenin söz konusu olmaması kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilebilmesi için gerekli olan ön koşuldur. Yeterli şüphe oluşup oluşmadığına ise Cumhuriyet savcısı eldeki

⁴⁸⁶ Bahri ÖZTÜRK 2020, age. s. 404; Vesile Sonay EVİK 2016, agm. s. 10.

⁴⁸⁷ Cemre SAYGIN 2019, agt. s. 30.

⁴⁸⁸ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s. 518; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 712-713. Yargıtay 9. CD T: 18.03.2009 E: 2008/21903 K: 2009/3152 “...5271 sayılı CMK'nın 170/2 maddesi uyarınca soruşturma evresi sonunda toplanan delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturulmaması nedeniyle iddianame düzenlenmediğinin, Cumhuriyet savcısının soruşturma evresi sonunda kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememiş olması nedeniyle CMK'nın 172/1 maddesi uyarınca yazılı şekilde karar vermiş olduğunun karar gerekçesinden açıkça anlaşıldığı...” (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 24.12.2021)

mevcut deliller vasıtasıyla şüphelinin suçluluğu konusundaki tahmini ile ulaşacaktır. Ayrıca burada ifade edilmelidir ki savcının yaptığı yeterli şüphe değerlendirmesi, şahsi bir değerlendirme ve takdir yetkisinin kullanımından ibarettir. Ancak bu durum beraberinde keyfiliği getirmemeli bunun için de kovuşturmaya yer olmadığına dair karar gerekçelendirilmelidir.⁴⁸⁹

Bu noktada vurgulanması gerekir ki; Cumhuriyet savcısı etkin soruşturma yapmakla yükümlüdür. Somut olayın aydınlatılabilmesi maksadıyla soruşturma aşamasında gerekli olan bütün inceleme ve araştırmalar yapılmadan, elde edilmesi muhtemel deliller bakımından hukuka uygun bütün yöntemler kullanılarak bu delillerin toplanmasına yönelik bir faaliyette bulunulmadan yani kısacası gerekli tüm yollara başvurulmadan, yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilemediği ileri sürülerek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilemeyecektir. Son olarak savcının bu aşamada değerlendirme yetkisi bulunmakla birlikte bu yetki yargıcinkinden farklıdır. Zira savcı yeterli şüphenin söz konusu olup olmadığına ilişkin değerlendirme yaparken yargıç mahkumiyet yönünden değerlendirme yapmaktadır.⁴⁹⁰ Ayrıca ceza muhakemesi hukukunun temel ilkelerinden olan “şüpheden sanık yararlanır” ilkesini değerlendirme yetkisi Cumhuriyet savcısından daha çok yargıcı ilgilendirmektedir.⁴⁹¹

⁴⁸⁹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 578; Mustafa ÖZEN 2019, age. s. 713, Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ 2019, age. C:3 s. 1335-1336.

⁴⁹⁰ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 367; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 326-327. Buna ilişkin olarak YCGK T: 29.04.2009 E: 2009/6-35 K: 2009/103 “Soruşturma evresinin asıl yetkilisi olan Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez ceza yargılamasının temel amacı olan maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için soruşturmaya başlayacaktır. Ancak soruşturma sırasında maddi gerçeğe ulaşmak için nasıl bir yol izleyeceğine ve hangi kanıtların toplanması gerektiğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Aslında suçların çeşitliliği ve toplumsal yaşamın karmaşıklığı göz önüne alındığında böyle bir düzenlemenin çok da isabetli olmayacağı kuşkusuzdur. Cumhuriyet savcısının maddi gerçeğin ortaya çıkartılması amacına yönelik olarak hangi tür olaylarda hangi yolları takip edeceğine ilişkin mevzuatta bir açıklık bulunmamakla birlikte bu husus tamamen bilinmeyen bir konu da değildir. Daha önce karşılaşılan benzer olaylardaki hareket tarzı yoluyla kazanılan ve mesleki birikim olarak isimlendirilebilecek tecrübe, yargısal kararlar ve öğreti, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için Cumhuriyet savcısının yolunu aydınlatmaktadır. Somut olayda şikâyet dilekçesi üzerine, müştekinin ifadesinin alınmasından sonra telefonun en son hangi sim kartı ile kullanıldığının saptanabilmesi için ilgili kayıtların getirilerek incelenmesi ve sonucuna göre soruşturmanın yönlendirilmesi maddi gerçeğe ulaşma açısından zorunludur. Bunların yapılmaması durumunda soruşturma evresinin tamamlandığından söz edilemeyecektir. Cumhuriyet savcısınca, şikâyetçinin ifadesinin alınmasıyla yetinilip, “telefonun çalındığı hususunda delil bulunmadığı, düşürülüp kaybedildiği belirtildiğinden ve bu hali ile de eylemin suç teşkil etmemesi nedeni ile olay hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına,” gerekçesiyle verdiği kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın, maddi gerçeğe ulaşma yolunda gerekli soruşturmaya dayandırıldığı, başka bir deyişle CYY’nun istediği anlamda etkin bir soruşturmanın yapıldığı söylenemez. Bu nedenle yetersiz araştırmaya dayalı olarak verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın yerinde olmadığı tartışmasızdır.” (www. <https://karararama.yargitay.gov.tr> ET: 28.07.2021)

⁴⁹¹ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s. 518.

3.3.2.2. Kovuşturma Olanığının Bulunmaması

3.3.2.2.1. Genel Olarak

Soruşturma evresinden kovuşturma evresine geçilebilmesi için hali hazırda herhangi bir kovuşturma engelini bulunmaması gerekir. Bu noktada kovuşturma olanağının bulunmaması esasında dava şartlarının mevcut olmadığı anlamındadır. Dava şartlarının bulunmaması ise davanın açılmasına engel teşkil eder. Böylelikle soruşturmaya konu olan somut eylem hakkında; şikayet koşulunun gerçekleşmemesi, şüphelinin ölmesi, derdest davanın bulunması, dava zamanaşımı süresinin dolmuş olması, kovuşturma izni alınması gerekli olan bazı suçlar bakımından bu iznin alınmamış olması, ön ödemenin yerine getirilmemesi, uzlaştırmanın uygulanmamış olması ya da özel olarak öngörülmüş başkaca muhakeme şartlarının gerçekleştirilmediği hallerde Cumhuriyet savcısının soruşturmayı devam ettirmesi ihtimali söz konusu değildir. Dolayısıyla bahse konu durumlarda savcı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir.⁴⁹² Ancak bu noktada hemen bahsedilmelidir ki şüphelinin akıl hastası olduğu durumlarda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilemeyecektir. Zira burada şüpheliye güvenlik tedbiri uygulanabilmesi için üzerine atılı suçu işleyip işlemediğinin yargılama sonucunda sabit olması gerekmektedir.⁴⁹³ Uzlaşma ve ön ödeme müesseselerinin önemine binaen ayrıca açıklanması gerektiği düşünerek olumlu sonuçlandığı takdirde takipsizlik kararı verilmesi gereken bu iki kurumu ayrı başlıklar altında inceleyeceğiz.

3.3.2.2.2. Uzlaştırma

Esas itibarıyla Anglo-amerikan hukukunun bir parçası olan uzlaştırma müessesesinde; taraflar, fail ve mağdurla herhangi bir ilgisi olmayan üçüncü bir kişinin huzurunda uzlaşmaya yönelik iradelerini ortaya koymak suretiyle bir anlaşmaya varmaya çalışırlar. Bu noktada tarafların yaptığı anlaşma ile birlikte ceza uyumsuzluğu sona ermekte ve fail hakkında kamu davası açılmasının önüne geçilmektedir. Uzlaştırma müessesesi kamu davası açmada mecburilik ilkesinin bir istisnası niteliğindedir ve yasa gereği şartlar tamamsa uzlaştırma yoluna gidilmesi mecburidir.

⁴⁹² age s. 519; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 329. Bkz: Y. 11. CD T: 14.06.2010 E: 2009/16787 K: 2010/7000.

⁴⁹³ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 520 dn. 575. Bkz: Y. 4. CD T: 21.05.2008 E: 2007/11626 K: 2008/10272.

Uzlaştırma yoluna başvurulmaksızın düzenlenmiş bir iddianame bu sebeple iade edilir.⁴⁹⁴

Uzlaştırma müessesesi CMK m.253’de düzenlenmiştir. Öncelikli olarak şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekmektedir. Bunun yanında hangi suçların uzlaştırma kapsamında olduğu yine ilgili maddede sıralanmıştır. Şöyle ki; soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suçlar ile şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın TCK’da düzenlenen bazı suçlar uzlaştırma kapsamındadır.⁴⁹⁵ Ancak burada ifade etmek gerekir ki kural olarak takibi şikayete bağlı suçlar uzlaştırma kapsamında olsa dahi bu durumun istisnaları mevcuttur. Bunlardan birincisi takibi şikayete tabi olsa dahi cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez. İkincisi ise uzlaştırma kapsamına giren bir suç uzlaştırma kapsamına girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi halinde uzlaştırma yoluna gidilemez.⁴⁹⁶

Burada ifade etmek gerekir ki uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için soruşturma tamamlanmalı ve kamu davası açılması hususunda yeterli şüphenin varlığına ikna olunmuş olmalıdır. Yani uzlaştırma kurumu mevcut olmasaydı dosyanın mevcut durumu itibariyle iddianamelik olması gerekir. Şayet suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe söz konusu değilse ve ya da kovuşturma imkanı yoksa bu takdirde Cumhuriyet savcısı uzlaştırma yoluna başvurmaksızın doğrudan doğruya kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermelidir. Uzlaştırmacı dosya eline geçtiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde uzlaştırma işlemlerini tamamlar. Bu süre her defasında yirmi günü geçmemek üzere iki kez uzatılabilir. Uzlaştırmacı müzakerelerin sona ermesinin ardından bir rapor hazırlar ve bu rapora tarafların anlaşıp anlaşamadıklarını şayet anlaşmışlarsa bunun karşılığının ne olduğunu yazar ve bu raporu soruşturmayı yürütmekte olan Cumhuriyet savcısına gönderir. Uzlaştırma sonuçsuz kalmışsa savcı şüphelinin üzerine atılı suçtan dolayı hakkında iddianame düzenlemek mecburiyetindedir. Ancak uzlaştırma sonucunda şüpheli edimini bir kerede yerine

⁴⁹⁴ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 371.

⁴⁹⁵ Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 304. CMK m.253/1-b “*Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88), 2. Taksirle yaralama (madde 89), 3.Tehdit (madde 106, birinci fıkra), 4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), 5. İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi), 6. Hırsızlık (madde 141), 7. Güveni kötüye kullanma (madde 155), 8. Dolandırıcılık (madde 157), 9. Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165), 10. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), 11. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları”*

⁴⁹⁶ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 372.

getirirse bu takdirde savcı kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verecektir. Son olarak taraflar anlaşmak için müzakerede bulunurlar ancak neticede anlaşma sağlanamazsa ve böylece ilgili uyuşmazlık için dava yoluna gidilirse uzlaştırma müzakeresinin yapıldığı sırada yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturmada veya kovuşturmada yahut davada delil olarak kullanılamaz.⁴⁹⁷

3.3.2.2.3. Önödeme

Önödeme kurumu yasada düzenlenen bazı hafif suçlar için devletin, faille anlaşmasına imkan tanır. Fail anlaşma konusu edimi yerine getirirse bu takdirde yargılamadan vazgeçilir ve kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilir.⁴⁹⁸ TCK m.75’de düzenlenen ön ödeme uzlaşma kapsamında olan suçlar hariç, yalnızca adli para cezasını gerektiren ve yasada öngörülen hapis cezasının üst sınırı altı ayı aşmayan suçlar bakımından uygulama alanı bulmaktadır.⁴⁹⁹ Önödeme kurumu da tıpkı uzlaştırma gibi kamu davası açılmasında mecburilik ilkesinin istisnası niteliğindedir. Şartlar tamamsa Cumhuriyet savcısının önödeme kurumunun uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Bu noktada savcı yürütmüş olduğu soruşturmanın önödeme kapsamına giren bir suçu oluşturduğu ve şüphelinin somut suçu işlediğine yönelik olarak yeterli şüphe derecesine ulaştığında önödeme müessesesini uygulamak zorundadır.⁵⁰⁰ Burada ifade edilmelidir ki hem önödeme hem de uzlaşma kapsamında olan bir suç bakımından önödeme müessesesinin işletilmesi mümkün değildir. Bu noktada uzlaşma daha önceliklidir. Zira uzlaşma kişilerin kendi aralarındaki anlaşmadır. Bu noktada temel amaç mağdurun zararını gidermek olduğundan öncelikle uzlaştırma müessesesi uygulanmaktadır.⁵⁰¹

⁴⁹⁷ agt s. 373-374; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 681.

⁴⁹⁸ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 359.

⁴⁹⁹ Bunun yanında TCK m.75/6 uyarınca “TCK’da yer alan: a-1. Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (98 inci maddenin birinci fıkrası), 2. Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması (madde 171), 3. Çevrenin taksirle kirletilmesi (182 nci maddenin birinci fıkrası), 4. Özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma (264 üncü maddenin birinci fıkrası), 5. Suçu bildirmeme (278 inci maddenin birinci ve ikinci fıkraları), suçları, b) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 108 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suç, c) (21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 74 üncü maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan suç, d) 4/11/2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanununun 32 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan suçlar bakımından Önödeme kurumu uygulanmaktadır.”

⁵⁰⁰ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 374; Asım KAYA 2020, age. s. 70.

⁵⁰¹ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 299.

Nihayetinde önödeme tabi olan bir suç söz konusu olduğunda şüpheliye Cumhuriyet Başsavcılığınca bir tebligat yapılmaktadır. Bu tebligatta şüphelinin ödemesi gereken para tutarı ve bu tutarı ödemediği takdirde hakkında iddianame düzenleneceği hususları yazılır. Şüpheli bu tebligat üzerine belirlenen adli para cezası tutarını on gün içerisinde öderse kamu davası açılmaz dolayısıyla kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilir. Bu noktada on günlük süre tebligatın yapıldığı günün ertesi gününden itibaren işlemeye başlar.⁵⁰²

3.3.2.3. Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisini Kullanması

3.3.2.3.1. Cezayı Kaldıran Şahsi Sebep Olarak Etkin Pişmanlık Halleri

Etkin pişmanlık en temel manada suçun unsurlarının bütünüyle oluşmasından sonra failin pişmanlık duyarak meydana gelen zararı veya tehlikeyi ortadan kaldırmak veya azaltmak için giriştiği aktif çabanın karşılığı olarak kendisine verilecek olan cezanın kaldırılması veya azaltılmasıdır. Bu noktada etkin pişmanlık suçun unsurları ile bağlı olmayıp, suçun oluşup oluşmadığı noktasında da etkili değildir. Zira etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için evvela tamamlanmış bir suç olmalıdır. Ayrıca söz konusu suç bakımından yasada etkin pişmanlık hali düzenlenmeli, fail meydana gelen sonuç veya tehlike bakımından bizzat pişmanlık duymalı ve yasada belirtilen süre içerisinde pişman olmalıdır. Bu noktada bahsedilmelidir ki etkin pişmanlık için kanunda öngörölmüş ortak bir usul mevcut değildir. Suçun nev'ine göre mağdurun zararının giderilmesi, yetkili makama bildirim yapılması, söz konusu imara aykırı yapının ortadan kaldırılması gibi özel düzenlemeler kanunda mevcuttur.⁵⁰³

Burada suç işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturacak delile ulaşılmış olsa dahi Cumhuriyet savcısı kamu davasının açılmaması noktasında takdir yetkisini kullanabilir.⁵⁰⁴ TCK'da cezayı kaldıran etkin pişmanlık halini gerektiren suçlar açıkça düzenlenmiştir.⁵⁰⁵ Nihayetinde suçun işlendiği hususunda yeterli şüpheye ulaşan Cumhuriyet savcısı şüphelinin eyleminin yasada etkin pişmanlık hükümleri

⁵⁰² age s. 299-300; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 681.

⁵⁰³ age s. 333; Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 378.

⁵⁰⁴ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 120.

⁵⁰⁵ TCK'da düzenlenen cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren suçlar şunlardır: Organ ve doku ticareti (TCK m. 93/1), Karşılıksız yararlanma (TCK m. 168/5), İmar kirliliğine neden olma (TCK m. 184/5), Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m. 192/1-2-4), Para kıymetli damga, para veya kıymetli damgaları yapmaya yarayan araçlarda sahtecilik (TCK m. 201), Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (TCK m. 221), Rüşvet (TCK m. 254), Yalan tanıklık (TCK m. 274/1), Yalan yere yemin (TCK m. 275/2), Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (TCK m. 282/5), Suç için anlaşma (TCK m. 316/2) suçları.

uygulanabilecek suçlar arasında olduğunu tespit etmekle birlikte şüphelinin etkin pişmanlık içerisinde olup olmadığını da araştırmak mecburiyetindedir. Böylece etkin pişmanlığın varlığına ilişkin delil elde eden savcı CMK m.171/1 kapsamında takdir yetkisine haiz olacaktır ve takdir yetkisi kapsamında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verebilecektir. Ancak burada dikkat etmek gerekmektedir ki savcının CMK m.171/1'deki takdir yetkisini kullanabilmesi için o suça ilişkin olarak yasanın etkin pişmanlık hükmünün düzenlenmiş olması ve etkin pişmanlık halinin cezanın tamamen ortadan kaldırılmasını öngörmesi gerekir. Zira cezanın indirilmesini gerektiren etkin pişmanlık halinde savcı takipsizlik kararı veremeyecektir. Ayrıca son olarak fail bizzat pişmanlık duyması gerekmektedir. Ancak istisnai olarak fail bizzat pişmanlık göstermese bile TCK m.168/5 uyarınca mağdurun zararı, failin yakınları yahut üçüncü kişiler tarafından giderilse dahi savcı takipsizlik kararı vermelidir.⁵⁰⁶

3.3.2.3.2. Şahsi Cezasızlık Sebebinin Bulunması

Cumhuriyet savcısının kamu davası açmayabileceği ikinci hal şahsi cezasızlık sebeplerinin mevcudiyetidir. TCK'da yer alan çeşitli hükümlerde şahsi cezasızlık sebepleri düzenlenmiştir. Malvarlığına karşı işlenen suçlardan yağma hariç olmak üzere bazı kişilerin zararına işlenmesi (TCK m.167/1), yalan tanıklık suçunun yakın akrabayı korumak maksadıyla işlenmesi (TCK m.273), kişinin işlemiş olduğu suçun delillerini değiştirmesi yahut gizlemesi (TCK m.281/1), suçluyu kayırma suçunun yakın akrabayı korumak maksadıyla işlenmesi (TCK m.283) suçları şahsi cezasızlık sebeplerine örnek olarak verilebilir.⁵⁰⁷ Burada görüldüğü üzere TCK'da şahsi cezasızlık sebepleri genel olarak suç bazında düzenlenmiştir. Bu durumun istisnası TCK m.22/6'da yer almaktadır. Madde hükmü uyarınca;

“Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir halinde verilecek ceza yarısından altıda bire kadar indirilebilir.”

Burada tekraren vurgulanmalıdır ki Cumhuriyet savcısının kamu davası açmamak noktasında takdirini kullanabileceği yegane hal basit taksir halidir.⁵⁰⁸

⁵⁰⁶ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 378-379; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 509; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 334-337; Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 688 vd.

⁵⁰⁷ Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 121.

⁵⁰⁸ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 380-381.

Şahsi cezasızlık sebepleri esas itibariyle cezalandırılmaya engel sebepler arasındadır. Bu noktada eylemin tipe uygunluğu, hukuka aykırı olması ve failin kusurluluğu noktasında herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla cezalandırmaya engel olan sebepler somut eylemi teknik olarak suç olmaktan çıkarmaz. Yalnızca yasa koyucunun takdir ettiği çeşitli sebeplerden dolayı failin cezalandırılmamasını sağlar. Burada eylemin haksızlık oluşturma niteliği devam ettiğinden dolayı şahsi cezasızlık sebepleri hukuka uygunluk sebeplerinden ayrılmaktadır.⁵⁰⁹

Bu noktada dikkat etmek gerekir ki şahsi cezasızlık sebebi neticesinde herhangi bir ceza öngörülüyorsa Cumhuriyet savcısı takdir yetkisine dayanarak kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verebilir. Bunun yanında cezasızlık ve ceza indirimi bir arada bulunuyorsa Cumhuriyet savcısı takdirini yine kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verme noktasında kullanabilir. Örneğin TCK m.129/3'te düzenlenen "karşılıklı hakaret" durumunda savcı takdirini kamu davası açılmaması noktasında kullanabilir. Ancak şayet ortada yalnızca ceza indirimi yapılmasını gerektiren bir durum varsa bu durumda Cumhuriyet savcısı kamu davası açmak mecburiyetindedir. Aksi takdirde yargıç yerine geçip yargısal bir değerlendirme yapmış olur.⁵¹⁰

3.3.2.3.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesesi; halihazırda kamu davası açabilmek hususunda yeterli şüphe bulunan somut olayın failinin eylemi ve alacağı cezanın kişiliğine olan etkisi göz önüne alınarak açılacak olan davadan bir takım başkaca koşullarında varlığıyla beraber ve failin bir süreliğine göstereceği iyi halde dikkate alınarak vazgeçilmesidir.⁵¹¹ Yine burada da suç işlendiği hususunda yeterli şüphe bulunmasına rağmen Cumhuriyet savcısının kamu davası açmamak noktasında takdir yetkisi bulunmaktadır.⁵¹² Maslahata uygunluk ilkesinin uygulandığı diğer hallerde de olduğu gibi bu müessese bakımından da Cumhuriyet savcısı tam manasıyla bir takdir yetkisiyle donatılmıştır. Ancak savcının bu konu bakımından takdir yetkisini kullanabilmesi için yasada belirtilen objektif ve sübjektif koşulların bir kül halinde

⁵⁰⁹ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 510-511.

⁵¹⁰ Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 337-338.

⁵¹¹ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 472; Ali Rıza TÖNGÜR (2015), "Metrukiyete Uğramış Bir Kurum: Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi", *Fasikül Hukuk Dergisi* S:67, s. 8.

⁵¹² Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 122.

gerçekleşmiş olması gerekmektedir.⁵¹³ Bu noktada yasada düzenlenen objektif koşullar şunlardır: Yeterli suç şüphesinin mevcut olması, yürütülmekte olan soruşturmanın uzlaştırma ve önödeme müesseselerinin kapsamına girmemesi, şüpheliye isnat edilen suçun üst sınırının 3 yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren suçlardan olması ve şüphelinin üzerine atılı suçun suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları ve yine örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar, kamu görevlisi tarafından görevi sebebiyle ve kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan olmaması gerekir.⁵¹⁴ Yine yasada düzenlenen ve şüpheli bakımından bulunması gereken sübjektif koşullar ise şunlardır: Şüphelinin daha önceden işlemiş olduğu kasıtlı bir suçtan dolayı mahkum edilmemiş olması, yürütülen soruşturmada kamu davası açılmasının ertelenmesi kararı verilmesiyle birlikte şüphelinin yeniden suç işlemekten çekineceği kanaatine varılması, kamu davası açılmasının ertelenmesinin davanın açılmasına nazaran şüpheli ve toplum için daha yararlı olması, suç neticesinde mağdurun veya kamunun uğradığı zararın Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen tutarda aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin etmek suretiyle tamamen giderilmesi koşulları bir arada bulunmalıdır.⁵¹⁵

Nihayetinde kamu davası açılmasının ertelenmesine ilişkin koşulların tamam olduğunu tespit eden Cumhuriyet savcısı, takdir yetkisini kullanmak suretiyle şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verebileceği gibi takdir yetkisini kullanmadan yeterli şüphenin hasıl olduğunun tespitiyle kamu davası açmak için iddianame düzenleyebilir. Son olarak kamu davası 5 yıl süreyle ertelenebilmektedir. Ancak çocuklar için bu süre 3 yıldır.⁵¹⁶

3.3.3. Kararın Denetimi

3.3.3.1. Genel Olarak

Bu yola başvurulmasıyla birlikte Cumhuriyet savcısı tarafından verilen ve idari nitelikte olan kovuşturamama kararı yargısal bir denetimden geçirilmiş olmaktadır. Kovuşturmaya yer olmadığına dair verilen karara karşı böyle bir yolun kabul edilmesinin esas amacı savcının kamu davası açmak noktasındaki mecburiyetini

⁵¹³ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 383.

⁵¹⁴ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 511; Ali Rıza TÖNGÜR 2015, agm. s. 11.

⁵¹⁵ age s. 512; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 125.

⁵¹⁶ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 385; Hüseyin ŞİK 2018, age. s. 317.

denetlemektir. Zira yukarıda da bahsettiğimiz üzere bu sistem bakımından savcı bir suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe edindiğinde kamu davası açmaya mecbur olduğundan burada değerlendirmesini eksiksiz ve somut olaya uygun bir şekilde yapıp yapmadığına ilişkin bir denetim söz konusudur.⁵¹⁷

CMK m.173/1 gereğince;

“Suçtan zarar gören, kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edebilir.”

Bu noktada ifade edilmelidir ki kovuşturmayaya yer olmadığına dair verilen kararın ortadan kaldırılması amacıyla yapılan başvuru, bir uyumsuzluğa ilişkin olduğundan dolayı en nihayetinde bir davadır. Bu haliyle tali ceza davalarından birisidir. İtiraz ise esas itibariyle kanun yollarından birisidir. Dolayısıyla kanun yolu bağlamında itirazın söz konusu olabilmesi ortada verilmiş olan bir karar bulunmalı ve bu karar ikinci bir yargılama makamının önüne götürülmelidir. Oysa burada kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar veren savcılık bir yargılama makamı değildir. Öncesinde de herhangi bir yargılama makamına başvurulmamıştır. Burada ilk defa bir yargılama makamına gidileceğinden dolayı yasada “itiraz” adı verilen bu davayı “kovuşturma davası” olarak anmak daha doğru olacaktır.⁵¹⁸

Sulh ceza hakimliği itiraz üzerine karar vermek için soruşturmanın genişletilmesi gerektiği kanaatine ulaşırsa bu takdirde o yer Cumhuriyet Başsavcılığına açıkça belirterek talepte bulunabilir. Şayet kamu davası açılması için yeterli neden mevcut değilse bu takdirde de istemi gerekçeli bir şekilde reddedecek ve dosyayı Cumhuriyet savcısına gönderecektir. Bunun üzerine Cumhuriyet savcısı kararı ilgililere (itiraz edene ve şüpheliye) bildirecektir.⁵¹⁹

⁵¹⁷ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 360-361; Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 504-505.

⁵¹⁸ Aynı yönde görüş için Bkz: Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 522; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 131, Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2020, age. s. 682-683; Erdener YURTCAN 2019b, age. s. 505.

⁵¹⁹ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 132; Rifat ÇULHA, DEMİRAĞ, Ayşe NUHOĞLU, Salih OKTAR ve Durmuş TEZCAN 2018, age. s. 178-179.

3.3.3.2. Takdir Yetkisine Dayanılarak Verilen Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararının Denetimi

Burada Cumhuriyet savcısınca verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz yoluna gidilebilmesi halinden ayrı bir durum söz konusudur. Zira bu husus *Cumhuriyet savcısının kararına itiraz* başlıklı CMK m.173/5’de “*Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmaması hususunda takdir yetkisini kullandığı hâllerde bu madde hükmü uygulanmaz.*” Denilmek suretiyle açıkça belirtilmiştir. Bir başka ifadeyle Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullanarak verdiği kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı itiraz denetim yolu kanun’da kabul edilmemiştir.⁵²⁰

Daha önce de belirttiğimiz üzere Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullanarak vermiş olduğu KYOK kararları cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların varlığı veya şahsi cezasızlık nedenlerinden ibarettir. İşte savcının bu kapsamda vermiş olduğu kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlarına karşı itiraz yoluna gidilemeyecektir. Doktrinde bu durum savcının kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verirken takdirinde hatalı olabileceği yahut bu durumun suiistimal edilebileceği böylelikle de beraberinde keyfiliği getireceği nedenleriyle eleştirilmiştir.⁵²¹ Dolayısıyla bu noktada hemen belirtmelidir ki hukuk devletinde denetime muhtaç olmayan hiçbir yetki mevcut değildir. Savcının bu kararına denetim yolunu kapatmak kimi zaman bu yetkinin kötüye kullanılmasına sebebiyet verebilir. Buna karşılık olarak Cumhuriyet savcısı tıpkı yargıç gibi bir hukuk uzmanıdır ve yargısal faaliyetin bir parçasıdır. Soruşturma evresindeki tek yetkili hukukçu olan Cumhuriyet savcısına duyulan güven adli makama olan güvendir. Yargıç kovuşturma evresinin sonunda nasıl ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verebiliyorsa savcı da etkin pişmanlık hallerinde ve şahsi cezasızlık sebeplerinin varlığında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilmelidir. Ancak pek tabii olarak yargıya olan güvenin devamlılığı ve hak arama hürriyetinin sınırlandırılmaması maksadıyla bu karara karşı da denetim yolu öngörülebilir.⁵²²

⁵²⁰ Tuğçe ÇİTFÇİ 2020, agt. s. 386; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 522.

⁵²¹ Doğan SOYASLAN 2016, age. s. 362.

⁵²² Tuğçe ÇİTFÇİ 2020, agt. s. 387; Hüseyin ŞIK 2018, age. s. 344.

3.3.4. Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı Verilmesi Sonrasında Yeniden Kamu Davası Açılması

Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararı kesin hüküm niteliğini haizdir. Bu sebeple de kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen bir olay hakkında iddianame düzenlemek mümkün değildir. Bu düzenlemeyle birlikte hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen şüphelinin dava zamanaşımı süresi boyunca iddianame düzenlenmesi tehdidiyle karşı karşıya gelmesi engellenmeye çalışılmıştır. Bu noktada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen bir olay hakkında yeniden iddianame düzenlenememesi kuralının üç istisnası mevcuttur. Bunlardan ilki kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra yeni bir delilin ortaya çıkması. İkincisi kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz edilmesi ve akabinde itirazı inceleyen merciin itirazı haklı görüp kararı kaldırması. Üçüncüsü ise etkin soruşturma yapılmadığının AİHM kararıyla tespit edilmesidir.⁵²³

3.4. CUMHURİYET SAVCISININ SERİ MUHAKEME USULÜNÜ UYGULAMASI

3.4.1. Genel Olarak

24.10.2019 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı “Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 23. maddesi ile birlikte CMK’nın mülga 250. maddesi yeniden düzenlenerek hukukumuzda *seri muhakeme usulü* girmiştir.⁵²⁴ Seri muhakeme usulü, Cumhuriyet Savcısı tarafından kanun’da sayılan katalog suçlarla sınırlı kalmak üzere⁵²⁵ ve şüphelinin müdafii huzurundaki onayı ile birlikte somut suça ilişkin

⁵²³ Tuğçe ÇİFTÇİ 2020, agt. s. 389.

⁵²⁴ Hüsnü ALDEMİR (2020), *Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri 2.* Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 18.

⁵²⁵ Bu suçlar CMK m.250/1’de tahdidi olarak sayılmıştır. Anılan madde uyarınca;

“(1) Soruşturma evresi sonunda aşağıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanır:

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra), 2. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170), 3. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra), 4. Gürültüye neden olma (madde 183), 5. Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra), 6. Mühür bozma (madde 203), 7. Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206), 8. Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (madde 228, birinci fıkra), 9. Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268), suçları.

b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanununun 13 üncü maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar.

c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 93 üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç.

yaptırımın belirlendiği, sonrasında mahkemeden bu yaptırımın hüküm haline dönüştürülmesinin talep edildiği bir özel muhakeme usulüdür.⁵²⁶ Seri muhakeme usulüne başvurma koşulları ve sürecin uygulanış şekli CMK m.250'de ve Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğ'inde düzenlenmiştir. Bu yargılama usulüyle birlikte katalogta sayılan ve belirli bir önem derecesinin altında kalan suçlar bakımından genel muhakeme sürecinin kısaltılması ve söz konusu suçlara kısa bir süre içerisinde, etkili ve orantılı bir karşılık verilmesi amaçlanmıştır.⁵²⁷

3.4.2. Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Koşulları ve Uygulanamayacağı Haller

Yukarıda da ifade edildiği üzere seri muhakeme usulü yalnızca CMK m.250/1'de yer alan katalog suçlar bakımından uygulanabilir. Bu suçlar tahdidi bir şekilde sayılmıştır ve çoğaltılamaz.⁵²⁸ Bunun yanında seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için soruşturmanın sonunda katalogta yer alan suçların işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmesi gerekmektedir. İddianame düzenlenmesini gerektirecek şüphe derecesi olan yeterli şüpheye ulaşamadığında savcı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmelidir. Zira savcının düzenlemiş olduğu seri muhakeme usulü talepnameşi, iddianameye karşılık gelmektedir. Burada gerekli olan bir diğer şart, Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma sonunda kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmemesidir. Esasında burada savcı tarafından verilmiş bir erteleme kararı yoksa ve şartları mevcutsa seri muhakeme usulü uygulanmak zorundadır. Aksi durum iddianamenin

d) 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı *Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanunun 2 nci maddesinde belirtilen suç.*

e) 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı *Kooperatifler Kanununun ek 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç*”

⁵²⁶ Mustafa Ruhan ERDEM ve Candide ŞENTÜRK (2019), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kuru Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m.250)”, *Ceza Hukuku Dergisi* C:14 S:41, s. 574; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 619-620.

⁵²⁷ Madde gerekçesinden. Hakan KIZILARASLAN (2019b), “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C:14 S:183-184, s. 1915; Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 18-19; Ercan YAŞAR (2020), “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü”, *Adalet Dergisi* 2020/2 65. Sayı, s. 259-260.

⁵²⁸ Abdullah Batuhan BAYTAZ (2020), “Seri Muhakeme Usulü”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 2020 8(2), s. 237; Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 59; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 621.

iadesi sebebidir.⁵²⁹ Yine belirtilmelidir ki seri muhakeme usulü, Cumhuriyet savcısının ilgili soruşturmaya ilişkin olarak delil toplama yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Zira bu usul herhangi bir sebepten dolayı uygulanamaz hale geldiğinde soruşturmaya geri dönecektir. Bu sebepten soruşturma tıpkı genel muhakeme sürecindeki gibi yönetilmeli ve deliller toplanmalıdır.⁵³⁰ Yine seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için şart, şikayet, izin, müracaat, talep, karar veya mütalaa gibi kovuşturma engeli olarak kabul eden hallerden birinin mevcut olmaması gerekir. Son olarak ise seri muhakeme usulü şüpheliye Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilmeli, şüpheli de teklifi müdafî huzurunda kabul etmelidir.⁵³¹

Katalogda yer alan suçlar bakımından her durumda seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün değildir. Şöyle ki; şüphelinin yaş küçüklüğü (TCK m.31), akıl hastalığı (TCK m.32), veya sağır ve dilsizlik (TCK m.33) halleri söz konusu ise, suç yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali bulunan kişilerden biri ile birlikte işlenmişse, iştirak halinde işlenen suçlar bakımından şeriklerden birisi seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmiyorsa, seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suç, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmişse, suç önödeme veya uzlaştırma kapsamındaysa seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün değildir.⁵³²

3.4.3. Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Şekli

Seri Muhakeme usulü esasında iki temel aşamadan ibarettir. Birinci aşama savcılık tarafından yapılması gereken işlemler, ikincisi aşama ise mahkeme aşamasında yapılması gereken işlemlere ilişkindir.⁵³³

3.4.3.1. Savcılık Aşamasında Yapılması Gereken İşlemler

Cumhuriyet Savcısı veya kolluk şüpheliyi seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirir. Sonrasında savcı, şüphelinin kolluk tarafından bilgilendirilip

⁵²⁹ Gökhan TANERİ (2021), *Seri Muhakeme Usul-Şartlar-Suçlar ve Hüküm ve Basit Yargılama Usulü* 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 40; Abdullah Batuhan BAYTAZ 2020, agm. s. 241; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 620-621.

⁵³⁰ Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 26-27; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 620; Hakan KIZILARASLAN 2019b, agm. s. 1916-1917.

⁵³¹ Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 62-64; Mustafa Ruhan ERDEM ve Candide ŞENTÜRK 2019, agm. s. 588.

⁵³² agm s. 589; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 622; Ercan YAŞAR 2020, agm. s. 263-265.

⁵³³ Gökhan TANERİ 2021, age. s. 41

bilgilendirilmediğine bakmaksızın seri muhakeme usulünün uygulanması amacıyla şüpheliyi davet eder.⁵³⁴ Ancak bu usulün teklif edilebilmesi amacıyla şüpheli hakkında zorla getirme kararı verilemez ve yakalama emri çıkarılamaz. Şüpheli davet üzerine mazeretsiz olarak hazır bulunmazsa veya yurt dışında bulunması yahut herhangi bir sebeple kendisine ulaşılamazsa Cumhuriyet savcısı tarafından bu durum tutanağa bağlanır ve soruşturmaya genel hükümlere göre devam edilir.⁵³⁵ Davet üzerine hazır bulunan şüpheliye seri muhakeme usulü teklif edilmeden önce bu konuda bilgilendirme yapılır.⁵³⁶ Bu bilgilendirmenin ardından şüpheliye seri muhakeme usulünü kabul edip etmediği sorulur. Aynı zamanda belirtmek gerekir ki bu usule ilişkin olarak yapılan bilgilendirme ve teklifin SEGBİS veya istinabe yoluyla da yapılması mümkündür. Şüphelinin teklifi değerlendirmek üzere süre talep etmesi halinde kendisine bir ayı aşmamak üzere makul bir süre verilir. Verilen sürenin sonunda mazeretsiz olarak gelmezse yahut bu usulünün uygulanmasını kabul etmezse bu takdirde soruşturmaya genel hükümlere göre devam olunur.⁵³⁷ Şüpheli seri muhakeme usulünü kabul edecekse bu durum müdafî huzurunda olmalıdır. Bu nedenle şüpheliden kendisine bir müdafî seçmesi istenir. Müdafî bulunmayan şüpheli için istemi aranmaksızın müdafî görevlendirilir. Şüpheli müdafî huzurunda teklifi kabul ederse bu durumda Cumhuriyet savcısı ve şüpheli ile müdafî tarafından imzalanan seri muhakeme kabul tutanağı düzenlenir.⁵³⁸ Bunun ardından Cumhuriyet savcısı TCK m.61/1’de sayılan hususları göz önünde bulundurarak suçun yasal tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit ettiği temel cezadan koşulları varsa

⁵³⁴ agm s. 267-268; Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 66. Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği m.9/1 “Davet; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle de yapılabilir.”

⁵³⁵ age s. 65; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 622-623.

⁵³⁶ Ercan YAŞAR 2020, agm. s. 271. Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği m.10/1 “İsnat edilen eylem, eylemin oluşturduğu suç ile bu suçun seri muhakeme usulü kapsamına girdiği, kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu, özgür iradesiyle ve müdafî huzurunda kabul ettiği takdirde bu usulün uygulanacağı ve belirlenecek temel cezanın yarı oranında indirileceği, Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı, bu hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurabileceği, teklifin kabulünün ancak müdafî huzurunda gerçekleştirilebileceği, seçtiği bir müdafî yoksa istemi aranmaksızın kendisine bir müdafî görevlendirileceği, mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar her aşamada seri muhakeme usulünden vazgeçebileceği, mahkemece verilen hükmün adli siciline kaydedileceği, bu usulün uygulanmasını kabul etmediği takdirde genel hükümlere göre hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı, genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacağı, hususlarına ilişkindir.”

⁵³⁷ Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 64-65; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 623-624; Gökhan TANERİ 2021, age. s. 55-56.

⁵³⁸ Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 72; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 624-625.

zincirleme suçla ilişkin hükümleri de uygulayacak sonrasında belirlediği cezadan yarı oranında indirim yapacak ve böylelikle nihai yaptırımı belirlemiş olacaktır. Savcı belirlemiş olduğu sonuç ceza, koşulları bulunuyorsa TCK m.50'ye göre seçenek yaptırımlara çevirebilir veya TCK m.51 uyarınca infazını erteleyebilir. Bunun yanında yine koşulları mevcutsa CMK m.231 uyarınca hükmün açıklanmasını geri bırakabilir. Ayrıca seri muhakeme usulü uygulanarak yaptırımın belirlenmesi, güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasını engellemez. Örneğin; seri muhakeme usulünün uygulandığı bir suçun işlenmesinde kullanılan eşyanın TCK m.54 bağlamında müsaderesi mümkündür.⁵³⁹ Nihayetinde, seri muhakeme usulü teklifi şüpheli tarafından kabul edilmişse bu takdirde Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünün uygulanması mahkemeden yazılı olarak talep eder. Bu talep yazısına uygulamada “*talepname*” adı verilmektedir.⁵⁴⁰

3.4.3.2. Mahkeme Aşamasında Yapılması Gereken İşlemler

CMK m.250/1'de sayılan suçlar asliye ceza mahkemesinin görev alanına girmektedir. Dolayısıyla burada görevli mahkeme asliye ceza mahkemesidir.⁵⁴¹ Burada mahkeme öncelikle seri muhakeme talepnamesini unsurla bakımından incelemektedir. Mahkeme talepnamede eksik ve/veya hatalı yönler olduğunu tespit ederse, eksik yönlerin tamamlanması ve/veya hataların giderilmesi maksadıyla talepnameyi Cumhuriyet Başsavcılığına geri gönderir.⁵⁴²

Mahkeme, şüpheliye inat edilen suçun seri muhakeme usulünün uygulanacağı suçlar arasında olmadığına karar verirse veya şüpheliye seri muhakeme usulü teklifinin Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmadığını ve şüphelinin teklifi müdafii huzurunda kabul etmediği tespit ederse talebi reddeder. Bu durumda dosya başsavcılığa iade edilir ve soruşturma genel hükümlere göre sonuçlandırılır. Ancak böyle bir durumda şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları

⁵³⁹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 625-626; Hakan KIZILARSLAN 2019b, age. s. 1931-1937; Gökhan TANERİ 2021, age. s. 58-65.

⁵⁴⁰ Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 111; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 626.

⁵⁴¹ Gökhan TANERİ 2021, age. s. 101.

⁵⁴² Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği m.13/2 “*Talepnamede bulunması gereken hususların bulunmaması (m.12’de belirtilmiştir.), belirlenen yaptırımı maddi hata yapılan, yaptırım hakkında Kanununun 231 inci veya Türk Ceza Kanununun 50 ve 51 inci maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği anlaşılan, teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmeyen, talepnamenin eksikliklerin tamamlanması amacıyla Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilir.*”

ile bu usulün uygulanması ilişkin diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma aşamalarında delil olarak kullanılamaz.⁵⁴³

Mahkeme, taleplemede yukarıda bahsedilen eksiklikler ve/veya hataların olmadığına kanaat getirirse şüpheliyi müdafî huzurunda seri muhakeme usulü konusunda dinler. Mahkeme aynı zamanda burada Cumhuriyet savcısı tarafında seri muhakeme usulünün uygulanmasının teklif edildiğini ve şüphelinin bu teklifi müdafî huzurunda kabul ettiğini tespit etmelidir. Bundan sonra mahkeme şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki *mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa* taleplemede belirtilen cezadan daha ağır olmamak şartıyla bir hüküm kurar.⁵⁴⁴

3.4.4. Mahkemenin Kararına Karşı Kanun Yolu

CMK m.250/14 gereğince seri muhakeme usulüne yönelik olarak mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir. İlgili fıkrada itirazı kimlerin yapabileceğinden bahsedilmemiştir. Dolayısıyla genel hükümler gereğince; şüpheli, müdafî, Cumhuriyet savcısı, suçun mağduru ve şikayetçilerin itiraz hakkı olduğunun kabulü gerekir. Ayrıca itirazı inceleyecek makam CMK m.267 ve devamındaki genel hükümlere göre belirlenir. Burada itiraz mercii, Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanmasının şüpheliye teklif edilip edilmediği, mahkemenin şüpheliyi

⁵⁴³ Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 279; Abdullah Batuhan BAYTAZ 2020, agm. s. 259-260; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 628.

⁵⁴⁴ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 627-628; Hakan KIZILARASLAN 2019b, agm. s. 1941-1944. CMK m.250/9'da mahkemeye delilleri takdir etme yetkisi vermeyen hükmün ilgili kısmı iptal edilmiş ve iptal kararı doğrultusunda yeniden düzenleme yapılmıştır. AYM T: 31.03.2021 E: 2025/35 K: 2021/26 "...taleple belirlenen yaptırım doğrultusunda...ibaresi kanun koyucunun mahkemenin yargı yetkisini kullanırken yani bağımsız olarak vicdani kanaatine göre hüküm verirken buna müdahale etmek suretiyle takdir yetkisini kaldırması ya da kısıtlaması, yargı yetkisinin kullanılmasına ve mahkemenin bağımsızlığına müdahale edilmesi sonucunu doğurur....44. mahkemenin yalnızca Cumhuriyet savcısının taleplemede belirlediği yaptırımla bağlı kalarak dosyanın esasına yönelik değerlendirme yapma ve gerektiğinde müdahalede bulunma imkânına sahip olmaması, yargısal yetkinin kullanımıyla doğrudan ilgili olan hâkimin Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun vicdani kanaatine göre delilleri takdir ederek maddi gerçeğe ulaşma ve nihayetinde kesin hüküm verme faaliyetini sınırlamaktadır. Bu yönüyle kural, Anayasa'nın 9., 138. ve 140. maddelerinde düzenlenen yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılması ve hâkimin vicdani kanaatine göre hüküm vermesi ilkelerine aykırıdır. 45. Öte yandan Anayasa'nın anılan maddelerinde düzenlenen yargı yetkisi ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesi ile 38. maddesinde düzenlenen masumiyet (suçsuzluk) karinesi arasında yakın bir ilgi bulunmaktadır. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçu sayılamaması anlamına gelen masumiyet karinesine göre bir kimsenin suçluluğunun gerçek anlamda sübuta erdiğinin söylenebilmesi için serbest ve etkin olarak yargı yetkisini kullanan bağımsız bir mahkeme tarafından yürütülen ve adil yargılanma hakkı koşullarını sağlayan yargılamada yeterli şüphenin giderilmesi suretiyle maddi hakikate ulaşılarak verilen bir mahkeme hükmünden söz edilmesi gerektiği açıktır. Dolayısıyla bu şartlar sağlanmadan verilen mahkûmiyet kararı ile kişilerin suçlu ilan edilmesi Anayasa'nın 38. maddesi bağlamında masumiyet karinesini zedeleyecektir. (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, ET: 19.12.2021)

müdafî huzurunda dinleyip dinlemediği, seri muhakeme usulünün uygulanması için gerekli şartların tamam olup olmadığı, somut eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olup olmadığı ve mahkemenin dosyadaki mevcut delilleri doğru değerlendirip değerlendiremediğini inceler. Şayet itiraz kabul edilirse dosya başsavcılığa gönderilir ve genel muhakeme usulü uygulanır.⁵⁴⁵

3.5. BASİT YARGILAMA USULÜ

3.5.1. Genel Olarak

24.10.2019 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı “*Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”un 24. ve 25. maddeleri ile birlikte CMK’nın mülga m.251 ve 252. maddesi yeniden düzenlenerek hukukumuzda *basit yargılama usulü* girmiştir.⁵⁴⁶ Niteliği gereği kovuşturma evresine alternatif bir çözüm yaratan basit yargılama usulünün amacı asliye ceza mahkemelerinin iş yükünü azaltmak, kaynakların verimli kullanılmasını sağlamak ve yargılamayı hızlandırmaktır. Duruşmasız yargılama usulü olarak adlandırılan bu usul, adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren ve yalnızca asliye ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisine giren bazı suçlar bakımından uygulama alanı bulmaktadır.⁵⁴⁷ Burada ifade edilmelidir ki; basit yargılama usulünde tez, antitez ve sentezden oluşan bir muhakemeden söz edilemez. Zira iddia makamı olan Cumhuriyet savcısının görüşü alınmamaktadır. Dolayısıyla delillerin tartışıldığı bir duruşmadan da bahsedilemez.⁵⁴⁸

3.5.2. Basit Yargılama Usulünün Uygulanma Koşulları ve Uygulanamayacağı Haller

Basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için bir takım şartların varlığı gereklidir. CMK m.251/1’de bu hususlar açıkça düzenlenmiştir. Bu usulün uygulanabilmesi için öncelikli olarak “*asliye ceza mahkemesinin*” görev alanına giren bir kovuşturma işlemi olmalıdır. Bunun yanında kovuşturmayla konu olan suçun cezası

⁵⁴⁵ Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 279-280; Abdullah Batuhan BAYTAZ 2020, agm. s. 263-268; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 629-630; Hakan KIZILARSLAN 2019b, agm. s. 1944-1945.

⁵⁴⁶ Hakan KIZILARSLAN 2019b, agm. s. 1945; Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 214.

⁵⁴⁷ agm s. 1945, Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 295-296; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 1039; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 911; Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 215.

⁵⁴⁸ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 912.

kanun'da adli para cezası ve/veya iki yılı geçmeyen hapis cezası olarak belirlenmiş olmalıdır. Ayrıca Cumhuriyet savcısı tarafından yazılan iddianame mahkemece kabul edilmiş ve bu surette kovuşturma başlamış olmalıdır. Son olarak ise ilgili asliye ceza mahkemesi yargıcı basit yargılama usulünün uygulanmasına karar vermiş olmalıdır. Zira CMK m.252/2 gereğince basit yargılama usulünün uygulanmasında, seri muhakeme usulünün aksine mahkemeye takdir yetkisi tanınmıştır.⁵⁴⁹

Şu haller ise basit yargılama usulünün uygulanmayacağı durumlardır: Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik halleri ile soruşturulması veya kovuşturulması izne ya da talebe bağlı olan suçlarda ve basit yargılama usulü kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi halinde bu usul uygulanmayacaktır.⁵⁵⁰ (CMK m.251/7-8)

3.5.3. Basit Yargılama Usulünün Uygulanma Şekli

Asliye ceza mahkemesinin basit yargılama usulünün uygulanmasına karar vermesinin akabinde iddianame, sanık, mağdur ve müştekiye tebliğ edilir. Tebligatta iddianamenin tebliğ edildiği tarihten itibaren tarafların somut olaya ilişkin beyan ve savunmalarını on beş gün içerisinde mahkemeye yazılı olarak bildirmeleri ve duruşmasız karar verileceği yer alır. Bunun yanında mahkeme de toplanması gereken belgeler için ilgili kurum ve kuruluşlara müzekkere yazar. Mahkemece verilen on beş günlük süre dolduktan sonra CMK m.223'de yer alan hüküm çeşitlerinden birisine göre *duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın* karar verilir. Bu noktada cezanın belirlenmesinde TCK m.61 dikkate alınacaktır. Ancak mahkumiyet kararı verilirse sonuç ceza dörtte bir oranında indirilecektir. Basit yargılama usulünün cezayı hafifletici bir etkisi vardır. Dolayısıyla bu kurumla ilgili olarak yapılan yasal değişikliklerde lehe olan yasa geçmişe etkili olacak şekilde uygulanmalıdır. Zira Anayasa Mahkemesine göre ceza miktarı üzerinde failin lehine etkili olacak bir değişikliğin geçmişe etkili olacak şekilde uygulanması Ay m.38'de düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir gereğidir.⁵⁵¹ Bunun yanında şayet

⁵⁴⁹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 1039; Hakan KIZILARSLAN 2019b, agm. s. 1946-1947; Gökhan TANERİ 2021, age. s. 269-274.

⁵⁵⁰ Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 314-315; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 912; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 217.

⁵⁵¹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 1040-1041; Hakan KIZILARSLAN 2019b, agm. s. 1948-1951; Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 911-912; Gökhan TANERİ 2021, age. s. 267-268. CMK Geçici m.5/1-c uyarınca "250 nci maddede düzenlenen seri muhakeme usulü ile 251 ve 252'nci maddelerde düzenlenen basit yargılama usulüne ilişkin hükümler,

şartları mevcutsa kısa süreli hapis cezası seçenek yaptırımlara çevrilebilir, verilen hapis cezası ertelenebilir veya uygulanmasına sanığın yazılı olarak karşı çıkmadığı hallerde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Burada mahkeme gerekli görürse hüküm verilinceye kadar olan her aşamada herhangi bir talebe gerek olmaksızın re'sen duruşma açabilir ve genel hükümlere göre yargılamaya devam edebilir.⁵⁵²

3.5.4. Mahkemenin Kararına Karşı Kanun Yolu

Asliye ceza mahkemesince basit yargılama usulü uygulanarak verilen hükümlere karşı itiraz kanun yoluna gidilebilir. Süresi içerisinde itiraz edilmeyen hükümler kesinleşecektir. İtiraz süresi içerisinde ve kanun yoluna başvurma hakkı olan bir kimse tarafında yapılmışsa, kararına itiraz edilen mahkeme tarafından başkaca bir

1/1/2020 tarihinden itibaren uygulanır.” Anayasa Mahkemesi Geçici m.5/1-d’ de yer alan “...kovuşturma evresine geçilmiş...” ibaresini “...basit yargılama usulü...” ibaresi yönünden denetlemiş ve şu sonuca varmıştır. AYM T: 25.06.2020 E: 2020/16 2020/33 “23. Bu bağlamda ceza kanunlarında suç olarak tanımlanan fiillerin karşılığı olarak öngörülen yaptırımları etkileyen yargılama usulü kurallarının da suçta ve cezada kanunilik ilkesinin kapsamında olup olmadığının belirlenmesi zorunludur. Maddi ceza hukuku kuralları hangi fiillerin suç olduğunu ve bunlara ne tür yaptırımlar uygulanacağını öngörmektedir. Ceza muhakemesi hukuku kuralları ise işlendiği iddia edilen fiilin ortaya çıkarılması için uygulanacak yöntemleri belirler. Bu nedenle kural olarak yargılama usulü kurallarında yapılan değişiklikler, lehe ya da aleyhe değerlendirmesi yapılmaksızın, derhal uygulanma ilkesine tabidir. Nitekim 23/3/2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasında “Ceza Muhakemesi Kanunu, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, aşağıdaki maddelerin hükümleri saklı kalmak üzere, kesin hükme bağlanmış olanlar hariç, görülmekte olan bütün soruşturma ve kovuşturmalarda uygulanır.” denilmekle bu ilke vurgulanmıştır...25. Bu kapsamda bazı yargılama usulü kuralları, kovuşturulan fiiller için öngörülen ceza miktarlarını etkileyebilmektedir. Ceza miktarını etkileyen yargılama kurallarında failin lehine olan düzenlemelerin geçmişe uygulanmaması, suçta ve cezada kanunilik ilkesiyle bağdaşmaz. Düzenlemelerin yer aldığı kanunlar onların yorumlanmasında öneme sahip olmakla birlikte anayasal ilkelerin uygulanmasında belirleyici değildir. Dolayısıyla ceza miktarının üzerinde fail lehine bir etki oluşturan ceza muhakemesi kurallarının da geçmişe uygulanması suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir gereğidir. 26. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de Sözleşme’nin 7. maddesinin birinci paragrafına ilişkin içtihadında ceza muhakemesi kurallarının derhâl uygulanmasının makul olduğunu kabul etmekle birlikte cezai yaptırım gerektiren fiiller için öngörülen cezanın süresine etki eden yargılama usulü kurallarının da Sözleşme’nin 7. maddesinin birinci paragrafının kapsamında olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda AİHM ceza süresini azaltan yargılama usulü kurallarının fail lehine uygulanması gerektiğine karar vermiştir (Scoppola/İtalya (No. 2) [BD], B. No: 10249/03, 17/9/2009, §§ 110-113) 27. İtiraz konusu kural belirli bir tarihten önce kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarda basit yargılama usulünün uygulanamayacağını öngörmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere Kanun’un 251. maddesinin (3) numaralı fıkrası basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda mahkûmiyet kararı verildiği takdirde verilecek sonuç cezada dörtte bir oranında indirim yapılmasını öngörmektedir. Buna göre itiraz konusu kural yargılama aşamasında olup henüz hüküm kurulmamış dolayısıyla yeni bir yargılama usulünün uygulanabileceği dosyalarda ceza miktarı üzerinde fail lehine etkisi olan basit yargılama usulünün belirli bir tarihten sonra kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarla sınırlı olarak uygulanmasını öngörmek suretiyle Anayasa’nın 38. maddesini ihlal etmektedir.” (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr> ET: 25.12.2021)

⁵⁵²Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 1041; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 215.

inceleme yapılmaksızın duruşma açılır ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Bu halde tarafların muhakkak duruşmada hazır olması gerekmez yokluklarında duruşma yapılabilir ve CMK m.223 uyarınca hüküm verilebilir. Ancak duruşma yapılmadan önce itirazdan vazgeçilirse bu takdirde duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır.⁵⁵³ Sanığın itirazı üzerine duruşma açan ve hüküm kuran mahkeme basit yargılama usulünü uygulayarak verdiği hükümle bağlı değildir. Yani mahkeme, basit yargılama usulünün sonunda sonuç cezada yapmış olduğu dörtte bir oranında indirimle bağlı değildir. Burada cezayı yeniden ve serbestçe tayin etme yetkisi mevcuttur. Dolayısıyla basit yargılama usulü neticesinde vermiş olduğu cezadan daha ağır bir ceza verebileceği gibi daha hafif bir ceza da verebilir, indirimi de uygulamaz. Ancak itiraz sanık dışında kişilerce yani mağdur, müşteki veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmışsa bu kural geçerli değildir. Dolayısıyla sonuç cezadan yapılan dörtte bir oranında indirim korunacaktır. İtiraz üzerine mahkeme tarafından verilen hüküm sanığın lehine ise ve bu hususların itiraz etmemiş olan diğer sanıklara da uygulanma imkanı mevcutsa bu halde itiraz sonucu diğer sanıklara da sirayet edecektir. Son olarak mahkemenin duruşma açmak suretiyle yeni bir hüküm verdiği hallerde, bu hüküm genel hükümlerin tabi olduğu kanun yollarına tabi olacaktır.⁵⁵⁴

⁵⁵³ Hakan KIZILARSLAN 2019b, agm. s. 1951-1952; ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ age. s. 913; Gökhan TANERİ 2021, age. s. 274.

⁵⁵⁴ Hüsnü ALDEMİR 2020, age. s. 327-330; Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2021, age. s. 1042; Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2021, age. s. 216-217; Gökhan TANERİ 2021, age. s. 275.

SONUÇ

Ceza Muhakemesi Hukukunda esas amaç maddi hakikati ortaya çıkarmaktır. Bu noktada sanığın suçlu olup olmadığı noktasında bir araştırma yapılmakta şayet suçluysa cezalandırılmakta, masumsa beraat ettirilmektedir. İşte tam da bu amaç uğruna iddia, savunma ve yargılama makamları kolektif bir biçimde işbirliği esasına uygun olarak hareket etmektedirler. Cumhuriyet savcısı bu aşamada yargılamanın bir parçası olup adil bir yargılamanın tesisi noktasında görevlidir. Hiyerarşik bir yapıda olan savcılık makamında görevli savcılar yetkileri dahilinde yapmış oldukları işlemleri kendi adlarına değil görev yaptıkları başsavcılık makamı adına yaparlar ve böylece makamı temsil ederler. Genel olarak savcılık makamının yer aldığı erkin ne olduğu hususunda tartışma olmakla birlikte bu durumun pratikte herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Burada ki asıl mesele bizce savcılık müessesesinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı meselesidir. Öncelikle ifade edilmelidir ki savcılık makamı adaletin tecellisi noktasında büyük bir öneme sahiptir. Dolayısıyla savcılık teminatının önemi tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Savcılık makamının başında Adalet Bakanı yer almaktadır. Ancak bakan savcılara emir verip soruşturmaları kendi iradesine uygun olarak yönlendiremez. Savcı ile hiyerarşik bağı bulunan asıl makam başsavcıdır. Zira savcının başsavcıyla olan ilişkisi Adalet Bakanı ile olan ilişkisinden çok daha sıkı ve ileridedir. Savcılar nezdinde görev yaptıkları başsavcının emir ve talimatlarına uygun davranmak zorundadırlar. 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 18. maddesine göre başsavcı, savcıların soruşturmayı sonlandırma niteliği bulunan kararlarında kanuna uygunluk noktasında denetim yapmakla görevlidir. Uygulamada bu yetki "görüldü" yapmak olarak adlandırılmakta olup öğretilerde ve uygulamada savcılarının bağımsızlığına bir müdahalede bulunduğu noktasında eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak bizce adli görevin belli bir düzen ve intizam içerisinde yapılabilmesi ve adil yargılanma hakkına riayet edilebilmesi maksadıyla "görüldü" işlemi uygulamada birliği sağlamakta böylelikle de önemli bir amaca hizmet etmektedir. Ancak bu yetkinin beraberinde keyfiyeti getirmemesi bakımından savcılarının yeterli

güvencelerle donatılması gerekmektedir. Ayrıca 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda kolluk her ne kadar adli kolluk ve idari kolluk olarak ikiye ayrılmışsa ve tam teşekküllü polis karakollarında adli görevleri yapmak üzere görevlendirilmiş polisler bulunuyorsa da fiilen kolluk adli ve idari olmak üzere ikiye ayrılmış vaziyette değildir. Bu noktada kolluğun adli ve idari kolluk olmak üzere kesin çizgilerle birbirinden ayrılması gerekmektedir. Bu ayırım yapıldıktan sonra adli kolluğa bu yönde eğitim verilmesi ve Cumhuriyet savcısının adli kolluğun hiyerarşik amiri yapılmasının suçun önlenmesi ve suçluların yakalanması noktasında daha faydalı olacağını düşünüyoruz. Son olarak günümüzde cezai uyuşmazlıkların soruşturma evresinde çözülmesi ceza adalet sisteminin genel arzusudur. Zira Cumhuriyet savcısı delil toplama aşamasındaki yetkilerinin yanında soruşturmayı bazı yaptırımlarla nihayete erdirmek noktasında da yetkili kılınmıştır. Dolayısıyla “*yargıçtan önce yargıç*”, “*soruşturma evresinin patronu*” olarak adlandırılan Cumhuriyet savcısı her geçen gün daha önemli bir yargı aktörü haline gelmektedir.

KAYNAKÇA

- AKINCI Fatih (2020), “Lekelenmeme Hakkı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* Yıl:11 S:43, ss. 177-202.
- ALDEMİR Hüsni (2019), *Hâkimlik ve Savcılık Mesleğinin Temel Esasları 2. Baskı*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- ALDEMİR Hüsni (2020), *Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri 2. Baskı*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- ALTIPARMAK Cüneyd (2020), *100 Başlıkta Soruşturma Evresi Güncellenmiş ve Genişletilmiş 12. Baskı*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- BAKİ Ensar (2011), *CMK m. 171/1 Uyarınca Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BAŞLAR Yusuf (2014), “Ceza Yargılamasında Elektronik Delillerin Elde Edilmesi ve Korunmasına İlişkin Usul Hükümleri”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* C:1 S:3, ss. 82-105.
- BAYTAZ Abdullah Batuhan (2020), “Seri Muhakeme Usulü”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 2020 8(2), ss. 227-273.
- BİLGİN Adem (2013), *Cumhuriyet Savcısının Hukuk Davalarındaki Görevleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BİR ADLİ ORGAN OLARAK SAVCILIK SEMPOZYUMU BİLDİRİLER KİTABI* (2006), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.
- BOGA Bekir (2019), *Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- BÜYÜKHATİPOĞLU Onur (2012), *Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Yapması Sonucu Verdiği Kararlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Ankara.

- CENTEL Nur ve ZAFER Hamide (2021), *Ceza Muhakemesi Hukuku* 20. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul.
- ÇETİNTÜRK Ekrem (2015), “Cumhuriyet Savcısının Statüsünün ve Savcılık Teşkilatının Kurumsal Yapısının, Savcılık Faaliyetinin Etkinliğine ve Kalitesine Etkisi”, *CHD Dergisi* Sayı:29, ss. 125-204.
- ÇİFTÇİ Tuğçe (2020), *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Sınırları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÇİFTÇİOĞLU Cengiz Topel (2013), *Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararı ve Denetimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÇULHA Rifat, DEMİRAĞ Fahrettin, NUHOĞLU Ayşe, OKTAR Salih ve TEZCAN Durmuş (2018), *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*, Ed. Feridun YENİSEY, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.
- DİRİM Vuslat (2012), “İddianamenin İadesi ve Yargıtay Uygulamaları”, *Fasikül Hukuk Dergisi* Sayı: 32, ss. 13-17.
- DOĞAN Recep (2019), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi Vücuttan Örnek Alma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2019 (142), ss. 93-132.
- DURAN Gökhan Yaşar (2019), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Ölünün Kimliğinin Belirlenmesi, Adli Muayene ve Otopsi CMK m.86-89”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C:14 S: 177-178, ss. 1089-1164.
- ELMAS Birsen (2016), “Yargıtay Kararları Işığında İddianamenin İadesi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* Yıl: 7 Sayı: 28, ss. 207-234.
- EPÖZDEMİR Rezan (2018), “İddianamenin İadesi”, *Terazi Hukuk Dergisi* Cilt: 13 Sayı: 218, ss. 14-26.
- ERDEM Mustafa Ruhan ve ŞENTÜRK Candide (2019), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m.250)”, *Ceza Hukuku Dergisi* C:14 S:41, ss. 573-601.
- ERGÜZEL Serkan (2014), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Olay Yeri İnceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ERTEM Burcu (2007), *Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- ESMEIN Adhemar (2016), “Ceza Muhakemesi Sistemleri, Çevirmen: Devrim GÜNGÖR”, *Ceza Hukuku Dergisi* S:31, ss. 205-213.
- EVİK Vesile Sonay (2016), “Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı ve Denetimi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C:11 S:147-148, ss. 9-35.
- GENÇ Ali Selim (2019), *Cumhuriyet Savcısının Özel Hukuk Davalarındaki Yeri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÖDEKLİ Mehmet (2016), “Türk Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğe Ulaşmanın Ön Koşulu Olarak Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65 (4), ss. 1815-1924.
- GÖKÇEN Ahmet ve ÇAKIR Kerim (2019), “Ceza Muhakemesinde Delil, Delillerin Muhafazası, Toplanması, Değerlendirilmesi ve Delil Yasakları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi* C:21 Özel Sayı, ss. 2911-2951.
- GÖKPINAR Mahmut (2010), “Ceza Muhakemesinde Savcılık”, *CHD Dergisi* S:12, ss. 203-217.
- GÖZLER Kemal (2019), *Türk Anayasa Hukuku* 3. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa.
- <https://cezahukukubilinci.org.tr>
- <https://hukukihaber.net/> ERSAN ŞEN
- <https://idarehukuku.hukuk.istanbul.edu.tr>
- <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- <https://kazancı.com.tr>
- <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>
- <https://t24.com.tr/> SAMİ SELÇUK
- İNCİ Z. Özen (2016), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısı ve Sulh Ceza Hâkimi (Soruşturma Makamları) Arasındaki Gri Alan: Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hal Kavramı ve Soruşturma Evresinde Temel Haklara Müdahale Sorunu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65 (4), ss. 1997-2046.
- KAHRAMAN Erkut Güçlü (2014), “Yeterli Şüphe Kavramının İddianamenin İadesi Kurumu Bakımından Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, ss. 123-151.

- KANBUR Mehmet Nihat (2012), “Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu”, *ÇHD Dergisi* S:19, ss. 38-108.
- KARAKEHYA Hakan ve ARABACI Murat (2016), “Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükü Bulunmasının Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65 (4), ss. 2059-2081.
- KARTAL Adem (2014), “Teknik Araçlarla İzleme ve Elde Edilen Delillerin Değerlendirilmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi* C:9 S:98, s. 14-24.
- KARTAL Melik (2013), *Kamu Davasının Açılmasında Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KATOĞLU Tuğrul (1996), “Savcılık Üzerine Düşünceler”, *Mülkiyeliler Birliği Dergisi* Cilt: XX Sayı:177, ss. 21-29.
- KAYA Asım (2020), *Cumhuriyet Savcısının Etkin Soruşturma Yapma Görevi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Özyeğin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KEÇELİOĞLU Elvan (2015), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Gözlem Altına Alma”, *Ankara Barosu Dergisi* 2015/3, ss. 221-245.
- KEYMAN Selahattin (1970), *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık*, Sevinç Matbaası, Ankara.
- KIZILARSLAN Hakan (2019a), “Soruşturmaya Yer Olmadığı Kararları (SYOK) ve Bu Kararların Ceza Muhakemesi Sistematiği Açısından İrdelenmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* Y:32 S:144, ss. 59-104.
- KIZILARSLAN Hakan (2019b), “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C:14 S:183-184, ss. 1885-1960.
- ÖKTEN Pınar (2010), *Ceza Muhakemesinde Arama ve Elkoyma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray ve BACAKSIZ Pınar (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku* 13. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ÖZEN Mustafa (2019), *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri* 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.

- ÖZTÜRK Bahri (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku* 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- PAKSOY Mustafa (2014), “Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* VII-I, ss. 45-66.
- SANIVAR Ramadan (2019), “Ceza Muhakemesinde Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi Tedbiri”, *ÇHD Dergisi* Y:14 S:40, ss. 403-449.
- SAYGIN Cemre (2019), *Ceza Muhakemesi Hukuku’nda İddianame İddianamenin Unsurları ve İddianamenin İadesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- SOYASLAN Doğan (2016), *Ceza Muhakemesi Hukuku* Güncellenmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- ŞAHİN Cumhur ve GÖKTÜRK Neslihan (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku I* Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ŞAHİN Cumhur ve GÖKTÜRK Neslihan (2021), *Ceza Muhakemesi Hukuku II* Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ŞAHİN Seçil (2018), *Ceza Muhakemesinde Teknik Araçlarla İzleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ŞENOL Cem (2015), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuka Aykırı Delilleri Değerlendirme Yasağı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ŞIK Hüseyin (2018), *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu* 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.
- ŞIK Hüseyin (2019), “Bazı Ülkelerde Savcılık Kurumu”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* Yıl:7 Sayı:14, ss. 397-461.
- TANERİ Gökhan (2021), *Seri Muhakeme Usul-Şartlar-Suçlar ve Hüküm ve Basit Yargılama Usulü* 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- TÖNGÜR Ali Rıza (2015), “Metrukiyete Uğramış Bir Kurum: Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi”, *Fasikül Hukuk Dergisi* S:67, ss. 7-16.
- ÜNVER Yener ve HAKERİ Hakan (2019), *Ceza Muhakemesi Hukuku* 15. Baskı Cilt 1, Adalet Yayınevi, Ankara.

- YARSUVAT Duygun (2010), “Türk Ceza Muhakemesi Hukukuna Hakim Olan İlkeler: İtham Sistemi mi?, Tahkik Sistemi mi?”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C:9 S:1, ss. 377- 388.
- YAŞAR Ercan (2020), “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü”, *Adalet Dergisi* 2020/2 65. Sayı, ss. 255-299.
- YAZIR Ramazan (2014), *Türkiye’de Kamu Düzeninin Korunması Açısından Ceza Soruşturmasında Cumhuriyet Savcısının Rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- YENİSEY Feridun ve NUHOĞLU Ayşe (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku Güncellenmiş 8. Baskı*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- YENİSEY Feridun ve OKTAR Salih (2015), *1877 Tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Almanca Metin-Türkçe Çeviri 2. Bası*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- YILMAZ Ejder (2015), *Hukuk Sözlüğü Yenilenmiş 6. Baskı*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- YILMAZ Yeşim (2013), *Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin İspat Değeri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YURTCAN Erdener (2018), *Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının Başvuru Kitabı 8. Baskı*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- YURTCAN Erdener (2019a), *Cumhuriyet Savcınının El Kitabı 1. Baskı*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- YURTCAN Erdener (2019b), *Ceza Yargılaması Hukuku 16. Bası*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- YURTCAN Erdener (2019c), *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi (CMK) Güncellenmiş 9. Bası*, Seçkin Yayınevi, Ankara.